

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

CEVAP VE DÜZELTME HAKKI

Yüksek Lisans Tezi

ABDULLAH GÜZEL

İstanbul, 2010

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

CEVAP VE DÜZELTME HAKKI

Yüksek Lisans Tezi

ABDULLAH GÜZEL

Danışman: PROF. DR. SERAP HELVACI

İstanbul, 2010

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

HUKUK Anabilim Dalı ÖZEL HUKUK Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi
ABDULLAH GÜZEL' nin CEVAP VE DÜZELTME HAKKI adlı tez çalışması, Enstitümüz
Yönetim Kurulunun 25.01.2010 tarih ve 2010-1/26 sayılı kararıyla oluşturulan jüri
tarafından oybirliğiyle Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 10.03.2010

1) Tez Danışmanı : PROF. DR. SERAP HELVACI

2) Jüri Üyesi : YRD. DOÇ.DR. FULYA ERLÜLE

3) Jüri Üyesi : ~~PROF.~~ DR. TUFAN ÖĞÜZ



ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tez çalışmamız olan “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, pozitif normlar ışığında son değişiklikler nazara alınarak gerek doktrin ve gerekse uygulamaya dair literatür taranarak nazari ve tatbiki yönden bütün boyutları ele alınarak incelenmiştir. Tez çalışmamız cevap ve düzeltme hakkı; kavramı, tanımı, tarihçesi, sistemleri, hukuki niteliği, tarafları, koşulları ve etik ilkeleri; hakkın kullanılmasını sağlayan yasal imkânlar; hakkın kullanıldığı diğer imkânlar ile nazari ve tatbiki öneriler olmak üzere dört ana başlık üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Özellikle kamuoyunu yönlendirme hatta oluşturma özelliğine sahip kitle iletişim araçları olan; yazılı, görsel (internet yayıncılığı dâhil) veya işitsel medyada son dönemde toplu yargılamalarda sıkça karşılaşılan kişilik hakları ihlalleri ile basın özgürlüğü arasındaki hassas denge gözetilerek, hakkın kullanımına işlerlik kazandırılması amacıyla yapılan nihai düzenlemeler üzerinde durulmuş, tatbikata dair incelikler belirlenmiştir. Cevap ve düzeltme hakkının kullanımında uygulamada yaşanan sorunlara değinilerek, hukuksal korumaya dair nazari ve tatbiki çözüm önerileri sunulmuştur.

Bu tezin hazırlanmasında şahsıma sundukları teşvik ve katkılarından dolayı, tez danışmanım Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Serap HELVACI'ya; bilgisayar düzeltmelerini yapan sevgili eşime; yaşamım boyunca desteklerini esirgemeyen, eksikliklerini hissettirmeyen, annem, babam, abim, kardeşlerim ve çocuklarıma; soyadı ile müsemma GÜZEL ailesine, tüm kalbimle teşekkürlerimi sunuyorum.

Abdullah GÜZEL

İSTANBUL - 2010

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET	xi
ABSTRACT.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1

I. CEVAP VE DÜZELTME HAKKI; KAVRAMI, TANIMI, TARİHÇESİ, SİSTEMLERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, TARAFLARI, KOŞULLARI VE ETİK İLKELERİ

1. CEVAP VE DÜZELTME HAKKI KAVRAMI.....	8
1.1. Genel Olarak Cevap ve Düzeltme Hakkı Kavram.....	8
1.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının; Kişilik Hakkı, Basın Özgürlüğü, Kitle İletişim Araçları ve Kamuoyu Kavramlarıyla İlişkisi.....	9
1.2.1. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kişilik Hakkı Kavramıyla İlişkisi.....	9
1.2.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının Basın Özgürlüğü Kavramıyla İlişkisi.....	13
1.2.3. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kitle İletişim Araçları Kavramıyla İlişkisi.....	15
1.2.4. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kamuoyu Kavramıyla İlişkisi.....	17
2. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ TANIMI.....	18
3. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ TARİHÇESİ.....	19
3.1. Genel Olarak Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarihçesi.....	20
3.2. Ülkemizde Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarihçesi.....	26
3.2.1. Osmanlı Dönemi.....	26
3.2.2. Cumhuriyet Dönemi.....	28
4. CEVAP VE DÜZELTME HAKKINA İLİŞKİN SİSTEMLER.....	30
5. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	32

5.1. Genel Olarak.....	32
5.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının Hukuki Niteliği ve Hukuk Sistemindeki Yeri.....	34
6. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ TARAFLARI.....	36
6.1. Cevap ve Düzeltme Hakkına Başvuran Kişi.....	36
6.2. Cevap ve Düzeltme Hakkına Muhatap Olan Kişi.....	39
6.2.1. Yayının Niteliğine Göre Muhatap Olan Kişi.....	39
6.2.2. Muhatap Kişinin Yükümlülükleri.....	40
7. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KOŞULLARI.....	41
7.1. Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gerekli Olan Koşullar.....	41
7.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması İçin Gerekli Olan Koşullar.....	42
7.2.1. Cevap ve Düzeltme Metnine İlişkin Koşullar.....	42
7.2.2. Cevap ve Düzeltme Hakkını Kullanma Usulüne İlişkin Koşullar.....	43
8. CEVAP VE DÜZELTME HAKKINA İLİŞKİN ETİK İLKELER.....	45
 II. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASINI SAĞLAYAN YASAL İMKÂNLAR	
 1. GENEL İTİBARI İLE ANAYASAL VE YASAL DÜZENLEME...50	
1.1 Cevap ve Düzeltmeye İlişkin Anayasal Düzenlemenin Genel Özellikleri.....	51
1.2 Cevap ve Düzeltmeye İlişkin Yasal Düzenlemenin Genel Özellikleri.....	52
1.3 Türk Hukukunda Yasa ile Düzenlenmemiş Hususlarda Cevap ve Düzeltme Hakkı.....	53
2. YAZILI BASINDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI.....54	
2.1. Yazılı Basın Yayınlarına Karşı Cevap ve Düzeltme Hakkı	54

2.2. Yazılı Basın Yayınlarından Dolayı Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gerekli Koşullar.....	58
2.2.1. Kişilerin Haysiyet ve Şerefının Yayın Yoluyla İhlâli.....	58
2.2.2. Kişilerin Kendileriyle İlgili Gerçeğe Aykırı Yayın Yapılması.....	60
2.3.Yazılı Basın Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarafları.....	61
2.4.Yazılı Basın Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılma Usulü ve Süreleri.....	62
2.5. Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Yazılı Basına Özgü Etik İlkeler.....	67
2.6.Yazılı Basında Cevap ve Düzeltmenin Yayınlanmaması ve Sonuçları.....	68
3. TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU'NDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI.....	71
3.1. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınlarına Karşı Cevap ve Düzeltme Hakkı.....	73
3.2. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınlarından Dolayı Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gereken Koşullar.....	75
3.2.1. Kişilerin Şeref ve Haysiyetini Yayın Yoluyla İhlâli.....	76
3.2.2. Kişilerin Kendileriyle İlgili Gerçeğe Aykırı Yayın Yapılması.....	76
3.3. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarafları.....	77
3.4. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılma Usul.....	79
3.5. Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na Özgü Etik İlkeler.....	81
3.6. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda Cevap ve Düzeltmenin Yayınlanmaması ve Sonuçları.....	81
4. ÖZEL RADYO VE TELEVİZYONLARDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI.....	83

4.1. Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarına Karşı Cevap ve Düzeltme Hakkı.....	85
4.2. Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarından Dolayı Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gerekli Koşullar.....	87
4.2.1. Kişilik Hakkına Saldırı Teşkil Eden Yayınların Yapılması....	88
4.2.2. Gerçeğe Aykırı Olduğu İddia Edilen Yayınların Yapılması...	89
4.3. Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarafları.....	90
4.4. Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılma Usulü.....	91
4.5. Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarına Özgü Etik İlkeler.....	92
4.6. Özel Radyo ve Televizyonlarda Cevap ve Düzeltmenin Yayınlanmaması ve Sonuçları.....	92
5. İNTERNET ORTAMINDA YAPILAN YAYINLARDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI.....	94
5.1. İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkı.....	97
5.2. İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkı İçin Gereken Koşullar.....	99
5.3. İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkının Tarafları	100
5.4. İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkının Kullanılma Usulü.....	102
5.5. Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin İnternet Yayınlarına Özgü Etik İlkeler.....	103
5.6. İçeriğin Yayından Çıkarılmamasıyla Cevap Hakkının Kullandırılmaması ve Sonuçları.....	104

III. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILDIĞI DİĞER İMKÂNLAR

1. BASIN KONSEYİ ARACIYLA HAKKIN KULLANILMASI.....	105
---	------------

2. ANINDA CEVAP HAKKININ KULLANILMASI.....	108
3. ÖZÜR VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASI.....	109
4. YAYINCIYLA İLETİŞİM KURULARAK SULH YOLUYLA CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASI.....	110
5. HAKKI İHLAL EDİLEN KİŞİNİN (YAYINCI TARAF BAŞVURMADAN KENDİ İMKÂNLARI İLE) BİZZAT CEVAP VE DÜZELTME HAKKINI KULLANMASI.....	111
5.1. Kurum ve Kuruluşlarca İlan veya Farklı Başlıklar Altında Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması.....	111
5.2. Basın Toplantısı Şeklinde Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması.....	112
5.3. Medya Çalışanlarının Kendi İmkanlarıyla Cevap ve Düzeltme Hakkını Kullanması.....	113
5.4. Okuyucu Yorumu ve “Blog” Yöntemiyle Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması.....	114
5.5. Kişilerin Kendilerine Ait Yayın Kuruluşunda Cevap ve Düzeltme Hakkını Kullanması.....	114

IV. CEVAP VE DÜZELTME HAKKINA İLİŞKİN NAZARİ VE TATBİKİ ÖNERİLER

1. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASINA YÖNELİK NAZARİ ÖNERİLER.....	116
2. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASINA YÖNELİKİ TATBİKİ ÖNERİLER.....	117
2.1. Tekzip Metninde Bulunması Gereken Özellikler.....	118
2.2. Sulh Ceza Mahkemesine Başvurmadan Önce ve Başvururken Yapılması Gerekenler.....	118
2.3. Asliye Ceza Mahkemesine İtiraz Ederken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	119
2.4. Cevap ve Düzeltme Hakkı Kullanılırken Dikkat Edilmesi Gereken Süreler.....	120

2.5. Cevap ve Düzeltme Hakkına Dair Sürelere İlişkin Tablo.....	121
SONUÇ.....	123
EKLER.....	126
EK.1: CEVAP VE DÜZELTME (TEKZİP) METNİ ÖRNEKLERİ.....	126
EK.1.1: Yazılı Basın Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği.....	126
EK.1.2: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği.....	128
EK.1.3: Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği.....	130
EK.1.4: İnternet Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği.....	131
EK.1.5: Basın Konseyine Şikâyet İçin Tekzip Metni ve Dilekçe Örneği.....	133
EK.2: DİLEKÇE ÖRNEKLERİ.....	135
EK.2.1: Yazılı Basın Yayınları İçin Dilekçe Örneği.....	135
EK.2.2: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Dilekçe Örneği...	137
EK.2.3: Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Dilekçe Örneği.....	139
EK.2.4: İnternet Yayınları İçin Dilekçe ve Tekzip Metni Örneği.....	141
EK.2.5: Asliye Ceza Mahkemesine İtiraz Ederken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Dilekçe Örneği.....	143
KAYNAKÇA.....	145
I. KİTAPLAR.....	145
II. TEZLER.....	149
III. MAKALE VE BİLDİRİLER.....	150
IV. İNTERNET SAYFALARI.....	152
V. SÖZLÜKLER.....	154
VI. GAZETELER.....	155

ÖZET

Matbaanın icadı ile yazının basımında seri baskıya başlanması, basın denilen olguyu bir daha çıkmayacak üzere toplum hayatına sokmuştur. Teknolojinin gelişimi ile radyo ve televizyon yayını nihayetinde internet yayıncılığı ile kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkileri iyice artmaktadır. Özellikle internet denilen ve sınırlar ötesi özelliği ile tüm dünyayı sarmalayan bilgisayar ağının oluşturduğu sistem neticesinde bilgiye ulaşmak kolaylaşmakta fakat bir o kadar da kasıtlı, yalan veya yanıltmaya yönelik bilgi de yaygın hale gelmektedir.

Kişiler aleyhine yapılan, şeref ve haysiyetlerine dokunan veya kişiler hakkında doğru olmayan yayınlara karşı hem kitle iletişim özgürlüğünü, hem de kişilik haklarını koruyacak mekanizmalardan en önemlisi ise denge sağlayıcı özelliği olduğunu düşündüğümüz cevap ve düzeltme hakkıdır. Zira kitle iletişim özgürlüğü uygar bir toplum için ne kadar şartsa, bunun suiistimaline karşı tedbirleri almak da bir o kadar gereklidir. Özellikle kişi hak ve özgürlüklerinin korunması açısından cevap ve düzeltme hakkı, kitle iletişim özgürlüğü karşısında kişileri koruyan –aynı olanaklarla cevap vermesini sağlayan- etkin bir korumadır.

Bilimsel çalışmamız; ilki cevap ve düzeltme hakkının kavramı, tanımı, tarihçesi, sistemleri, hukuki niteliği, tarafları, koşulları ve etik ilkeleri; ikincisi hakkın kullanılmasını sağlayan yasal imkânlar; üçüncüsü hakkın kullanıldığı diğer imkânlar ve sonuncusu ise nazari ve tatbiki öneriler olmak üzere dört ana başlık üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Bu bilimsel eserle hedeflenen gaye, tüm kitle iletişim araçlarına karşı, ülkemizde cevap ve düzeltme hakkını içeren düzenlemelerin tümü ile nazari ve tatbiki anlatımı ihtiva eden, hakkın bütün boyutlarını kapsayan bir çalışmayı ortaya çıkarmaktır.

ABSTRACT

The invention of printing press leading to mass production was the reason media irreversibly entered into public sphere. With the advancement of technology, radio and television broadcasting, and finally internet solidified the effects of mass media on society. Specifically, accessibility of information became easier through the internet which transcends boundaries through its world-wide networks; yet, intentionally false, misleading, and deceptive information became prevalent as well.

Rights of reply and refutation are stabilizing mechanisms that allow both securing personal rights and freedom of press against speculations and ungrounded attacks damaging people's honor and respectability. While freedom of mass communication is mandatory for a civilized community, measures taken against its abuse are also essential. Rights of reply and refutation, especially ensuring personal rights and freedom, are efficient shield as means to protect people against freedom of mass communication by providing ways to respond with the same opportunities.

This thesis covers four main topics, with the first section explaining the concept, definition, history, systems, legal nature, parties, terms and ethical principles of the right of reply and refutation, the second section describing the legal opportunities to use this right, the third section discussing the other opportunities to use this right, and last section providing theoretical and practical suggestions.

The goal that of this thesis is to describe all legal regulations related to the right of reply and refutation against all types of mass media in our country by defining theoretical and practical aspects of this right with portraying all its dimensions.

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADSL	Asymmetric Digital Subscriber Line
a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen tez
a.g.i.s.	adı geçen internet sayfası
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Akt.	Aktaran
Alm.	Almanca
AMKD	Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
ASTS	Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi
AÜHF	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFM	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
AÜSBF	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
b	bent
bkz.	bakınız
BK	Borçlar Kanunu
BKYK	Basın Konseyi Yüksek Kurulu
BİK	Basın İlan Kurumu

Bs. K.	Basın Konseyi
BM	Birleşmiş Milletler
BMIHEB	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
BYYO	Basın Yayın Yüksekokulu
C	Cilt
çev.	çeviren
CD	Ceza Dairesi
CDA	Communications Decency Act (İletişim Ahlâkı Yasası)
CMK	Ceza Muhakemeleri Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
D	Danıştay
Der.	Derleyen
D.İ.	Değişik İş
DVD	Digital Versatile Disc
dn	dipnot
DNS	Domain Name System
E	Esas
EBU	European Broadcasting Union
EC	European Commission
EEC	The European Economic Community
ENIAC	Electronic Numerator, Integrator, Analyzer and Computer
e-imza	elektronik imza
e-mail	elektronik mektup
EU	European Union

es. TCK	Mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu
f.	fıkra
Fr.	Fransızca
FTP	File Transfer Protocol
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
HD	Hukuk Dairesi
HFSD	Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Dergisi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
html	Hyper Text Markup Language
http	Hyper Text Transfer Protocol
IFJ	Uluslararası Gazeteciler Federasyonu
IUPA	International Union of Press Associations
IP	Internet Protocol
IWF	Internet Watch Foundation
İBD	İstanbul Barosu Dergisi
İng.	İngilizce
İMK	İsviçre Medeni Kanunu
İÜHF	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜMHAD	İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
İTİA	İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
K.	Karar
Lat.	Latince
m	madde
MHAD	Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi

MK	Medeni Kanun
MÜHF	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
MÜHFD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Müt.	Müteferrik
no	numara
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
RG	Resmî Gazete
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
S.	Sayı
s.e.t.	son erişim tarihi
s.	sayfa
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
STD	Sınırsız Televizyon Direktifi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	Türk Ceza Kanunu
THD	Terazi Hukuk Dergisi
TL	Türk Lirası
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TİSSAD	Türkiye İnternet Servis Sağlayıcılar Derneği
TK	Telekomünikasyon Kurumu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TRT	Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu
TV	Televizyon

UNESCO	United Nation Education, Science and Cultural Organization
URL	Unform Resource Locators
USA	United States of America
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb	ve benzeri
vd	ve devamı
vs	vesaire
WTO	World Trade Organization
www	World Wide Web
Y	Yıl
Yarg.	Yargıtay
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi
YTD	Yeni Türkiye Dergisi
YTL	Yeni Türk Lirası
yy	yüz yıl

GİRİŞ

Cevap ve düzeltme hakkına ilişkin tez çalışmasının; **konusu, nedeni, önemi, amacı**, uygulanan **yöntem** ve **kapsamı** giriş bölümünde kısaca izah edilmektedir. Cevap ve düzeltme hakkının tarihçesi, kavramı, tanımı ve hukuki niteliği; kullanıldığı yasal imkânlar ile diğer imkânları içeren bu çalışma, uygulamaya yönelik bilgi ve tecrübelerden faydalanmak suretiyle hazırlanmıştır.

KONU

Küreselleşen dünyada, kitle iletişime erişim ve ulaşımın kolaylaştığı bir çağda, bu araçlarla yapılan kişilik hakları ihlallerinin etkilerinin de arttığı kaçınılmazdır. Kişilik haklarını koruyacak mekanizmalardan en önemlisi ise denge sağlayıcı özelliği olduğunu düşündüğümüz cevap ve düzeltme hakkıdır. Güncelliği gittikçe artan bu hak üzerine yapılan bilimsel çalışmaların, bütün yönleriyle birlikte uygulamayı da kapsayacak içerikten yoksun olması ve hukukumuzda yapılan son değişiklikler karşısında güncel olmaktan çıkması sebebiyle cevap ve düzeltme hakkında tüm boyutları içeren yeni bir bilimsel araştırma yapma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İzah edilen bu gerekçeyle bilimsel çalışmamızın konusu, cevap ve düzeltme hakkı, olarak belirlenmiştir.

Hakkın kökeni kişilik hakkının ihlaline dayandığından, bilimsel incelememiz özel hukuk bilim dalında yapılmıştır. Kanaatimce kişilik hakkına kitle iletişim vasıtasıyla yapılan saldırının etkilerini aynı vasıta ile azaltmanın en etkin yolu cevap ve düzeltme hakkıdır.

Kişilik hakları kitle iletişim araçları vasıtasıyla ihlal olunca, haberde geçen şahsiyetler için toplumda bir kanaat oluşması kaçınılmazdır. Esasen bu cümle cevap ve düzeltme hakkının neden bir temel hak olduğunun da cevabıdır. Albert Einstein'ın söylediği gibi önyargıyı parçalamak atomu parçalamaktan zor olduğuna göre kitle iletişim araçlarında çıkan kişilik haklarını ihlal eden haberin veya yorumun toplumda yaratacağı algının etkisini azaltmak da ancak etkin bir biçimde hak ihlali olan tarafa aynı araçla düzeltme veya cevap hakkı tanımakla mümkündür. Cevap ve düzeltme

hakkına yapılan en önemli eleştirilerden bir tanesi ifade ve basın özgürlüğünü kısıtlama iddiasıdır. Buna karşılık özgürlüklerin haklar karşısında sınırsız olmadığı modern hukukun reddetmediği bir gerçektir. İfade ve basın özgürlüğünün şahısların haysiyet ve şereflerini ihlal etmesi noktasında, cevap ve düzeltmeye ilişkin düzenleme, hak ve özgürlük arasındaki çatışmaya yapılan hukuki bir müdahale olarak gözüксе dahi, özgürlüğün de sınırlarının olabileceği gerçeği karşısında düzenlemenin bir müdahaleden çok kişilik hakkına vaki müdahalenin aynı vasıtaıyla kaldırılması (ref'i) veya önlenmesi (men'i) olarak kabul edilmelidir.

Bir kişinin (gerçek veya tüzel) kendisi veya ailesi (tüzel kişiler için şirketler grubu, holding veya aile şirketlerinden birine saldırı yapılarak tüm grubu zan altında bırakma) ile ilgili olarak yapılan yayın nedeniyle şeref ve haysiyetinin ihlal edildiği; asılsız, gerçek dışı, çarpıtılmış veya aleyhe bir netice için kasıtlı yayın yapıldığı kanaatine varması durumunda, yayını gerçekleştiren kitle iletişim aracına göre başvuracağı yollar Türk Hukuku'nda kazuistik denilecek yöntemle ayrı ayrı tanzim edilmiştir.

Cevap ve düzeltme hakkı haleldar olan kişi; yapılan yayın suç teşkil ediyorsa cumhuriyet savcılığına şikâyet dilekçesi vererek kamu davası açılmasını talep ve tazminat talep etme, tedbir talebinde bulunma, RTÜK veya BTK Başkanlığı'na başvurma, uğranılan zararın giderimi için hukuk mahkemesinde maddi, manevi tazminat davalarını açma ve iç hukuk yolları tüketildikten sonra AİHM'e başvurma gibi yöntemlere de başvurabilir. Lakin anılan yöntemlerle cevap ve düzeltme hakkı arasında bir seçim veya yarış olmadığından hakkın kullanımı bu metotlara başvurmaya engel değildir.

Basın ve yayın organları kesin hükümle mahkûm olmamış kişileri toplum gözünde suçlu ilan edecek yayınlar yapamaz. Suçsuzluk (masumiyet) karinesi uluslararası sözleşme ve düzenlemeler ile Anayasa'mız ve yasalarımızın teminatı altında olan bir ilke olmasına rağmen şahısların masumiyet karinesinin kitle iletişim araçları vasıtasıyla sürekli ihlal edildiği yadsınamaz bir gerçektir. Aynı şekilde özel hayatın masumiyeti (dokunulmazlığı) ilkesi de sık sık medya tarafından ihlal edilebilmektedir. Kitle iletişim hürriyeti karşısında kişileri koruyacak mekanizmalardan en önemlisi aynı araçla karşılık vermeyi sağlayan cevap ve düzeltme hakkıdır.

Cevap ve düzeltme hakkının, hem kamu hem de özel hukuku içeren melez hakların özelliğini taşıdığını ifade etmenin yanlış olmadığı düşüncesindeyim. Buna rağmen bu hakkın, özel hukuka ilişkin temel haklardan bir tanesi olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu hakkın doğmasına sebep olan temel olay, kişilik haklarının ihlalidir. Bilimsel çalışmamız daha çok özel hukuk alanında detaylandırılmıştır.

NEDEN VE ÖNEM

Bilimsel olarak bizi bu hakkı incelemeye götüren neden, kitle iletişim özgürlüğü ile kişilik haklarının çatışması neticesinde toplumda oluşacak etkiyi en seri ve en etkili giderme yönteminin cevap ve düzeltme hakkı ile mümkün olmasıdır. Bu çalışmanın yapılmasında teşvik edici nedenler ise bu hakkın kullanımının kişilik haklarını koruyucu davalarla yarışmaması; onlara göre daha seri ve güncel olması; ülkemizdeki yasal düzenlemenin karmaşık ve her bir kitle iletişim aracı için farklı olması, internet yayınlarına yönelik yasal düzenlemenin yeni olması ve henüz bu alanda bir çalışma olmaması gibi sebeplerdir.

Bu hakkın önemi, gelişen kitle iletişim araçlarına ulaşım ve erişimin artışıyla orantılı şekilde artmaktadır. Bu hakkın temel bir hak olarak anayasal düzeyde hukukumuzda tanzim edilmesi de öneminden kaynaklanmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile kitle iletişim araçlarına ulaşma imkânlarının sadece şehirlerde değil kasaba, köy, kırsal alan hatta yerleşim alanlarından çok uzak bir alanda dahi cep telefonu, laptop ve sair teknolojik araçlar vasıtasıyla mümkün olması cevap ve düzeltme hakkını daha da önemli hale getirmektedir. Zira kitle iletişim araçları teknolojik gelişime paralel; ulaştıkları kitle arttıkça, verdikleri yarar veya olası zararları da artan oranda neticelenen denklemin bir parçasıdır. Kitle iletişim araçlarının öneminin gelişerek artması cevap ve düzeltme hakkını da daha önemli hale getirmiştir. Kişilik hakkı ile basın-yayın özgürlüğünün sık sık çatışması, tez konusunun önemini göstermektedir.

Cevap ve düzeltme hakkının, kişilik hakkını (kişi şerefi ve onuruna saygı gösterilmesi), özel ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ve kamuoyunu

doğru bilgilendirme işlevlerini içermesi, konunun önemini vurgulayan özelliklerindendir.

Esasen kitle iletişim özgürlüğü, tıpkı bağımsız ve tarafsız yargı erkinin işlevini sürdürdüğü, hukukun temel olduğu, ifade hürriyetinin hukuksal koruma altına alındığı demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarından bir tanesidir. Öte yandan ikinci dünya savaşının insanlık uygarlığında yarattığı ağır travma, insan haklarını ve kişilik haklarını tıpkı basın özgürlüğü gibi demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarından bir tanesi haline getirmiştir. Bu bağlamda araçların eşitliği fırsat eşitliğinin ayrılmaz bir parçası olduğuna göre, kitle iletişim araçları ile kişilik hakkına yapılan bir tecavüzün etkisini yine kitle iletişim araçlarının azaltabileceğinden kuşku duymamak gerekir. Dolayısıyla cevap ve düzeltme hakkına, basın özgürlüğünü kısıtlayabileceği düşüncesi ile yaklaşmak doğru değildir. Zira cevap ve düzeltme hakkı, kişilik haklarını koruyan bir araç olarak tıpkı basın özgürlüğü gibi demokratik toplumun vazgeçilmez bir unsurudur.

AMAÇ

Bu çalışmamızla hedeflenen amaç; hakkın tarihçesine, kavram ve tanım ile hukuki niteliğine değinerek, hakka dair normlar sistematığı çerçevesinde nazari ve tatbiki tüm yönlerini içerir detaylı bir araştırmayı ortaya çıkarmaktır. Avrupa Birliği müzakereleri çerçevesinde Türk Hukuku'nda bir takım esaslı düzenlemeler gerçekleştirilmiş; evvela 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) kabul edilerek 5237 sayılı yeni TCK, 5271 sayılı CMK ve 5187 sayılı Basın Yasası yürürlüğe konulmuş, İnternet yayınlarını Düzenleyen 5651 sayılı yasa yürürlüğe girmiş, bölge adliye mahkemeleri ve istinaf mahkemelerinin kuruluşuna dair düzenlemeler yapılmış; Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu gibi bazı temel kanunlara dair tasarılar hazırlanmıştır¹.

Türk hukukundaki bu hızlı değişim karşısında, daha önce cevap ve düzeltme hakkı konusunda hazırlanan tez çalışmaları, inceleme konusu hakkın tüm boyutlarını kapsamaktan çıkarak güncelliklerini yitirmişlerdir. Örneğin, İnternet yayınlarına dair düzenlemeyi kapsayan 5651 sayılı yasa 23.05.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kitle

¹ Ayrıntılı bilgi için lütfen bakınız; Adalet Bakanlığı, “Yargı Reformu Stratejisi” s. 47-49, <http://www.sgb.adalet.gov.tr/yrs/Yargi%20Reformu%20Stratejisi.pdf> (s.e.t.: 20.02.2010).

iletişim araçları arasındaki etkinliğin yazılı medyadan internet yayınlarına yönelik artması herkesçe kabul edilecek şekilde aşıkârdır. Nitekim yazılı basında çıkan “Biri şu İnternet Sitelerini Durdursun, Gazeteler Kapanıyor veya İnternete Yöneliyor” başlıklı haberde ABD’de New York Times gibi dev gazetelerin bile tiraj ve reklam kaybı nedeniyle büyük zarara uğradığı, okurun ve reklamların, gazete haberleriyle beslenen internet sitelerine kaydığı, gazetelerin okurların internete yönelme sebebiyle kapandığı yazılmıştır². Teknolojik gelişim; elektronik mektup, elektronik gazete, dergi ve elektronik kitap kavramlarını günlük hayatın içine bir daha çıkmayacak şekilde yerleştirmiştir.

İşbu tez çalışmasıyla cevap ve düzeltme hakkının Türk Hukuku’ndaki tüm boyutları ele alınarak, işin teori boyutunun yanında tatbikata yönelik incelikler ve detaylar da bilimsel çalışmanın içeriğine katılmıştır. Esasen hedeflediğimiz amaç; teoriden pratiğe, Türk Hukuku’ndaki cevap ve düzeltme hakkına ilişkin detayların tümünün bu tez çalışmasında toplanmasını sağlamaktır.

YÖNTEM

Sosyal bilimler alanında yürütölen bilimsel araştırmalar; konu belirleme, problemi ortaya koyma, kaynak tarama, (hukuk biliminde yapılan araştırmalar için ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat, karar ve içtihatları belirleme, varsa uluslararası sözleşme ve kararları inceleme) hipotezleri (varsayım, faraziye)³ tespit etme, yöntemi saptama, süre ve olanakları belirleme ve sonuçlandırma aşamalarından geçilerek yapılmaktadır. Mc Millan ve Shumacher⁴, bilimsel araştırmayı şu şekilde tanımlamışlardır: “Bilimsel araştırma, belli bir amaca yönelik olarak sistematik veri toplama ve analiz etme sürecidir”. Yine bilimsel araştırmanın aşamaları olarak konuyu seçmek, sınırlandırmak, hipotez kurmak, geçici plan hazırlamak, kaynak toplamak, okumak ve not almak ve yazmak olarak sayan arařtırmacılar⁵ olmasına rağmen sıralamanın sosyal bilimlerde

² **Haber Türk Gazetesi:** “Biri şu İnternet Sitelerini Durdursun”, 14.05.2009, s. 12; haberin devamında bu yılın başında Colorado’da yayınlanan 150 yıllık Rocky Mountain News gazetesi kapısına kilit vurdu, 146 yıllık Seattle Post Intelligencer gazetesi, basılı gazete yayınlamaya son verdi ve yayını online’a kaydıldı. Chicago Tribune ve Los Angeles Times, iflas koruması için başvuruda bulundu. 100 yıllık Christian Science Monitor tamamen Web’e yöneldi şeklinde örnekler verilmiştir.

³ **Türkçe Sözlük:** Türk Dil Kurumu, C 1, 9. Baskı, Ankara 1998, s. 998.

⁴ **MCMILLAN, James and SCHUMACHER, Sally:** Research In Education: A Conceptual Introduction, Little Brown and Company Boston and Toronto:1984, s. 3.

⁵ **SEYİDOĞLU, Halil:** Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, Olgaç Matbaası, Ankara 1979, s.12-27.

araştırmacının tercihi ile değişmesi mümkündür. Zira hukuk anabilim dalında yapılan bir araştırmada hipotezin belirlenmesinden evvel, konunun normlar hiyerarşisi çerçevesinde ulusal ve uluslararası dayanaklarını belirlemenin öncelik taşıdığı kanaatindeyim.

Türk Hukuku'nda cevap ve düzeltme hakkı izah edilirken, öncelikle Anayasal hüküm ve tarihçesi izah edildikten sonra, 5187 sayılı basın yasası, 2954 sayılı TRT yasası, 3984 sayılı Özel Radyo ve TV yasası ve 5651 sayılı internet yasalarındaki sistem birebir takip edilmiş, öncelikle hakkın kullanımına ilişkin açıklama yapılmış bilahare cevap ve düzeltme hakkının yayınlanmasına dair açıklamalar yapıldıktan sonra ilgili etik ilkeler izah edilmiştir. Kanaat belirtirken; kişisel görüşümüzün gerekçeleri ile ortaya konulmasına özen gösterilmeye çalışılmıştır. Yürürlükte olan ve ilga edilen mevzuat için Başbakanlık internet sitesinin mevzuat kısmından⁶, resmi gazete için yine Başbakanlık resmi internet sitesinden faydalanılmıştır⁷. Esasen vatandaşa yönelik hazırlanan “Devletin Kısayolu”⁸ logosunu taşıyan internet portalı ile vatandaşa yönelik; doğum, eğitim, aile, birey ve toplum gibi konularda güvenilir ve yol gösterici bilgilere ulaşma imkânı verilmiştir. Bu siteden ülkedeki; ulusal ve yerel gazetelere, dergilere, radyolara, televizyon kanallarına, süreli yayınlara, haber sitelerine⁹, basın meslek kuruluşlarına¹⁰ ulaşmak mümkündür.

Uygulamaya yönelik verilen cevap ve düzeltme metni ile dilekçe örnekleri 15 yılı aşkın süredir yürütülen avukatlık ve hukuki danışmanlık faaliyeti neticesinde edinilen tecrübe ışığında şahsımız tarafından bizzat hazırlanan ve yazılan dilekçelerdir. Cevap ve düzeltme hakkının kullanımında ülkemiz gerçekleri ve adliye pratiği nazara alınarak somut öneri ve dilekçe suretleri de faydalanmak isteyen uygulayıcılar için ayrı bir başlık altında izah edilmiştir. Ekler kısmında özellikle isimler ve olaylar birebir belirtilmemiş, anlaşılması kolay genel bir içerik verilerek cevap ve düzeltme hakkının kullanımı için gerekli olan tüm muhteviyat eksiksiz bir biçimde bilimsel çalışmamıza eklenmiştir.

⁶ <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr> (s.e.t.:14.04.2009).

⁷ <http://rega.basbakanlik.gov.tr> (s.e.t.:16.04.2009).

⁸ <https://www.turkiye.gov.tr> (s.e.t.:17.04.2009).

⁹ <http://www.byegm.gov.tr/TURKBASINI/turkbasini/gazete.htm> (s.e.t.:17.04.2009).

¹⁰ <http://www.byegm.gov.tr/TURKBASINI/basinmeslekkuruluslari.htm> (s.e.t.:17.04.2009).

KAPSAM

Tez'in kapsamına, her türlü süreli yayın, ulusal ve yerel radyo-televizyon ile internet sitelerine ilişkin yapılan değişiklikler ile yapılması gereken değişiklikler dâhil edilerek, kitle iletişim ve fikri haklara ilişkin diğer hususlar (sorumlu müdür, eser sahibi, basılmış eser, yayın, hukukî ve cezaî sorumluluk, v.b. konular) kapsam dışında bırakılmıştır. Özellikle Cevap ve Düzeltmeye dair kamu hukukuna dair konular ile kişilik haklarını koruyucu davalar, tez kapsamı dışında kaldığından bu konularda teferruatlı şekilde izahat yapılmamıştır.

Asıl çalışma alanımızın bizatihi özel hukuk olması hasebiyle, kamu hukukuna, basın hukukuna dair kavramlar, fazla ayrıntıya girilmeden, konunun ana çerçevesini oluşturacak oranda incelenmiştir. İnternet sitelerindeki yazılara karşı cevap ve düzeltme hakkının kullanılmasına ilişkin bölüm de ise **internet** ve işleyişi kısaca izah edilmiştir. Özellikle yasal düzenlemeler çerçevesinde cevap ve düzeltme hakkı ele alınırken, tez konusunu ilgilendiren bölümler üzerinde özel hukuka dair alanlarda detaylı inceleme yapılırken, düplikasyona ve kavramsal kargaşaya mahal vermemek için kamu hukuku; Türk basın-yayın ve ceza hukuku alanına giren konular daha genel düzeyde ele alınmıştır. Sadece hakkın kullanımının yargıya yansımalarının, sulh ceza ve itiraz mercii olan asliye ceza mahkemesi olması hasebiyle bu kısma ilişkin husus zorunlu olarak detaylandırılmıştır. Hakkın kullanımı için haber veya yorumda ceza hukuku anlamında bir suçun oluşması da şart değildir, sadece kişilik hakkının ihlali veya haberin gerçeğe aykırı olması hakkın kullanımı için yeterlidir. Hakkın kitle iletişim araçlarınca kullandırılmamasının müeyyidesi olarak da hapis ve sair kamusal ceza yerine caydırıcı tazminat bedellerinin kullanılmasının ifade ve basın özgürlüğü ile daha çok uyum sağlayacağı kanaatindeyiz.

Aynı konuda özel hukuk bilim dalında tüm kitle iletişim araçlarını kapsayan (son çıkarılan 5651 sayılı yasa ile internet yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkını inceleyen), teorik ve uygulamasını içerecek şekilde detaylı bir incelemenin olmaması, bizi bu konuda yaptığımız incelemede teşvik edici olmuştur.

I. CEVAP VE DÜZELTME HAKKI; KAVRAMI, TANIMI, TARİHÇESİ, SİSTEMLERİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, TARAFLARI, KOŞULLARI VE ETİK İLKELERİ

Bu bölümde cevap ve düzeltme hakkı, kavramsal incelenmiş, hakkın tanımı, tarihsel gelişimi, sistemleri, hukuki niteliği, tarafları, koşulları ve etik ilkeler izah edilmiştir. Cevap ve düzeltme hakkı yerine bazen tekzip kelimesinin kullanılması dilimizdeki kelime zenginliğinin yitirilmemesi ve tekzip kelimesinin hem cevap hem de düzeltme hakkını içermesinden dolayı bilinçli olarak tercih edilmiştir. Cevap ve düzeltme hakkının tarihçesi açıklanırken bir kısım uluslararası belgelerden söz etmemek mümkün olmadığından ilgili kısımda¹¹ uluslararası metinlere de kısaca değinilmiştir.

1. CEVAP VE DÜZELTME HAKKI KAVRAMI

Kişilik hakkı, basın özgürlüğü, kitle iletişim araçları ve kamuoyu kavramları olmadan cevap ve düzeltme hakkı kavramından söz etmek mümkün olmadığından, bu kavram incelenirken yukarıda adı geçen kavramlar ile olan ilişkisi de kısaca izah edilmiştir.

1.1. Genel olarak Cevap ve Düzeltme Hakkı Kavramı

Cevap ve düzeltme hakkı, hukuk sözlüğünde,¹² terminolojik anlamıyla, “... bir kişinin saygınlığına ve onuruna dokunan veya kendi yararlarını çiğneyen gerçeğe aykırı bir yayın yapılması durumunda, aleyhine yayın yapılan kimsenin... bu yayına cevap vermek ve düzeltmeyi istemek hakkı; tekzip hakkı; yalanlama hakkı” şeklinde tanımlanmıştır. Cevap ve düzeltme kavramı yayıncı kuruluş (basın, radyo TV ve internet) ile okuyucu, izleyici veya dinleyici kitlesi arasındaki ilişkilerle ilgilidir. Bu anlamda devlet ile basın arasındaki ilişkilerle ilgili olan basın özgürlüğü kavramından

¹¹ Bkz. aşağıda s. 19-vd. : Genel Olarak Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarihçesi, başlığı altındaki açıklamalar.

¹² **YILMAZ, Ejder:** Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 1992, s. 158; tanımda 3 aylık süre içinde başvurulacağı yazılı ise de bu süre başvurulacak kitle iletişim aracına göre değişmekte, yayım veya yayından itibaren basın için 2 aylık süre; TRT için 7; Özel Radyo Televizyon için 10 günlük süre; internet siteleri için ise başvuru için bir süre belirtilmemişken, yayın içeriğinin siteden çıkarılması ve cevabın 1 hafta süre ile internet ortamında yayınlanmasının istenebileceği Türk Hukukunda mümkündür. Sulh ceza mahkemesine başvurma süreleri de her bir başvuru için farklı olup bunlar basın ve internet siteleri için 15 gündür.

farklıdır. Tekzip (İng. denial, refutation)¹³ ise uygulamada avukatlar tarafından cevap ve düzeltme hakkı kavramı yerine kullanılan yaygın bir kavramdır. Nitekim uygulayıcıların ekseriyeti halen cevap ve düzeltme metni yerine tekzip metni ibaresini kullanmaktadırlar. Kanaatimizce tekzip kelimesi hem cevap hem de düzeltme hakkı kavramlarını kapsar genişlikte bir anlam ifade etmektedir.

Kavramsal olarak cevap ve düzeltme hakkı kitle iletişim araçları ile muhatap kitleden oluşan (okuyucu, seyirci, dinleyici) kişiler arasındaki hak ihlali ile ilgilidir. Bu denklemden haber aşamasında kitle iletişim araçları etken; okuyucu, seyirci ve dinleyiciler ise edilgen konumda iken, cevap ve düzeltme hakkının kullanımında ise etken olan muhatap kişiler (okuyucu, seyirci, dinleyici) edilgen olan ise kitle iletişim araçlarıdır. Zira bu hak şartların oluşması halinde kitle iletişim araçlarını tekzip metnini yayınlamaya zorlayan, yayınlanmadığı takdirde yaptırımlara uğratan özelliğe sahiptir.

1.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının; Kişilik Hakkı, Basın Özgürlüğü, Kitle İletişim Araçları ve Kamuoyu Kavramlarıyla İlişkisi

1.2.1. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kişilik Hakkı Kavramıyla İlişkisi

Hukuk kelime itibariyle haklar anlamını taşımaktadır¹⁴. Bu hakların öznesinin kişi olduğu tartışmasızdır. Hukukun merkezinde insan (kişi) ve insanların birbirleriyle olan ilişkileri bulunur¹⁵. Kişiye dair hakları da **kişilik hakları** olarak ifade etmek mümkündür. Bu hakların öznesi ise kişi olduğuna göre, hukukun özneyi koruması tabi bir neticedir.

Kişi; Medeni Kanun uyarınca gerçek ve tüzel olarak ikiye ayrıldığına göre; gerçek kişi, tüm hukuk sistemlerinde kabul edildiği üzere insandır¹⁶. Kişi haklardan faydalanan, hak sahibi olabilen varlık demektir¹⁷. Tüzel kişinin ise, belli bir amacı

¹³ YILMAZ: s. 894, tekzip: yalanlama, Tekzip Hakkı: Cevap ve Düzeltme hakkı;TDK Türkçe Sözlük: C.2 s. 2176: Arapça yalanlama anlamında olduğu, tekzip etmeyi de yalanlamak, doğru olmadığını açıklamak olarak ifade etmiştir. ÖZÖN, Mustafa Nihat: Osmanlıca-Türkçe Sözlük, İnkılap Kitap Evi, 8. Baskı, İstanbul 1997, s. 406; göre de “tekzip”in kökeni “kizb” olup “yalan” anlamına geliyor. Aynı sözlüğe göre “tekzip” ise “yalanlama, yalan olduğunu söyleme”.

¹⁴ HELVACI, Serap: Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK m.24a f.I – İMK m.28a f. I), Beta Yayın Evi, 1. Baskı, İstanbul 2001, s. 1.

¹⁵ ESENER, Turhan: Hukuk Başlangıcı Genel Hukuk Bilgisi, Alkım Yayınevi, İstanbul 2001, s 65

¹⁶ HELVACI, Serap: Gerçek Kişiler, 2. Bası, Arıkan Yayın Evi, İstanbul 2007, s.1.

¹⁷ ÖZTAN, Bilge: Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar, Turhan Kitap Evi, 4. Baskı, Ankara 1992, s.4

gerçekleştirmek üzere bir araya gelen insan topluluklarından veya böyle bir amaca tahsis edilen mal topluluklarından oluştuğu kabul edilmektedir¹⁸.

Kişilik hakkı; bir tanıma göre kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki haktır¹⁹, benzer yönde fakat daha net olan başka bir tanıma göre ise kişilik hakkı, kişiliği oluşturan değerlerin tümü üzerindeki haktır²⁰. Kişilik hakkı, kişisel varlıkların tümünü içeren ve kişinin var olmak, gelişmek, özgür olmak ve saygı görmek konusundaki hakkıdır²¹. Kişilik hakları, kişinin kendi hür ve bağımsız varlığının bütünlüğünü sağlar. Bu hak, insanın doğumu ile kazanılan kişiliğine bağlı bir haktır. Kişilik hakkı, mutlak bir hak niteliğindedir²². Görüldüğü üzere kişilik hakkı öğretide çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Yargıtay’a göre ise hak sahibinin hayatının, sıhhatinin, vücut tamlığının ve ruh bütünlüğünün, manevi ve fikri varlığının üzerindeki hakkıdır²³. İnsanın doğum ile kazandığı ve kişiliğine bağlı olduğu bir haktır²⁴. Yargıtay’ göre kişilik hakları, kişinin hür ve bağımsız varlığının bütünlüğünü sağlar. Bu hak, insanın doğumu ile kazanılan ve kişiliğine bağlı bir haktır. Yargıtay müstakar içtihatları ile; hayat, beden ve ruh tamlığı, vicdan, din, düşünce ve ekonomik çalışma özgürlüğü, şeref, onur ve saygınlığı, ünü, isim, resim ve sırları hep kişinin kişisel varlıklarından olup kişisel varlıkların kişilik hakkının bir parçası olduğu görüşünü kabul etmektedir²⁵.

Kişilik hakkı; gerçek kişiler için doğumla kazanılan, ölüm veya karinesinin gerçekleşmesi veya gaip sayılma ile kaybedilen; tüzel kişiler içinse kurulduğu andan itibaren kazanılan, kapatma, sona erdirmeye ile kaybedilen bir haktır.

İsviçre–Türk öğretisinde, kişilik terimi aynı zamanda, hak ehliyeti, hukuk tarafından tanınmış varlıkları da ifade etmek için kullanılır²⁶. Medeni Kanun’umuzda kişilik haklarının tanımlanmadığı, bilakis genel sınırlarının çizildiği görülmektedir. Nitekim 4721 sayılı Medeni Kanunu’muza göre Kişilik; Gerçek Kişiler (m.8 vd.) ve Tüzel Kişiler (m. 47 vd.) olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Hak ehliyeti başlığı

¹⁸ **AKÜNAL, Teoman:** Türk Medeni Hukuku’nda Tüzel Kişiler, 2. Basım, Beta Yayın Evi, İstanbul 1995, s.14

¹⁹ **DURAL, Mustafa:** Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, 4. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 1999, s.100

²⁰ **HELVACI:** Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, s. 41

²¹ **ÖZSUNAY, Ergun:** Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, Der Yayınları, İstanbul 1982, s. 149

²² **VELİDEDEOĞU, Hıfzı Veldet:** Türk Medeni Hukuku, C.I, Şahsın Hukuku, Sermet Matbaası, İstanbul 1960, s. 101, 102, 107

²³ Yarg. 4. HD 29.11.1977 tarih, 1976/ 12714 E., 1977/11212 K.; **YKD, C. 5, S. 3,** Mayıs 1979 s. 431-433

²⁴ Yarg. 4. HD 15.02.2001 T., 2000/10596 E., 2001/1501 K.; **YKD, 2001 C. 27, S 8,** s. 1170

²⁵ **ZEVLİLİLER, Aydın:** Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, Olgaç Matbaası, Ankara 1981, s. 268, 269

²⁶ **HELVACI:** Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, s.15

altındaki 8. maddede, her insanın hak ehliyeti olduğu ve buna göre tüm insanların hukuk düzeni sınırları içinde haklara ve borçlara ehil olmada eşit olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde 47. maddede, başlı başına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları tüzel kişi olarak tanımlanıp, amacı hukuka veya ahlâka aykırı olan kişi ve mal topluluklarının tüzel kişilik kazanamayacağı yazılıdır. Medeni kanun 48. maddede tüzel kişilerin; cins, yaş hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki tüm haklara ve borçlara ehil oldukları yazılıdır. Böylelikle medeni kanunumuzla dernek ve vakıflar tüzel kişi olarak kabul edilmişken ticaret kanunu şirketlerin tüzel kişiliğini, kooperatif kanunu kooperatiflerin tüzel kişiliğini, kabul etmiştir. Uygulama açısından tereddütler doğurmasına rağmen Avukatlık kanunu uyarınca avukatlık ortaklığı da bir tüzel kişilik²⁷ olarak kabul edilmiştir. Tüzel kişilerin de ana başlıkta kamu ve özel hukuk tüzel kişileri olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir.

Yukarıda kısaca kavramsal özelliklerini verdiğimiz **kişilik hakkının niteliklerini** kısaca özetlersek bunların 5 başlıkta toplanabileceği görülmektedir. Kişilik Hakkı; mutlak, şahıs varlığı hakkı, kişiye sıkı surette bağlı, tekelci niteliğe sahip ve devredilmeyen-vazgeçilmeyen-mirasçılara geçmeyen haklardandır²⁸.

Başlıca kişisel değerler ise; hayat ve sağlık, vücut bütünlüğü, cesedin hukuksal durumu, hayat alanı (Alan teorisi²⁹ uyarınca; gizli hayat, özel hayat, kamuya açık hayat olarak üçe ayrılmakta olup gizli ve özel hayatın alanının korunması bir kişisel değerdir), şeref ve haysiyet, resim ve ses, isim ve diğer kişisel değerler olarak saymak mümkündür³⁰.

²⁷ 1136 sayılı Avukatlık Kanunu 44. Maddesi B bendinde: Avukatlık ortaklığı, aynı baroya kayıtlı birden çok avukatın bu kanuna göre mesleklerini yürütmek için oluşturdukları tüzel kişiliktir. Avukatlık ortaklığının çalışması meslek çalışması olup, ticari sayılmak ve vergilendirme bakımından şahıs şirketlerine ilişkin hükümleri bulunmaktadır. (Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 07.05.2009 tarihli B.05.1.EGM.0.85.02.02 4432-64008/5733-81810 SAYILI Avukat Ortaklığı adına araç tescili için cevabi yazıda; Avukatlık ortaklığının tüzel kişilik olduğu ve adına araç tesli yapılabileceği belirtilmiştir.

²⁸ **HELVACI:** Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, s 46-48.

²⁹ **HELVACI:** Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, s 61'den naklen: "Alan teorisi Alman Profesör HUBMANN'ın buluşudur". Hubman Heinrich: Das Persönlichkeitsrecht, 2 Aufl., Köln Graz, 1967, s 269 vd ... İsviçre Hukukuna JÄGGI, Peter (Fragen des privatrechtlichen Schutzes der Persönlichkeits RDS 79 II 1960,, s 225 a vd) ve GROSSEN, Jacques- Michel (Les Personnes Physiques in Traité de Droit Civil Suisse, Tome II, Fribourg 1974, s 91 vd) tarafından alınmıştır. ENGEL, Pierre bu ayrımı yapay bulmaktadır. Alanların sınırlarının kişilere, daha kesin bir ifadeyle hak ve olaylara göre değişkenlik arz edeceğini belirtmektedir Bu konuda bakınız ENGEL, Pierre: La Sphère Privée de l'homme Pupli, Mèlanges Fritz Sturm, Volume II, Liège 1999, s 985.

³⁰ **HELVACI:** Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, s 50-77.

Yukarıda iki fıkrada sayılan kişilik hakkının nitelikleri ile başlıca kişisel değerler tahdidi olmayıp tadadidir. Kişilik hakkı değiştikçe, geliştikçe nitelik ve değerlerin de değişeceği kanaatindeyim. Kişilerin gerçek ve tüzel kişiler olarak ayırma tabi tutuldukları görülmektedir³¹. Kanun koyucunun tüzel kişi olarak tanıyıp düzenlemediği kişi veya mal topluluklarına tüzel kişilik kazandırmak mümkün değildir³².

Kişilik hakkı, cevap ve düzeltme hakkına kaynak olan bir haktır. Zira bir yanlışlığın giderilmesi olan düzeltme hariç cevap ve düzeltme hakkı, ancak kişilik hakkına halel gelmesi ile ortaya çıkan bir haktır.

Kişilik hakkının etkin bir şekilde korunabilmesinin en önemli vasıtalarından bir tanesinin cevap ve düzeltme hakkı olduğunu giriş bölümünde belirtmiştim. Kişilik hakkının korunması için hukukumuzda genel kabul gören manevi tazminatın bir zenginleşme aracı olmaması ve felaketi özlenir hale getirmemesi yönündeki içtihat görüşlerinin terk edilerek manevi tazminat miktarlarının yüksek tutulması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur³³. Sunulan öneri uyarınca manevi tazminat miktarlarının kişilik haklarını ihlal etmeye kalkışanları caydırıcı nitelikte olması gerektiği, bu hususta kişilik hakkına saldırının yapıldığı günün tirajının belirli bir oranı üzerinden tazminata hükmedilmesi durumunda gazetelerin daha dikkatli haber yapmasını sağlayacağı savunulmuştur³⁴. Esasen ülkemizde kişilik hakkına saldırılardan dolayı açılan tazminat davalarında açılan davaların uzun süre sürüncemede kaldığı tartışmasız bir gerçektir. Kişilik hakkına saldırı içeren bir haberin uzun yargılama neticesinde Yargıtay aşaması dâhil 2 yıl hatta 3 yılı aşkın sürede kesinleşebildiği, Türk Hukuku'nun yadsınamaz bir zaafiyetidir. Bu eksiklik karşısında aşağıda da izah edileceği üzere haberin kamuoyu üzerinde yaratacağı olumsuz izlenimi bir nebze de olsa etkin bir şekilde azaltabilecek en hızlı müessese cevap ve düzeltme hakkı başvurusudur.

³¹ AKÜNAL, : s. 8 vd.

³² OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer/ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku, 8. Bası, Filiz kitap Evi, İstanbul 2005, s.123.

³³ BELLİ, Doğan Bülent: “Basın Yolu İle Kişilik Hakkına Saldırılarından Doğan Hukuki Sorumluluk”, Gazi Üniversitesi S.B.E. Özel Hukuk anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, Ankara 2007, s. 134.

³⁴ BELLİ: s. 135.

1.2.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının Basın Özgürlüğü Kavramıyla İlişkisi

Basın özgürlüğü genel olarak, haberlerin, düşüncelerin, yorumların, analizlerin, eleştirilerin serbestçe basılması, yayımlanması ve dağıtılması olarak tanımlanmaktadır³⁵. Bazı hukukçular, basın özgürlüğü ile düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünü özdeş kavramlar olarak ele almaktadırlar³⁶. Basılı yayının düşüncenin açıklanmasına ve yayılmasına sağladığı genişlik ve güç, genel nitelikteki düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün yanında basın özgürlüğü kavramının doğmasına yol açmıştır³⁷. Basın özgürlüğü sadece düşüncelerin serbestçe açıklanması anlamına gelmeyip, zamanla bu özgürlüğün kullanılması için basın kuruluşlarının serbestçe kurulup işletilmesini hatta iktisadi diğer işletmelere oranla pozitif ayrımcılığa tabi tutulmalarını da içermiştir. Yargıtay bir kararında basının görevini şöyle özetlemiştir: “ Basının başlıca görevlerinden birisi ve en önemlisi, zamanında gereken ayrıntıları ile ve doğru olarak ulaştırılmasında kamu yararı bulunan haberleri toplayarak halka, topluma ulaştırmak, böylece toplumun düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlamak (Anayasa md. 26), kamu gücünü elinde tutanlar üzerinde toplumun denetim aracı olmaktır”³⁸.

1982 Anayasası tıpkı 1961 Anayasası gibi basın kavramını diğer kitle iletişim araçlarından ayırmıştır. Anayasa 26. Madde; radyo, TV, sinema gibi yayınları izin sistemine bağlarken, 28. maddede; basımevi kurmayı izin ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz şeklinde ayırmıştır.

1982 Anayasasında 2001³⁹ yılında yapılan değişiklikle, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında, “Ölçülülük İlkesi”nin gözetilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Gerçi Anayasanın önceki hâlinde yer alan sınırlamaların “öngörülükleri amaç dışında kullanılamazlar” ifadesinden yola çıkan Anayasa Mahkemesi, sınırlandırmanın ancak zorunlu olduğu ölçüde olması gerektiğini belirtmiştir⁴⁰.

³⁵ **BALKANLI, Remzi:** Mukayeseli Basın ve Propaganda, Resimli Posta Matbaası, Ankara 1961, s. 23.

³⁶ **ÖZEK, Çetin:** Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999, s.204.

³⁷ **GÖLCÜKLÜ, Feyyaz:** Haberleşme Hukuku, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 292, Sevinç Matbaası, Ankara 1970. s.6.

³⁸ <http://www.legalbank.net>; Yargıtay 4.HD, Tarih 12.04.1979, 1978/9042 E., 1979/ 4935 E.

³⁹ **Madde 13 – (Değişik: 03.10.2001-4709 Sayılı Kanun, 2 m.)**

⁴⁰ Anayasa Mahkemesinin 26.11.1986 tarihli, 1985/8 E., 1986/27 K., sayılı kararı; AMKD, S.: 22, s.366.

Cevap ve düzeltme hakkının düzenlendiği ilk mevzuatın basın yasası olması, basın özgürlüğü ile cevap ve düzeltme hakkı arasında kuvvetli bağlantının göstergesidir. Zira cevap ve düzeltme hakkına yapılan en büyük eleştirilerden bir tanesi de bu hakkın basın özgürlüğüne bir müdahale olduğu yönündedir. Oysaki cevap ve düzeltme hakkı, Türk hukukunda sınırsız olmayıp özellikle 5187 sayılı yasa ile basın özgürlüğünden yana bir tavır ile belli şekil şartlarına ve kısa hak düşürücü sürelerle tabi tutulmuştur. Cevap ve düzeltme hakkının kullanımının sınırlandırılması, belirli şekil şartlarına tabi tutulması, basın özgürlüğüne dolaylı da olsa oluşabilecek müdahalenin etkisini azaltmaya yönelik düzenlemelerdir. Lakin basın özgürlüğü var diye cevap ve düzeltme hakkı hiç tanınmamış olsaydı, bu özgürlüğün verdiği gücün kötüye kullanılması halinde, etkin karşılığının verilmesi imkânından kişilerin yoksun kalması neticesiyle karşılaşırız. Hele bu durum yargılama safahatının çok uzun sürdüğü ülkemiz için daha da büyük önem arz etmektedir.

Kişilik hakkı ile basın özgürlüğünün zaman zaman çatışması kaçınılmazdır. Basın görevini yerine getirirken kimi zaman kişilerin özel hayatlarına veya sırlarına, şeref ve haysiyetlerine müdahalede bulunabilir. Basın ile kişilik de çoğu kez karşı karşıya gelir. Esasen özgürlük ile hak kavramları bazen örtüşen kim zaman da çatışan kavramlardır. Hukuk düzeninin, çatışan iki değeri “kişilik hakkı ile basın özgürlüğünü” aynı anda koruması mümkün değildir. Çatışan değerlerden birini diğerinden üstün tutarak mevcut çatışma çözümlenmelidir⁴¹. Gerek kişilik hakkı gerekse basın özgürlüğünden birinin diğerine üstün tutulması belirli bir olayda belirli şartlar altında gerçekleşir. Yani hangisinin diğerine karşı daha çok korunacağı somut olayın şartlarına göre belirlenecektir. Kimi zaman çatışan değerlerden hangisinin korunacağı kanunda belirtilmiş olabilir, bu durumda ne yapılacağı bellidir ancak kesin bir düzenleme yoksa hâkim yine somut olayın özelliklerine göre çatışan değerleri tartacak ve birini diğerine karşı hukuka uygun kabul edecektir. Bu durum ilgili Yargıtay’ın bir kararında şöyledir⁴²: “ ... Hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı anda koruma altına alması düşünülemez. Aksi halde, hukukun kendisi kendi kuralları ile çatışmış olur. Aslında, yapılan düzenleme hukukun diğer temel kavramları ile birlikte incelendiğinde, iki

⁴¹ KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk, Turhan Kitap Evi, Güncelleştirilmiş 3. Bası, Ankara 2008, s. 151.

⁴² KILIÇOĞLU: s. 153

yararın aynı anda aynı olayda birbiri ile çatışmadıkları, somut olaydaki olgular itibariyle koruma altına alınmış bulunan bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği anlaşılabilecektir....”; benim de katıldığım Yargıtay’ın bu görüşüne göre her olay somut özellik içerdiğinden, olayın somut özellikleri neticesinde hangi hakkın üstün tutulacağı belirlenmelidir. Burada kılavuz TMK m. 1’deki sıralamadır⁴³.

Basın özgürlüğü ile cevap ve düzeltme hakkı arasındaki ilişki; hakkı doğuran fiilin basın vasıtasıyla tezahür etmesi halinde ihlalin de -bir nevi araçlarda eşitlik ilkesi uygulanarak- yine aynı araçlarla giderilmesi yöntemi ile kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

1.2.3. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kitle İletişim Araçları Kavramıyla İlişkisi

Kitle iletişim kavramı, insanın sosyal bir canlı olmasının neticesinde ortaya çıkan bir kavramdır. Her insan grubu sosyal ilişkilerin bir tür şebekesi olarak ortaya çıkar. Zira insanlar büyük bir toplum içinde ve toplumu oluşturan diğer alt gruplarda yaşamakta ve insanlar veya sosyal gruplar birbirleri ile sürekli ilişki içinde olur. Bu ilişkileri sağlayan iletişim veya haberleşmedir. Her insan ve mensup olduğu grup, bir kültüre sahiptir. Haberleşen kişiler veya gruplar bu yolla aynı bilgileri aynı düşüncüyü, aynı tutumu yani aynı yaşamı paylaşmayı istemektedirler. Esasen bu tutum kültürü ortaya çıkaran ve geliştiren sebeplerden en önemlisidir. Bu kültür; inanç, ahlak, anane, töre, dil, bilgi ve en önemlisi hukuku kapsar. Bireyler kültürü sosyal faaliyet neticesinde edinirler⁴⁴.

İletişim; haberi veren (kaynak), haberi alan ve haberi simgeleyen mesaj olmak üzere 3 öğeden oluşmaktadır. Günlük hayatta yaygın bir şekilde kullanılan “yazılı basın”, “görsel basın”, “işitsel basın” “sanal basın” kavramları ise, yayınların sunuluş ve algılanış şekillerine göre yapılan bir ayrımın sonucudur. Bu ayrıma göre, haber ve düşünceler görüntüyle sunuluyorsa görsel, yazı ile sunuluyorsa yazılı, kulağa hitap ediyorsa işitsel basın, internet vasıtasıyla sunuluyorsa sanal basın söz konusudur.

⁴³ 4721 S. TMK m.1/ f.2: Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiye ona göre karar verir.

⁴⁴ **DÖNMEZER:** Sosyoloji, Savaş Yayın Evi, 8. Baskı, Ankara 1982, s. 116.

Esasen bu ayırım aleyhine her ne kadar eleştiriler mevcut olsa dahi⁴⁵ şimdilik ihtiyacı karşılayan ve yaygın olan bir kullanım olduğu için tarafımda da benimsemiştir. Esasen yazılı basın ile gazete, dergi gibi süreli, kitap gibi süresiz yazılı basın araçları, radyo ve televizyon gibi süreli, sinema, video gibi süresiz işitsel ve görsel basın ile tüm internet üzerinden yapılan yayınlar için de sanal basın araçları olduğu açıktır. Sanal basın dediğimiz internet üzerinden ayrıca radyo ve televizyon yayını yapıldığı gibi gazete ve film yayını hatta kitap yayını da yapılmaktadır. Belki de ileri zamanlarda basını, sanal ve sanal olmayan basın olarak ikiye ayırmak daha doğru olacaktır. Hangi ayırım olursa olsun hiç fark etmeden kitle iletişiminin araçlar vasıtasıyla olduğu tartışmasızdır. Türk Hukuku'nda basın yasası düzenlemesi daha çok yazılı basını karşılarken Radyo ve Televizyon için ayrı düzenleme yapılmış, TRT ve Özel Radyo TV'ler için birden fazla düzenleme yapılmıştır. İnternet için de ayrı düzenlemelerin yapıldığı müşahade edilmiştir.

Kitle iletişim araçları kavramının cevap ve düzeltme hakkı ile ilişkisi, söz konusu hakkın ihlaline sebep olan vasıtaların sadece kitle iletişim araçları ile gerçekleşebilmesinden kaynaklanmaktadır. Yani, kitle iletişim aracı olmadan kişilik hakkına şeref ve haysiyete dokunulma durumunda cevap ve düzeltme hakkı ortaya çıkmaz. İki kişinin telefonla görüşmesinden bir cevap ve düzeltme hakkı ortaya çıkmaz. Nasıl ki bu hak gerçek dışı veya kişilik hakkının ihlali ile ortaya çıkıyorsa, söz konusu ihlal ancak kitle iletişim aracıyla gerçekleştiğinde ortaya çıkmaktadır. Zira hak ancak kitle iletişim araçları ile ihlal edildiğinde cevap ve düzeltme hakkından söz edilebilir. Bu araçlar olmadan yüz yüze yapılan veya iki kişi arasında mektupla yapılan bir kişilik hakkı ihlali cevap ve düzeltmeden bahsetmek mümkün değildir.

Kamusal alan bütün vatandaşların erişmesi garanti altına alınmış bir alanı ifade eder⁴⁶. HABERMAS ve Frankfurt Okulu'ndan diğer kuramcılar, kapitalizmin, yarattığı toplumsal örgütlenmenin kamusal alanı ortaya çıkardığını, ama bu alanın başlangıçta

⁴⁵ **SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar:** "Türkiye'de Basın Özgürlüğü", AÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007,, s. 11-12.; Bu ayırım kabul edildiği takdirde hem yazılı hem de görsel nitelik gösteren "internet" hangi kategoride yer alacaktır? Ayrıca bu ayırmada yazılı basın olarak nitelendirilen gazetelerin ve dergilerin görsel yönleri; görsel basın olarak nitelendirilen televizyon, sinema ve video gibi birçok kitle iletişim aracının işitsel ve yazılı yönleri göz ardı edilmiştir. Şeklinde ayırıma karşı çıkmıştır.

⁴⁶ **HABERMAS Jürgen:** Kamusal Alan, **der. Meral Özbek**, Hil Yayınları, İstanbul, 2004, s. 95. HABERMAS; "kamusal alan" kavramıyla, "...her şeyden önce toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı" kasteder. HABERMAS, kamusal alanın burjuvazinin kahvehane, salon, akşam yemeği davetlerindeki doğrudan iletişiminden doğduğunu, basın ve profesyonel eleştiri organları ile geliştiğini belirtir.

sahip olduğu özellikleri devam ettiremediğini belirtmişlerdir⁴⁷. Kamusal alan tüm yurttaşların kullanımına açık olan alanı ifade eder⁴⁸.

1.2.4. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kamuoyu Kavramıyla İlişkisi

Kamuoyu kavramı (public opinion); kamunun kendisini ilgilendiren olaylar, olgular ve kavramlara ilişkin kanılarının bir toplamını anlatmak üzere kullanılır. KAPANİ'ye göre kamuoyu; "... belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına hâkim olan kanaat.."⁴⁹ olarak tanımlamıştır. MORESSİ ise kamuoyunu, "yurttaşların bireysel veya kollektif olarak kendi kanılarını genelleştirilmiş ve doğrulanabilir bir tarzda çoğunluk oluşturacak şekilde dile getirdikleri durum..." olarak belirtir⁵⁰. Kanaatimizce kamuoyu; toplumun tümü veya birkismında (azınlık veya çoğunluk olması fark etmez) kişi veya konu hakkında oluşan veya oluşturulan genel kanaat veya düşüncedir. Bu tanımda çoğunluk ibaresinden özellikle kaçınılmıştır. Zira etkili bir azınlık, çoğunluktan daha ziyade yönlendirici olabilmektedir. Kamuoyunu oluşturan araçlar olarak; aile, kültür, eğitim, baskı grupları⁵¹, dinsel topluluklar⁵² ve kitle iletişim araçlarını saymak mümkündür. Kamuoyunu oluşturan faktörler "kişilik yapısı", "toplumsal ideoloji", "nüfus", "kültür", "yasal ve siyasal kurumlar"⁵³, "din", "grup aidiyetleri", "yüzyüze iletişim", "kanaat önderleri" ve "kitle iletişim araçları" olarak saymak mümkündür⁵⁴.

Kamuoyu kavramının, toplumda infial yaratma, kamuoyu tepkisi, kamuoyu dikkati gibi gerekçelerle ülkemizdeki hukuki kararlarda yer alması, masumiyet

⁴⁷ HALLEN, Daniel, C.: "Eleştirel Kuram Perspektifinden Amerikan Haber Medyası", Kitle İletişim Kuramları, der. ve çev. Erol MUTLU; Ütopya Yayınları, Ankara 2005, s. 291

⁴⁸ PETERS, John Durhan/CMİEL, Tenneth: "Medya Etiği ve Kamusal Alan" çev. Ümit Hüsrev YORSAL, Medya Kültür Siyaset, der. Süleyman İRVAN; ARK Yayınları, Ankara, 1997, s. 260.

⁴⁹ KAPANİ, Münici: Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara 1989, s. 147

⁵⁰ MORESSİ, Enrico: Haber Etiği – Ahlakı Gazeteciliğin Kuruluşu ve Eleştirisi, çev. Fırat GENÇ, Dost Kitap Evi Yayınları, Ankara 2006, s. 292

⁵¹ Kamuoyu oluşturmak amacıyla yürütülen çalışmalarla birlikte profesyonel lobiciler ve halkla ilişkiler şirketleri doğrudan yasama ve yürütme organlarını etkilemek için gazete, dergi veya televizyonlara ücret karşılığı ilan verebilmektedirler.

⁵² Bir takım inançsal oluşumların dernek veya vakıf altında yaptıkları örgütlenmelerde belirli konularda toplumu yönlendirmelerde başarılı sonuçlar elde edebildikleri görülmektedir.

⁵³ Politize olmuş toplumlarda yasal olmayan bir takım kuruluşların da toplumda bir takım genel kanaatlerin oluşmasında etkili oldukları müşahade edilmiştir.

⁵⁴ BEKTAŞ, Arsev: Kamuoyu- İletişim- Demokrasi, Bağlam Yayınları, İstanbul 2000, s. 41; KAPANİ: s. 149.

karinesi⁵⁵ ile kişi dokunulmazlığı ilkesinin⁵⁶ ve kişilik haklarının ihlaline sebep olabilmektedir. Bu ihlal kimi zaman mahkeme kararında yer alarak, kimi zamanda kitle iletişim aracının etkisi ile toplumdaki birkısım yığınların tepki göstermesi, boykot etmesi, linç girişimi şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı çoğu kez eylem ile tepki arasındaki ölçü (kitle iletişim araçlarındaki haberler yüzünden) orantısız olmakta, kitle iletişim aracına konu olan haberdeki şahsın kişilik hakkı, telafisi mümkün olmayan zararlara maruz kalabilmektedir.

Kamuoyu kavramı ile cevap ve düzeltme hakkı arasındaki ilişki; kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınların toplum üzerinde kişiler hakkında oluşturduğu genel kanaatin etkisinden kaynaklanmaktadır. Nitekim kitle iletişim aracı ile kamuoyunda oluşan kanaati olumlu veya olumsuz yönde değiştirebilecek veya bıraktığı izlenimi azaltabilecek en hızlı ve en etkin yöntem cevap ve düzeltme hakkının kullanımıdır. Yukarıda da izah edildiği üzere kişilik hakları ihlalinin dolaylı açılan maddi, manevi tazminat davalarının kesinleşmesi 2 yıldan fazla süreyi bulmaktadır. Hak ihlali ile mahkeme kararı arasında uzun zaman geçmesi hakkın ihlali ile toplumda kişi aleyhine oluşan kanaatin etkisini azaltmak veya kaldırmakta yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla bu davalarla alternatif olmayan onlarla birlikte kullanılabilen cevap ve düzeltme hakkı bu tür kişilik hakları ihlalinde **kamuoyunda oluşan izlenimin etkisini yasal yollardan azaltmanın şimdilik en etkin ve en hızlı yöntemidir.** Görüldüğü üzere cevap ve düzeltme hakkının kamuoyu kavramı ile ilişkisi en az kitle iletişim araçları kadar sıkıdır.

2. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ TANIMI

Cevap ve düzeltme hakkını tanımlayan yazarların bazılarının sadece basına karşı gönderilecek cevap ve düzeltme metinlerine uygun tanım yaptıkları görülmektedir. Bu açıklamaya uygun bir tanıma göre cevap ve düzeltme hakkı; “bir mevkute yayınında haklarında haysiyet ve şerefe dokunan veya menfaati bozan veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı hareketler, düşünceler ve sözlerle açık veya kapalı olarak kendilerinden

⁵⁵ **Masumiyet Karinesi:** Kesin hükme kadar suçsuz addedilmeyi ifade eder.

⁵⁶ **Masumiyet İlkesi:** Dokunulmazlık ilkesi olup kişilerin, hakim kararı olmadan özgürlüklerinden yoksun bırakılamayacağı ve dokunulamayacağını, kişilerin dokunulamazlık prensibini ifade eder.

söz edilmiş olan kimselerin, yayınlanan yazı hakkındaki okuyucuların bilgisine sunmayı menfaatleri gereği saydıkları cevap ve düzeltmelerini mevkutenin çıkacak olan en yakın sayısında bastırma hakkıdır”’. Burada kişiye aynı vasıta ile kendini savunma imkânı verilirken, yayını yapan merci ile birey arasında eşitlik tesis eden bir müessese mevcuttur⁵⁷. Bir diğer yazara göre; “Basın yoluyla düşünce açıklama hürriyetinden, basın dışı yararlanma hakkıdır”⁵⁸.

Kimi yazarların ise kitle haberleşme araçlarını esas alarak tanım yaptıkları görülmektedir. Nitekim bir tanıma göre bu hak, kitle haberleşme araçları ile yapılan yayınlar nedeniyle resmi makam ve mercilere, gerçek kişilere özel ve kamu tüzel kişilerine, adli yargılamanın çok ağır işleyişi nedeniyle güvence oluşturan bir kurumdur⁵⁹. Diğer bir tanımda ise; görüntülü ve sesli kitle iletişim araçları tarafından, bilinçli ya da bilinçsiz yayımlanan, yanlış bilgileri içeren haberlerin düzeltilmesi, bunlarla ilgili doğru bilgilerin kullanılmasını sağlama hakkıdır⁶⁰. Bir diğer tanımda cevap ve düzeltme hakkı, sürekli bir yayında kendisinden bahsedilen herkese, aynı yayın organını kullanarak kendi bakış açısını yansıtmaya imkânı veren bir haktır⁶¹.

Kanaatimizce yukarıdaki tanımlamaların hepsi internet yayınları ve içeriğin yayından çıkarılması talebi karşısında eksik kalmaktadır. Dolayısıyla Ülkemiz Hukuku’na uygun yeni bir tanım vermek gerekirse, cevap ve düzeltme hakkı; kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınlar üzerine hakları haleldar olan kişilerin belli şartlar dâhilinde kullandıkları, kişiye aynı kitle iletişim aracı ile cevap veya düzeltmesini yayınlama, içeriğini yayından kaldırma imkânını ücretsiz olarak sağlayan bir haktır.

3. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ TARİHÇESİ

Cevap ve Düzeltme hakkının tarihçesi izah edilirken evvela genel olarak dünyadaki tarihsel gelişim ele alınmış sonra Osmanlı ve cumhuriyet dönemi olmak üzere ülkemizdeki gelişim açıklanmıştır.

⁵⁷ **DÖNMEZER:** Basın ve Hukuku, Sulhi Faran Matbaası, 4. Baskı, İstanbul 1976, s. 315, 316 ; **GÖLCÜKLÜ:** s. 132.

⁵⁸ **ÖZEK, Çetin:** Türk Basın Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s. 95 ; **ERMAN, Sahir/ÖZEK, Çetin:** Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat, Alfa Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul 2000, s. 182.

⁵⁹ **TİKVEŞ, Özkan:** “Cevap Hakkı Üzerine Bir İnceleme”, İÜMHAD, Yıl 1, S. 1, İstanbul 1967, s. 69.

⁶⁰ **GİRGİN, Atilla:** Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik’i, İnkılap Yayınevi, Ankara 2000, s.174.

⁶¹ **DERIEUX, Emmanuel:** Droit de la Communication, LGDJ, Paris 1991, s. 376; akt., **ALTUNÇ, Mehmet Sinan:** “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004, s. 5, dn. 6’da verilen açıklama.

3.1. Genel Olarak Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarihçesi

Cevap ve düzeltme hakkının tarihsel kökeni 1789 Fransız İhtilalıdır⁶². Zira ihtilalı izleyen yıllarda siyasal fikir mücadelesi ortamı içinde basın özgürlüğü kötüye kullanılmaya başlanmış ve basında çıkan iftira niteliğindeki suçlamalara cevap verilmeme tehlikesi belirmiştir. Bu tehlikeyi sezinleyen Puy-Dôme milletvekili Duluare tarafından Beşyüzler Konseyi'nde, 1799 yılında Meclise düzeltme hakkının yasal yolla kişilere tanınması önerisinde bulunmuştur⁶³. O tarihte Fransız Meclisi tarafından reddedilen bu öneri, ancak 1822 Fransız Basın Kanunu'na girmiş ve düzeltme hakkının ilk yasal kaynağını Fransa'da bu kanun oluşturmuştur.

Fransa'da 1822 tarihli Basın Yasa'sından sonra yürürlüğe giren ve daha liberal özellikleri içeren 1881 tarihli Basın Özgürlüğü'ne ilişkin kanunun 12. Maddesi Düzeltme Hakkı'nı, 13. Madde ise Cevap Hakkı'nı düzenlemektedir. Basın alanına ilişkin bu düzenlemede düzeltme hakkı sadece kamu görevlilerine görevleri ile ilgili yayınlara karşı tanınırken, cevap hakkı ise herkese tanınmıştır. Bu düzenleme daha sonra diğer devletlerin basın kanunlarınca da kabul edilmiştir. Örneğin, Fransız Basın Kanunu'nun etkisiyle cevap ve düzeltme hakkını hükümleri arasına alan 1831 Baden Basın Kanunu bu alanda diğer Alman basın kanunlarına da öncülük etmiştir. 29 Temmuz 1882 tarihli 82-652 sayılı kanunun 6. Maddesi Fransa'daki son yasal düzenleme olup gerçek ve tüzel kişilerden bahsederek herkesin bu hakkı kullanabileceği, hüküm altına alınmıştır. Bu kanunun 1881 tarihli kanundan farkı sadece yayında kendisinden bahsetmenin yeterli olmaması şeref ve şöhrete saldırı sayılabilecek isnatları aramasıdır. 6 Nisan 1987 tarih 87-246 sayılı Sesli ve Görüntülü İletişim Hizmetlerinde Cevap Hakkı'nın Kullanılması'na ilişkin tüzük ile bu hak teferruatlı olarak ele alınmıştır. 2004-575 sayılı 21 Haziran 2004 tarihli Kanun'un 6. maddesinin

⁶² İNSAN VE YURTTAŞ HAKLARI BEYANNAMESİ (PARİS, 26.08.1789): Fransız İhtilalı ile ilan edilen beyannamenin 4. maddesi ile özgürlüğün tanımı ve sınırları belirtilirken, 11. madde ile de düşünce ve fikir özgürlüğü ile bunun basın içindeki tezahürü ve basın özgürlüğü belirlenmektedir. Yalnız bu özgürlüğün suiistimal edilemeyeceği ifade edilerek, hürriyetin kötüye kullanılmasından dolayı kanunen getirilen yükümlülüklerden sorumlu olacağı beyan edilmiştir. Nitekim ifade ve basın özgürlüğü kişinin şeref ve haysiyetine dokunduğunda bu hürriyetin kötüye kullanılmasından söz etmek mümkün olduğundan ilgili şahsiyete cevap ve düzeltme hakkı tanınmasını da beyannamenin 11. maddesi çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Beyannamenin tüm metni için bkz. : www.ipk.ankara.edu.tr (s.e.t:20.01.2010).

⁶³ ALTUNÇ, Mehmet Sinan: "Cevap ve Düzeltme Hakkı", Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004 s. 10.

IV no’lu paragrafı ile internet için cevap hakkı düzenlenmiş, maddeye göre internette kendisinden bahsedilen her kişi cevap hakkını haizdir.

Almanya cevap ve düzeltme hakkını, imparatorluk döneminde 7 Mayıs 1874 tarihli Federal Basın Yasası ile kabul etmiştir⁶⁴. Adı geçen yasa düzenlemesinde Fransa’daki haber, görüş yorum fark etmeksizin tüm açıklamalar yerine sadece maddi olay açıklamalarına karşı cevap ve düzeltme gönderilebilmekteydi. Cevap ve düzeltme buna sebep olan yazıdan uzun değilse parasız yayımlanır hükmü mevcuttu⁶⁵.

Almanya’daki federal düzenleme haricinde; 29 Ocak 1965 tarihli Hamburg Basın Kanunu, cevap gönderilebilmesi için kişinin hakkına saldırı olduğunu ispat etmesinin gerekmediği ve kamu otoritelerinin veya yasama organlarının yaptığı oturumlara ait iyi niyet kaidesine uygun yorumların cevap hakkı doğurmayacağı hükümlerini içermektedir⁶⁶. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra cevap ve düzeltme hakkının televizyon ve radyolarda kullanılması düşüncesi hukuki metinlerde yer bulmaya başlamıştır. 1948 tarihinde Alman federe devletlerinin birçoğunda, “Sudwest Radyosu Hakkındaki Kanun”, “Bavyera Radyosu Teşkilat Kanunu” adları altında, radyo yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkı tanıyan kanunlar çıkarılmıştır. Almanya’daki 1952 tarihli kanunun, taşıdığı bazı eksiklikler nedeniyle, 1959 tarihinde parlamento’ya sevk edilen yeni kanun tasarısıyla da, “radyo özgürlüğü” kavramı ortaya çıkmış; yazılı basın ile diğer kitle iletişim araçları arasında cevap hakkının tanınması bakımından bir ayrıma gidilmiştir⁶⁷.

Fransa’nın ardından Avrupa’nın çeşitli ülkeleri değişik tarihlerde cevap hakkını benimsediler. Belçika 1831, İsviçre Tessin Kantonu 1834, Schaffhausen Kantonu 1837, Graubünden Kantonu 1837, Waudt Kantonu 1941 tarihinde, Danimarka 1951, Osmanlı İmparatorluğu 1864, Lüksemburg 1869, Norveç 1902 tarihinde cevap ve düzeltme hakkını kabul etmiştir⁶⁸. 23 Haziran 1961 tarihli kanunla cevap hakkı basına ilişkin hükümleri içerir şekilde Belçika’da düzenlenmiştir. 4 Mart 1977 tarihli kanun ile radyo ve televizyon yayınları ile ilgili hükümler de Belçika’da düzenlenmiştir.

⁶⁴ **TİKVEŞ:** s.74.

⁶⁵ **TİKVEŞ:** s. 74.

⁶⁶ **ALTUNÇ:** s. 61.

⁶⁷ **TİKVEŞ:** s.78.

⁶⁸ **COŞKUN, Sena:** “Cevap ve Düzeltme Hakkı ve Yeni Boyutları”, Gazi Ü. S.B.E. Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara 2006, s. 15.

İsviçre’de sadece Waudt Kantonu’nda (14.02.1947 tarihli Kanun) ile bu hak düzenlenmiş iken 01.07.1985 tarihli kanunla cevap ve düzeltme hakkı federal hukuka girmiştir⁶⁹. 1 Temmuz 1985 yılında yürürlüğe giren İsviçre M.K.’nın 28 (g) ve devamı maddeleri ile cevap hakkı medeni kanun bünyesinde federal düzeyde kabul edilmiştir⁷⁰. Daha evvel sadece Schaffhausen, Graubünden, Tessin ve Waudt (14.02.1947 Tarihli) basın kanunlarında bu hak düzenlenmişti⁷¹. Bu kantonların düzenlemesinde; görüş açıklamalarına cevap verme imkânı tanırken; federal düzenleme Alman sistemine uygun olan maddi olaylarla ilgili olarak cevap hakkı tanımaktadır. Süreli yayında kişiliğe saldırı olması aranmaktadır. Cevabın yazılı olması gerektiği 28h/I ve 28i/I maddelerinde yazılıdır. Yani sebep olan yayının türü ne olursa olsun (fotoğraf, resim gibi) cevap sadece yazılı olmalıdır.

ABD’de Nevada (1911 Kanunu) dışında yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı kabul edilmiş değildir⁷². Keza İngiltere’de cevap hakkı genel bir kural olarak hükme bağlanmamıştır⁷³. Bu nedenle İngiliz Basın Konseyi 1962 yılında yayınladığı bir bildirgede basının eleştirdiği kişiler cevap hakkı kullanmaları imkânı vermesini dilemiştir⁷⁴. Bu hakkın Anglo-Sakson hukuk sisteminden çok, kıta Avrupası’nda düzenlemeye tabi tutulduğu görülmektedir.

ABD Anayasası⁷⁵ basın özgürlüğünü ek.1 maddesinde ele almış ve kongreyi ifade ve basın özgürlüğünü sınırlayacak kanun yapmaktan men etmiştir. ABD’de cevap

⁶⁹ İÇEL, Kayıhan/ÜNVER, Yener: Kitle Haberleşme Hukuku Basın Radyo-Televizyon Sinema-Video İnternet, Beta Yayın Evi, Yenilenmiş 7. Baskı, İstanbul 2007, s. 195,196.

⁷⁰ HELVACI: Kişilik Hakkını Koruyan Davalar s. 144.

⁷¹ REHBİNDER, Manfred: “Cevap Hakkına İlişkin İsviçre’deki Yeni Düzenleme” (Çev. Tankut CENTEL), İÜHFM, C. LI, S. 1-4, İstanbul 1985, s. 529.

⁷² İÇEL/ÜNVER: s. 196

⁷³ İÇEL/ÜNVER: s. 196

⁷⁴ TIKVEŞ: s.70

⁷⁵ ABD Anayasası, s.1, <http://www.uscourts.gov/library/turkish.pdf> (s.e.t: 24.05.2009); ... ABD Anayasası 1789 (Anayasa, 17 Eylül 1787’de tamamlandı ve 4 Mart 1789’da resmen kabul edildi) yılında kabul edilmiş olup ABD’nin en yüksek kanunudur. Anayasa, her eyalete (toplam 50 tane) kayda değer ölçüde bağımsızlık ve yetki veren bir cumhuriyet kurmuştur. Federal hükümetin yetkileri anayasada tayin edilen sınırlar içinde belirlenmiştir ve geri kalan hususların düzenlenmesi anayasa tarafından halk ve eyaletlere bırakılmıştır. Anayasanın ilk on ek maddesi hak ve hürriyetler beyannamesi olarak düzenlenmiş ve halka temel haklarını vererek onları hükümetin haksız davranışlarından korumayı amaçlamıştır. İfade özgürlüğü, toplantı özgürlüğü, haksızlıkların düzeltilmesi özgürlüğü, mantıksız arama ve tutuklamadan korunma özgürlüğü, usulüne uygun yargılanma hakkı, zorla suçunu kabul etmeme imtiyazı, el konulan mallarının adil tazmin edilmesi hakkı, ceza muhakemelerinde seri ve halka açık yargılanma hakkı, hem ceza hem hukuk davalarında jüri tarafından yargılanma hakkı ve ceza muhakemelerinde avukat yardımı almak hakkı korunan haklardan bazılarıdır. ABD Anayasası hakkında ayrıntılı bilgi için lütfen bkz; http://turkey.usembassy.gov/uploads/images/635NilpcSjDUzzRFaajrQ/amerikan_hukumet_anahatlar.pdf (s.e.t. 24.05.2009)

hakkını tanıyan tek eyalet (1911 Kanunu) Nevada'dır⁷⁶. 1974 tarihli Miami Herald Publishing Co/ Tornillo Davasında Amerikan Yüksek Mahkemesi gazete editörlerine sorumlu bulundukları gazetelerde neyi yazıp neyi yazmamaları gerektiğini söylemenin Anayasanın 1. ek maddesindeki ifade özgürlüğüne aykırılık teşkil edeceğini hükme bağlamıştır⁷⁷. Kanun bazında düzenleme olmasa dahi çeşitli meslek kuruluşlarının ya da birliklerinin kabul ettiği meslek kuralları ya da ahlaki nitelikteki normlar bağlamında düzenleme yapıldığı merciler bulunmaktadır. Bu anlamda ABD Radyo – TV Haber Yönetmenleri Birliği'nin Radyo-Televizyon Haber Ahlak Yasası, ABD Profesyonel Gazeteciler Birliği Haber Ahlak Yasası buna örnek sayılabilir⁷⁸. **Meksika** 1917 tarihinde cevap ve düzeltme hakkını kabul etmiştir⁷⁹.

İngiltere'de cevap hakkı genel bir kural olarak hükme bağlanmamıştır⁸⁰. 1852 tarihli “Defamation Act” ile yazara özür dileme, hakkında yayın yapılan kişiye de cevabını yazarın uygun bulduğu şartlarda yayımlatma imkânı getirilmiştir⁸¹. İngiltere'de Basın Komisyonu'na şikâyet prosedürü olmakla birlikte, komisyon kararları bağlayıcı değildir. Sadece İngiliz Basın Konseyi'nin 1962 yılında yayınladığı bildirgede kişilere cevap hakkı tanınması gerektiğini dilemiştir.

Prag'da 1936 yılında kabul edilen Uluslararası Basın Dernekleri Birliği (IUPA) Ahlâk yasasında, “İsmine layık bir gazeteci, sonradan gerçek veya doğru olmadığı anlaşılan haberleri gönüllü olarak düzeltmekle yükümlüdür” denilmiştir⁸².

Cevap ve düzeltme hakkına ilişkin olduğunu düşündüğümüz AİHS'in 8. maddesinde düzenlenen özel hayatın gizliliği ile konut ve haberleşmeye saygı gösterilmesi hakkı ile 10. maddede düzenlenen ifade özgürlüğü maddeleri Avrupa kıtasındaki ilk uluslararası düzenleme olarak kabul edilmelidir⁸³.

⁷⁶ İÇEL/ÜNVER: s. 196; TIKVEŞ: s. 70-71; MAHMUTOĞU, Fatih Selami: “Cevap ve Düzeltme Hakkı” , İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul 1986, s. 27.

⁷⁷ ALTUNÇ: s. 38-39

⁷⁸ MATELSKİ, J. Marilyn: Televizyon Haberciliğinde Etik, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996 (Çev. Bahar ÖCAL DÜZGÖREN), s. 101 vd.

⁷⁹ TIKVEŞ: s. 73.

⁸⁰ İÇEL/ÜNVER: s. 196.

⁸¹ TIKVEŞ: s. 71.

⁸² OKTAY, Mahmut: “Kitle İletişim Araçlarının Uluslararası Sorumluluğu ve İletişim Ahlâk Kuralları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1990, s.52.

⁸³ Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi, (AİHS), Roma 04.11.1950, 1. Protokol, <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihs.htm> (s.e.t.:18.04.2009).

Fransa'nın **Birleşmiş Milletler** nezdinde gösterdiği çabalar sonucunda, "Düzeltilme Hakkına İlişkin Anlaşma" hazırlanmış ve 16.12.1952 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na kabul edilmiştir⁸⁴. Ancak Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin itirazına uğramıştır. Sadece devletlerarası düzeltme hakkını içeren bu anlaşmaya göre, bir devletin basınında yayınlanan yanlış bir haberden dolayı düzeltme hakkını kullanacak olan o haberle ilgili devletin hükümetidir. Bu hükümetin vereceği yetki üzerine haberin yayınladığı devletin hükümeti de basın organından düzeltme isteğinde bulunabilir. Birleşmiş Milletler nezdinde hazırlanan **kişisel ve siyasal haklar uluslararası sözleşmesinin**⁸⁵ 17. maddesi ile özel hayat, mahremiyet hakkı adı altında koruma altına alınarak, 19. madde ile ifade özgürlüğünün kitle iletişim özgürlüğünü de içerdiği belirtilerek başkalarının haklarına ve itibarına saygının bu özgürlüğün sınırlarından bir tanesi olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu sözleşmenin 19. maddesinin 2. fıkrası (a) bendindeki sınırlamanın cevap ve düzeltme hakkına işaret ettiğini söylemek mümkündür.

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 14. maddesi⁸⁶ ile cevap ve düzeltme hakkı açıkça tanınmış, 11. madde ile de kişilerin şerefine, onuruna özel yaşam ve ailesine, konutuna saygı gösterilmesi gerektiği müdahale edilemeyeceği ifade edilmiştir.

Avrupa Konseyi'nin 1974 tarihli ve 26 sayılı "Cevap Hakkına, Kişinin Basın Karşısında Durumuna İlişkin Karar", Bakanlar Komitesi tarafından 2 Temmuz 1974 tarihli Bakanlar Delegeleri'nin 233. toplantısında düzenlenmiştir. Karar kişilere kendileri ile ilgili yalan haberlere karşı koruma ve başvuru imkânı tanımayı içermektedir. Bakanlar Komitesi kişilerin kendileri hakkındaki gerçeğe aykırı haberlere karşı düzeltme hakkına sahip olduğu ilkesine konsey üyesi devlet hükümetlerinin uymasını tavsiye etmiştir

Avrupa Kıtası'nda cevap ve düzeltme hakkı iki **Avrupa uluslararası kuruluşu** tarafından ele alınmıştır. Bunlardan birincisi, Avrupa Konseyi tarafından 1989 yılında çıkarılan Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ASTS (The European

⁸⁴ **TİKVEŞ:** s. 68.

⁸⁵ Newyork, 1966, Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, <http://www.unicankara.org.tr> (s.e.t.:01.12.2009).

⁸⁶ **GEMALMAZ, Semih:** İnsan Hakları Belgeleri –Bölgesel Sistemler-, Alkım Yayınları, İstanbul 1999. s. 419. MADDE 14: Kamuya açıklanarak alenileştirilen ve doğru olmayan ya da saldırgan beyan ya da görüşlerden ötürü zarar görenlerin yanıt verme ya da aynı aracı kullanarak doğrulama hakkı; MADDE 11: 1. a) Kişi şerefine saygı gösterilmesine hak, b) kişi onurunun tanınmasına hak 2. a) Özel yaşama, aileye, konuta ya da haberleşmeye keyfi yada kötüye kullanımdan dolayı müdahale edilmezlik, 3. Hukuka aykırı müdahale ya da tecavüzlere karşı hukuken korunmaya hak.

Convention on Transfrontier Television); diğeri ise, AB tarafından yine 1989 yılında çıkarılan Sınır tanımayan Televizyon Direktifi olan STD (The Television without Frontiers Directive)'dir. Avrupa Konseyi tarafından hazırlanıp, Avrupa Konseyi'ne üye devletler ve Avrupa Kültür Sözleşmesi'ne taraf olan diğer devletlerce 05.05.1989 tarihinde imzaya açılan bu sözleşme 01.05.1993 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁸⁷. Taraf devletler sözleşme kurallarını uygulamak için gerekli yasal düzenlemelerini yapmak ve uygulamakla yükümlüdür. Sözleşmenin 4. maddesi ise, taraf devletlere açık bir yükümlülük getirmektedir. "Taraflar, AİHS Madde 10'a uygun olarak ifade ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak ve yayın izleme özgürlüğünü güvence altına alacak ve bu sözleşme hükümlerine uygun bulunan program hizmetlerinin kendi toprakları üzerinde yeniden iletimini kısıtlamayacaktır." ASTS'nin "Programlama Konuları" başlıklı ikinci bölümünün, 8.maddesinde ise "cevap hakkı" düzenlenmiştir⁸⁸.

AB'nin görsel-işitsel alandaki varlığını güçlendirmek için 1980'lerin başında hızlandırdığı çalışmalar neticesinde 1989 yılında, 89/522/EEC sayılı kararla kabul edilen "Sınırsız Televizyon Direktifi" hazırlanmıştır. Direktif, Avrupa'da görsel-işitsel hizmetlerin uyumlaştırılmasına dair bir girişim olması ve ülkelere Avrupa'dan alınacak yayınları sınırlamamasını şart koşarak, yani programların serbestçe dolaşımını öngörmesi bakımından oldukça önemlidir. 1997 yılında değişikliğe uğrayan Direktif, televizyon programlarının üretim ve dağıtımı, televizyon reklâmları, program destekleme ve tele-alışveriş, küçüklerin ve kamu düzeninin korunması ve cevap hakkının korunması gibi konularda çeşitli maddeler getirmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından 28.7.2004 tarihinde yapılan değerlendirmede, Direktifin 4. ve 5. maddelerinin (Televizyon Programlarının Üretim ve Dağıtımının Geliştirilmesi – Bağımsız Eserler – Avrupa Eserleri) 2001- 2002 yıllarındaki uygulanmasına ilişkin Bildirge'nin kabul edildiği belirtilmiştir. AB Görsel-işitsel politikası, aynı zamanda

⁸⁷ "3915 sayılı Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun", **RG: 7 Kasım 1993, No.: 21751**.

⁸⁸ "Madde 8: Cevap Hakkı: (1) Her bir ileten taraf, milliyet veya ikametgâhtan bağımsız olarak her gerçek veya tüzel kişinin Madde 5 kapsamında kendi kaza dairesi dâhilindeki bir yayıncı tarafından iletilen programlarla ilgili olarak bir cevap hakkını kullanma veya diğer benzeri yasal veya idarî yollara başvurma fırsatına sahip olmasını temin edecektir. Özellikle, cevap hakkının kullanımının zamanlamasının ve diğer düzenlemelerinin bu hakkı etkin şekilde kullanılabilecek şekilde olmasını temin edecektir. Bu hakkın veya diğer benzeri yasal veya idarî yolların etkili kullanımı hem zamanlama hem de usul açısından temin edilecektir. (2) Bu amaçla, program hizmetinin veya bu program hizmetinden sorumlu olan yayıncının adı program hizmetinin içinde uygun yolla düzenli aralıklarla belirtilecektir.

Avrupa Topluluğu Kurucu Anlaşması'nda kültür konusu ile bütünleşmiş bir biçimde yer almakta ve 151. madde ile düzenlenmektedir⁸⁹.

Cevap ve düzeltme hakkı; Anayasal Düzeyde ise 1945 yılında Guatemala, 1949 yılında kısmen Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasa'sı, 1952 ve 1975 yıllarında Yunanistan Anayasası, 1976 yılında Portekiz Anayasa'sında yer almıştır⁹⁰. 1975 ve 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa'sında yer almıştır⁹¹.

3.2. Ülkemizde Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarihçesi

Ülkemiz hukuk tarihinde cevap ve düzeltme hakkına ilişkin düzenlemeler evvela yazılı basın hakkındaki düzenlemelerde yer bulduğundan, Türk basın tarihi⁹² bu anlamı ile cevap ve düzeltmenin tarihi hakkında da bize bilgi ve fikir vermektedir.

3.2.1. Osmanlı Dönemi

Cevap ve Düzeltme hakkına dair ilk düzenleme Fuat Paşa tarafından Fransa'dan esinlenen 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesinde⁹³ yer almıştır. Nizamnamenin 8. ve 12. maddeleri ile cevap ve düzeltme hakkı tanzim edilmiştir. Esasen 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi 1822 tarihli Fransız Basın Yasası'ndan iktibas edilmiştir⁹⁴.

1877 tarihli Matbuat Kanunun 18. ve 19. Maddesi cevap ve düzeltme hakkı ile ilgilidir⁹⁵. Fakat 1877'de Mithat Paşa sadrazamlığında oluşturulan komisyon tarafından tasarı meclisten geçip, II Abdülhamit'e sunulsa da padişah bu kanunu onaylamadı⁹⁶. 1877 tarihli Matbuat Kanunu yürürlüğe hiç girmedir.

⁸⁹ **TURSUN H. Turgay:** Avrupa Birliği'nin Kültür ve Görsel-İşitsel Politikası ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s.22, 27, 28.

⁹⁰ **COŞKUN, Atilla:** Gazete, Radyo ve Televizyon Yayınlarında Cevap Hakkı, Legal Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul 2002, s.13.

⁹¹ **COŞKUN, Atilla:** s. 13.

⁹² **TOPUZ, Hıfzı:** II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitap Evi, İstanbul 2003 s.42 vd.

⁹³ **COŞKUN, Atilla:** s. 27'de 19.10.1864 tarihini vermiş ve dn 1'de de Düstur, tertibi evvel, C. II s. 220- 226 olarak yayınlandığı düstur ve tertibi belirlemiştir.

⁹⁴ **DÖNMEZER, Sulhi:** Basın ve Hukuku, Sulhi Garan Matbaası, 4. Bası, İstanbul 1976 s. 320 (Basın ve Hukuku).

⁹⁵ **COŞKUN, Atilla:** s.28: ...Yasanın öngördüğü düzenlemeye göre, bir gazetede veya süreli yayın nitelikli kâğıtta ("varakai mevkutede") açık veya ima yoluyla hakkında yayın yapılan bir kimsenin vereceği cevabı, o gazete veya mevkute nitelikli kâğıdın sahibi, ilk veya ikinci yayımlanacak sayıya koymak zorundadır. Cevabın yayınlanmaması sorumlu müdür yönünden para cezasını gerektirmekte ve bu ceza, iki adet Osmanlı altınından on adet altına kadardır. Ayrıca Kanunda;suçlamayı gerektiren yazının neden olduğu diğer cezanın yanısıra, gerçekleşen zarar ve ziyana da karar verilebileceği öngörülmektedir (m. 18). Cevap yazısının,cevaba neden olan yazının iki katından çok olmaması durumunda ise, yayımın ücretsiz yapılacağı ve fazlası için de baskı gideri alınacağı kurala bağlanmaktadır (m.19).

⁹⁶ **TOPUZ:** s. 53.

Basın hukukumuzun ilk yasal kaynaklarını oluşturan 1864 Matbuat Nizamnamesi (8. ve 12. m.) ile 1877 Matbuat Kanunu (18. ve 19. m) cevap ve düzeltme hakkı yönünden 1822 tarihli Fransız Basın Kanunu'nun esaslarını yansıtmaktadır⁹⁷.

İkinci Meşrutiyet ile birlikte kabul edilen 287 sayılı 28 Nisan 1909 tarihli⁹⁸ 31 Mart vak'asının akabinde hazırlanan tasarı, 14 Temmuz 1909 tarihinde Meclis-i Mebusan tarafından kabul edilerek, 18 Temmuz'da Meclis-i Ayan'dan geçip kanunlaşmıştır. Bu yasa, özgürlükçü ve liberal eğilimli bir yasa olan 1881 tarihli Fransız Basın Yasası'nın Türkçe'ye çevrilmesiyle oluşturuldu⁹⁹.

Mebusan Meclisi tarafından hazırlanan 18.7.1909 tarihli Matbuat Kanunu'nda ifade edilen cevap ve düzeltme hakkı hükmü (m.21) ise¹⁰⁰, önceki düzenlemelerin benimsediği çizgiden ayrılmaktadır. Kanun koyucu cevap ve düzeltme hakkını, kişiler yönünden yalnızca “aleyhe yazılmış yazılar” bakımından tanıırken; hükümet içinse, sadece “gerçeğe aykırı” ve “hilafı hakikat” yazılar nedeniyle kabul etmektedir. Böylece, 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi'nce öngörülen ve iktidarın basına müdahalesini kolaylaştıran sistem, ilk kez sınırlandırılmıştır.

1909 tarihli Matbuat Kanunu'nun¹⁰¹ 21. maddesi ile bu hak düzenlenmiş ve 1931 tarihine kadar bu kanun yürürlükte kalmıştır. Bu kanun ile sadece aleyhte yazılan makalelere karşı tekzip hakkı tanınırken, 1913 yılındaki¹⁰² değişiklik ile kapsamı genişletilmiştir.

⁹⁷ **DÖNMEZER, Sulhi:** Matbuat Suçları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1946 s. 128.

⁹⁸ **COŞKUN, Sena:** a.g.t. s. 17 ; 02.05.1877 olarak tarih verilmektedir; **COŞKUN, Atilla:** a.g.e, s. 28 dn 5'te Düstur, Tertibisani, C.I s. 395 olarak verilmiştir; **DÖNMEZER:** Matbuat Suçları, s. 129, İSKİT, Server R.: Türkiye'de Matbuat Rejimleri, Matbuat Umum Müdürlüğü, İstanbul 1939, s.707-714.

⁹⁹ **TOPUZ:** s.101.

¹⁰⁰ **COŞKUN, Atilla:** s. 28,29: ... Yasa , gazetelerde, günlük broşürlerde (“*resaili yevmiye*”) ve süreli yayınlarda (“*mevkutede*”) herhangi bir kişinin aleyhine yapılan yayına karşı, o kişinin, söz konusu yazının (“*makalenin*”) iki katını geçmemek koşuluyla cevap gönderebilmesini ve ayrıca, gerçeğe aykırı gördüğü yayın hakkında hükümetin düzeltme isteğinde bulunabileceğini, gönderilen bu yazı ve yalanlamaların,gazetenin ve adı geçen günlük broşürün çıkacak ilk sayısının aynı sütunda yayımlanması zorunluluğunu öngörmektedir. Bu zorunluluğu yerine getirmeyenler için ise, beş altından elli altına kadar para cezası kabul edilmektedir (m.21).

¹⁰¹ **TOPUZ:** s. 85; 1909 tarihli Matbuat kanunu 1881 tarihli Fransız Basın Kanunundan esinlenmiş, basın özgürlüğünü kısıtlayıcı bir kanundur.

¹⁰² **İSKİT, Server R.:** Türkiye'de Matbuat Rejimleri, Matbuat Umum Müdürlüğü, İstanbul 1939, s. 719: Düstur, Tertibisani, C. 5 s. 181; 1410 sayılı 1325-1327 (1909) Tarihli Matbuat Kanunu'nun Bazı maddelerini Tadil Eden Kanunu Muvakkat; **COŞKUN, Atilla:** S. 29; ... Benimsenen yeni düzenleme gereğince, gazetelerde veya günlük broşür ve süreli yayınlarda bir kişi aleyhinde gerçekleştirilecek yayın, o kişi tarafından veya ölmüş bir kişiye ilişkin ise çocuğu ve torunları tarafından (“*ahfadı canibinden*”) söz konusu yayının iki katını geçmemek şartıyla yazılacak cevabın, ayrıca hükümetin gerçeğe aykırı gördüğü yayın hakkındaki yalanlama yazısının, gazete ve günlük broşürün ilk çıkacak sayısının aynı sütununa ve aynı hurufat ile yayınlanması zorunluluğu kabul edildi.

3.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yasal düzenlemesi 08.08.1931 tarihli 1881 sayılı Matbuat Yasası'nda¹⁰³ yapılırken, ilk anayasal düzenleme ise 1961 Anayasası¹⁰⁴ ile gerçekleştirilmiştir.

Matbuat Kanunu'nun öngördüğü ve cevap hakkına oldukça geniş yer verilen düzenlemede, bir memurun görevi ile ilgili eylemlere ilişkin yayın yapılması durumunda memurun veya yetkili makamın göndereceği cevabın yayınlanmasının zorunlu olduğu (m. 48/1); ayrıca, yayının devlet memurunun şahsına ilişkin olması durumunda da memurun (m.48/3) ve yayında adı geçen gerçek ve tüzel kişilerin (m.48/4) cevap hakkı bulunduğu belirtilmektedir. Öte yandan, “*devlet memuru veya salahiyyetli makam*” tarafından gönderilen cevapların yayımlanmaması (“*mecburiyetten imtina*”), para cezası ile karşılaşılacak bir suç sayılmaktadır (m.48/7)¹⁰⁵. Yasadaki devlet memuru veya yetkili makam tarafından gönderilen tekzibin yayımlanma yükümlülüğü basın üzerinde baskıcı uygulamaların oluşmasına sebebiyet vermiştir¹⁰⁶.

Cumhuriyet Dönemi'nde anayasal düzeyde cevap ve düzeltme hakkı 1961 Anayasası 27. madde¹⁰⁷ ve 1982 Anayasası 32. madde¹⁰⁸ ile düzenlenmiştir.

Ülkemizin çok partili rejime geçmesi ile başlayan siyasi partiler arasındaki mücadele ile Demokrat Parti'nin¹⁰⁹ 1950 yılındaki seçim başarısıyla iktidar olmasından

¹⁰³ R.G.: 08.08.1931 T. 1867 S.

¹⁰⁴ 09.07.1961 tarihli, 334 sayılı yasa ile kabul edilen Anayasa; RG: 20.07.1961 T., 10859 S.

¹⁰⁵ COŞKUN, Atilla: s.30.

¹⁰⁶ KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İletişim Yayınları, İkinci Basım, İstanbul 1994, s. 66, 67; KABACALI, Alpay: Türk Basınında Demokrasi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s. 151 v.d.

¹⁰⁷ “Madde 27-Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltilme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından karar verilir.”

¹⁰⁸ “Madde 32-Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve Kanunla düzenlenir.

Düzeltilme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir”.

¹⁰⁹ BAYTAL, Yaşar: “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S. 40, Kasım 2007, s. 549; ... İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1945 Türkiye'sinde siyasi güç ile ekonomik güç arasındaki çatışma yeni bir boyut kazandı. Zira hükümet muhalif söylemlere rağmen Çiftçiye Topraklandırma Kanunu çıkarma ve ardında uygulamaya konmasıyla büyük toprak sahiplerinin başta Adnan Menderes, Emin Sazak, Cavit Oral ve Fevzi Karaosmanoğlu gibi kişilerin büyük tepkisiyle karşılaştı. Başlangıçta CHP'nin Toprak Reformu ve dolayısıyla ekonomi politikasına karşı oluşan bu muhalefet hareketi, siyasi bir harekete dönüştü. 1945 yılı Haziranında Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın, iktidar partisi olan CHP'nin Meclis Grubuna bir tahrir vererek Türk siyasi tarihinde “Dörtlülük Tahrir” olarak anılan hareketi başlatmışlar, ardından bu muhalif kadro, daha sonra CHP'den ayrılarak 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurmuşlardır. s.550; ...Devletçiliğe farklı bir bakış açısı getiren DP kurucuları, hükümeti erken seçime zorlayarak 1946 seçiminde 62 milletvekili ile Meclise girmeyi başardılar. Ardından 14 Mayıs 1950 seçimlerinde oyların % 53'ünü alarak iktidar oldular.

sonra pek çok alanda olduğu gibi basına ilişkin olarak da farklı politikalar gündeme gelmiştir. 1881 sayılı 1931 tarihli Basın Kanunu ilga edilerek yerine 15.7.1950 tarihli 5680 sayılı Basın Kanunu¹¹⁰ yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile köklü değişiklikler yapılarak cevap ve düzeltme hakkının varlığı, belirli koşulların oluşmasına bağlanırken, söz konusu hakkın belli bir prosedür içinde kullanılması gerektiği öngörülmüştür (m.19,29).

Mülga basın yasası 19. maddede cevap ve düzeltme hakkı düzenlenirken, 29. madde ise bu hakkın yerine getirilmesinin engellenmesine ilişkin yaptırımları ihtiva etmektedir. 19. maddedeki düzenlemede hakkın varlığı için; şahsın haysiyet ve şerefine dokunma, hukuken korunan menfaatini bozma yahut hakikate aykırı hareket, düşünce ve sözler içeren yayını aramaktaydı. Yasa ile devlet daireleri, kamu tüzel kişileri ve özel hukuk tüzel kişileri de haktan faydalandırılmıştır.

6733 sayılı yasa (Yürürlük tarihi 08.06.1956) ile 5680 sayılı yasanın 19. maddesinde yapılan değişiklik ile cevap ve düzeltme metninin doğrudan cumhuriyet savcılığına verilmesi sistemi kabul edilmişti. Sorumlu müdürler savcılığın kararına uymakla mükellefti. Yürürlük tarihi 05.12.1960 ve 143 sayılı kanunla 19 madde değiştirilerek savcılıktan yetki alınıp sulh ceza hâkimliğine verilmiş, yürürlük tarihi 13.11.1983 ve 2950 sayılı yasa ile 19. maddede yapılan değişiklik ile evvela yayını yapan merciye başvuru sistemi getirilmiş yayınlanmadığı takdirde sulh ceza hâkimliği görevlendirilmiştir. Mülga 5680 sayılı Basın Kanunun 19 ve 29. Maddeleri yukarıdaki değişiklikler haricinde; yürürlük tarihi 26.05.1988 olan 3445 sayılı ve 21.05.2002 yürürlük tarihli, 4756 Sayılı kanunlarla olmak üzere toplam beş defa değişiklik arz etmiştir.

09.06.2004 tarihli ve 5187 Sayılı yeni Basın Kanunu ile cevap ve düzeltme hakkı, 14 ve 18. maddeler ile basın için yeniden düzenlenmiştir. TRT yayınları için 1983 yılında 2954, Özel radyo ve Televizyonlar için 1994 yılında 3984, internet yayınları için ise 2007 yılında 5651 sayılı yasalar ile cevap ve düzeltme hakkı Türk Hukuku'nda tanzim edilmiştir.

¹¹⁰ RG: 24.07.1950 tarih, S. 7564.

4. CEVAP VE DÜZELTME HAKKINA İLİŞKİN SİSTEMLER

Cevap ve düzeltme hakkının çeşitli kriterler açısından değişik sistemlere tasnif edildiği görülmektedir. Hakkın kullanılmasına sebep olan olay esas alınarak yapılan tasnifte, cevap ve düzeltme hakkının düzenlenişini mukayeseli hukukta **Fransız ve Alman sistemi** olarak ikiye ayırmak mümkündür¹¹¹.

Fransız sisteminde; cevap ve düzeltme hakkı maddi olaylarla sınırlı olmayıp, bu hakkı görüş ve değerlendirmelere karşı da kullanmak mümkündür. Fransa'dan başka bu sistem; Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Güney Amerika devletlerinde uygulanmaktadır. Fransız sistemi görüş ve değerlendirmeleri de içermesi hasebiyle cevap ve düzeltme hakkının kullanımını Alman sistemine göre daha geniş tutmaktadır.

Alman sisteminde; cevap hakkı maddi olaylarla sınırlıdır. Bu sistemde bir maddi olaya karşı yine bir maddi olayla cevap verme olanağı vardır. Buna karşı Fransız sistemindeki gibi yayınlanan görüş ve değerlendirmelere karşı cevap hakkını kullanmak mümkün değildir. Alman Federe Devletleri Basın Kanunları, Orta ve Kuzey Avrupa ülkelerinde cevap hakkını maddi olaylarla sınırlayan Alman sistemi uygulanmaktadır. İsviçre Medeni Kanun m. 28'i değiştiren kanunun 01.07.1985 tarihinde yürürlüğe girmesi ile İsviçre sistemi de Alman sistemine dâhil olmuştur¹¹². İsviçre'de daha önce sadece 14.02.1947 tarihli kanunla sadece Waudt Kantonu ile bu hak düzenlenmiş iken 1985 değişikliği ile düzenleme İMK m. 28/g ile federal hale getirilmiştir. Ülkemizde İsviçre'den iktibas edilen medeni kanunda cevap ve düzeltme hakkı olmadığı gibi 2001 yılında yeni TMK yürürlüğe girmesine rağmen cevap düzeltme hakkına medeni kanunda yer verilmemiştir. Medeni kanunda cevap ve düzeltmenin düzenlenmeyişiinin sebebi bu hakkın özel yasalarda düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. İtalyan, Türk, İspanyol, Fransız hukuklarında cevap ve düzeltme hakkı özel yasalarla düzenlenmiştir.

Cevap ve Düzeltme hakkını kişilik haklarını korumaya yönelik işlevi nedeniyle savunma hakkının bir biçimi olduğunu, bir tür meşru müdafaa hakkı sayılması gerektiğini belirten görüşte, bu hak mutlak nitelikte temel bir kişilik hakkıdır¹¹³. Bu

¹¹¹ İÇEL/ÜNVER. s.196.

¹¹² REHBİNDER: s. 529.

¹¹³ ERMAN, Sahir/ÖZEK, Çetin: Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat, Alfa Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul 2000 s. 171; DÖNMEZER; Basın Hukuku, s. 321; DÖNMEZER: Matbuat Suçları,s. 127; BALKANLI: s. 251-253.

görüŖe göre kiŖinin adının yayında yer alması hakkın doğumu için yeterlidir¹¹⁴. Hakkın sınırı ve biçimini de belirleme yetkisi yalnızca hak sahibindedir. Hakkın Fransız İhtilalı akabinde hukuki düzenlemeye konu olmasında egemen görüş bu yönde olup Fransız Basın Yasası 1822 tarihli değişiklik ile bu görüşü benimsemiştir¹¹⁵. Bu yasadan etkilen Osmanlı Matbuat nizamnamesi de aynı kuralları içermektedir.

Cevap ve Düzeltme hakkını konu alan düzenlemelerin Avrupa kıtasındaki gelişimine bakıldığında; ilk yasal düzenlemelerin bu hakka mutlak bir değer tanıdığı, ancak bunun basın özgürlüğü üzerinde baskı oluŖturması düşüncesi¹¹⁶ ile önceleri kapsamı daraltılmış, hakaret ve suç içeren metinlerin cevap olarak gönderilemeyeceği belirlenmiş ve birtakım Ŗekil Ŗartlarına tabi tutulduğu müşahade edilecektir¹¹⁷. Günümüz Avrupa'sında, cevap hakkı, hak arama özgürlüğü niteliği ile algılanmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda bu hakkı mutlak sayan yorum, görüş ve değerlendirmelere karşı da kullanılabileceğini içeren **Fransız sistemi** ile hakkı maddi olaylarla sınırlayan **Alman sistemi** arasındaki ayırımın giderek azaldığını söylemek mümkündür.

Bu aşamada Dönmezer'in düzeltme hakkının devlet daireleri kamu kuruluŖları ve tüzel kiŖiler tarafından kullanıldığı dolayısıyla da gerçek kiŖilerin kullandığı yolun cevap hakkı olduğu yönündeki fikrin Fransız Basın Kanunu'nda yer alan sistemden esinlendiğini söylemek mümkündür. 1881 tarihli Fransız Basın Özgürlüğü yasasının 12. maddesinin düzeltme hakkına, 13. maddesinin ise cevap hakkına yer verdięini¹¹⁸ söylemekte fayda vardır. Türk Hukuk sisteminde düzeltme hakkının kamu görevlilerine mahsus olduğuna yönelik hiçbir düzenleme mevcut değildir.

Cevap ve düzeltme hakkı, bünyesinde, "cevap hakkı, düzeltme hakkı ile cevap ve düzeltme hakkı" olmak üzere aslında üç hakkı barındırdığını iddia eden görüşler de mevcuttur¹¹⁹. Cevap hakkı, bireylerin kendileri ile ilgili iddia ve ithamlara karşı yaklaşımını ve tek taraflı bilgilenilmesinin önlenmesini ifade ederken; düzeltme hakkı

¹¹⁴ **ERTUĞ, Hasan Refik:** "Basın Hukuku Mes'eleleri I Cevap Hakkı", Siyasi İlimler Mecmuası, Mart 1950, C. XIX, S. 227, s. 417.

¹¹⁵ **BALKANLI:** s. 249.

¹¹⁶ **DÖNMEZER:** Basın Hukuku, s. 317; hakkın kullanımında basın hürriyetini zedeleyici genişlikte yetkiler söz konusu olmamalıdır. Demektedir. S. 321 deki ya bu hak kabul edilip mutlak olduğu belirtilmeli... yada bu hakka hiç yer verilmemeli... ifadesini s. 317 deki ifadeyle çelişik görmemekteyim. Zira hakkın mutlak oluŖu ile sınırının belirlenmesi tenakuz teşkil etmez.

¹¹⁷ **BALAKANLI:** s. 251; **ERTUĞ:** Cevap Hakkı I, s. 416.

¹¹⁸ **DÖNMEZER:** Basın Hukuku, s. 315.

¹¹⁹ **COŞKUN, Sena:** a.g.t., s. 35.

da hakkında yalan veya yanlış bilgiler, haberler verilen insanların buna mukabil doğruları anlatabilmesi hakkını kapsar¹²⁰. Bir başka görüşe göre cevap, kişinin hakkındaki yayına karşılık vermesidir. Düzeltme ise, kişinin kendisi hakkında gerçeğe aykırı, yalan açıklamaların doğrusunu yayınlama hakkıdır. Türk Hukuku'nda cevap ve düzeltme hakkı, bunlardan sadece birini, ihtiva edebileceği gibi, ikisini veya üçünü de kapsayabilir¹²¹.

Esasen gerçek olup şeref ve haysiyete dokunan bir haber için cevap ve düzeltme hakkı kullanılabildiği gibi, şeref ve haysiyeti tahkir etmeyen fakat gerçek olmayan bir haber için de yine bu hak kullanılabilmektedir. Düzeltme kavramını gerçeğe aykırı veya yanlış haber için, cevap kavramını da kişiliğin haleldar olması durumunda kullanılmasının yanlış olmayacağı kanaatindeyim.

Hakkın kullanımında yargıya başvurma kriteri açısından; **doğrudan yargıya başvurma sistemi** ile **sonradan yargıya başvurma sistemi** olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. İlkinde sorumlu müdür veya yayıncı kuruluşa cevap ve düzeltme talebinde bulunulmaz, bu talep doğrudan yargıya yapılır. İkincisinde ise evvela sorumlu müdür veya yayıncı kuruluşa başvurulur, talep kabul görmezse veya eksik yayınlanırsa bu kez yargıya başvurulur. Türk hukukunda 3984 sayılı Kanun m. 28 ile Özel Radyo ve Televizyonlar için başvuru sisteminin ise doğrudan yargıya başvuru sistemi buna karşıt olarak 5187 sayılı Basın Yasası m. 14, 2954 sayılı TRT Yasası m. 27 ile 5651 sayılı İnternet Yasası m. 9'da kabul edilen sistemin ise sonradan yargıya başvuru sistemi olduğunu söylemek mümkündür.

5. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

5.1. Genel Olarak

Cevap ve düzeltme hakkının hukuki niteliği genel olarak kişilik hakları ile olan ilişkisinin kuvvetine göre değişik hukuki nitelendirmeler göstermektedir. Hakkın

¹²⁰ **AVŞAR, B. Zakir/ DEMİR, Vedat:** Düzenleme ve Uygulamalarla Medyada Denetim, Primit yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2003, s. 60; **ERCİYES, Cihaneri:** "Medya Etiği ve Klasik Etik Kodları", Türkiye ve siyaset Dergisi, Mayıs/Haziran 2001, s. 55.

¹²¹ **ÇİFTÇİ, Ahmet:** "3445 Sayılı Kanunla Değiştirilen Basın Kanunun 19. Maddesine Göre Yazılı Basında Cevap ve Düzeltme Hakkı", AÜHF Dergisi, C. 42, S.1-4, Ankara 1991-1992, s. 53-54.

mutlak veya sınırlı hak olarak nitelendirilmesi ile diğer hukuki nitelendirmelerin tümü kişilik hakkı ile olan bağlantısının derecesine göre belirlenmektedir. Hakkın hukuki niteliğinin kamu hukukundan çok özel hukuki ilgilendirdiği, her ne kadar bir tarafta kitle iletişim araçları olsa da esasen bu hakkın, kişilerin devletle olan ilişkilerinden çok kendileri arasındaki ilişkilerle ilgili bir hak olduğunu söylemek mümkündür.

Hakkın tarihçesi izah edilirken, hukuki niteliğindeki değişimi de görmek mümkündür. Osmanlı Dönemi'nde 1864 tarihli matbuat nizamnamesi, 1877 ve 1931 tarihli matbuat yasalarında hakkın mutlak hak şeklinde düzenlendiği, 5680 sayılı yasa ile mutlak hak niteliğinin terk edilerek hakkın sınırlı bir hak şeklinde belirlendiği izah edilmiştir¹²².

Cevap ve düzeltme hakkı, yayına hedef olan kişi tarafından şahsen kullanılabilir, kişiye sıkı biçimde bağlı temel bir haktır. Küçükler bu hakkı tek başına kullanabilirler. Kısıtlılar veya ehil olmayanlar için veli veya vasileri vasıtasıyla hakkın kullanılması mümkündür. Bu kişilerin kanuni temsilcilerinin de cevap hakları vardır.

Gerçek ve tüzel kişiler için vekâlette bu hususa yönelik hüküm olmak kaydıyla vekil de cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmektedir. Fakat vekilin avukat olmaması, sulh veya itirazen asliye ceza mahkemesine başvurmasına engeldir. Zira Avukatlık Kanunu m. 35 uyarınca başkası adına dava açmak, mahkemelere başvurmak yalnız avukatlara münhasır bir yetki olduğundan, kişi kendisi sulh veya itirazen asliye ceza mahkemesine başvurmuyorsa bir avukatın hukuk hizmetinden faydalanması zaruridir¹²³. Bu aşamada noterler vasıtasıyla avukatlar için tanzim edilen genel dava vekâletinde cevap ve düzeltme için ayrı bir özel yetkinin vekâletnamede bulunmasının gerekmediği kanaatindeyim. Nitekim Sulh ve Asliye Ceza mahkemelerinin tatbikatı da bu yöndedir. Avukatlar için noterlerden çıkarılan genel dava vekaleti kişi adına cevap ve düzeltme hakkını kullanmak için yeterli görülmektedir.

¹²² Bkz. yukarıda s. 25 vd; Türkiye'de Cevap ve Düzeltme Hakkının tarihçesi başlığı altındaki açıklamalar.

¹²³ <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr>; 1136 sayılı Avukatlık Kanunu (Tertip : 5, RG : 07.04.1969, S: 13168), Yalnız avukatların yapabileceği işler başlıklı **Madde 35/1. f – (Değişik: 26/2/1970 - 1238/1 md.)** Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir.

5.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının Hukuki Niteliği ve Hukuk Sistemindeki Yeri

Cevap ve düzeltme hakkının hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır. Cevap ve düzeltme hakkı, kişiliğe ilişkin temel haklardan biridir. Esasen her yayın kişilerden bahsederek, söz konusu kişiyle halka açık bir tartışma riskine girer. Bu anlamda haklarında yapılan gerçeğe aykırı yayınlara kişilerin cevap verme imkânı sağlayan bir mekanizmadır¹²⁴. Cevap hakkını para dışı manevi tazminat biçimi olarak kabul eden görüşe göre, ilk yayının ulaştığı kitleye büyük ihtimalle ikinci yayında da ulaşılacağı için cevap ve düzeltme hakkı ile zarar bir dereceye kadar telefi edilmiş olmaktadır¹²⁵.

Bir diğer görüş cevap ve düzeltme hakkını, tecavüzün durdurulması talebinin özel olarak düzenlenmiş biçimi olarak kabul etmekte, bu hakkın gerçek dışı beyanlarla meydana gelen tecavüz durumunu ortadan kaldırmayı hedeflediğini ifade etmektedir¹²⁶. Cevap hakkı görüş açıklamaları ile değer yargılarına karşı değil, yorum özgürdür ama gerçekler kutsaldır, biçimindeki ilkeye göre olaylara yönelen bir haktır¹²⁷.

Cevap hakkını özel durdurma davası olarak niteleyen görüş¹²⁸ haricinde bu hakkı, koruyucu ve tazminat davaları haricinde kişiliği koruyan sui generis (nev'i şahsına münhasır; kendine özgü) bir prosedür olarak niteleyen yazarlar mevcuttur¹²⁹. Esasen HELVACI'ya göre basın kanunu açısından reddedilmediği sürece mahkemenin müdahalesi gerekmediğinden en azından yazılı medya için cevap ve düzeltme hakkını özel durdurma davası olarak nitelemek mümkün değildir¹³⁰. Cevap ve düzeltme hakkı hem kişilik haklarını hem de basın özgürlüğünü koruyan mekanizmalardan bir tanesidir.

¹²⁴ BLİN, Henri/ CHAVANNE, Albert/DRAGO, Roland/BOINET, Jean: Droit de la Presse Editions Litec, Paris 1993, Fasc. 60, s. 2, 3 Akt. ALTUNÇ: a.g.t. s. 3,6.

¹²⁵ TANDOĞAN, Haluk: Türk Mesuliyet Hukuku (Akid Dışı ve Akdi Mes'uliyet), A.Ü. Yayınları, Ankara 1961, s. 345; SAYMEN, Ferit Hakkı: "Manevi Zarar ve Tazmini Sureti", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1940, s. 210; FRANKO, İ. Nisim: "Şeref ve Haysiyete Tecavüzden Doğan Manevi Zararın Tazmini", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1973, s.168.

¹²⁶ KILIÇOĞLU: s. 268; DURAL: s. 163; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: " Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK m.24, BK m. 49)", Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, Ankara 21-22 Ekim 1977, İstanbul 1980, s. 178.

¹²⁷ REHBİNDER, Manfred.: "Cevap Hakkına İlişkin İsviçre'deki Yeni Düzenleme", Çev. Tankut CENTEL, İHFM, 1986, No. 1-4, s. 532, 533.

¹²⁸ ÖZTAN: s. 157.

¹²⁹ HELVACI: Kişilik hakkını Koruyucu Davalar, s. 147 ve dn 514'te sayılan yazarlar (DESCHENAUX, Henri/ STEINAUER, Paul Henri; BUCHER; TERCIER, Pierre); AKİPEK, Jale G./ AKINTÜRK, Turgut: Türk Medeni Hukuku, C.I, Başlangıç Hükümleri, Şahsın Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1998, s. 416.

¹³⁰ HELVACI: Kişilik Hakkını koruyucu Davalar, s. 147.

İkisi arasında denge sağlayıcı özelliği olan bir haktır¹³¹. Bu hak yoluyla, habere konu olan kişinin düşüncesinin, kamuoyuna duyurulmasının sağlanması ile toplumun doğru haber alma hakkının gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır¹³².

REHBİNDER, cevap hakkının özel biçimde öne alınmış kişiliğin korunması çerçevesinde hak arama özgürlüğüne ilişkin bir hak olduğunu belirterek, kamuoyunun bilgilенmesinin ancak ilgilinin itirazı ile söz konusu olabileceğini ifade etmektedir¹³³. BALKANLI¹³⁴ ise basın yoluyla yapılan yanlış, hakikate aykırı şeref ve haysiyet kırıcı bir yayının hafızalardaki tesiri henüz silinmeden mukabil bir yayın ile doğrudan bildirilmesi suretiyle bertaraf edilmesi gereklidir. Aynı zamanda yanlış ve doğrunun halk efkârına (kamuoyu) derhal arz etmek suretiyle birlikte mukayesesi sağlanmış ve dolayısıyla halk efkârının adil hakemliğine başvurulmuş olur demektedir.

Görüleceği üzere cevap ve düzeltme hakkının niteliği konusunda çeşitli görüşler mevcut olmakla birlikte, bu hakkın en azından kişiliğe ilişkin bir hak olduğundan kuşku olmasa gerek. Zira bu hakkın doğumuna, kullanılmasına, muhakeme edilmesine kaynaklık eden kişilik ve kişilik hakkıdır. Kanaatimize göre cevap ve düzeltme hakkı, kişiye cevap veya düzeltmesini aynı vasıta ile yayımlatma hakkı ile haksız içeriği yayından çıkarma hakkı veren özel bir davadır.

Hakkın hukuk sistemindeki yerini tespit etmek çok kolay olmamakla birlikte, basın hukuku, kitle iletişim hukuku, internet hukuku içinde değerlendirildiği, sulh ceza hakimliğinin hakkı denetleyen merci olarak tayin edilmesi sebebi ile ceza hukukunun usule ilişkin işlemlerinin de hakla bağlantılandığı görülmektedir. Esasen hakkın doğumunun kişilik hakkını ilgilendirmesi, gerçeğe aykırı haberin dahi kişiliği ilgilendirmesi hasebiyle cevap ve düzeltme hakkının bir taraftan kamunun olduğu diğer taraftan yurttaşların olduğu ve her zaman eşit olmayan düzenlemeleri içermeyen, kamunun hakimiyet hakkına istinaden sahip olduğu imtiyazları da içeren ceza, idare, devletler genel gibi kamu hukukuna tabi olmadığı, daha çok özel hukuk ağırlıklı bir hak olduğu kanaatindeyim. İsviçre’den farklı olarak hakkın tanzim edildiği yerin medeni kanun olmamasından dolayı cevap ve düzeltme hakkı her ne kadar tipik bir şekilde

¹³¹ KARAKAYA, Tayyip: “Kitle İletişim Hukukunda Cevap ve Düzeltme Hakkı”, M.Ü.S.B.E. kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s. 7.

¹³² ÖZGENÇ, İzzet/ SÖZÜER, Adem : “Basının Hürriyeti Kavramı, Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Sorumluluk Rejimi ile Cevap ve Düzeltme Hakkı Üzerine Düşünceler”, Yeni Türkiye Dergisi, C. 1, S. 11, Eylül-Ekim 1996, s.278.

¹³³ Nakleden, HELVACI: Kişilik hakkını Koruyucu Davalar, s. 147 dn. 513; karşıt fikir ÖZTAN: s. 157.

¹³⁴ BALKANLI: s. 252.

medeni hukuk içinde yer almayıp, daha çok iletişime ilişkin yasalarda yer alsa da hakkın anayasal düzeyde kişinin temel haklarından birisi olarak tanzim edilmesi ve kişilik hakkı ile sıkı bağlara sahip olmasından dolayı cevap ve düzeltme hakkını medeni hukukun kişiler hukukundan çok da ayrı ve uzak görmemek gerektiği kanaatindeyim. Nitekim cevap ve düzeltme hakkı devlet ile kitle arasındaki ilişkiyi değil kitle ile basın arasındaki ilişkiyi düzenler. Cevap ve düzeltme hakkı; okuyucu, izleyici veya dinleyici kitle ile basın arasındaki ilişkide denge vazifesini gören bir düzenlemedir. Bu aşamada hakkın atipik ve sui generis olduğunu özel ve kamu ayırımında ise özel hukuk ağırlıklı fakat melez bir hak olduğunu söylemek mümkündür.

6. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ TARAFLARI

Her hukuki ilişkide olduğu gibi bu hakkın da en az iki tarafı mevcuttur. Bunlardan ilki hakkı haleldar olan ve hakka başvuran diye nitelediğimiz hak sahipleri, ikincisi ise hakka muhatap olan diye nitelediğimiz hakkın kullanılacağı tarafı teşkil eden kitle iletişim araçlarıdır.

6.1. Cevap ve Düzeltme Hakkına Başvuran Kişi

Bu kişi yayın veya yayımdan hakkı haleldar olan kişidir. Kullanacak ilgilinin kim olduğu konusunda iki ana görüş mevcuttur. İlki; cevap ve düzeltme hakkı gerçeğe aykırı veya saldırı niteliğinde olan bir yayını, aynı kitle iletişim aracını kullanarak, ismi açıkça belirtilen veya ima edilen ilgilinin ret veya düzeltme yetkisini ifade eder. Bu sistemde hak, genel yani tüm kişiler için kabul edilmiş fakat sadece yayınla ilgili olanlar yararlanabildiği için mutlak değildir. Burada ilgili kişinin ilgisi bireyseldir¹³⁵. İkinci görüşte ise ilgili kişi çok geniş kapsamlı ele alındığı için hakkın genel ve mutlak nitelik taşıdığı iddia edilmektedir.

Yazılı basında hakkı kullanacak kişiler sayılırken mülga 5680 sayılı yasada (m. 19/7. f) devlet daireleri ve kamu müesseseleri yer alırken, 5187 sayılı mer'î basın yasasında (m. 14/1 f) devlet daireleri ve kamu kuruluşları ibaresi kaldırılmıştır. Bu

¹³⁵ SERDAR, İlknur: Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması, Seçkin Yayınevi, Ankara 1999, s. 345,346; ÇİFTÇİ: "Basında Cevap ve Düzeltme", s. 903.

değişiklik üzerine yazılı basın için hak sahibi kişinin sadece gerçek kişiler olduğunu iddia eden yazarlar mevcuttur¹³⁶. Kanun metnindeki kişiler ifadesinin tüzel kişiyi de kapsadığını ileri sürmenin kanuna aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Yazarlar maddenin son fıkrası ile kişinin ölmesi ile hakkın mirasçılara geçeceği hükmünden artık bu maddedeki kişi terimi ile sadece gerçek kişinin kastedildiği, bilinçli olarak tüzel kişilerin bu hakkı kullanmak açısından yetkili kılınmadığını iddia etmektedir. İÇEL/ÜNVER'in bu fikrine katılmak mümkün değildir. Zira buradaki kişi ibaresi ile gerçek ve tüzel kişiliğin kastedildiği kanaatindeyim¹³⁷. İlgiliyi ifade eden terimler Türk Hukukunda; 2954 sayılı k. m.27 ile kişiler, 27/2 f. ile de özel hukuk tüzel kişilerince gönderilecek düzeltme ve cevap metinleri hakkında da bu madde hükmü uygulanır ibaresi, 3984 s. Kanun m. 28 ile gerçek ve tüzel kişi, 5651 s. Kanun m. 9/1 f ile kişi ibaresi kullanılmıştır. Kişi ve kişiler ibaresinden gerçek ve tüzel kişilerin (kamu/özel) kastedildiği tartışmasızdır. Zira radyo ve televizyon için tüzel kişilere tanınan cevap ve düzeltme hakkının basın ve internet ile tanınmadığını iddia etmenin makul bir açıklaması olamaz. Yine İÇEL'e göre cevap ve düzeltme hakkı esas itibarıyla yayına hedef olan kişi tarafından şahsen kullanılabilecek bir hak olmakla beraber vekâletnamede bu konuda özel yetki verilen vekilin de müvekkili adına cevap verebileceği ifade edilmektedir¹³⁸.

İstanbul'daki sulh ceza hâkimlerinin, avukatlar tarafından genel avukatlık vekâletnamesi ile sulh ceza mahkemesine yapılan tekzip başvurularında, avukatlık vekâletnamesinde ayrıca cevap ve düzeltme için özel bir yetkinin varlığının aranmadığı bunun tartışılmadığı görülmektedir. Keza küçükler ve kısıtlılar da bu hakkı bizzat kullanabilecekleri gibi, kanuni temsilcileri ile birlikte de kullanabilirler. 3445 sayılı yasa ile değişik 5680 s. Kanun 19/1 maddesi tekzip yazısının ilgili veya temsilcisinin imzası ile sorumlu müdüre gönderme imkânı tanıdığı, 5187 s. Basın Yasası m. 14'te ilgili veya yetkili temsilci ibaresinin kullanılmaması durumu değiştirmez¹³⁹. Basın yasası m. 14/7 ile kişinin ölmesi durumunda mirasçılarından birinin tek başına hakkı kullanabilmesine cevaz verilmiştir. Kısıtlılar, veli veya vasileri aracılığı ile veya kayyum atanmışsa kayyum vasıtası ile bu hak kullanılabilir.

¹³⁶ İÇEL/ÜNVER: s. 200.

¹³⁷ Aynı görüş için ltfn bkz. COŞKUN, Sena: a.g.t., s. 41.

¹³⁸ İÇEL/ÜNVER: s. 201

¹³⁹ Bu konuda aynı görüş için bkz. İÇEL/ÜNVER: s. 202.

İş Ortaklığı, hukuk sistemimizde tüzel kişi kabul edilmediğinden, iş ortaklığının tek başına cevap ve düzeltme talep etmesi mümkün değildir. İş ortaklığı gibi ticaret kanunu anlamında tüzel kişiliği olmayan fakat 5422 sayılı kurumlar vergisi kanunu 1/e ile mükerrer 6. m.'si uyarınca ¹⁴⁰ vergi mükellefi olabilen iş ortaklıkları hukuk karşısında adi ortaklık (BK m 520 vd.) kabul edildiğinden bunların kanuni temsilcileri veya vekilleri ile adi ortaklığı oluşturan kişilerin her biri kendi veya ortaklık adına cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmektedir.

Kanaatimize göre dava ehliyeti veya taraf ehliyeti olmayan tüzel kişiliğe sahip olmayan toplulukların sulh ceza mahkemesine yaptıkların başvurunun sıfat ve taraf ehliyeti yoksunluğundan reddedilmesi gerekir. Fakat bu topluluğa dâhil olan gerçek veya tüzel kişilerin kendi adlarına cevap ve düzeltme hakkına başvurmaları mahfuzdur. Zira tüzel kişiliği olmayan bir topluluk üzerinden dahi kişilik hakkı ihlal edilmiş veya yalan yanlış bir haber, yorum veya değerlendirme yapılmışsa hakkı haleldar olan şahsiyet cevap ve düzeltme hakkını, illiyet rabitası kurması şartıyla kullanabilmelidir.

Hakka başvuran kişinin tespitinde yayının, kişinin veya kuruluşun bireysel ilgi alanına değinmesi yeterli olup bu değinişin doğrudan veya dolaylı olması arasında bir fark yoktur¹⁴¹. Bu anlamda kişilere yönelik gerçek dışı, söz, düşünce ve isnatlar, yorumlar değerlendirmeler haysiyet ve şerefe dokunan sözler üstü kapalı bir biçimde yapılsa dahi, cevap ve düzeltme hakkı doğmaktadır. Aynı şekilde, daha önce de ifade ettiğim gibi kişi ile haber ve yorum arasında açık bir rabıta sağlanabiliyorsa, hayatın olağan akışından, ortalama bir insanın algı yetisinden yayında veya yayımda sözü edilen kişiler açıkça belirtilmemekle beraber, kimlikleri kuşkuya yer bırakmayacak biçimde anlaşılıyorsa, bu kişiler de cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmelidirler.

Hakkın kullanımında vatandaşlık koşulu olmadığından yabancılar da Türkiye’de bu hakka sahiptirler. Kişilik hakkı ihlal edilenin Türk vatandaşı olma şartı yoktur. Tüm kitle iletişim araçları için Türk vatandaşı olmayan kişiler de cevap ve düzeltme hakkını kullanabilir.

¹⁴⁰ **Mükerrer Madde 6** - (4369 sayılı Kanunun 81'inci maddesiyle değişen şekli, Yürürlük; 29.7.1998).

¹⁴¹ **REHBİNDER:** s. 530.

6.2. Cevap ve Düzeltme Hakkına Muhatap Olan Kişi

Kişilerin cevap ve düzeltme hakkını doğuran şartlar, kullanım usulleri ve başvuruda bulunacakları merciiler (muhatap kişiler) konusunda hak sahiplerinin bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Muhatap olan kişiden kasıt, hakkın yöneltildiği kişi veya mercidir. Cevap ve düzeltme hakkının kullanımında başvurulacak merci kitle iletişim araçlarıdır. Zira kitle iletişim aracı olmadan bu hak ihlal edilemeyeceği gibi kullanılması da mümkün değildir.

6.2.1. Yayının Niteliğine Göre Muhatap Olan Kişi

Cevap ve düzeltme hakkının Türk Hukuku'nda düzenlenişinde yayının niteliği düzenlenirken deyim yerindeyse ceza hukukunun modern gelişiminden önceki kısas ilkesinin benimsendiğini söylemek mümkündür. Esasen burada hedeflenen araçların eşitliği prensibidir.

Yazılı basında yayının dönemsel olması, niteliği açısından önemli bir kriterdir. Cevap ve düzeltme hakkı dönemsel olmayan yazılı basın yayınlarına karşı kullanılamaz. Dönemsel olmayan yayınlara bu hakkın tanınmamasını sebebi cevabın kısa zamanda yayınlanmasına elverişli olmamalarıdır. 5187 sayılı Basın Kanunu'nun yayının niteliği bakımından koyduğu kıstas dönemselliktir. Bu yayınların internette yayımlanmaları halinde cevap ve düzeltme hakkının kullanılabileceği hatta içeriğin çıkarılmasının talep edilebileceği 5651 sayılı yasa ile mümkündür.

Radyo ve Televizyon için yayının dönemsel olması hakkın kullanımında etken değildir. Tek seferlik yapılan bir program için de cevap ve düzeltme hakkının kullanılacağı tartışmasızdır.

5187 sayılı Basın Kanunu cevap ve düzeltme başvurusunun yapıldığı merciyi sorumlu müdür; 2944 sayılı TRT Kanunu m 28 ile TRT Genel Müdürlüğü; 3984 sayılı Özel Radyo ve Televizyonlar için Kanun m.28'de 23.01.2008 de eklenen ek 6. fıkra¹⁴²

¹⁴² 08.02.2008 tarih 26781 S. R.G'de yayınlananın Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair, 23.01.2008 tarih 5728 sayılı kanunun 468 maddesi ile eklenen **3984 sayılı yasa 28. Madde değişik 6. Fıkra:** Yayını yapmayan veya karara uygun şekilde yapmayan veya geciktiren kuruluşun yayınlarından sorumlu en üst yöneticisi ile kuruluşun sahibi olan anonim şirketin yönetim kurulu başkanı hakkında üçbin günden dokuzbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ayrıca, kuruluşa Üst Kurulca üç aya

ile yayıncı kuruluşun en üst yöneticisi ile yayıncı A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanı ve 5651 sayılı Yasa m. 9'da ise internet yayınları için ise içerik veya yer sağlayıcıdır.

6.2.2. Muhatap Kişinin Yükümlülükleri

Basın Kanunu **sorumlu müdürün** cevap ve düzeltme hakkına ilişkin yükümlülüklerini ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Örneğin; sorumlu müdür, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 14. m'sinin ilk fıkrasına göre, gönderilen düzeltme ve cevap yazısını "hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır" şeklinde açıklayıcı hüküm kanunda yer almaktadır.

Radio ve TV yayınlarında cevap ve düzeltme hakkının pasif yükümlüsü ise, **TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'dür**. TRT Kanunu böyle bir görevi belli bir kişiye değil de idarî bir birim olan TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'ne vermiştir. Özel radyo ve TV'ler bakımından da, hakkın yükümlüsünün kim olacağı konusunda, 3984 sayılı Kanun m.28'e eklenen değişik 6. fıkra ile yayını yapmayan veya karara uygun şekilde yapmayan veya geciktiren kuruluşun yayınlarından sorumlu en üst yöneticisi ile kuruluşun sahibi olan anonim şirketin yönetim kurulu başkanı, internet yayınlarında ise 5651 sayılı Kanun 9. m.'ye göre içerik sağlayıcı¹⁴³, buna ulaşamaması halinde yer sağlayıcıdır¹⁴⁴.

İnternet yayınları için sulh ceza hâkiminin kararını belirtilen şartlara uygun olarak yerine getirmeyen sorumlu kişi, **içerik veya yer sağlayıcının** tüzel kişi olması halinde, yayın sorumlusudur. Cevap ve düzeltme metninin süreli yayınlarda sorumlu müdür, TRT Kurumu yayınlarına karşı genel müdürlük ve 3984 sayılı Kanun'a göre ise yayıncı kuruluşun en üst yöneticisi ile kuruluş sahibi A.Ş.'nin yönetim kurulu başkanı¹⁴⁵, 5651 sayılı yasa uyarınca içerik veya yer sağlayıcı tarafından yayınlanmaması halinde

kadar gelir getirici yayın yapma yasağı verilebilir; fiilin tekrarı hâlinde yayın izni iptal edilir. Hangi yayınların gelir getirici yayınlar olduğu Üst Kurul tarafından belirlenir.

¹⁴³ İnternet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek ve tüzel kişilerdir (bkz. 5651 Sayılı kanun m. 2/f).

¹⁴⁴ Hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişilerdir. (bkz. 5651 Sayılı Kanun m.2/m).

¹⁴⁵ Özel Radyo Televizyonlar için Cevap Düzeltme kullanma sistemi evlele yargıya başvuru sistemidir. Oysaki 5187 s. Basın Kanunu ve 2954 sayılı TRT ile 5651 sayılı İnternet yasasından kaynaklanan cevap ve düzeltme sisteminde öncelikle yayıncı kuruluşa başvurma sistemi düzenlenmiştir.

“basın-yayın düzenine karşı işlenen suç” (basın zabıtası suçu¹⁴⁶) oluşur. Sorumlu müdür cevap yazısını dönemsel yayının istediği yerinde yayınlamayamaz. Buradaki kıstas, cevaba sebebiyet veren yazının yayınlandığı sayfa ve sütunda aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlanmasıdır. Yeni düzenlemede eşdeğer sayfa ve sütun kıstası yoktur. Cevap ve düzeltme hakkın kullanılmasına sebebiyet veren bütün baskılarda yayımlanır. Eksik veya tam yayımlanmaması durumunda hâkim ayrıca masrafları yayın sahibinden karşılanmak üzere tirajı yüz binin üzerinde olan iki gazetede ilan şeklinde yayımlanmasına karar verir. Cevap ve düzeltmenin suç içermesi veya üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olması durumunda sorumlu müdürün metni yayımlama yükümlülüğü ortadan kalkar.

7. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KOŞULLARI

Cevap ve düzeltme hakkının koşullarını; hakkın doğması ve kullanılması için gerekli olan koşullar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Hakkın kullanılmasına ilişkin koşulları ise cevap ve düzeltme metnine ilişkin koşullar ile hakkı kullanma usulüne ilişkin koşullar olarak ikiye ayırmak mümkündür.

7.1. Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gerekli Olan Koşullar

Hakkın doğmasının **ilk koşulu** bir yayının olması ve bu yayının bir kitle iletişim aracı vasıtasıyla yapılmasıdır. Yayının yapıldığı kitle iletişim aracının yazılı, işitsel, görsel veya sanal olması fark etmezken, Türk Hukuku’nda hakkın kullanılmasındaki usulde kitle iletişim aracının nev’ine göre başvuru süreleri veya talepler de değişebilmektedir. Örnek olarak içeriğin çıkarılması talebi sanal kitle iletişim araçları¹⁴⁷ için mümkün iken yazılı bir kitle iletişim aracı için niteliği gereği mümkün değildir. Keza yazılı basında haberin yayınlanmasından itibaren başvuru süresi 2 ay iken Özel

¹⁴⁶ ÇETİN, Erol: Son Değişikliklerle Basın Hukuku Ceza Açıklamalı – İçtihatlı, Seçkin kitap Evi, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara 2008, s. 111: Basın Suçları; Dar anlamda basın suçları (salt basın suçları), Basın yoluyla işlenen suçlar, basının Yönetmelik düzenine ilişkin suçlar (basın zabıtası suçları) olmak üzere üçe ayrılır. Yayın faaliyetinde bulunanların uyulması gereken yükümlülüklerle aykırı fiililere ilişkin suçlar basın (basının yönetsel düzenine ilişkin) zabıtası suçu olup, basılmış eserlerde gösterilmesi gereken zorunlu bilgilerin gösterilmemesi veya eksik, gerçeğe aykırı gösterilmesi (5187 s. Y. M. 15), basılmış eserlerin yerel Cumhuriyet Başsavcılığına teslim edilmemesi (m. 17), cevap ve düzeltmenin yayınlanmaması (m.18) basın zabıta suçlarına örnektir.

¹⁴⁷ Kastımız internet yayınları olup terminolojinin gelişimi için bu ibare kullanılmıştır.

Radyo ve televizyonlar için 10, TRT için 7 gün ve internet yayınları için ise derhal yapılması şeklindedir. Esasen 5651 sayılı yasa cevap ve düzeltme metninin muhatap siteye gönderilmesi için belirli bir süre tayin edilmemiştir. Lakin bu metnin derhal gönderilmesinde fayda vardır. “Derhal”den kastın, yayına muttali olmakla bu hakkın bekletilmeden kullanılmasıdır. Zira cevap ve düzeltme metninin etkinliği aleyhe yapılan yayına yakın birzamanda yayımlanması ile fazla olur. Güncelliğini yitirmiş, internet sitesinden çıkarılmış bir yayın için cevap ve düzeltme hakkı kullanılsa dahi beklenen faydanın yüksek olamayacağı kanaatindeyim.

Hakkı doğuran **ikinci koşul** ise yayının kişilik haklarına saldırı içermesi veya **gerçeğe aykırı** olmasıdır. Cevap ve düzeltme hakkının doğması, genellikle kişilik hakkının veya bunun içerdiği kişisel değerlerden birinin ihlali ile gerçekleşse dahi bu her zaman şart değildir. Zira kişilik hakkı veya kişisel değerlerden en az birinin ihlali yoksa dahi hakkında gerçeğe aykırı bir haber yorum veya değerlendirmenin olması bu hakkın doğması için yeterli bir şarttır. Aslında kişilik hakkından; hayat ve sağlık, vücut bütünlüğü, cesedin hukuksal durumu, hayat alanı (gizli, özel, kamuya açık) kamu alanı hariç özel ve gizli hayat alanının korunması, şeref ve haysiyet, resim ve ses, isim ve soyisim gibi kişisel değerleri¹⁴⁸ de kapsadığı yukarıda izah edilmişti. Dolayısıyla hakkın doğmasının ilk koşulu gerçeğe aykırı veya yanlış yayın ile kişilik hakkına veya içerdiği değerlere aykırı bir haber yorum veya değerlendirmenin olmasıdır.

7.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması İçin Gerekli Olan Koşullar

Cevap ve düzeltme metni için gerekli olan koşullar tüm kitle iletişim araçları için birebir tam olmasa da benzer iken, kullanma usulleri kitle iletişim aracının çeşidine göre değişmektedir.

7.2.1. Cevap ve Düzeltme Metnine İlişkin Koşullar

Cevap ve düzeltme metninin; **suç içermemesi**, üçüncü kişilerin hukuken korunan **menfaatlerine aykırı olmaması**, **yayınla ilgili olması**, ilgili olduğu yayın veya yazıdan

¹⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için lütfen bkz **HELVACI**: Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar, s. 41-77.

uzun olmaması, yazılı basın için ilgili yazı 20 satırdan az ise veya sadece resim veya karikatür ise metnin 30 satırı geçmemesi ve ilgilinin imzasını taşıması olmak üzere 4 koşuldan oluşmaktadır. Metnin ilgili yazıdan uzun olmaması kural iken bunun istisnası ise ilgili yayının 20 satırdan kısa veya sadece resim veya karikatür olması durumunda satır adedinin 30’dan fazla olmamasıdır. Yazılı basın için yapılan düzenlemede, ölçü ilgili eserden uzun olmama koşuludur.. Yani ilgili yazıdan uzun olmaz kuralı, ilgili yazının 20 satırdan az olması durumunda istisna teşkil ederek cevap verene 30 satırlık bir imkan tesis edilmiştir¹⁴⁹. Radyo- TV ve internet yayınları için yayının şeklini ve uzunluğunu hâkimin basın yasasındaki esasları dikkate alarak belirleyeceği kanaatindeyim. Nitekim 3934 sayılı yasa m 28/ 3. f son cümle uyarınca “Yayın süresi ve şeklini halin icabına ve delillere göre hakim takdir eder”, cümlesi ile takdir yapılırken basın yasasının yol gösterici olduğu göz ardı edilmemelidir.

Cevap metni suç teşkil etmemelidir. Hukuka uygunluk varsa, mağdurun rızası, görevin ifası gibi, cevabın suç niteliği ortadan kalktığı için yayımlanmasında bir beis yoktur. Üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerini ihlal eden tekzip metinleri yayımlanamaz. Zira olayla ilgisi bulunmayan üçüncü kişi niteliğini taşıyan bir şahsın tekzip hakkının kullanılmasından zarar görmesini önlemek için bu koşul gereklidir.

Tekzip metninin, yapılan **yayınla ilgili olması** gereklidir. Zira cevap ve düzeltmeye neden olan eserin belirtilmesi Türk Hukuku’nda zorunludur. İlgili yayının veya eserin belirtilmemesi cevap ve düzeltme metninin yayımına engel olan bir sebeptir.

7.2.2. Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanma Usulüne İlişkin Koşullar

Cevap ve düzeltme hakkının kullanma usulü Türk Hukuku’nda Kitle iletişim aracının nev’ine göre değişiklik arz etmektedir. Basın kanunu bu süreyi 2 ay olarak

¹⁴⁹ İÇEL/ÜNVER: s. 213: ... “ Cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen bütün ülkelerde cevabın genişliği sınırlanmıştır. Örneğin İspanya, İtalya ve Fransa’da cevabın cevabı gerektiren yazıdan uzun olamayacağı öngörülmüştür. Fransa’da ayrıca, cevabın en az 50 ve en çok 200 satır olabileceği belirtilmiştir. ... Fransada, Devlet dairelerinin düzeltme yazılarının ise düzeltme konusu yazının iki katı unluğunda olmasına izin verilmektedir. Belçika ve Lüksemburg devletlerinde de aynı esaslar geçerli olmakla beraber, ayrıca düzeltme yazısının en az bir kelime olabileceği kabul edilmektedir ... Federal Almanya’da ise federe devletlerin çoğunda cevap yazısının uzunluğuna ilişkin kesin bir sınırlama bulunmayıp, cevabın “ Ölçülü Genişlikte” olması aranmaktadır. Sadece Bayern Basın Kanunu (§ 10, f. 2)cevap metninin cevaplandırılan yazıyı aşamayacağını öngörmüştür.

belirlemiştir¹⁵⁰. 2954 sayılı TRT kanunu yayından itibaren 7 gün, 3984 sayılı yasa 10 gün olarak belirlemişken, 5651 s. Kanun ise başvuru için herhangi bir süre belirlememiştir. 5187 sayılı Basın Yasası ve 5651 sayılı İnternet Yasası ile evvela yayını yapan kitle iletişim aracına başvuru sistemi getirilmiş iken, 3984 sayılı Yasa ve 2954 sayılı yasa ile TRT ve özel radyo-TV'ler için evvela yayın tarihinden itibaren TRT için 7, diğerleri için 10 gün olmak üzere doğrudan yargıya başvurma sistemi getirilmiştir.

Esasen Türk Hukukunda, basına ilişkin düzenlemede 5680 sayılı mülga Basın Yasası'nda, yürürlük tarihi 13.11.1983 ve 2950 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile dönemsel yayına gönderme sistemi getirilmiştir¹⁵¹. 5680 sayılı yasanın ilk halinde de yayını yapan merciye ve yayın sorumlu müdürüne gönderme sistemi olmasına rağmen metin suç teşkil ediyor, ilgili yayınlara rabıtalı değilse yahut 3 aylık süreyi geçmişse sorumlu müdürün cevabı yayımlamayıp çekinme nedenleri ile birlikte o yer sulh ceza hâkimine bildirmesi ve hâkimliğin 24 saat içinde vereceği karar uyması sistemi mevcuttu. Burada hâkime başvurma külfeti sorumlu müdürdedir. Yürürlük tarihi 08.06.1956 ve 6733 sayılı yasa ile 5680 sayılı yasanın 19. maddesinde yapılan değişiklik ile cevap ve düzeltme metninin doğrudan cumhuriyet savcılığına verilmesi sistemi kabul edilmişti. Sorumlu müdürler savcılığın kararına uymakla mükellefti. Yürürlük tarihi 05.12.1960 ve 143 sayılı kanunla 19 madde değiştirilerek savcılıktan yetki alınıp sulh ceza hâkimliğine verilmiş, 2950 sayılı yasa ile 19. maddede yapılan değişiklik ile evvela yayını yapan merciye başvuru sistemi getirilmiş yayınlanmadığı takdirde sulh ceza hâkimliği görevlendirilmiştir. 5187 sayılı yasanın 14. Maddesi bu sistemi devam ettirmiş başvuru süresini kısaltmıştır. Süre 2 aylık bir süre olup kesindir. Cevabın yararlı olabilmesi için bir an önce yayımlanması zorunluluğu böyle kesin bir sürenin konulmasına sebep olmuştur¹⁵². Esasen kanaatimce yazı güncel oldukça etkisi de fazla olur. Dolayısıyla cevabın aktüel olmasının koşulu da bir an önce yayımlanmasıdır.

¹⁵⁰ İÇEL/ÜNVER: s. 214 dn. 140'ta Federal Almanya ve Belçika da 3 ay, Avusturya'da 2 ay, Norveç'te 1 yıl, Meksika ve İspanya'da 1 Hafta (hak sahibi yayın yerinden başka yerde oturuyorsa 2-4 hafta) şeklinde nakledilmiştir.

¹⁵¹ İÇEL/ÜNVER: s. 214 dn. 141 ile Fransa (basın k m.13) ve Avusturya (§ 21/4 f.) basın yasalarının hakime başvurma sistemini benimsediklerini ifade etmektedir.

¹⁵² DÖNMEZER: Basın Hukuku, s. 330,331.

Sulh ceza hâkiminin kararına asliye cezada itiraz etmek¹⁵³ mümkündür. Asliye ceza hâkiminin kararı temyize tabi olmayıp kesindir. Nitekim 23.05.2007 tarihli R.G de yayımlanan 04.05.2007 tarihli 5651 sayılı internet yayınlarına dair yasanın 9. Maddesinin 2 fıkrasında itiraz yolunun kullanılacağı bununda ceza muhakemesi Kanunu hükümlerinden olan itiraz yolu olduğu açıkça yazılıdır. 3984 sayılı yasanın 28/4 fıkrasında sulh ceza kararına karşı kararın tebliğinden itibaren 3 gün içinde itiraz edileceği yazılıdır.

8. CEVAP VE DÜZELTME HAKKINA İLİŞKİN ETİK İLKELER

Cevap ve düzeltme hakkına ilişkin etik ilkeleri, ülkemizde bu hakkın düzenlendiği yasalarda yer alan yayın ilkeleri başlığı altındaki madde hükümlerinde bulmak mümkündür. Nitekim 2954 sayılı yasa 5/j ve m bentleri ile TRT Kurumu'nun kişilerin şeref ve haysiyetlerine saygılı olması ve dürüstlük anlayışına bağlı kalması ile terk taraflı ve taraf tutan bir yayından kaçınması gerektiğini ifade etmektedir. Aynı şekilde 3984 sayılı yasa 4/f, 1 bentleri ile kişilerin “özel hayat gizliliği” ilkesi ile cevap ve düzeltme haklarına saygılı olunması gerektiğini ifade etmektedir.

02.01.1961 tarihli 195 sayılı Kanun ile kurulan kamu tüzel kişiliğini haiz basın ilan kurumu¹⁵⁴ bünyesinde, basın ahlak esaslarının belirlendiği ve bunlardan birisinin ise gazete ve dergilerin, verdikleri gerçeğe aykırı bilgilerden dolayı, yollanacak, yayın organına ve üçüncü kişilere hakaret ve suç unsuru içermeyen **cevap ve düzeltme metinlerini**; bunların gönderilmesine sebep olan yazının etkisini bütünüyle giderecek şekilde, günlük süreli yayınlarda cevap ve düzeltme metninin alındığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda ise cevap ve düzeltme metninin

¹⁵³ 5187 s. Yasa m. 14/5. F ile her ne kadar acele itiraz kavramı kullanılmışsa da bundan itirazı anlamak gerekir. Zira 5271 sayılı yasa ile yeni CMK 01.06.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş ve CMK m. 7/2 ile acele itiraz yolu kaldırılmış, eski CMUK (1412 s. Yasa) ve diğer kanunlarda yer alan acele itirazlar CMK'nın itiraz hükümlerine tabidir. **İtiraza ilişkin hükümler için ltfn bkz; CMK m.267-271.**

¹⁵⁴ Kurum'un Teşkilâtı: Basın, hükümet ve tarafsızlar olmak üzere üç ana grupta onikişer kişiden toplam 36 üyesi bulunan ve iki yılda bir yenilenen "Genel Kurul", her gruptan birer kişi olmak üzere seçilen "Denetçiler", ikişer kişi olmak üzere seçilen "Yönetim Kurulu", "Genel Müdürlük" ve "Şubeler"den ibarettir. Genel Müdür, Yönetim Kurulu'nun tabii üyesidir. Merkezi İstanbul'da bulunan Kurum'un Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Antalya, Trabzon, Eskişehir ve Kocaeli'nde şubeleri bulunmaktadır (www.bik.gov.tr).

alındığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamakla mükellef olduğunu belirten (BİK) genel kurul kararı ¹⁵⁵ile cevap ve düzeltme hakkına riayet ve saygı, gazeteciler için basın ahlak ilkelerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

Basın mensupları ile internet üzerinden basın görevini ifa eden kişilerin cevap ve düzeltme hakkına ilişkin uluslararası etik ilkelere riayet etmeleri gerektiği tartışmasız bir gerçektir. Genel olarak bu hakka ilişkin uluslararası etik ilkelere değinmek gerekirse en kapsamlı ahlaka yasasının Avrupa kıtası ülkelerinde hazırlandığı görülmektedir.

Benzerlerine oranla en kapsamlı ahlâk yasası olarak kabul edilen **Belçika** Ahlâk Yasası'nda, cevap ve düzeltme hakkı, “Yanlış olduğunu bildiği şeyi yazan ya da yanlış olduğunu fark ettikten sonra, en kısa sürede yanlışını düzeltmeyi reddeden gazeteci, tamamen haysiyetsiz bir insandır.” hükmünü ihtiva etmektedir¹⁵⁶.

24-25 Kasım 1971 tarihlerinde Münih'te biraraya gelen AB Gazeteciler Federasyonu ve diğer uluslararası gazetecilik kuruluşları tarafından “Gazetecilerin Görev ve Hakları Bildirisi” yürürlüğe konulmuş ve bildiride cevap ve düzeltme hakkının kullanımına ilişkin ayrı bir maddeye de yer verilerek, düzeltme hakkına riayet edilmesi, gazetecilerin görevleri arasında sayılmıştır. Bu hükme göre, “Olayları araştıran, yazan ve yorumlayan gazetecinin temel görevlerinden biri de yayınlanmış doğru olmayan haberleri düzeltmektir.”¹⁵⁷.

1973 yılında ise, **Fransa'da** Uluslararası Gazeteciler Sendikası, Gazeteciler Sendikası ve Fransız Gazeteciler Birliği Federasyonu biraraya gelerek, “aydınlanma hakkına ilişkin ilkeler” konusunda temel bazı prensipler benimseyerek, öneriler üretmişlerdir. Çeşitli gazeteci örgütlerince kabul edilen bu prensiplerin nihai amacı, kitle iletişim araçlarında tekelleşmeyi önleyecek, ticari zihniyeti asgariye indirecek, hükümetin kontrolünü bertaraf edecek, rahat dağıtımın gerçekleştiği bir basın yayın ortamının sağlanmasıdır. Bu amaçla belirlenen ilkelerden biri de “Değişik görüşlerin

¹⁵⁵ Basın Ahlak Esasları, BİK teşkiline dair 195 sayılı yasa m 49 da yer alan basın ahlak esasları hakkında genel kurul kararı m 1/g , www.bik.gov.tr/mevzuat/basin5.htm (s.e.t.:17.10.2010).

¹⁵⁶ **BEKTAŞ:** s.118.

¹⁵⁷ **YÜCEDOĞAN, Güleda:** Türkiye ve Fransa'da Gazeteci Kimliği Sorunu, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, İstanbul 1998, s.57-58.

temsilcisi örgütlerin kitle iletişim araçlarından yararlanması, cevap hakkının genişletilmesidir”¹⁵⁸.

İngiltere’de 27.10.1993’te kabul edilen ve “Code of Practice” adı verilen ilkelerin “Doğruluk” başlıklı 1. maddesinde de, “Yayında belirgin bir gerçeğe aykırılık, yanıltıcı bir nitelik ya da çarpıtılmış bilginin söz konusu olduğu durumlarda, yayın, en kısa sürede ve gereken özen gösterilerek düzeltilmelidir” denilirken; “Tekzip ya da yanıt verme olanağı” başlıklı 2. maddede ise, “Doğru aktarılmayan bilgiler karşısında özel ve tüzel kişilere yanıt verme ya da yalanlama olanağı tanınmalıdır” şeklinde cevap ve düzeltme hakkının önemi üzerinde durulmuştur¹⁵⁹.

Yine **Federal Almanya Ahlâk Yasası’nda**, söz konusu hakkın önemine dikkat çekilerek, “Yayımlanmış bulunan ya da sonradan yanlış ya da kusurlu olduğu ortaya çıkan haberler ya da ifadeler, gazetenin kendi inisiyatifiyle derhal ve doğru bir biçimde düzeltilmelidir” denilmekte; Venezüella Ahlâk Yasası’nda ise, “... Gazeteci, hatanın hemen doğrulanmasından sonra, her türlü haber yanlışını düzeltmeyi görev bilir ve hataya karışan gerçek ya da tüzel kişiyle ilgili gerçeği ortaya çıkarmak ya da cevap hakkı için gerekli olanakları sağlamak zorundadır...” görüşüne yer verilmektedir¹⁶⁰.

1926 yılında uyarlanan, 1973, 1984 ve 1987 yıllarında gözden geçirilen ABD Profesyonel Gazeteciler Birliği (Professional Journalists Society) “Sigma Delta Chi” Haber Ahlâk Yasasında da cevap hakkının önemine dikkat çekilmiştir. “Adil Oyun” başlıklı bölümde, “Haber medyası, suçlanana bir cevap hakkı vermeksizin, itibarını ya da ahlâki karakterini etkileyecek gayri resmî suçlamaları iletmeyecektir.” denilirken; “Taahhüt” başlıklı maddede de kurallara bağlılığın amacının, Amerikan gazetecileriyle Amerikan halkı arasında karşılıklı güven ve saygıya dayalı bağları korumak ve güçlendirmek olduğu belirtilmiştir¹⁶¹..

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ) Bildirgesi’nin 5. maddesinde “Gazeteci yanlış yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi kullanmaktan uzak durur” ifadesine yer verilmiştir¹⁶². Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nce belirlenen,

¹⁵⁸ KIZIL, E. Neşe: İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol, Beta Basım Yayım, Birinci Basım, İstanbul 1998, s.113.

¹⁵⁹ Basın Konseyi Faaliyet Raporu 1994: s.105-108.

¹⁶⁰ GİRĞİN: s. 176-177.

¹⁶¹ GİRĞİN: s. 371-373.

¹⁶² Alanya Gazeteciler Cemiyeti , Uluslararası Gazetecilik Federasyonu, “Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi”, http://www.alanyagc.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1169:gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi-&catid=109:yasa-yonetmelikler&Itemid=457 (s.e.t.: 03.12.2009).

profesyonel gazetecilerin Avrupa çapında uygulamaları gereken meslek ahlâk kurallarının 26. maddesinde, medyanın, hatalı ya da yanlış haber, başlık ve yorumla ilgili kişilerin endişelerine ve istemlerine saygılı olarak, bunları ya hızla doğrulaması ya da düzeltmesi istenmekte; bu konuda da devletlerin, yasal müeyyideleri mutlak surette sağlaması gerektiğine dikkat çekilmektedir. 27. maddede ise, “Bu hakkın uygulanması için, Avrupa Konseyi’ne üye ülkeler arasında, 02.07.1974 tarihinde karara bağlanan 26 no’lu “cevap verme hakkı-basına karşı kişilerin durumu” konulu çözüm önerisinin hayata geçirilmesi gerekir.” ifadesi yer almıştır¹⁶³.

¹⁶³ GİR İN: s. 380.

II. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASINI SAĞLAYAN YASAL İMKÂNLAR

Türk Hukuku'ndaki düzenlemede yazılı basın, TRT, özel radyo ve TV ile internet için farklı düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Aşağıda teferruatı ile verdiğimiz Türk hukukundaki cevap ve düzeltme hakkı izah edilirken ilgili kanunun sistematigi ve diline paralel olması düşüncesi ile kanunların sistematigi ve dili birebir aynen kullanılmıştır.

Yukarıda da izah edildiği üzere, Türk Hukuku'nda cevap ve düzeltme hakkının kazuistik bir yöntemle düzenlendiği, anayasal düzenleme akabinde yasal düzenlemelerin her bir kitle iletişim aracı için ayrı ayrı düzenlendiği görülmektedir. Anayasal düzenleme 1982 Anayasa'sının 32. maddesinde yer alırken, yasal düzenlemeler farklı tarih ve yasalarda yer almaktadır. Anayasa'mızın 32. maddesi ile düzenlendiği gibi, basın, Radyo-TV ve internete ilişkin mevzuat haricinde basın ahlak esaslarında yer alan bir hak olarak da düzenlenmiştir.

Cevap ve düzeltme hakkı basın ahlak esasları haricinde; Türkiye Gazeteciler Hak ve Sorumluluk Bildirgesinde, Basın Konseyi meslek ilkelerinde ve RTÜK yayın ilkelerinde yer almıştır. Gönüllü olarak bazı yayın kuruluşları da bu hakka uyacaklarını ilan ettikleri yayın ilkeleri ile kamuoyuna ilan etmişlerdir¹⁶⁴. Basın ilan kurumunun RG'de yayınlanan genel kurul kararı ile; gazete ve dergiler, verdikleri gerçeğe aykırı bilgilerden dolayı, yollanacak, yayın organına ve üçüncü kişilere hakaret ve suç unsuru içermeyen cevap ve düzeltme metinlerini; bunların gönderilmesine sebep olan yazının etkisini bütünüyle giderecek şekilde, günlük süreli yayınlarda cevap ve düzeltme metinlerinin alındığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda ise cevap ve düzeltme metinlerinin alındığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada,

¹⁶⁴ **UZUN, Ruhdan:** İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basım Evi, 1. Baskı, Ankara 2007 s. 284- 304; ... Sonraki bölümlerde teferruatı ile izah edileceği üzere cevap ve düzeltme hakkı; Basın Konseyi Basın meslek İlkeleri (m. 16); Türkiye Gazeteciler Hak ve Sorumluluk Bildirgesi (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti 1998); m. 8; Doğan Holding Yayın ilkeleri m. 20 ile m. 9 da haberin doğruluğu teyit edilmeli, m 16 da ise haberin objektif hazırlanacağı belirtilmiştir; RTÜK yayın ilkeleri (3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un İkinci Bölümü Yayın İlkelerine ayrılmıştır) m. 4/1; Kişilerin manevî şahsiyetlerine eleştiri sınırları ötesinde saldırıda bulunulmaması, cevap ve düzeltme haklarına saygılı olunması, oluşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberlerin soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olunmaksızın yayınlanmaması, saklı kalması kaydıyla verilen bilgilerin kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanmaması şeklinde hükümler ihtiva etmektedir.

ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayınlamakla mükelleftirler¹⁶⁵.

Yayının çeşidine göre; yasal düzenlemelerin dört yasayla yapıldığı görülmektedir. Adı geçen yasaların; **ilki** 09.06.2004 tarihli 5187 sayılı Basın Kanunu¹⁶⁶, **ikincisi** 11.11.1983 tarihli 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu (TRT Kanunu)¹⁶⁷, **üçüncüsü** 13.04.1994 tarihli 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun (Özel Radyo-TV Kanunu)¹⁶⁸ ve **sonuncusu** ise 04.05.2007 tarihli 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (İnternet Kanunu)'dur¹⁶⁹.

1. GENEL İTİBARIYLA ANAYASAL VE YASAL DÜZENLEME

Bu hakkın kullanılmasını sağlayan yasal imkânlar, basın, TRT, özel radyo ve televizyon ile internet yayınları için farklı yasalarla düzenlenmesine rağmen bu yasaların üstünde olan Anayasa'mızda da bu hakkın genel olarak bir düzenlemeye tabi tutulduğu görülmektedir. Hakkın anayasal düzenlemeye de tabi tutulması hasebiyle yasal düzenlemeler izah edilirken aşağıda ilk önce anayasal düzenlemelerin genel özellikleri izah edilmiştir.

Bu hakkın anayasal hüküm olarak ifade ettiği ilk Anayasa, 1961 Anayasa'sı olup bundan önceki Anayasalarda cevap ve düzeltme hakkı yer almamaktadır.

¹⁶⁵ **Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair 195 Sayılı Kanun'un 49'uncu maddesinde yer alan "basın ahlak esasları" hakkında**, Basın İlan Kurumu Genel Kurulu'nun 1964 tarihli 25 numaralı kararı(09.06.1964 tarihli R.G. S. 11723) 1994 yılında 129 no'lu genel Kurul Kararı şeklinde yeniden düzenlendi. 129 no'lu kararın 6. Maddesi uyarınca eski genel kurul kararı ilga edilmiştir. Basın ahlak esaslarına ilişkin olarak, Basın İlan Kurumu Genel Kurulu'nun 18 Kasım 1994 tarihinde aldığı 129 numaralı karar, 14.08.2009 tarih 183 nolu genel kurul kararı ile değiştirilerek 22.08.2009 tarih ve 27327 sayılı RG de yayımlanarak 01.09.2009 tarihinde yürürlüğe giren değişiklik uyarınca, Basın ilan kurumu **14.08.2009 tarih 183 nolu genel kurul kararı ile**, Basın İlân Kurumu Teşkiline Dair 195 sayılı Kanun'un 49 uncu maddesinde yer alan **Basın Ahlak Esasları hakkındaki 18 Kasım 1994 tarihli ve 129 sayılı Genel Kurul Kararının 1 inci maddesinin (g) bendini aşağıdaki şekilde değiştirmiştir:** "g) Gazete ve dergiler, verdikleri gerçeğe aykırı bilgilerden dolayı, yollanacak, yayın organına ve üçüncü kişilere hakaret ve suç unsuru içermeyen cevap ve düzeltme metinlerini; bunların gönderilmesine sebep olan yazının etkisini bütünüyle giderecek şekilde, günlük süreli yayınlarda cevap ve düzeltme metinlerinin alındığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda ise cevap ve düzeltme metinlerinin alındığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlar. Bkz: <http://rega.basbakanlik.gov.tr> (s.e.t.: 17.10.2010).

¹⁶⁶ 26.06.2004 tarih, 25504 sayılı RG.

¹⁶⁷ 14.11.1983 tarih, 18221 Sayılı RG.

¹⁶⁸ 20.04.1994 tarihli 21911 Sayılı RG.

¹⁶⁹ 23.05.2007 tarihli, 26530 Sayılı RG.

1.1. Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Anayasal Düzenlemenin Genel Özellikleri

Cevap ve düzeltme hakkı 1982 Anayasa'sının¹⁷⁰ 32. maddesinde yer almaktadır. Bu hak anayasanın temel hak ve ödevler başlıklı ikinci kısmının ikinci bölümü olan kişinin hak ve ödevleri bölümündeki 32. maddede yer almıştır. Anayasanın 32. maddesinin başlık ismi ise düzeltme ve cevap hakkıdır. Bu düzenlemenin bulunduğu yer, anayasadaki basın ve yayımla ilgili maddelerin sonuncusudur (Anayasa madde 28-32). Basın ve yayımla ilgili maddeler sırayla; basın hürriyeti (m.28), süreli ve süresiz yayın hakkı (m.29), basın araçlarının korunması (m.30), kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı (m.31) ile düzeltme ve cevap hakkı (m.32) başlıklarını taşımaktadır.

Görüldüğü gibi Türk Hukuku'ndaki anayasal düzenlemede cevap ve düzeltme hakkı, temel hak ve ödevlerden birisi olarak düzenlenmiştir. Dolayısı ile bu hakkın sınırlaması da ancak kanunla olmak zorundadır¹⁷¹. 1982 Anayasa'sının 32. maddesi, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde cevap ve düzeltme hakkının tanınacağını ve kanunla düzenleneceğini ihtiva etmektedir. Anayasa, cevap ve düzeltme yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verileceğini belirterek genel çerçeveyi belirlemektedir.

Anayasanın 32. maddesi kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması ile gerçeğe aykırı yayın durumunda bu hakkı tanıdığını ve düzenlemenin kanunla yapılması gerektiğini, yayınlanıp yayınlamama kararının ise hâkim tarafından en az 7 gün içinde karara bağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Yargıtay buradaki süreyi, düzenleyici

¹⁷⁰ Kanun No: 2709, Kabul Tarihi 7 kasım 1982 , 09.11.1982 tarihli 17863 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete de yayımlanmıştır.

¹⁷¹ 1982 Anayasası m. 13: **Madde 13 – (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.).**

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

bir süre olarak kabul ederek kanunun tayin ettiği süreler olmasına rağmen uyulmaması halinde müeyyidesinin olmadığını ifade etmektedir¹⁷².

Esasen bu hakkın anayasal bir hak haline gelmesi 1961 Anayasa'sı ile mümkün olmuştur¹⁷³. 1961 Anayasası'ndan evvelki yasal düzenlemede hakkı kullanmak isteyen kişiler cumhuriyet savcısına başvurmak zorunda oldukları için siyasilerin basın üzerinde baskısına tepki niteliğinde hakkın kullanılmasını hakim güvencesine almıştır. 1961 Anayasası'nda hakim kararı ile ilgili süre sınırlaması yoktur. 1961 Anayasası görüşmelerinde komisyon sözcüsü, düzeltme ve cevap hakkından iki ayrı hakkın anlaşılmaması gerektiğini, ayrı düşünülseydi düzeltme ve cevap hakları denilebileceğini belirterek düzeltme ve cevabın tek bir hak olduğu ifade etmiştir. Hatta şeref ve haysiyetleri haleldar olanların bu yayınları düzeltebilecekleri, düşünce ve yorumlara karşı ise cevap veremeyecekleri açıklanmıştır¹⁷⁴. Bu hakkın Türk Hukuku'nda maddi olaylara karşı kullanıldığı, düşünce açıklamalarına karşı kullanılmadığı görülmektedir.

1.2. Cevap ve Düzeltmeye İlişkin Yasal Düzenlemenin Genel Özellikleri

Türk Hukuku'ndaki yasal düzenlemenin **genel** özelliği **kişilerin** başvurma hakkına sahip olduğu ve **hak ihlali olması** gerektiği, hak ihlalinden kastın kişilik haklarının saldırıya uğraması, kişilerin şeref ve haysiyetlerinin ihlal edilmesi veya hakikat dışı yayım yapılması gereğidir. 3984 sayılı Özel Radyo TV Kanunu (m. 28) gerçek ve tüzel kişiler ibaresini kullanmışken, 5187 sayılı Basın Kanunu (m. 14) kişiler, 2954 sayılı TRT Kanunu (m. 27) bir kişi, 5651 sayılı İnternet Kanunu da (m.9) kişi ibaresini kullanmıştır. Yine de Türk Hukuku'ndaki tüm kitle iletişim araçları için tüzel ve gerçek kişilerin cevap ve düzeltme hakkını kullanabileceklerinden bir kuşku yoktur. Esasen yasa üstündeki anayasal düzenlemedeki (m. 32) cevap ve düzeltmeyi doğuran sebepler, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması ile gerçeğe aykırı yayın

¹⁷² YENİSEY, Feridun/ÖZEL, Cevat: İçtihatlı Basın Mevzuatı, Beta Yayınevi, İstanbul 1996, s. 14; Yarg. 7. C.D. 27.01.1994t. 1993 9211 E. 1994 604 K. sayılı karar.

¹⁷³ Bu hak 1961 Anayasasının Temel Hak ve Ödevler başlıklı İkinci Kısmı, kişinin hakları ve ödevleri başlıklı ikinci bölümü, Basın ve Yayım ile ilgili Hükümler adı altında düzenlenmiştir. Madde başlığı ve metni ise; f) Düzeltme ve Cevap Hakkı, Madde 27- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından karar verilir. Şeklinde dir. (Bkz: <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm> (s.e.t:03.12.2009)).

¹⁷⁴ GÖLCÜKLÜ : s. 134.

yapılması olarak formüle edilmiştir. Oysaki basın ve TRT yayınlarına ilişkin yasal düzenleme dışındaki özel radyo ve televizyon yayınlarına karşı kişilik haklarına saldırı, internet yayınları için ise içerik nedeniyle hakları ihlal edildiğini iddia eden kişi kriterlerinin yasaya alındığı görülmektedir. Buna ilişkin teferruatlı açıklama, ilgili yayına ilişkin başlık altında yapılan açıklamalarda yer verilmiştir.

1.3. Türk Hukuku'nda Yasa ile Düzenlenmemiş Hususlarda Cevap ve Düzeltme Hakkı

Yazılı basın, radyo ve televizyon ile internet yayınları için Türk Hukuku'nda yasal düzenleme varken; sinema ve tiyatro, opera veya roman, kitap gibi süreli olmayan yayınlarda kişilerin cevap ve düzeltme hakkına ilişkin bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir. Esasen sinema ve tiyatro ile opera gibi gösterimlerde de kişilerin şeref ve haysiyetleri ile haklarında gerçeğe aykırı bir gösterimin olması mümkündür. Böyle bir durumda medeni kanunda düzenlenen kişilik haklarını koruyan dava yönteminin seçilmesi etkin sonuç için ihtiyati tedbir talep edilmesi mümkündür. Her ne kadar cevap ve düzeltme hakkı ile medeni kanunda düzenlenen kişilik haklarını koruyucu davalar alternatifli ve seçmeli olmayıp, ayrı ayrı kullanılması mümkün ise de, bir kitap veya sinema filmi, tiyatro veya opera gösteriminde tıpkı süreli yayınlar gibi etkin kullanımı sağlayacak cevap ve düzeltme hakkının tanınması gerektiği düşüncesinde değilim. Bunlara ilişkin korumayı medeni kanunda yer alan hükümlerle etkin bir şekilde sağlamak mümkündür. Zira süreli bir yayının kamuoyuna ulaşım hızı ile süresiz bir yayının kamuoyuna ulaşım hızı eşiti değildir. İlki daha hızlı ve etkin olduğu için genel koruma haricinde bir de cevap ve düzeltme hakkı tanınmasında isabet olmuştur. Yalnız bu hakkı süresiz yayınlar için de kullanılabilir hale getirmek ifade ve düşünce özgürlüğünü kısıtlayabilecek neticeleri doğurabileceğinden, kişisel kanaatim; süresiz yayın¹⁷⁵ ve gösterimler için (Roman, Tiyatro, Opera gibi) cevap ve düzeltme hakkını ayrıca düzenlemeye ihtiyaç olmadığı yönündedir.

¹⁷⁵ Bkz. 5187 sayılı kanun madde 2/h bendi: Süresiz yayın, belli aralıklarla yayımlanmayan kitap, armağan gibi basılmış eserleri ifade eder.

2. YAZILI BASINDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI

İlk bölümde, 5187 sayılı Kanun'dan¹⁷⁶ önceki basın kanunları (5680) ve matbuat kanunları tarihçe kısmında incelendiğinden, bu aşamada mer'î kanun tüm yönleri ile ele alınmış, sadece ihtiyaç duyulan kısımda (özellikle doktrin ve içtihat kısımlarında) mülga kanun hatırlatılmıştır.

2.1. Yazılı Basın Yayınlarına Karşı Cevap ve Düzeltme Hakkı

Basında (gazete, dergi gibi yazılı basın) yer alan yayınlara karşı; cevap ve düzeltme hakkı, 5187 sayılı kanunun 14. maddesinde düzenlenmiştir¹⁷⁷. Kanunun

¹⁷⁶09.06.2004 tarihli 5187 sayılı bası kanunu; 26.06.2004 tarih, 25505 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

¹⁷⁷ Cevap ve düzeltme hakkı: 5187 sayılı kanunda önceki basın kanunu olan **5680 sayılı kanunun 19.** maddesinde düzenlenmiştir. **Madde Metni:** Cevap ve Düzeltme Hakkı **Madde 19 – (Değişik: 11/5/1988 - 3445/7. md.) I- (Değişik: 15/5/2002-4756/21 md.)**Bir kişinin şeref ve haysiyetinin rencide edilmesi veya kendisiyle ilgili yalan haber verilmesi veya kendine hakaret edilmesi veya sövülmesi ya da gerçeğe aykırı hareket, düşünce ve söz izafesi suretiyle, açık veya kapalı şekilde bir mevkute de yayın yapılması halinde; ilgili veya temsilcisi yayının yapıldığı tarihten itibaren iki ay içinde imzasını taşıyan cevap veya düzeltme yazısını mevkutenin sorumlu müdürüne verebilir veya gönderebilir.Sorumlu müdür, cevap veya düzeltme yazısını aldığı tarihten itibaren üç gün içinde mevkutenin sahibi olan gerçek kişiye veya anonim şirketlerde yönetim kurulu başkanına, diğer şirket ve tüzel kişilerde en üst yöneticiye bildirir ve inceler; yayınlanmasına karar verdiği takdirde inceleme süresinin bitiminden sonra çıkacak ilk nüshada, metne hiçbir mülahaza ve işaret katmaksızın ve bu cevap veya düzeltme dolayısıyla herhangi bir mütalâa beyan etmeksizin aynen ve tamamen yayınlamaya mecburdur. II – Cevap veya düzeltme, ilişkin olduğu yazının cevap verenle ilgili miktarının iki katından uzun olamaz. Ancak, yirmi satırdan az olan yazıların cevabı otuz satır olabilir. Mevkutenin birden fazla yerde basılması halinde, cevap veya düzeltmeye sebep olan yazının yayımlandığı ve dağıtıldığı yerdeki baskısının tüm nüshalarında cevap veya düzeltmeye yer verilir. III – Cevap veya düzeltmenin zamanında yayınlanmaması halinde ilgili, yayınlanması gereken tarihten itibaren yirmi gün içinde evrakı ile birlikte bulunduğu yer sulh ceza hakimine başvurur. Sulh ceza hakimi iki gün içinde, cevap veya düzeltmeyi; suç mahiyetinde olup olmadığı, yayın ile ilgili bulunup bulunmadığı,Kanunda yazılı şekil ve şartları taşıyıp taşımadığı ve mevkuteye yapılan başvurunun yayından itibaren iki ay içinde yapıp yapılmadığı cihetlerinden inceleyerek, cevap veya düzeltmenin yayınlanmamasına veya aynen ya da uygun göreceği değişiklikleri yaparak yayınlanmasına karar verir. Bu karar ilgililere tebliğ olunur. Bu karara karşı ilgililer dört gün içinde asliye ceza hakimine evraklarını da vermek suretiyle itiraz edebilirler. Asliye ceza hakiminin (I) numaralı fıkradaki hususları da dikkate almak suretiyle iki gün içinde itirazı inceleyerek vereceği karar kesindir. IV – Cevap veya düzeltmenin yayınlanmasına karar verildiği takdirde, kesin nitelikteki hakim kararının,günlük mevkutelerde alındığı tarihi izleyen üç gün içinde, diğer mevkutelerde bu süre gözetilmek suretiyle ilk çıkacak nüshada yayınlanması zorunludur. V – Cevap veya düzeltmenin öncelikle, cevaba sebebiyet veren yazının yayımlandığı sayfa ve sütunda veya bunların eş değerinde, okumayı güçleştirmeyecek şekilde, imla kurallarına uygun olarak, eş büyüklükte ve eş karakterde harflerle, cevap veya düzeltmeyi gerektiren yazı için başlık yapılmış veya resimler konulmuş ise, cevap veya düzeltmede tespit edilecek başlık veya resmin de yayınlanması gerekir. VI - İlgilinin talebi veya hakim kararı üzerine yayınlanan cevap veya düzeltmede, bu maddedeki şekil ve şartlara uyulmaması halinde ilgili, cevap veya düzeltmenin yayımlandığı tarihten itibaren yirmi gün içinde evrakı ile birlikte bulunduğu yer sulh ceza hakimine başvurup cevap veya düzeltmenin bu maddedeki şekil ve şartlara uygun olarak yeniden yayınlanmasına karar verilmesini talep edebilir. Sulh ceza hakimi iki gün içinde, durumu inceler ve cevap veya düzeltmenin yeniden yayınlanmasına gerek olmadığına veya bu maddedeki şekil ve şartlara uygun olarak yeniden yayınlanmasına karar verir. Bu karar ilgililere tebliğ olunur. Bu karara karşı ilgililer dört gün içinde asliye ceza hakimine itiraz edebilirler. Asliye ceza hakiminin iki

kullandığı ibare düzeltme ve cevap hakkı şeklinde olup bundan tek bir haktan söz edildiği açıktır. Bu düzenleme **seçim** sürecindeki yayınlar için de geçerlidir. 298 sayılı yasa 176. madde¹⁷⁸ **seçim süresi içinde** açık veya kapalı mevkutelerde yapılan yayınlardan dolayı cevap ve düzeltme hakkı için yine basın yasası 14. maddeye atıfta bulunmaktadır. Ancak ikinci fıkra ile seçim dönemindeki yayınlar için kişilerin direkt sulh yargıcına başvurabilecekleri de ayrıca belirtilmektedir. Seçim dönemi için kişilerin yayıncıya başvurmadan, doğrudan yargıya başvurma gibi bir seçimlik haklarının olduğunu söylemek mümkündür. Hatta ücretini öderlerse metin, telgrafla da bildirilir. Seçim döneminde mevkutelerde yapılan yayınlara karşı; kişilerin direkt sulh yargıcına başvurma muhtariyetleri ve seçime 7 günden kısa bir süre kalınca sadece sulh yargıcının kararı ile yetinilmesi halleri hariç olmak üzere; cevap ve düzeltme hakkını kullanma prosedürü Basın Yasası 14. maddeye tabi olduğundan bu husus ayrı bir başlık altında incelenmemiştir. Seçime 7 günden az bir süre kalan yayınlara karşı sulh yargıcının kararı ile yetinileceği 298 sayılı yasa 176. madde üçüncü fıkra ile hükme bağlanmıştır.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir.¹⁷⁹ Cevap ve düzeltme hakkı kullanılırken birtakım tanımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Buna ilişkin tanımlar sarıh bir şekilde 5187 sayılı

gün içinde itirazı inceleyerek vereceği karar kesindir. Cevap veya düzeltmenin şekil ve şartlara uygun olarak yeniden yayınlanmasına karar verildiği takdirde, sorumlu müdürün (IV) numaralı fıkra hükmüne göre hareket etmesi mecburidir. Yeniden yayınlama kararı üzerine yapılacak yayınlarda da bu maddedeki şekil ve şartlara uyulmadığı takdirde, her defasında bu fıkra hükümleri ayrı ayrı tatbik olunur ve her aykırı davranış 29 uncu maddeye göre ayrı ayrı cezalandırılır. VII – Devlet daireleri, kamu müesseseleri ve tüzelkişiler tarafından gönderilecek cevap veya düzeltmeler hakkında da bu madde hükümleri uygulanır. VIII – Cevap veya düzeltme hakkını kullanmadan ölen bir kimsenin bu hakkını varislerinden yalnız biri kullanabilir. IX – Bu maddedeki tebliğler, ilgili talep ettiği takdirde memur vasıtası ile yapılır. 5680 sayılı kanun 19. maddesinde daha önce yapılan değişiklikler; 7/6/1956 tarih ve 6733 sayılı Kanun, 29/11/1960 tarih ve 143 sayılı Kanun, 10/11/1983 tarih ve 2950 sayılı Kanunlar ile yapılmıştır.

¹⁷⁸ 26.04.1961 tarih, **298 Sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun”** (R.G.: 02.05.1961 tarih, Sayı: 10796); **Seçim zamanında cevap hakkı: Madde 176 – (I)** Seçim süresi içinde özel ve tüzel kişilerin haysiyet ve şerefine dokunan veya menfaatini bozan yahut kendileriyle ilgili hakikate aykırı hareketler, düşünceler ve sözler izafesi suretiyle açık veya kapalı şekilde bir mevkutede yapılan yayından dolayı o özel ve tüzel kişiler 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanununun 14 üncü maddesine göre cevap vermek veya düzeltme istemek hakkına sahiptirler. (II) Özel ve tüzel kişiler cevap ve düzeltmeyi bulundukları yerin sulh yargıcına da verebilirler. Ücretini öderlerse metin telgrafla da bildirilir. (III) Ancak oy verme gününden önceki 7’nci günden sonra sulh yargıcının kararı ile yetinilir. (IV) Yukarıdaki fıkralara riayet etmeyenler hakkında Basın Kanunu’nun hükümleri uygulanır.

(I) no’lu fıkrada yer alan “5680 sayılı kanunun 143 sayılı kanunla değiştirilen 19 uncu” ibaresi 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanun’un 316 ncı maddesiyle (R.G.: 08.02.2008 tarih Sayı 26781) “9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanununun 14 üncü” şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

¹⁷⁹ 5187 sayılı Kanun :**Amaç ve kapsam Madde 1-** Bu Kanunun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir. Bu Kanun basılmış eserlerin basımı ve yayımını kapsar.

kanunun 2 maddesinde tanımlar başlığı altında verilmiştir¹⁸⁰. Belirli aralıklarla yayımlanan gazete dergi gibi basılmış eserler ile haber ajanslarının yayınları süreli yayının ifade eder. Cevap ve düzeltme hakkı da ancak süreli yayınlara karşı kullanılabilen bir haktır. Dolayısıyla roman, bilimsel kitap gibi süreli olmayan yayınlara karşı basın kanununa istinaden cevap ve düzeltme hakkını kullanmak mümkün değildir. Yayın ibaresi ile yayım kelimesinin farklı olduğu açıktır. Zira yayım basılmış eserin kamuya sunulmasını (yaymak fiilinden çıkan bir kavram) ifade ederken yayın kavramı ise eserin basım işini (neşriyat) ifade etmektedir.

Basın kanunu 2. madde ile basılmış eser, yayım, süreli yayın ve çeşitli yayın türü kavramlarının tanımını verirken, cevap ve düzeltme hakkının tanımını yapmamıştır. Her basılmış eserde “künye” diye tabir ettiğimiz, basıldığı yer ve tarih, basımcının ve varsa yayımcının adları, varsa ticari unvanları ve işyeri adresleri gösterilmesi zorunludur. İlan, tarife, sirküler ve benzerleri hakkında bu hüküm uygulanmazken, haber ajansı yayınları hariç her türlü süreli yayında yukarıdakilere ek olarak yönetim yeri, sahibinin, varsa temsilcisinin, sorumlu müdürün adları ve yayının türü künyede gösterilmek zorundadır. Basın kanunu 5. maddesi ile her süreli yayın için bir sorumlu müdürün bulunması zorunlu tutulmaktadır¹⁸¹.

Yazılı basındaki yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkını ihtiva eden 5187 sayılı Basın Yasası 14. maddesine, süreli yayınlarda **kişilerin şeref ve haysiyetini ihlâl**

¹⁸⁰ Madde 2- Bu Kanunun uygulanmasında; a) **Basılmış eser**: Yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarını, b) **Yayım**: Basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulmasını, c) **Süreli yayın**: Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansları yayınlarını, d) **Yaygın süreli yayın**: Tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından aynı isimle basılan ve her coğrafi bölgede en az bir ilde olmak üzere, ülkenin en az yüzde yetmişinde yayımlanan süreli yayın ile haber ajanslarının yayınlarını, e) **Bölgesel süreli yayın**: Tek bir basın-yayın kuruluşu tarafından basılan ve en az üç komşu ilde veya en az bir coğrafi bölgede yayımlanan süreli yayını, f) **Yerel süreli yayın**: Tek bir yerleşim biriminde yayımlanan süreli yayınlar ile haftada bir veya daha uzun aralıklarla yayımlanan yaygın ve bölgesel yayınları, g) **Yayın türü**: Süreli yayınların yaygın, bölgesel ve yerel yayın türlerinden hangisinin kapsamında olduğunu, h) **Süresiz yayın**: Belli aralıklarla yayımlanmayan kitap, armağan gibi basılmış eserleri, i) **Eser sahibi**: Süreli veya süresiz yayının içeriğini oluşturan yazıyı veya haberi yazanı, çevireni veya resmi ya da karikatürü yapanı, j) **Yayımcı**: Bir eseri basılmış eser durumuna getirip yayımlayan gerçek veya tüzel kişiyi, k) **Basımcı**: Bir eseri basım araçları ile basan veya diğer araçlarla çoğaltan gerçek veya tüzel kişiyi, l) **Tüzel kişi temsilcisi**: Yayın sahibi veya yayımcının tüzel kişi olması halinde bu tüzel kişiliğin yetkili organı tarafından, yöneticiler arasından belirlenen gerçek kişiyi veya kamu kurum ve kuruluşlarınca belirlenen gerçek kişiyi, ifade eder.

¹⁸¹ 5187 sayılı kanun; Sorumlu müdür, Madde 5- Her süreli yayının bir sorumlu müdürü bulunur. Sorumlu müdür, birden fazla ise her birinin sorumlu olduğu bölüm belirtilir. Sorumlu müdür olabilmek için; a) Onsekiz yaşını bitirmiş olmak, b) Türkiye’de yerleşim yeri sahibi olmak ve devamlı oturmak, c) En az ortaöğretim veya dengi bir eğitim kurumundan mezun olmak, d) Kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak, e) Yüz kızartıcı suçlardan mahkûm olmamak, f) T.C. vatandaşı olmayanlar için karşılıklılık koşulu aramak, gerekir. Sorumlu müdürün Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olması halinde sorumlu müdürlüğü üstlenmek üzere müdür yardımcısı tayin edilir. Sorumlu müdür için bu Kanunda yer alan hükümler, sorumluluğu üstlenen yardımcı için de geçerlidir.

edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması halinde, bundan zarar gören kişinin yayım tarihinden itibaren **iki ay içinde göndereceği suç unsuru içermeyen, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmayan** düzeltme ve cevap yazısını; sorumlu müdür hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, günlük süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır (m 14/1).

Düzeltilme ve cevapta, buna neden olan eser belirtilir. Düzeltme ve cevap, ilgili yazıdan uzun olamaz. Düzeltme ve cevaba neden olan eserin yirmi satırdan az yazı veya resim veya karikatür olması hallerinde düzeltme ve cevap, otuz satırı geçemez(m.14/2). Süreli yayının birden fazla yerde basılması halinde, düzeltme ve cevap yazısı, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına sebebiyet veren eserin yayımlandığı bütün baskılarda yayımlanır (m 14/3). Düzeltme ve cevabın birinci fıkrada belirlenen süreler içinde yayımlanmaması halinde yayım için tanınan sürenin bitiminden itibaren, birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayımlanması halinde ise yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde cevap ve düzeltme talep eden kişi, bulunduğu yer sulh ceza hâkiminden yayımın yapılmasına veya bu kanun hükümlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmesini isteyebilir. Sulh ceza hâkimi bu istemi üç gün içerisinde, duruşma yapmaksızın, karara bağlar (m 14/4). Sulh ceza hâkiminin kararına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir. Yetkili makam üç gün içinde itirazı inceleyerek karar verir. Yetkili makamın kararı kesindir (m 14/5). Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına hâkim tarafından karar verilmesi halinde, birinci fıkradaki süreler, sulh ceza hâkiminin kararına itiraz edilmemişse kararın kesinleştiği tarihten, itiraz edilmişse yetkili makamın kararının tebliği tarihinden itibaren başlar (14./6). Düzeltme ve cevap hakkına sahip olan kişinin ölmesi halinde bu hak, mirasçılardan biri tarafından kullanılabilir. Bu durumda, birinci fıkradaki iki aylık düzeltme ve cevap hakkı süresine bir ay ilave edilir (m. 14/7).

Basın kanununda mirasçılara yönelik bu düzenlemenin TRT yayınları hariç özel radyo ve televizyon yayınları ile internet yayınları için yapılmadığı görülmektedir.

2.2. Yazılı Basından Dolayı Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gereken Koşullar

Basın yasası madde 14/1. fıkra metninden açıkça anlaşılacağı üzere hakkı doğuran iki sebep vardır. Bunlardan ilki **kişilerin şeref ve haysiyetlerini ihlal** edici, ikincisi ise **kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım** yapılmasıdır.

2.2.1. Kişilerin Şeref ve Haysiyetlerinin Yayın Yoluyla İhlâli

Saygınlık ve onur kişilik haklarından olup, kişiye toplum tarafından verilen manevi değerler bütünüdür. İnsana insan olması nedeniyle tanınan ve herkese karşı korunması gereken değerlerdir¹⁸². Toplum içinde kişiyi küçük düşüren, hor gören, kin ve düşmanlık duyguları uyandıran, saygınlığını zedeleyen veya üçüncü kişilerin onunla temas etmesine engel olan her türlü davranış biçimi haysiyet ve şerefi ihlâl edici niteliktedir¹⁸³. Bu ihlâl, bir anlamda kişilerin toplum içindeki saygınlığının bir göstergesidir¹⁸⁴. Bu hususa örnek olarak, bir ulusal gazetede bir savcı hakkında yapılan haberin ilgili kişinin vekili tarafından tekzip edildiği metni göstermek mümkündür. İlgili tekzip metninde başsavcı vekilliğinden başka yer düz savcılığına yapılan tayin atamasının tenzili rütbe olarak değil de normal bir atama olduğuna dair cevap ve düzeltme metni gönderilerek, kişinin toplum içindeki saygınlığına hanel gelmesine engel olunmaya çalışılmıştır.¹⁸⁵

Şeref ve haysiyet için, iç ve dış olmak üzere ikili bir ayırım da yapmak mümkündür. İç şeref ve haysiyet, sübjektif telakkilerle belirlenir ve kişinin bizzat kendisine olan saygısını ifade eder. Dış şeref ve haysiyet, bir kimseye içinde bulunduğu toplum tarafından verilen değerler bütünüdür. Haysiyet ve şeref, herkese karşı korunması gereken değerlerdir. Haysiyet ve şeref ihlâli, kişilerin manevi ve sosyal

¹⁸² **ÖNGÖREN, Gürsel:** Televizyon ve Radyoda Kişilik Haklarına Saldırlara Karşı Hukukî Başvuru Yolları, Der Yayınları, İstanbul 1996, s.66.

¹⁸³ **ÖZEL, Sibel:** Uluslararası Alanda Medya ve İnternetteki Kişilik Haklarının Korunması, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2004, s. 36.

¹⁸⁴ **Sabah Gazetesi,** “ Tekzip Metni”, 18.10.2009, s. 4; “... müvekkilimiz hakkında kamuoyunu yanıltıcı, zan altında bırakıcı, gerçek dışı haber ve yayın yapmak suretiyle toplum katındaki şeref ve itibarını zedeleyen haberin... tekzibi” ... talep edilmiş ve yayımlanmıştır.

¹⁸⁵ **Sabah Gazetesi,** “ Tekzip Metni”, 25.10.2009, s.23.

hayatında sıkıntılar meydana getirebilmektedir. Dolayısıyla bu değerlerin korunmaları, hem ahlâki bir görev hem de hukukî bir zorunluluktur.

Şeref ve haysiyete dokunan her yayın hakaret suçunu oluşturmayabilecek iken, hakaret suçu oluşturan her türlü yayına karşı cevap ve düzeltme hakkı kullanılabilir. Zira hakaret bir suç olup haysiyet ve şerefe saldırıyı içeren bir eyleme sahiptir. Şeref ve haysiyetin ihlali her zaman hakaret ve sövme cürümünü oluşturmayabilir¹⁸⁶. Haysiyet ve şerefe dokunan bir yayının gerçeğe uygun olup olmaması; yine yayının objektif haber verme niteliğine sahip olması veya başka bir kaynaktan alıntı yapılması da hakkın doğması bakımından önemsizdir. Ünlü diye tabir edilen kişiler, siyasiler gibi topluma mal olmuş kendilerini toplumun eleştirisine sunmuş kişilerin özel hayat alanları, diğer kişilerin hayatlarına nazaran daha dardır. Bu kişiler, yayın yolu ile normal vatandaşlara göre daha ağır eleştirilere peşinen rıza göstermiş sayılırlar. Bu nedenle, bu kişiler açısından, haber ve eleştiri hakkı kullanılırken, hakkın sınırları (gerçeklik, kamu yararı, aktüellik) içinde kalınması, basın özgürlüğünün sınırlandırılması sonucunu doğurabilir. Basın özgürlüğü ile kişilik hakkı arasındaki dengeyi eleştirinin dozu ile sağlamak mümkündür. Eleştiri dozunun katlanılamaz dereceye çıkması, cevap ve düzeltme hakkının doğması için yeterli görülmektedir. Yayının gerçek olması, cevap ve düzeltme hakkını kullanmaya engel olmak için yeterli değildir. Zira gerçek yayın olmasına rağmen yayın içerik olarak şeref ve haysiyete saldırıyı veya daha hafifi olan dokunma eylemini gerçekleştirmiş olabilir. Yayının, gerçek olması halinde de cevap ve düzeltme hakkının kullanılması engellenmemelidir. Gerçek bile olsa, hiç kimsenin başkasının haysiyet ve şerefini, herhangi bir nedenle rencide etme hakkı bulunmamaktadır.

Bir yayının şeref ve haysiyeti ihlal edip etmediğini hâkim takdir edecektir. Kişinin kanaati yeterli değildir. Hâkim bunu yaparken objektif kriterlere göre hareket etmelidir¹⁸⁷. Nitekim bu hususa örnek olarak ulusal düzeyde yayınlanan Haber Türk Gazetesinde verilen bir haberde; Ümraniye Sulh Ceza Mahkemesi'nin A.A. isimli şahısla ilgili kararında¹⁸⁸, “ ... Basın Kanun’u 14. maddesinde, süreli yayınlarda kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici veya gerçeğe aykırı yayın yapılması halinde cevap ve düzeltme hakkının kullanılacağı... tekzibe konu yayının yer aldığı gazetenin

¹⁸⁶ **ERMAN, Sahir:** Hakaret ve Sövme, Suçları, İÜHF Basım Atölyesi, 2. Baskı, İstanbul 1989, s. 283.

¹⁸⁷ **ÖZEK, Çetin:** Türk Basın Hukuku, s. 105.

¹⁸⁸ **ALTAYLI, Fatih:** “Dergi Zenginine Yargı Tokadı”, **Haber Türk Gazetesi**, s. 13.

1.,6., ve 7. sayfalarındaki haberinde yer alan yayının haber verme özgürlüğü sınırları içinde kaldığı ve bilgilendirme esasına yönelik olduğu, kaldı ki haberin yalan veya gerçeğe aykırı olduğu yolunda tekzip eden tarafça herhangi bir delil ibraz edilmediği...”, belirlenmekle talebin reddine karar verilmiştir. Bu karara yapılan itirazın Ümraniye 3. Asliye Ceza Mahkemesi’ne yapıldığı ve bu itirazın da mahkemece reddedildiği adı geçen gazetede yazılıdır. Yerel mahkeme bu olayda yayının haber verme özgürlüğü içinde kaldığını ve tekzip eden tarafça da haberin gerçeğe aykırı olduğu yönünde herhangi bir delilin ibraz edilmemesini talebin reddine gerekçe olarak göstermiştir.

2.2.2. Kişilerin Kendileriyle İlgili Gerçeğe Aykırı Yayın Yapılması

Gerçeğe aykırı yayının kişiyle ilgili olması halinde yine cevap ve düzeltme hakkı doğmaktadır. Esasen bu ikinci durumda yayının sadece kişi ile ilgili olması veya sadece gerçeğe aykırı olması yeterli değildir. Gerçeğe aykırı yayının cevap ve düzeltme isteyen kişiyle ilgili olması gerekmektedir. Bu konuda Kanunun “bireysel ilgi”yi aradığı kabul edilmelidir. Genel ilginin yeterli sayılması halinde, herkesin her türlü siyasî, ekonomik, kültürel, dini inanç ve felsefî görüşlerine ters düşen, gerçeğe aykırı yayına karşı, cevap hakkına sahip olacağı sonucuna varılacaktır. Böyle bir sonuç, hakkın amaçları ile bağdaşmayacağı gibi, aynı zamanda basın özgürlüğünün de önemli ölçüde sınırlandırılmasına neden olacaktır¹⁸⁹.

Gerçeğe aykırılığın nasıl ve kim tarafından, objektif kriterlere göre mi yoksa sübjektif kriterlere göre mi belirleneceği doktrinde tartışmalı olmakla birlikte ağırlıklı görüş, objektif kıstaslara göre belirleneceği yönündedir¹⁹⁰. Objektif kıstasta, kişinin kendi inancına göre cevap hakkını kullanmasına imkan verilmez. Sübjektif kıstasta, haberin gerçekliğinin fiili zorluklar nedeniyle sübjektif açıdan tespit edilmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁹¹. Bu görüşe göre hakim kısa zamanda haberin doğruluğunu araştıramayacağı ve ilgilinin hakkındaki yayını gerçeğe aykırı görmesinin yeterli olacağı görüşünden hareketle gerçeğin araştırılmasında sübjektif kıstasın kullanılmasına

¹⁸⁹ İÇEL/ÜNVER: s. 198-199.

¹⁹⁰ ERMAN/ÖZEK: s. 186; ÖZEK: Basın Hukuku, s. 102; GÖLCÜKLÜ: s. 139.

¹⁹¹ ERMAN/ÖZEK: s.91; GÖLCÜKLÜ: s.140; İÇEL/ÜNVER: s.196.

taftardırlar. Burada önem arz eden husus, haberin kamuoyuna ilk aksettiriliş anında mevcut olan duruma ve iddialara uygun olmasıdır. Cevap ve düzeltme hakkının önemi ele alınırken de belirtildiği gibi, gazetecinin, olayın “veriliş anındaki doğruluğunu” temel alması ve olayın oluş anında temin edebileceği inandırıcı kaynakların açıklamalarına göre haberi vermesi yeterlidir. Gazeteci, meslektaşlarını geride bırakma düşüncesi ile bir haberle ilgili olarak elde ettiği bulguları bir an evvel yayınlamak istese dahi, mutlak surette, haberin gerçek olup olmadığı konusunda azami gayreti göstermek zorundadır. Haberlerin doğruluğu hakkında yeterli soruşturma yapmak ve doğruluğundan emin olmak basın meslek ilkelerinden biridir¹⁹². Yargıtay 7. C.D. 1993 tarihli bir kararında, gerçeğe uygunluğu belirlerken maddi gerçeği değil, görünürdeki gerçeği göz önüne almak gerektiği şeklinde görüşe sahiptir¹⁹³.

Basın Kanunu 14. madde, “kişi” ibaresini kullanmıştır. Kişi ibaresine gerçek ve tüzel kişiler girdiği gibi kamu ve özel tüzel kişiler de girmektedir. Kişi olmayan toplulukların basın kanununa istinaden cevap ve düzeltme hakkı kullanmaları mümkün değildir.

Gerçeğe aykırı haber kişi aleyhine olabileceği gibi kişiyi yücelten lehine bir haber de olabilir. Kişi lehine dahi olsa onu yüceltse dahi gerçeğe aykırı haberdan dolayı ilgili kişi cevap ve düzeltme hakkını kullanabilir.

2.3. Yazılı Basın Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarafları

5187 sayılı Kanun’daki ifade, “kişiler” ifadesidir¹⁹⁴. Fakat kişi kavramının kamu özel tüzel kişiler ile gerçek kişileri kapsadığı tartışmasızdır. 5187 sayılı Basın Kanununun 14. maddesinin 7. fıkrasında, “düzeltme ve cevap hakkına sahip olan kişinin ölmesi halinde bu hak, mirasçılardan biri tarafından kullanılabilir” denmiş (m.14/f.7) ve böylece kanun, bu hakkın varislerden birisi tarafından kullanılmasını yeterli görmüş, varislerin bu hakkı topluca kullanmasına imkânın vermemiştir. Burada eski kanuna nazaran mirasçıya ek bir aylık süre verilerek başvuru süresi mirasçı için yayım

¹⁹² **Basın Meslek ilkeleri**, http://www.basinkonseyi.org.tr/lang_tr/pressOccupationPrinciples.asp (s.e.t:03.12.2009) ; **madde 6.** Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.

¹⁹³ Yargıtay 7. C.D., 14.10.1993 tarih, 1993/4911-5847.

¹⁹⁴ Mülga 5680 sayılı Basın Kanunu m.19, gerçek ve tüzel kişilerle, Devlet dairelerinin ve kamu kuruluşlarının cevap ve düzeltme hakkını kullanabileceklerini içeriyordu.

tarihinden itibaren 3 aydır. Küçükler adına velileri, kısıtlılar adına vasi veya kayyumlar bu hakkı kullanabilir. Cevap ve düzeltme hakkı her ne kadar şahsen kullanılabilecek bir hak olsa bile, vekâletnamede özel yetki verilen vekilin de müvekkili adına cevap vermesi mümkündür¹⁹⁵. Vekilin avukat olması durumunda genel dava vekâletinde ayrıca bu hususa ilişkin özel yetkinin uygulamada sulh ceza yargıçlarınca aranmadığı müşahade edilmiştir.

Yayıncı kuruluşta ise muhatap sorumlu müdürdür. Sorumlu müdürün milletvekili olması durumunda sorumlu müdürlüğü üstlenmek üzere müdür yardımcısı tayin edilir (m. 5/son f). Süreli yayının sorumlu müdürünün birden fazla olması durumunda ise, bu yükümlülük, cevaba konu olan yazı veya resmin yayınlandığı kısmın sorumlu müdürüne aittir. Keza, doktrinde, cevap veya düzeltmeyi gerektiren yazı veya resmin çıktığı nüshanın sorumlu müdürünün sonradan değişmesi halinde, cevabın yayınlanacağı sıradaki sorumlu müdürün bu konuda yükümlü olması gerektiği düşünülmektedir¹⁹⁶. Kişi ibaresi sadece vatandaş kapsamadığı için yabancı uyruklularda bu haktan istifade eder. Yargıtay Kararları Dergisi, TBMM Tutanak Dergisi ve Resmî Gazete gibi resmî nitelikteki süreli yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı tanındığı takdirde, bu yayınlarda ismi geçen herkesin haktan yararlanmaya kalkışması gibi tuhaf bir uygulama doğabilir¹⁹⁷.

2.4. Yazılı Basın Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılma Usulü ve Süreleri

Cevap ve düzeltme hakkını kullanma süresi haberin yayınlandığı tarihten itibaren iki aydır. Basın Kanunu, haberin veya yazının yayım tarihinden itibaren iki ay içinde, suç unsuru içermeyecek ve üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmayacak biçimde hazırlayacağı düzeltme ve cevap yazısını süreli yayın sorumlu müdürüne göndereceği hükme bağlanmıştır (m.14/f1).

İki aylık süre yasa uyarınca yayım tarihinden itibaren başladığından, habere konu olan ve bu nedenle cevap ve düzeltme hakkını kullanmak isteyen kişi, haberi,

¹⁹⁵ Aynı görüş için İÇEL/ÜNVER: s. 201.

¹⁹⁶ İÇEL/ÜNVER: s. 205.

¹⁹⁷ İÇEL/ÜNVER: , s. 204.

yayının gerçekleşmesinden iki aydan fazla bir zaman geçtikten sonra öğrenmesi halinde ve daha önce haberdar olmadığından bahisle başvuruda bulunamamaktadır¹⁹⁸. Basın Yasası'nın 14. maddesinin birinci fıkrasında ayrıca, yazıyı alan sorumlu müdürün metne hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, “günlük süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada”, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla aynı şekilde yayımlamak zorunda olduğunu belirtmiştir.

Cevap ve düzeltmenin içeriğinde, yeni bir cevap ve düzeltme hakkına neden olacak, haysiyet ve şerefe dokunan veya gerçeğe aykırı bir nitelik taşıyan ifadeler bulunmamalıdır. Cevap ve düzeltme hakkının kullanılması yönünden ilk bakılması gereken yer, süreli yayının künyesidir.

Künyenin dikkatle incelenerek, süreli yayının idare yeri adresi ve sorumlu müdürün ad ve soyadı tespit edildikten sonra diğer işlemlerin başlatılması gerekmektedir. İdare yeri adresi doğru bir şekilde tespit edilmeden tebligat çıkartılması durumunda, kanunda öngörülen süreler geçirilebileceğinden cevap ve düzeltme hakkının kaybı gibi arzu edilmeyen sonuçlarla karşılaşılabilir. Keza, sorumlu müdürün isminin doğru bir şekilde belirlenmesi de çok önemlidir. Aksi halde farklı sıfatta bir kişiye tebligat yapılması durumunda da cevap ve düzeltme hakkının kullanılamaması gibi bir sonuca maruz kalınabilir¹⁹⁹. Gönderilen tekzip metninin mutlak surette sorumlu yazı işleri müdürüne tebliğ edilmiş olması gerekir. Bu, kesin bir kuraldır ve tekzip, yetkili kişiye tebliğ edilmeyerek, örneğin haberi yapan şahsa tebliğ edildiği takdirde usulsüzdür ve daha sonra sulh ceza mahkemesi kararıyla gönderilecek tekzibe itiraz makamı olarak, asliye ceza mahkemesinde usulî itiraz olarak bu durumun belirtilmesi durumunda, davanın esasına inilmeden usulen tekzipin yayınlanmamasına karar verilecektir. Sürenin sadece 2 ay olması bu hakkı kullananların daha dikkatli olmasını gerekmektedir. Zira tekzip metni gönderilirken tebligatın ispatı açısından iadeli taahhütlü olması önemlidir. İadeli taahhütlü mektubun iade kısmı veya metin noterden gönderilmişse tebligat parçasının dönüşü çoğu kez gecikmeye sebep olmakta ve süreler kaçırılmaktadır. Haberin hemen yayımı tarihinden itibaren tekzip metni gönderilmemiş ise veya süre az kalmış ise tebligatın elden yapılması tavsiye edilir. 5187 sayılı kanunda

¹⁹⁸ **ÖZEL, Cevat:** Kitle iletişim Araçları ve kişilik haklarının Korunması, Arion Yayınevi, 1. Basım, İstanbul 2003, s. 37.

¹⁹⁹ **ÖZEL, Cevat:** s. 33.

tekzip metninin bizzat sorumlu müdüre yapılması gerektiğine dair bir hüküm yoktur. Uygulamada tekzip metninin sorumlu müdüre değil de kuruma tebliğ edildiğine rastlanmaktadır. Tebligat Kanunu hükümleri bu şekil bir tebligata cevaz vermektedir. Zira sorumlu müdür yoksa veya tebligatı alamayacak durumda ise memur veya müstahdeme tebligat yapmak kanuna uygundur²⁰⁰.

5187 sayılı Basın Kanunu'nda düzeltme ve cevap yazısında, “buna neden olan eserin belirtilmesi, bu yazının ilgili yazıdan uzun olmaması” gerektiği vurgulanarak, “düzeltme ve cevaba neden olan eserin yirmi satırdan az yazı veya resim ya da karikatür olması hallerinde de düzeltme ve cevap yazısının otuz satırı geçemeyeceği” hükme bağlanmıştır (m.14/f.2). Burada, düzeltme ve cevaba konu olan haberle, düzeltme ve cevap metni arasında içeriğin yanısıra uzunluk bakımından da tam bir uygunluğu oluşturmak amaçlanmaktadır²⁰¹. Basın yasası 14. maddesinin ikinci fıkrasındaki ilgili yazıdan kastın ilgili yayın olduğu tartışmasızdır. Resim ve karikatür yoluyla kişiliğe dokunulmuş veya gerçeğe aykırı yapılmışsa cevap ve düzeltme hakkının kullanılması mümkündür. Resim veya karikatürün sayfada kapladığı alanın karşılığı olan satır sayısına göre, cevap ve düzeltmenin boyutunu hesaplamak mümkündür. 5680 sayılı kanunda ilgilinin imzasından bahsedilirken²⁰² 5187 sayılı Kanun'da bahsedilmemesi imzasız tekzip metnini gönderebileceği anlamına gelemmez.

Basın Yasasının 14. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, süreli yayının birden fazla yerde basılması halinde, düzeltme ve cevap yazısının, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına sebebiyet veren eserin yayımlandığı bütün baskılarda yayımlanacağı ifade edilmiştir. Bu zorunluluğa uyulmaması halinde de 18. maddedeki “belirtilen şartlara uyulmaksızın yayımlanması” ile alakalı müeyyidenin uygulanması gerektiği kanaatindeyim. Cevap ve düzeltmeye neden olan yayın, süreli yayının herhangi bir “özel bölüm”ünde yahut “bir kez verilen ek”inde yapıldığı takdirde, cevap ve düzeltme metninin eş değerde başka sayfa veya bölümde yayınlanması gerekir. Yine, düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına sebebiyet veren yazının süreli yayının birden fazla

²⁰⁰ Bkz **7201 sayılı Tebligat Kanunu Madde 13** – Hükmi şahıslar namına kendilerine tebliğ yapılacak kimseler her hangi bir sebeple mutat iş saatlerinde iş yerinde bulunmadıkları veya o sırada evrakı bizzat alamayacak bir halde oldukları takdirde tebliğ, orada hazır bulunan memur veya müstahdemlerinden birine yapılır.

²⁰¹ Mülga 5680 sayılı Basın Kanunu m. 19'da, cevap ve düzeltme metninin, “ilişkin olduğu yazının cevap verenle ilgili miktarının iki katından uzun olmayacağı ve yirmi satırdan az olması durumunda cevabının otuz satır olabileceği belirtilmişti.

²⁰² 5680 sayılı kanunu 19. Maddesini değiştiren 3445 sayılı kanun ile ilgilinin yanı sıra temsilcisinin de bu hakkı kullanabileceği eklenmiştir.

sayfasında yayınlanması durumunda da, –ki bu, genelde süreli yayının ilk sayfasında haberin başlığının verilir, okuyucuların iç sayfaya yönlendirilmesi suretiyle gerçekleşmektedir- düzeltme ve cevap metninin bu sayfaların tamamında yayınlanması gerekmektedir. Basın Kanununa göre yayından zarar gören kişinin iki durumda sulh ceza yargıcına başvurabileceği kabul edilmektedir. Bunlardan birincisi, düzeltme ve cevap yazısının birinci fıkra da belirlenen süreler içinde yayınlanmaması; ikincisi de birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayımlanmasıdır. Yayından zarar gören kişinin gönderdiği metin üzerinde düzeltme ve ekleme yapılması, metnin ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda ve aynı puntolarla yayımlanmaması, yayının birinci fıkra hükümlerine aykırı sayılması için yeterlidir. Düzeltme ve cevap yazısının birinci fıkra da belirlenen süreler içinde yayınlanmaması halinde, yayım için tanınan sürenin bitiminden itibaren, birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde yayımlanması halinde ise, yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde, düzeltme ve cevap talep eden kişinin, bulunduğu yer sulh ceza hâkimine başvurabileceği ve hâkimden yayımın yapılmasına ya da bu yasa hükümlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmesini isteyebileceği belirtilmiştir. Sulh ceza hâkimi ise, bu istemi üç gün içerisinde, evrak üzerinde yapacağı inceleme sonunda (duruşma yapmaksızın) karara bağlamak zorundadır.

Yazılı basın için cevap ve düzeltme hakkını kullanma sürelerini kısaca tekrarlırsak; **yayının yayım tarihinden itibaren 2 AY'lık bir tekzip metni süresi olduğu**, günlük süreli yayın ise metni yayımlama süresi, tekzibi aldığı günden itibaren **3 GÜN** iken haftalık veya aylık ise aldığı tarihten itibaren **3 GÜNDEN SONRAKİ İLK NÜSHADA** aynı sayfa ve sütunda aynı puntolarla yayınlanması gerektiği, bu sürelerde yayımlanmadığı takdirde, **YAYIM İÇİN TANINAN SÜRENİN HİTAMINDAN İTİBAREN 15 GÜN İÇİNDE** cevap ve düzeltme talep edenin bulunduğu yer **SULH CEZA hakiminden yayımın yapılmasını talep etmesi gerekir. 2 aylık süre ile Sulh ceza hakimine başvuru için konulan 15 günlük süreler hak düşürücü sürelerdir.** Sulh ceza hâkimi 3 gün içinde duruşma yapmaksızın talebi karara bağlar. Sulh ceza hâkimi için konulan 3 günlük süre düzenleyici bir süre olduğu için hakim daha geç karar vermesi de mümkündür. Bu karara karşı acele itiraz²⁰³ (itiraz) yoluna gidilerek asliye ceza mahkemesinde itiraz etmek mümkündür. Burada dikkat edilmesi

²⁰³ 5271 s. CMK m. 7/2 ile acele itiraz yolu kalktığı için buradaki acele itiraz ibaresinden itiraza ilişkin hükümleri anlamak gerekir.

gereken husus karar sulh ceza hâkimi tarafından verilmişse itiraz mercii asliye ceza mahkemesi, sulh ceza kararını asliye ceza hâkimi vermiş ise itiraz ağır ceza mahkemesine yapılmalıdır²⁰⁴. İtiraz üzerine verilen karar kesindir. Uygulamada sulh ceza hâkimine başvuru sırasında eksik belge ile başvuru yapıp evrak eksikliğinden talebin reddedildiği, bunun üzerine belgeler tamamlanıp asliye ceza hâkimine başvurulduğu, bu olasılıkta ret kararından sorumlu müdürün haberdar olmaması hasebiyle, sorumlu müdürün savunma imkânından yoksun kaldığı görülmektedir. Bu problemin halli için sulh ceza hâkiminin kararının iki tarafa da tebliğ edilmesi gerektiği kanaatindeyim. Yani eksik evraklı başvuru üzerine tekzip talebinin reddi kararı sorumlu müdürün lehine olsa dahi, bu kararın yine de sorumlu müdüre tebliğ edilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Nitekim bu hususa örnek olarak 07 Mayıs 2009 tarihli Haber Türk Gazetesi Ekonomi ekinde verilen tekzibe gazetecinin verdiği tepki enteresandır. Zira gazeteci evvela cevap ve düzeltme metnini yayınlamış hemen altında ise **tekbibe tekzip başlığı** ile “... ilk başvuruda birinci mahkemenin (sulh ceza) kabul etmeyip reddettiği tekzip metnini, nasıl olmuş ikinci mahkeme kabul etmiş ve bize savunma hakkı tanınmadan yayınlamak üzere gazetemize göndermiş ... maalesef hilaf-ı hak olsa da adaletin kestiği parmak acımaz düsturu icabı yayınlamak zorundayız” şeklinde itirazlarını gazeteci kendi köşesinde tekzibin hemen devamında dile getirmiştir²⁰⁵. Sulh ceza mahkemesi kararına itiraz üzerine Asliye Ceza mahkemesinin vereceği kararın kesin olduğu açıktır.

Beşinci fıkra hükmüne göre ise, sulh ceza hâkiminin kararına karşı acele itiraz (itiraz) yoluna gidilebileceği, yetkili makamın da itirazı üç gün içinde kesin olarak karara bağlayacağı ifade edilmiştir. Sulh ceza hâkiminin kararına süresinde itiraz edilmemesi ya da yapılan itirazın asliye ceza mahkemesince reddedilmesi durumunda ise bu karar kesinleşecektir.

Seçim döneminde cevap ve düzeltme hakkının kullanımında ise 5187 sayılı yasanın 14. maddesindeki prosedürün kullanılacağı, 298 sayılı Yasa’nın 176. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Maddenin ikinci fıkrası ile kişilerin tekzip metnini sulh yargıcına verebilecekleri, üçüncü fıkra ile de oy vermeye 7 günden az süre kalmışsa sadece sulh ceza hâkiminin kararı ile yetinileceği hüküm altına alınmıştır.

²⁰⁴ CMK, m. 268/3.

²⁰⁵ ŞİMŞEK, Güntay: “Tekzibe Tekzip”, Haber Türk Gazetesi Ekonomi Eki, 07.05.2009 s. 4.

2.5. Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Yazılı Basına Özgü Etik İlkeler

Türkiye’de iletişim alanına ilişkin etik anlayışın gelişimi henüz çok yeni bir olgudur. Basının kendi iç denetimi ile ilgili ilk adımlar, 1938 yılında çıkartılan Basın Birliği Yasası ile atılmıştır. Bu yasa ile “Meslek Haysiyet Divanları” kurulmuş; hukuk ve tıp alanında kurulan meslek odalarına benzer bir örgütlenme, basın dünyasına getirilmeye çalışılmıştır. Ancak öngörülen yapı, uzun ömürlü olamayarak, 1945 yılında ortadan kaldırılmıştır²⁰⁶. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti ile İstanbul Gazeteciler Sendikası’nın kurduğu komisyon tarafından, 24.7.1960 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan Basın Ahlâk Yasası hazırlanmış ve yasayı yürütmekle görevli olarak da Basın Şeref Divanı kurulmuştur. Ancak yasaya uyulma taahhüdünde bulunulmasına rağmen, gazete ve gazetecilerle ilgili alınan eleştirici kararlara karşı bir rahatsızlık oluşması sonucu, Türk basınının kendi kendini denetleme sisteminin bu denemesi de başarısızlık ile sonuçlanmıştır²⁰⁷.

Basın İlân Kurumu Genel Kurulu’nun, 20 Mayıs 1964 tarihinde aldığı 25 no’lu kararla belirlenen Basın Ahlâk Esasları’nın 10. maddesinde “Mevkutelere verdikleri yanlış bilgilerden dolayı yollanacak haklı cevap ya da tekzipler, cevap ya da tekzipte neden olan yazının tesirini tamamıyla giderecek şekilde, en kısa bir zamanda yayınlanır.” hükmüne yer verilmiştir. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, 14.2.1972 tarihli Genel Kurul toplantısında, Uluslararası Basın Enstitüsü tarafından hazırlanan, 9 maddelik “Gazetecilerin Basın Ahlâk Kuralları”nı kabul etmiştir. Kabul edilen basın ahlâk kuralları arasında cevap ve düzeltme hakkının doğması için anayasada da öngörülen iki temel şarta da dikkat çekilmiş; 4. maddede “Halk lehine iyi niyet taşımak ve göstermek, meslekî vazifelerin temelini teşkil eder. Neşri sırasında doğru olmadığı açık surette görülen yanlış haberlerin, onu neşredenler tarafından derhal hakikatin yayınlanması suretiyle tashihi mecburidir. Doğruluğu teyit edilmemiş bütün rivayet ve haberler bu kayıtla neşredilmemelidir” denilirken; 7. maddede ise “Herkesin namus ve itibarına hürmet etmek icap eder. Bir kimsenin şeref ve şöhretini zedeleyecek şekilde hususi hayatıyla ilgili haberler ve yorumlar yapmak yasaktır. Yalnız memleket ve amme

²⁰⁶ **ALEMDAR, Korkmaz:** “Medya ve Etik”, Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Derleyen Korkmaz ALEMDAR, Afa Yayıncılık ve Türkiye Sosyal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1999, s.254.

²⁰⁷ **ALEMDAR, Korkmaz:** s. 255.

menfaatine yapılan bu çeşit neşriyat, bu yasağın dışındadır. Bir kimsenin itibarını zedeleyecek böyle bir haber yayımlandığı takdirde, bu neşriyatta bahis konusu olan kimsenin, yapılan neşriyata cevap vermesine müsaade edilmelidir.” ibaresine yer verilmiştir. Basın özgürlüğünün sağlanması konusunda etkinliklerde bulunan bir grup gazeteci tarafından 1987 yılında, gazetecilerin meslekî sorumlulukları ve çalışma yöntemleri ile ilgili belirlenen, aynı zamanda gazetecilerin iletişim özgürlüğünü korumaya ve halkın gerçekleri öğrenme hakkını da saklayacaklarına söz verdikleri 16 maddeli Basın Meslek İlkeleri’nde de “Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar.” ifadesine yer verilmiştir²⁰⁸.

Basına ilişkin gönüllü mesleki örgütlenmeye bir örnek olarak şubat 1988’de kurulan basın konseyini vermek mümkündür. Konseye ilk katılımlar 627 gazeteciyle gerçekleşmiştir. Konseyin okuyucu ve basın içinden seçimle gelen üyeler ile medya kuruluşlarının temsilcilerinden teşekkül eden bir yüksek kurulu (BKYK) bulunmaktadır. Bu yüksek kurul, medyadaki yayınlarla veya gazetecilerle ilgili şikâyetleri basın konseyi sözleşmesi ve yukarıda söz edilen 16 maddelik basın meslek ilkeleri çerçevesinde değerlendirerek kamuoyuna duyurur. BKYK, şikâyet başvuruları hakkında "şikâyetin yersizliği" ile ihlalin derecesine göre "uyarı" veya "kınama" kararları alabilir. Bu açıdan alınan kararların müeyyidesi gazeteciler için manevidir²⁰⁹. BKYK kararlarına uymak zorunlu olmadığından, yapılan şikâyetlerden etkili bir netice almak da mümkün olmamaktadır. Basına ilişkin mesleki örgütlenmelerin ülkemiz için henüz tam güçlenmediğini söylemek mümkündür.

2.6. Yazılı Basında Cevap ve Düzeltmenin Yayınlanmaması ve Sonuçları

Sulh ceza yargıcının kesinleşen kararına karşı talebin yayınlanmamasına uygulanan müeyyide **sorumlu müdür için** ağır para cezasını içeren cezai sorumluluktur. Cevap ve düzeltmenin yayınlanmasına ilişkin kesinleşmiş hâkim kararına uymayan sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin cezalandırılacağı hükmü ise, basın yasası m.18’de düzenlenmiştir.

²⁰⁸ YÜCEDOĞAN, Güleda: s.64, 65.

²⁰⁹ BKYK kararlarının müeyyidesi manevidir, http://www.basinkonseyi.org.tr/lang_tr/default.asp (s.e.t: 04.12.2009).

Cevap ve düzeltmenin yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş hâkim kararlarına uymayan sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili onmilyar liradan yüzellimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ağır para cezası, bölgesel süreli yayınlarda yirmimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda ellimilyar liradan az olamaz (m 18/1). Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen ağır para cezasının ödenmesinden yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili ile birlikte müteselsilen sorumludur (m 18./2). Düzeltme ve cevap yazısının yayımlanmaması veya 14'üncü maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uyulmaksızın yayımlanması hallerinde hâkim ayrıca, masraflar yayın sahibi tarafından karşılanmak üzere, bu yazının tirajı yüzbinin üzerinde olan iki gazetede ilân şeklinde yayımlanmasına da karar verir (m. 18/3).

Mülga kanundaki²¹⁰ düzenlemede yer alan para cezaları yeni basın yasasındaki cezalardan daha azdır. Bu suçun oluşabilmesi için düzeltme ve cevabın yayınlanmasına hâkim karar vermiş ve bu karar kesinleşmiş olmalıdır. Bu, kesinleşmiş hâkim kararına uymama, yayımlanmasına karar verilen cevap ve düzeltme yazısını hiç yayımlamama şeklinde olabileceği gibi, 14. maddede belirtilen süreler geçtikten sonra veya aynı maddenin birinci fıkrası hükmüne aykırı olarak yayımlama şeklinde de olabilmektedir. 18. maddenin ikinci fıkrası uyarınca, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkiliye²¹¹ verilen ağır para cezasının ödenmesinden yayın sahibi de müteselsilen sorumlu tutulmuştur.

²¹⁰ 5680 sayılı mülga basın kanununda bu husus 29. Maddede düzenlenmiştir. **Madde 29 – (Değişik: 15/5/2002-4756/23 md.)** (I) İlgilinin veya yetkili temsilcisinin talebi üzerine yayınlanan cevap veya düzeltmede, 19 uncu maddedeki şekil ve şartlara uyulmaması halinde failler hakkında üç milyar liradan beş milyar liraya kadar ağır para cezasına hükm edilir. (II) Cevap veya düzeltmenin yayınlanmasına dair 19 uncu maddenin (III) numaralı fıkrasına göre verilen hâkim kararına rağmen, neşirden imtina olunması halinde faillere on milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezası; yayınlanan cevap veya düzeltmenin 19 uncu maddedeki şekil ve şartlara uygun olmaması halinde ise faillere beş milyar liradan on milyar liraya kadar ağır para cezası verilir. (III) Cevap veya düzeltmenin 19 uncu maddedeki şekil ve şartlara uygun olarak yeniden yayınlanmasına dair sözü edilen maddenin (VI) numaralı fıkrasına göre verilmiş hâkim kararına rağmen, neşirden imtina olunması veya tekrar yayınlanan cevap veya düzeltmede yeniden 19 uncu maddedeki şekil ve şartlara uyulmaması halinde, failler hakkında elli milyar liradan yüzelli milyar liraya kadar ağır para cezasına hükm olunur. (IV) 19 uncu maddenin (IV) numaralı fıkrasına ve (VI) numaralı fıkrasının dördüncü paragrafına göre cevap veya düzeltmeyi yayımlama mecburiyetinin doğduğu tarihten itibaren yayının geciktiği her sayı için faile ayrıca; günlük mevkutelerde beşyüz milyon lira, diğer mevkutelerde üç milyar lira ağır para cezası da verilir. (V) Bu maddeye göre verilen para cezaları ertelenemez. (VI) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin aynı yıl içinde tekrarı halinde, öngörülen para cezaları iki misli olarak uygulanır.

5680 Sayılı Kanunun 29. Madde'sinin uğradığı değişiklikler ise şu şekilde gerçekleşmiştir; 15/7/1950 tarih ve 5680 sayılı Kanunun, 10/11/1983 tarih ve 2950 sayılı Kanun ile 11/5/1988 tarih ve 3445 sayılı Kanunlardır.

²¹¹ **ÇETİN, Erol:** s. 62 dipnot 14.deki açıklaması ile yetkili kavramını: ... 18. maddedeki "sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili" sözleri, Adalet Komisyonu'ndan gelen metinde yoktu; bu sözler, Meclis Genel Kurulu'nda yapılan

Yayın sahibinin mesuliyeti cezai olmayıp hukukidir. 18. maddenin üçüncü fıkrasında ise, düzeltme ve cevap yazısının hiç yayımlanmaması veya 14. maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uygun şekilde yayımlanmaması gibi durumlarda mahkemenin ayrıca, tüm giderleri yayın sahibi tarafından karşılanmak üzere, bu yazının en yüksek tirajlı iki gazetede, ilân şeklinde yayımlamasına karar vereceği de hükme bağlanmıştır.

MK m. 25/2 f'da yer alan davacı düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde bulunabilir ifadesi ile basın kanunu 18. Maddesi son fıkrası benzerlik arz etmekle birlikte esasen farklılık arz etmektedirler. Öncelikle TMK cevap ve düzeltme hakkını düzenlememiştir. Oysaki İsviçre Medeni Kanun'da cevap ve düzeltmenin düzenlediğini yukarıda izah etmiştik. Dolayısıyla buradaki düzeltme ibaresinin cevap ve düzeltme hakkındaki düzeltme olarak algılanması mümkün değildir. Basın Kanunu madde 18 son fıkra hükmü ilanın yayımını mecburi kılarken MK m. 25/2 f bendi hükmü ise ancak davacı talep ederse ilanın yayımının gerçekleşeceğini içermektedir. MK m. 25/2 fıkra hükmü yayımın şeklini belirtmezken, Basın Kanunu 18. madde hükmü ise yayımın 100bin üzerinde tirajlı iki gazetede ilan edileceğini hükmetmiştir. Basın yasası madde 18'deki suç basın zabıta suçlarından bir tanesi olup basının yönetsel düzenine ilişkin suçlardandır²¹².

5187 sayılı basın kanunu, 5680 sayılı mülga kanunla yaptırım açısından karşılaştırıldığında, mer'i yasanın cevap ve düzeltme hakkının yayımlanmaması veya eksik yayımlanmasına uyguladığı yaptırımın mülga kanuna oranla daha ağır müeyyideler olduğunu söylemek mümkündür.

görüşme sırasında verilen bir önergeyle eklenmiştir. Burada kimlerin amaçlandığı, Yasanın 11. maddesinin 3. fıkrasındaki yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili" sözleriyle açıklamaktadır.

²¹² Basın suçları doktrinde Basın Suçları ve Basın yoluyla işlen suçlar olarak ayrılmaktadır; **DÖNMEZER:** Basın ve Hukuku, s. 374 v.d.; **ÖZEK, Çetin:** Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, İÜHF Yayınları, İstanbul 1972, s 10 (Basın Suçları) ... Özek bu suçlara Basın Zabıtası suçlarını da eklemiştir; **ERMAN/ÖZEK.** s. 35 vd; **İÇEL/ÜNVER:** s. 259,260 sayfalarda basın suçlarını basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar ile basın düzenine karşı suçlar olarak ikiye ayırmakta. İlki olan Eserin içeriğine ilişkin suçları da kendi aralarında sadece basınla işlenebilen başka vasıta ile işlenince su. Olmayan Dar anlamda basın suçları ile basın yoluyla ilenen suçlar olmak üzere ikiye ayırmaktadır. İkinci tür suç nev'i ise basın düzenine ilişkin suçlar olup yayına bağlı olmadan gerçekleşen idari veya basın nizamına ilişkin suçlardır. **ÇETİN, Erol:** s. 111 ile basın suçlarını Salt Basın Suçları(Dar Anlamda Basın Suçları), Basılmış Eser veya Basın Yoluyla İşlenen Suçlar ile Basının Yönetsel Düzenine (Basın Zabıtası) ilişkin suçlar olmak üzere üçe ayırmaktadır.

3. TÜRKİYE RADYO-TELEVİZYON KURUMU'NDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI

Cevap ve düzeltme hakkı, Türk Hukuku'nda TRT Kurumu yayınları ile özel radyo ve televizyon yayınları için farklı kanunlarla düzenlendiği için bu bölümde sadece TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkı (2954 sayılı kanunla yapılan düzenleme) ele alınacak, özel radyo ve televizyon yayınları için cevap ve düzeltme hakkı bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

2954 sayılı kanunun amacı radyo ve televizyon ile tüm medya araçlarından yapılan yayınların düzenlenmesine ve özerkliği ve tarafsızlığı anayasada hükme bağlanan Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu'nun kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usulleri belirlemek olarak düzenlenmiştir²¹³. Yine kanun sistematığına uyularak evvela tanımlar yapılmış sonra cevap ve düzeltme hakkı izah edilmiştir. TRT yayınları için cevap ve düzeltme hakkı 2954 sayılı kanunun 27 maddesinde düzenlenmişken buna ilişkin sorumluluk 28. maddede düzenlenmiştir. COŞKUN tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde²¹⁴ her ne kadar “Özel” kelimesi kullanılmış olsa da, kanun herhangi bir sınırlama yapmadığı içindir ki, hüküm TRT yayınlarını da kapsar nitelikte olduğu bu nedenle 2954 sayılı TRT Kanun'un 27. maddesinin uygulanabilme kabiliyetinin yitirildiği ifade edilmektedir. Tezde Sayın İÇEL/ÜNVER'in de aynı görüşte olduğu bildirilmiştir. Nitekim adı geçen yazarlar²¹⁵ 3984 sayılı kanun 2954 sayılı Kanun'un 27 maddesini açıkça ilga etmemişse de kanaatlerince 2954 sayılı Kanun'un 27 maddesinin 3984 sayılı Kanun'dan sonra uygulanamayacağını beyan etmişlerdir.

Yazarların bu görüşlerine katılmak mümkün değildir. Zira 2954 sayılı Kanun ve 27. madde halen yürürlükte olup ilga edilmemiş, 3984 sayılı kanunun düzenlemesi için devlet yayınları için değil özel radyo ve televizyon yayınları içindir. 2954 sayılı Kanun da cevap ve düzeltme hakkı ile ilgili eksik hususlar da 3984 sayılı Kanundan kıyasen

²¹³ Bkz 2954 sayılı kanun; Madde 1 – (Değişik: 11/6/2008-5767/1 md.).

²¹⁴ COŞKUN, Sena: a.g.t s. 106 ve dn 160.

²¹⁵ İÇEL/ÜNVER: a.g.e., s. 383 dn ile s. 415: yazarlar; 3984 sayılı yasa radyo ve TV yayınlarına karşı cevap ve düzeltmeyi yeniden düzenlediğini; yasa, uygulanacak yayınlar için bir sınırlama getirmediğinden TRT yayınlarını da kapsadığını bu nedenle 2954 sayılı yasanın 27. Maddesinin bundan böyle uygulanamayacağı görüşündedirler.

faydalanmak mümkündür. 3984 sayılı Yasa'nın kapsamı da daha çok özel radyo ve televizyon yayınları içindir.

Günümüzde, radyo ve televizyon kuruluşları, artık sadece devlet tekelinde olan kuruluşlar olmamakla birlikte, özel radyo ve televizyon kuruluşlarının yayın hayatına girmesiyle, birbirleriyle kıyasıya rekabet ederek, en çok izlenme oranını elde etmek için, toplumun dikkatini çeken, sansasyonel yayınlara ağırlık vermektedirler. Zamana karşı yarışılan bu süreçte, kasten olmasa da kişilerin haysiyet ve şereflerine saldırı niteliğinde ve onlar hakkında gerçeğe aykırı açıklamalar yapılabilmektedir. İlgili kişilerin bu tür yayınlara karşı korunması ve kendilerine cevap hakkının tanınması gereği bir zaruret halini almaktadır.

Bu nedenle İspanya, Portekiz, İngiltere, varlığını sürdürdüğü dönemde Yugoslavya ve Japonya gibi ülkelerde, radyo-TV yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkı kabul edilmiştir. Bu ülkelerden Yugoslavya, İspanya ve Portekiz'de cevap ve düzeltme hakkının, sadece yayının "hakaret ve sövme suçu oluşturması" halinde doğacağı kabul edilmişken, yayınların aksaması, bütünlüğünün bozulması, kesintisiz takip etmek isteyen izleyicinin rahatsız olması gibi gerekçelerle Fransa, Belçika, Danimarka, Avusturya, Finlandiya, Norveç, İsveç ve Hollanda'da radyo ve TV'de cevap hakkı kabul edilmemiştir²¹⁶.

Devlet kontrolünde olan radyo ve televizyonda kişilik hakkını ihlal edici yayınların yapılmasının mümkün olmadığı bu nedenle cevap ve düzeltme hakkına ihtiyaç olmadığı iddiası da mevcuttur²¹⁷. Oysaki Türk Hukuku açısından cevap ve düzeltme hakkının anayasal bir hak olması hasebiyle bu iddia yersizdir. Kaldı ki 1961 Anayasa'sının ilk metninde idare konusundaki hükümler arasında özerk kuruluşlar başlığı ile üniversiteler ve radyo televizyon idaresi ve haber ajansları yer alarak radyo ve televizyon idaresine özerklik getirmenin yakın geçmişteki özellikle partizan radyo uygulamalarına bir tepki olduğu, 12 Mart 1971 muhtırasından²¹⁸ sonra radyo televizyon ve haber ajansları için özerklik ifadesi kaldırılarak tarafsız ifadesi kullanıldığı görülmüştür²¹⁹. 1961 Anayasa'sındaki değişiklik akabinde mülga 359 sayılı Kanun

²¹⁶ BİYİKLİ: s. 172.

²¹⁷ GÖLCÜKLÜ: s. 133.

²¹⁸ 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı kanun ile 1961 anayasasının 121 maddesi değiştirilmiştir.

²¹⁹ SOYSAL, Mümtaz: "İki Kavram: Özerkli ve Tarafsızlık, Bahri Savcıya Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları-7, Ankara 1988, s. 443-448.

değiştirilmiş²²⁰ özerklik esası kaldırılarak TRT adıyla tarafsız bir kamu tüzel kişiliği kurulmuştur²²¹. Görüldüğü üzere ülkemizin Radyo Televizyon rejiminin geçirdiği evrim pek de devlet kontrolündeki yayınlarda kişilik hakkı ihlal olmaz düşüncesine uygun değildir.

3.1. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınlarına Karşı Cevap ve Düzeltme Hakkı

Türk Hukuku'nda radyo ve televizyon yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkının kullanımında, özel radyo ve televizyon ile TRT kurumu için farklı düzenleme yapılmıştır. Radyo ve televizyon yayını ile neyin kast edildiğini kanun 3. madde ile izah etmektedir²²². Adı geçen tanımlardan radyo ve televizyon yayını ibareleri cevap ve düzeltme hakkı izah edilirken bu bölümde sık karşılaşılabilecek birer kavramdır. Elektromanyetik dalgalarla yapılan ses yayını radyo, hareketli resimlerin sesli veya sessiz yayını ise televizyon yayını ifade eder.

TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkı kullanılırken 2954 sayılı Kanun'un 27. maddesinin nazara alınması zaruridir. Adı geçen maddenin ilk fıkrasında yayınlarda bir kişinin **haysiyet ve şerefine dokunulması** veya kendisi ile ilgili olarak **gerçeğe aykırı hususlar bulunması** halinde cevap ve düzeltme hakkının kullanılacağı belirtilirken, a bendi ile TRT'nin **başvuran kişinin yayın tarihinden başlayarak yedi gün içinde göndereceği düzeltme ve cevap metnini**, Genel Müdürlükçe alınmasından başlayarak üç gün içinde yayınlamakla yükümlü olduğunu ifade etmektedir. Aynı

²²⁰ 29. Şubat 1972 tarih 1568 sayılı kanunla değiştirildi, (RG , 8 Mart 1972 sayı 14122).

²²¹ İÇEL/ÜNVER: s. 357.

²²² 2954 Sayılı Kanun **Madde 3** – Bu Kanunda geçen deyimlerden: **a) Radyodifüzyon (Radyo yayını):** Elektromanyetik dalgalar yoluyla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan ses yayınlarını, **b) Televizyon yayını:** Elektromanyetik dalgalar yoluyla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan, hareketli veya sabit resimlerin sesli veya sessiz kalıcı olmayan yayını, **c) Elektromanyetik dalga:** Boşlukta veya kablo, cam iletken ve benzeri bir fiziki ortamda ışık hızı ile yayılan, suni olarak üretilmiş elektrik ve manyetik özellikleri olan dalgayı, **d) Radyo ve televizyon verici istasyonu:** Radyo ve televizyon yayını yapmak üzere donatılmış her türlü hareketli veya sabit tesisi, **e) Kablo televizyon:** Televizyon yayınının kablo, cam iletken ve benzeri bir fiziki ortam üzerinden halkın alması maksadıyla abonelere ulaştırıldığı yayın türünü, **f) Kapalı devre televizyon sistemi:** Televizyon yayını dışında eğitim, öğretim, güvenlik ve turizm gibi belirli amaçlar için bir bina dahilinde veya birbiri ile ilişkili binalar grubunda kullanılan kablo televizyonu, **g) Radyo alıcısı:** Radyo yayınlarını almaya veya alıp kaydetmeye yarayan cihazları, **h) Televizyon alıcısı:** Televizyon yayınlarını almaya ve seyrettirmeye yarayan cihazları, **i) Video:** Televizyon yayınlarını alıp, kaydetmeye ve bir ekran vasıtasıyla seyretmeye yarayan cihazları, **j) (Değişik : 4/12/1984 - 3093/9 md.) Birleşik cihaz:** Radyo ve Televizyon alıcısını veya televizyon alıcısını ve videoyu veya radyo, televizyon alıcısı ve videoyu ihtiva eden cihazlar ile müzik setleri ve benzerlerini ifade eder.

fıkranın b bendi ile, bu tekzip metninde, yayının niteliğinin yukarıdaki fıkra kapsamına girdiği, yayında kendisine gerçeğe aykırı olarak bir husus atfedildiği veyahut şeref ve haysiyetine dokunulduğu veya gerçeğin ne olduğu kısaca açıklanması gerektiği belirtilmiştir.

TRT yayınları için cevap ve düzeltme metni, cevap ve düzeltmeye esas olan yayın süresinin ilgili bölümünün süresini aşamaz. Yasanın 27. maddesinin ilk fıkrasının c bendi ile cevap ve düzeltme metninin bu kanun hükümlerine uygun olmaması veya suç niteliğindeki ifadeler taşıması veyahut yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olması halinde, **Genel Müdürlük bu talebi reddettiğini**, yayınlamakla yükümlü olduğu üç günlük sürenin bitiminden itibaren iki gün içinde ilgisine bildirmekle yükümlü olduğunu belirterek, TRT Genel Müdürlük makamına; metnin yasaya aykırı olması halinde yayınlamamaya ilişkin bir ret kararını ilgisine gönderilmesi külfetini getirmiştir. İlgili, bu red kararına karşı, **iki gün içinde Ankara sulh ceza hâkimliği nezdinde itiraz edebilir.**

Hak sahibi, itirazını, Ankara sulh ceza hâkimliğine gönderilmek üzere bulunduğu yer mahkemesine de verebilir. Ankara Sulh Ceza Hâkimi, en geç iki gün içinde düzeltme ve cevap metnini; suç niteliği olup olmadığı, yayın ile ilgisi bulunup bulunmadığı, bu maddede yazılı şartlara uygun olup olmadığı, yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olup olmadığı ve süresi içinde Türkiye Radyo - Televizyon Kurumuna gönderilip gönderilmediği yönlerinden inceleyerek karar verir. Hâkim cevap veya düzeltme metninin aynen yayınlanmasına karar verebileceği gibi uygun göreceği değişiklikleri bizzat yaptıktan sonra yayınlanmasına da karar verebilir. Bu kararın birer örneği taraflara gönderilir.

Taraflar, bu karara, **kendilerine tebliğinden başlayarak iki gün içinde Ankara asliye ceza hâkimliği nezdinde itiraz edebilirler.** Asliye ceza hâkiminin verdiği karar kesindir. **Bu kararın genel müdürlüğe tebliğinden itibaren en geç iki gün içinde cevap ve düzeltmenin yayınlanması zorunludur.** Düzeltme ve cevap hakkını kullanmadan ölen kimsenin bu hakkını **mirasçıları birlikte veya bunlardan yalnız ilk başvurunu kullanabilir.** Bu madde uyarınca ilgililere yapılacak tebligatlarda 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır (m 27/I).

TRT yayınları için özel hukuk tüzel kişilerin düzeltme ve cevap hakkını kullanabilecekleri yazılıyken (m 27/II), kanunda kamu tüzel kişiler ibaresinin olmaması,

bunların TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkını kullanamayacağı anlamına gelmez. Bu kanunun 19'uncu maddesi uyarınca yapılan yayınlar nedeniyle **Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan fakat hükümete dâhil olmayan siyasi partiler**, düzeltme ve cevap hakkı taleplerini **yayın tarihinden başlayarak üç gün içinde Ankara Sulh Ceza Hakimliği nezdinde yaparlar**. Bu talepler hakkında bu maddenin (d), (e) ve (f) bentleri hükümleri uygulanır (m 27/III).

Siyasi partilerin radyo ve televizyondan özel kanunları uyarınca yapacakları seçim propaganda konuşmaları ile bu kanunun 18'inci maddesi uyarınca yayınlanan hükümet bildirisi veya konuşmaları hakkında cevap ve düzeltme hakkı kullanılamaz (m 27/IV). Hükümet bildirileri aylık olarak yapılan yayınlar olup nitelikleri aynı yasanın 18. maddesinde belirtilmektedir.

TRT yayınları için yayın tarihinden itibaren yedi gün içinde TRT Genel Müdürlüğü'ne tekzip metninin gönderileceği ve genel müdürlüğün yayınlamadığı takdirde cevap ve düzeltme hakkının reddedildiğine dair bir yazının ilgisine gönderileceği düzenleme altına alınmıştır. Oysaki diğer yayınlar için talebin reddedildiği dair bir yazının ilgisine gönderilmesi yasal düzenlemeye konu edilmemiştir.

3.6. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınlarından Dolayı Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gereken Koşullar

TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkı, ancak bir kişinin “*şeref ve haysiyetine dokunulması*” veya kendisi ile ilgili “*gerçeğe aykırı hususlar bulunması*” şartlarını içeren yayınlar için tanınmaktadır. Bu özellikleri ihtiva etmeyen yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkından söz etmek mümkün değildir. TRT yayınları için yapılan kanuni düzenlemede yer alan şeref ve haysiyete dokunma ile kişi ile ilgili olan gerçeğe aykırı yayın şartı, TRT yayınları için cevap ve düzeltmeyi doğuran iki farklı sebep olup, kanun hükmünün birebir 1982 Anayasa'sı 32. maddedeki koşullara paralel olarak tanzim edildiği görülmektedir.

3.2.1. Kişilerin Şeref ve Haysiyetlerinin Yayın Yoluyla İhlâli

Yayının, yayına konu olan kişinin şeref ve haysiyetine dokunması hali cevap ve düzeltme hakkını TRT yayınları için doğuran ilk sebeptir. Yayının TCK anlamında mutlaka hakaret ve sövme suçu teşkil etmesi gerekmez. Basın Kanun’unda da aynı sebepten dolayı cevap ve düzeltme hakkının doğduğu ilgili bölümde izah edilmiştir. Yazılı basın yayınlarına ilişkin şeref ve haysiyete dokunan yayınlara dair yapılan açıklamalar, TRT yayınları için de geçerlidir²²³. Nitekim aşağıda TRT yayınları için etik ilkeler bölümünde de açıklanacağı üzere; TRT’nin yayın esaslarından bir tanesi de kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ilkesidir²²⁴.

3.6.1. Kişilerin Kendileriyle İlgili Gerçeğe Aykırı Yayın Yapılması

Tıpkı basın kanunu gibi 2954 sayılı TRT kanunu da, TRT yayınlarının kişinin kendisiyle ilgili olarak gerçeğe aykırı hususlar içermesini düzeltme ve cevap hakkının kullanılmasına yol açan bir durum olarak kabul etmiştir. Burada yayının gerçeğe aykırı olması yeterli değil aynı zamanda kişiyle ilgili olması da şarttır.

Gerçeğe aykırı yayının mutlaka şeref ve haysiyete dokunması gerekmez hatta kişiyi yücelten bir yayın dahi olsa, kişiyle ilgili ve hakikate aykırı olması koşulu ile cevap ve düzeltme hakkını doğurur. Nitekim kanunda sayılan yayın esaslarından doğruluk ilkesi ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak ilkesi TRT ve çalışanları için otokontrol sayılacak bir mekanizmayı doğurmuştur.

Kurum bünyesinde belirlenen ilkeler çerçevesinde yapılacak düzeltmelerin, dönüşümlü yayınlanan dizi yapımlarda bölümlerden birinde yapılması kararlaştırılmış, tek yapım halinde yayına girecek yapımlarda ise yeni bir yapım hazırlanarak düzeltmelerin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür²²⁵.

²²³ Bkz yukarıda; s. 58; **2.2.1. Kişilerin Haysiyet ve Şerefine Yayın Yoluyla İhlâli** başlığı adı altında yapılan açıklamalar.

²²⁴ Bkz. aşağıda s. 80; Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Türkiye Radyo Televizyon Kurumuna Özgü Etik İlkeler başlığı altında yapılan açıklamalar.

²²⁵ **ATEŞMAN, Ender:** Yapımcının El Kitabı, TRT’nin Değerleri ve Standartları, TRT Kurumu Yayınları, Birinci Baskı, Ankara 2002, s. 12-16.

3.7.Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarafları

Madde metni “bir kişi” ifadesini kullanmıştır. Bu kişi ibaresinden kastın, vatandaş olsun veya olmasın özel veya kamu tüzel kişiler ile gerçek kişiler olduğu açıktır²²⁶. Fakat buna rağmen 27. maddenin ikinci fıkrasına ayrıca özel hukuk tüzel kişilerin de bu madde çerçevesinde cevap ve düzeltme hakkı kullanılacağı yazılıdır²²⁷. Kanaatimce bu ikinci fıkra gereksiz bir tekrardan ibarettir. Zira kişi ibaresi vatandaş olsun veya olmasın gerçek veya tüzel kişiliği de kapsayan şemsiye bir kavramdır. Asıl olan yayın ile kişi arasında bir rabıta olmasıdır. Yayının kişiyle ilgili olması esastır.

TRT Kanunu 19. maddesinde yer alan²²⁸ hükümet uygulamalarını tanıtan programlara karşı²²⁹ sadece TBMM’de mecliste grubu bulunan fakat hükümete dâhil olmayan siyasi partiler düzeltme ve cevap haklarını yayın tarihinden başlayarak üç gün içinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde yaparlar. Bu talepler hakkında 2954 sayılı kanunun 27. maddesinin (d), (e) ve (f) bentlerinde yer alan hükümleri uygulanır.

Siyasi partilerin radyo ve televizyondan özel kanunları uyarınca yapacakları seçim propaganda konuşmaları ile 2954 sayılı Kanunun 18 inci maddesi²³⁰ uyarınca

²²⁶ Aynı yönde ki görüş için bkz: **ÖZEL, Cevat**: Türk Medya Hukuku, Alfa yayın Evi, İstanbul 1999 (Türk Medya Hukuku) s. 110’da kişi kavramı ile gerçek kişilerin yanı sıra özel hukuk ve kamu tüzel kişilerinin, tüzel kişiliği haiz olmasa da kamu kuruluşları ve devlete ait dairelerin de TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkından yararlanabileceği görüşündedir.

²²⁷ Karşı görüş için bkz; **İÇEL/ÜNVER**: s. 385; müellifler 2954 sayılı kanun madde 27/2 fıkra ile özel tüzel kişiler ibaresi kullanıldığı için kamu tüzel kişilerin TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakları yoktur şeklinde görüş bildirmişlerdir. Oysa ki Anayasa m.32 böyle bir ayırım yapmamıştır. Bu yorum anayasal düzenlemeye aykırı bir yorumdur.

²²⁸ 2954 sayılı kanun, Hükümet uygulamalarının tanıtılması:

Madde 19 – Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun yayın esaslarına uymak, cevap hakkı doğuracak nitelikte olmamak ve siyasi çıkar amacı taşımamak kaydıyla, mevzuat veya idari kararlarla yürürlüğe konan ve halkın katılımı ile başarıya ulaşabilecek Hükümet uygulamalarının; gerekçelerinin, yararlarının, vecibelerinin, usul ve esaslarının kamuoyuna benimsetilmesini amaçlayan tanıtıcı radyo ve televizyon programları, Hükümet tarafından Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu dışında hazırlanır ve Kurum tarafından "haber bültenleri dışında" yayınlanır ve bu yayının Hükümet uygulamasının tanıtılması olduğu yayın sırasında belirtilir. Bu yayınların yayın süreleri ayda otuz dakikayı geçemez. Hükümet bu süreyi bir defada veya bir aydaki toplamı otuz dakikayı aşmamak üzere birkaç defada kullanabilir. Kullanılmayan süreler müteakip ay sürelerine eklenemez.

²²⁹ Rahmetli Turgut Özal döneminde ‘ ‘icraatin içinden’ ’, mevcut AKP iktidarı döneminde “Ulusa Sesleniş” adı altında yapılan programlar bu çerçevede hazırlanmaktadır.

²³⁰ 2954 sayılı kanun; **Hükümet bildiri ve konuşmaları: Madde 18 – I)** Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, Hükümet bildirilerini, sadece Hükümeti bağlamak kaydıyla yayınlamakla yükümlüdür. Ancak, bunların Hükümet bildirisi

yayınlanan hükümet bildirisi veya konuşmaları hakkında cevap ve düzeltme hakkı kullanılamaz. Siyasi partilerin radyo ve TV'den yaptıkları (özel kanunları uyarınca) seçim propagandaları ile hükümet bildirisi ve konuşmaları hakkında cevap ve düzeltme hakkı kullanılmaz iken hükümetin 19. Madde uyarınca TRT'de yapacağı yayınlar hakkında sadece hükümete dahil olmayan TBMM'de grubu olan siyasi partiler yayından itibaren 3 gün içinde Ankara Sulh Ceza Mahkemesi nezdinde cevap ve düzeltme hakkını kullanabilirler.

Diğer yayınlarla ilgili cevap ve düzeltme hakkını kullanma açısından diğer kişiler ile siyasi partiler arasında bir fark yoktur. Siyasi partilere getirilen sınırlama sadece 19. Madde yayınları ile ilgilidir. Radyo TV'den yapılan seçim propagandaları ile 18. madde uyarınca hükümet bildirisi ve konuşmalarına karşı herkes gibi siyasi partilerin de cevap ve düzeltme gönderme hakkı yoktur. Dolayısıyla 18. ve 19. madde sınırlamaları ile seçim propagandaları hariç tüm yayınlara karşı herkes gibi siyasi partilerin de cevap ve düzeltme hakkı mevcuttur²³¹.

Cevap ve düzeltme hakkı, yayına hedef olan kişi tarafından şahsen kullanılabilecek bir haktır. Bu nedenle, yukarıda da belirtildiği gibi, küçükler de bu hakkı bizzat kullanabilirler. Bunların kanuni temsilcilerinin de cevap hakları vardır. İradi temsil konusunda ise, yazılı basında yer alan cevap hakkına ilişkin esaslar geçerlidir. TRT Kanunu, Basın Kanunu'ndan farklı olarak, cevap hakkının bütün mirasçılar tarafından birlikte kullanılması olanağını vermiştir. Basın Kanunu ise, mirasçılardan yalnız birinin, ölenin yerine cevap hakkını kullanabileceğini belirtmiştir. Oysa, aşağıda da açıklanacağı üzere, özel radyo ve TV yayınlarını düzenleyen 3984 sayılı Kanun'da bu hakkın mirasçılar tarafından kullanılabileceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Kanımızca, 3984 sayılı Kanun m.28'de yapılacak değişiklikle cevap ve düzeltme hakkının mirasçılar tarafından da kullanılabileceği öngörülmelidir²³².

2954 sayılı Kanun kişi ibaresini kullandığı için kişi olmayan grupların kişiliği olmasa dahi devlete ait dairelerin cevap ve düzeltme hakkını kullanması mümkün değildir. Ancak gruptan dolaylı olarak hakkı haleldar olan kişi kendi adına cevap ve

olduğunu yayın sırasında açıklar. Hükümet bildirilerine ait metinlerin, Başbakanlıktan yazılı yayın isteği ile verilmesi ve yetkililerin imzasını taşıması şarttır. II) Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu, olağanüstü haller ile sıkıyönetim, seferberlik ve savaş haline inhisar etmek üzere Hükümet konuşmalarını yayınlamakla yükümlüdür. Hükümet konuşmalarına ilişkin yayın istekleri, Başbakan ve görevlendireceği bakanın imzasıyla yapılır.

²³¹ Aynı görüş için lütfen bkz; **İÇEL/ÜNVER:** s. 385.

²³² **İÇEL/ÜNVER:** s 385, 386.

düzeltilme hakkına başvurabilir. Yukarıda izah ettiğimiz üzere kanaatimce kişi ibaresi vatandaş ve yabancıyı kapsayan geniş bir kavramdır. Kamu tüzel kişilerden dava ehliyeti olan müdürlük gibi oluşumların da TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkı olduğu açıktır²³³.

3.8.Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılma Usulü

2954 sayılı Kanun'un 27. maddesinin 1.fıkrasının (a) bendine göre, **cevap ve düzeltme hakkı doğan kişi, yayın tarihinden başlayarak yedi gün içinde cevap ve düzeltme metnini TRT Genel Müdürlüğüne göndermek zorundadır.** Bu süre geçtikten sonra cevap ve düzeltme hakkı kullanılamamaktadır. TRT yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkının özel televizyon ve radyo yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkına başvurması arasındaki temel farklardan bir tanesi, özel radyo ve TV yayınlarına karşı 10 gün içinde direk yargıya başvurularken²³⁴, TRT yayınlarında yayın tarihinden itibaren 7 gün içinde TRT Genel Müdürlüğü'ne başvurulmaktadır. Düzeltme ve cevap metninde, “yayının niteliğinin 27. maddenin 1.fıkrasının kapsamına girdiği, yayında ilgiliye gerçeğe aykırı olarak bir husus atfedildiği veya şeref ve haysiyetine dokunulduğu ve gerçeğin ne olduğu kısaca” açıklanır. Cevap ve düzeltme metninin, cevap ve düzeltmeye esas olan yayın süresinin ilgili bölümünün süresini aşamaz (m. 27/b).

TRT Genel Müdürlüğü, kanuna uygun biçimde gönderilen cevap ve düzeltme metnini, alınmasından itibaren üç gün içinde yayınlamakla yükümlüdür. Metnin kanuna uygun olmaması veya suç niteliğindeki ifadeler taşıması ya da yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelikte olması halinde, genel müdürlük bu talebi reddettiğini, yayınlamakla yükümlü olduğu üç günlük sürenin bitiminden itibaren iki gün içinde ilgiliye bildirir. İlgili, bu ret kararına karşı itirazını, iki gün içinde Ankara Sulh Ceza Hâkimliği'ne veya bu hâkimliğe gönderilmek üzere bulunduğu yer mahkemesine verebilir. Bunun üzerine, Ankara Sulh Ceza Hâkimi, düzeltme ve cevap metnini, en geç

²³³ GÜZEL, Abdullah: “İdari teşkilat”, <http://abdullahguzel.av.tr/index.php?sayfa=makaleoku&uid=23> (s.e.t: 06.12.2009).

²³⁴ Bkz 3984 sayılı kanun m28/I ve IV.

iki gün içinde “a) suç niteliğinde olup olmadığı; b) yayın ile ilgisi bulunup bulunmadığı; c) Kanundaki koşullara uygun olup olmadığı; d) yeni bir düzeltme ve cevap hakkı doğurur nitelik taşıyıp taşımadığı; e) süresi içinde TRT’ye gönderilip gönderilmediği” yönlerinden inceleyerek bir karar verir²³⁵.

Ankara Sulh Ceza Hâkimi, gerekli incelemeleri yapmak suretiyle, düzeltme ve cevap metninin aynen yayınlanmasına karar verebileceği gibi uygun göreceği değişiklikleri bizzat yaptıktan sonra yayınlanmasına da karar verebilir. Bu kararın birer örneği taraflara gönderilir. Taraflar, bu karara, kendilerine tebliğinden başlayarak iki gün içinde Ankara Asliye Ceza Hâkimliği nezdinde itiraz edebilir²³⁶. Asliye ceza hâkiminin verdiği karar kesindir. Kararın TRT Genel Müdürlüğü’ne tebliği ile en geç iki gün içinde²³⁷ yayınlanması zaruridir (m.27/g). Yayının saati ve zamanı kanunda belirtilmemiştir. TRT, cevabın yayın saatini istediği gibi tespit edebilme serbestisine sahiptir.

Hakkın kullanılmasından beklenen yarar gereği aynı yayın saatine yayınlanması hakkaniyete uygun olacaktır. Anayasanın “Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması” başlıklı 40. maddesi uyarınca, Anayasa ile tanınmış bir hak olan cevap ve düzeltme hakkı ihlâl edilen kişi, yetkili makamlara başvurarak TRT Kurumu’na karşı da ceza ve tazminat davası açma hakkına sahiptir. İlgililere yapılacak tebligatların tamamında da TRT Kanun’unun 27. maddesi uyarınca, 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerinin uygulanması şart koşulmuştur.

²³⁵ Mülga 24 Aralık 1963 tarihli 359 sayılı Kanun cevap ve düzeltme hakkının kullanılması usulü yönünden 2954 sayılı Kanundan bazı noktalarda farklı idi. Şöyle ki, mülga 359 sayılı Kanuna göre, cevap ve düzeltme metninin Kanuna uygun olmaması veya suç niteliğinde bulunması halinde bu metni Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine gönderecek olan Genel Müdürlüktü. Bundan başka, Sulh Ceza Hâkimine karar vermek için tanınan süre sadece yirmi dört saat idi. 2954 sayılı Kanun, mahkeme başvurma yükümlülüğünü ilgiliye yükleyerek ve hâkimin karar verme süresini bir gün uzatarak cevap hakkının kullanılmasını zorlaştırmıştır.

²³⁶ Ankara Sulh Ceza Mahkemesi’nin 21.3.1994 tarih ve 1994/2 sayılı kararı: “Tekzibe konu yayında Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan’ın 12 Eylül 1980’den sonraki dönemde yargılanarak delil yetersizliğinden beraat ettiğinin açıklanması ile yetinilmeyip, dava konusu olayla ilgili olarak program sunucularının normal haber sınırlarını aşarak birtakım özel yorumlar getirdiklerini, yapılan bu yorum ve değerlendirmelerin, muhatabı tahkir ve tezyif amacına yönelik bulunduğu, kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu, bu tür yayınla, 2954 sayılı TRT Kanununun yayın esaslarını içeren 5. maddesinin (j) ve (m) bentlerine aykırı hareket edildiği, böylece aynı Kanunun 27. maddesindeki düzeltme ve cevap hakkını doğurduğu inancına varılmış olmakla tekzip talebinin kabulüne, düzeltme ve cevap metninin aynı programda ve aynı saatte, aynen ve tamamen yeniden yayınlanmasına karar verildi.”

²³⁷ Mülga 359 sayılı kanunda bu süre 3 gündü.

3.9.Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na Özgü Etik İlkeler

2954 sayılı Kanun ayrıca 5. madde²³⁸ ile de genel yayın esaslarını belirlemiş, madde 5/ j, k ve m bentleri ile de kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı, dürüstlük, tarafsızlık, çabukluk ilkelerine bağlı kalınacağı, kamuoyunun sağlıklı ve serbestçe oluşabilmesine hizmet edileceği tek yönlü, taraf tutan, bir siyasi parti, grup veya çıkar çevresinin inanç ve düşüncelerine alet olunmayacağı genel yayın esasları olarak kabul edilmiştir. Kanunu bu açık tanımına aykırı bir yayın kişiyle ilgili ise cevap ve düzeltme hakkının doğacağı tartışmasıdır.

3.10. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda Cevap ve Düzeltmenin Yayınlanmaması ve Sonuçları

Sorumluluk açısından ise, kanunda bir düzenleme bulunmamakta, cevap ve düzeltme hakkının hâkim kararına rağmen, kanuna aykırı olarak yayınlanması veya hiç yayınlanmaması durumunda TRT Kurumu Genel Müdürlüğü'ne uygulanacak herhangi bir müeyyide öngörülmemektedir. Yalnız burada bir yargı kararı olduğu unutulmamalıdır²³⁹. 2002 yılına kadar TRT'de tıpkı özel radyo ve televizyonlar gibi

²³⁸ 2954 sayılı kanun;Yayın esasları: Madde 5 – Genel yayın esasları şunlardır: ... j) Kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak, k) Haberlerin toplanması, seçilmesi ve yayınlanmasında tarafsızlık, doğruluk ve çabukluk ilkeleri ile çağdaş habercilik teknik ve metotlarına bağlı olmak, ... m) Kamuoyunun sağlıklı ve serbestçe oluşabilmesi için kamuoyunu ilgilendirecek konularda yeterli yayın yapmak; tek yönlü, taraf tutan yayın yapmamak ve bir siyasi partinin, grubun, çıkar çevresinin, inanç veya düşüncenin menfaatlerine alet olmamak.

²³⁹ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "sadakat yükümlülüğüne ilişkin 6.maddesinde,**Madde 6-** (Değişik: 2670 - 12.5.1982) **Devlet memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına sadakatle bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatle uygulamak zorundadırlar.** Devlet memurları bu hususu "Asli Devlet Memurluğuna" atandıktan sonra en geç bir ay içinde kurumlarınca düzenlenecek merasimle yetkili amirlerin huzurunda yapacakları yeminle belirtirler ve özlük dosyalarına konulacak aşağıdaki "Yemin Belgesi"ni imzalayarak göreve başlarlar.hükmü bulunurken, 10.maddesinde de, **Madde10-**(Değişik: 2670 - 12.5.1982) **Devlet memurları amiri oldukları kuruluş ve hizmet birimlerinde kanun, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenen görevleri zamanında ve eksiksiz olarak yapmaktan ve yaptırmaktan,** maiyetindeki memurlarını yetiştirmekten, hal ve hareketlerini takip ve kontrol etmekten görevli sorumludurlar.**Amir, maiyetindeki memurlara kanunlara aykırı emir veremez ..** hükmü bulunmaktadır. Yargı kurallarının uygulanmaması Türk Ceza Kanunu'na göre suç oluşturur. Burada görevi kötüye kullanma, görevi ihmal, Anayasayı ihlal suçları gibi değişik suçlar gündeme gelmektedir. Anayasanın 138'inci maddesinde, yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu belirtildikten başka, kararların değiştirilemeyeceği ve uygulamasının da geciktirilemeyeceği yer almış bulunmaktadır. Yargıtay

RTÜK denetimindeydi²⁴⁰. Bu eylemin cezai yaptırımları olduğu kuşkusuzdur. Yargı kararını uygulamayan görevli memurun görevini ihmal etmesi anlamını taşıyacaktı ve TCK m. 257’de düzenlenen görevi kötüye kullanma suçu kapsamına girecektir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “Görevi Kötüye Kullanma” başlıklı 257.²⁴¹ maddesinde belirtilen müeyyideler diğer kamu iktisadi kuruluşları personelleri²⁴² gibi TRT Kurumu personeli için de geçerlidir.

Sorumlunun kim olduğu noktasında da 2954 sayılı Kanun’da açık bir düzenleme bulunmadığını iddia eden görüş de mevcuttur²⁴³. GÖLCÜKLÜ’ye göre, kanunun sorumlu kişiyi belirlenmediği ve genel müdürlük ile de sadece genel müdürün anlaşılması gerektiği, genel müdürlük ibaresinin teşkilatın tamamını kapsayacak bir yapılanmayı ifade etmektedir²⁴⁴. Bu görüşe göre, genel müdürlük sadece genel müdürü değil, teşkilatın tamamını kapsayacak bir yapılanmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla sorumlu kişi, ceza yasasının genel ilkelerine göre tespit edilecektir. Bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Genel müdürlük ibaresinin tüm teşkilatı kapsadığı düşüncesine katılmakla birlikte sorumlu kişinin tespitinin 28. madde ile yapılabileceği kanaatinde olduğumuzdan yazarların yukarıdaki görüşüne katılmak mümkün değildir. Sorumlu kişiyi 28. maddenin 1. fıkrası uyarınca tespit etmek mümkündür. TRT yayınları için cevap ve düzeltme hakkında kurum adına muhatap kabul edilen kişi kanunun düzenlemesi ile (m. 27/1/a bendi ve g bendi) her ne kadar genel müdürlük ibaresi olsa

İçtihadı Birleştirme Kurulunun 24.09.1979 gün ve 7/2 sayılı kararında da, Yargı kararını yerine getirmeyen kamu görevlisinin hukuki sorumluluğu bulunduğuna işaret edilmiştir.

²⁴⁰ RTÜK, kuruluşundan 2002 yılına kadar özel kanalları olduğu gibi devlet kanalı TRT’yi de denetledi. Yücel Yener’in TRT genel müdürlüğü görevini yürüttüğü sırada, RTÜK ve bu kurum arasında ‘Salkım Hanım’ın Taneleri’ isimli film dolayısıyla 2002’de sorun yaşanmıştı. Filmde Ermeni propagandası yapıldığı gerekçesiyle RTÜK, kuruluşa 1 günlük kapatma cezası verecekti. Ancak mevcut kanuna göre 1 günlük kapatma cezasının TRT’nin yönetim kadrosunun istifasını gerektirmesi tartışmalara sebep olmuştu. Dönemin RTÜK üyeleri yaptıkları toplantıda, söz konusu filmin ceza vermeyi gerektirmediği sonucuna varmıştı. Daha sonra TRT Genel Müdürü Yücel Yener, kanunda 57. hükümet döneminde yapılan değişiklikle başında bulunduğu kurumu RTÜK’ün denetiminden çıkartmıştı.

²⁴¹ 5237 sayılı TCK ,;“**Madde 257.** - (1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevlisi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmaktan ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(3) İrtikâp suçunu oluşturmadığı takdirde, görevinin gereklerine uygun davranması için veya bu nedenle kişilerden kendisine veya bir başkasına çıkar sağlayan kamu görevlisi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır.”.

²⁴² 2954 sayılı kanun; “**Madde 50-1:** Türkiye Radyo Televizyon Kurumu personeli aşağıda düzenlenen hükümler dışında kamu iktisadi kuruluşlarının personel rejimine tabidir.

²⁴³ Bkz **COŞKUN, Sena:** a.g.t, s.105 ve 150 no’lu dn.

²⁴⁴ **GÖLCÜKLÜ:** , s.140-141.

bile, sorumlu kişinin tespitinde 28. maddenin ilk fıkrasındaki hükmün kullanılması mümkündür. 2954 sayılı Kanun 28. madde ile TRT'nin yayınları ile işlenen suçlar ve haksız fiillerde; yayın tespit yoluyla yapılmışsa metni yazan veya sesi tespit edilen bu metni veya tespiti fiilen kontrol eden ve yayını fiilen yöneten ve kontrol eden kişiler sorumludur. Böyle bir hüküm mevcutken, 2954 sayılı Kanun'un sorumlu kişiyi tespit etmediğini iddia etmek yasaya aykırı bir kanaat doğuracaktır²⁴⁵.

4. ÖZEL RADYO VE TELEVİZYONLARDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI

Türkiye'de özel televizyonların uygulamaya geçirilmesi henüz hiçbir yasal düzenleme yokken 1989 yılının başında başlar²⁴⁶. 1982 Anayasasının 133.maddesinde yapılan değişiklikten sonra, 3984 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Özel radyo ve TV'ler denetim dışı yayın

²⁴⁵ 2954 sayılı kanun; **Sorumluluk:**

Madde 28 – Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun yayınları yoluyla işlenen suçlarda veya haksız fiillerde, yayın tespit yoluyla yapılmışsa, metni yazan veya sesi tespit edilen, bu metni veya tespiti fiilen kontrol eden ve yayını fiilen yöneten ve kontrol eden kişiler sorumludur.

Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun, kendilerine tevdi edilen metni aynen okumakla görevli personeli o yayının yönetim ve kontrolünde özel olarak görevlendirilmiş olmamak şartıyla, o yayın yoluyla işlenen suçtan veya haksız fiilden sorumlu tutulmazlar.

Bu Kanunun 18, 22 ve 27'nci maddeleri uyarınca yapılan ve bu özelliği anonsla belirtilen yayınlar ile tespitlerden faydalanmaksızın Türkiye Radyo Televizyon Kurumu istasyonları dışındaki bir radyo ve televizyon kuruluşundan naklen yapılan yayınlardan, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu personeli sorumlu değildir.

Kişiler, kurum ve kuruluşlar yayınlar nedeniyle uğradıkları zararlardan ötürü, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu personeli aleyhine değil, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu aleyhine dava açarlar. Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır.

Kişiler, kurum ve kuruluşlarca yayın yoluyla suç işlendiği iddia edilerek Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu personeli hakkında açılan ceza davalarında, personel, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu avukatlarınca savunulabilir.

Bu madde kapsamına giren suçlardan ve haksız fiillerden dolayı yayının yapıldığı tarihten başlayarak altmış gün içinde açılmayan davalar dinlenmez.

²⁴⁶ İlk özel Televizyon yayını, “Magic Box” adı altında “Star1 TV” olarak Türkiye dışında uyduyla yapılan yayındır. İlk kuruluşun ortakları arasında dönemi Başbakanı olan Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal da vardır. http://tr.wikipedia.org/wiki/Star_TV (s.e.t: 06.12.2009): **Star TV**, Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalı olarak **Magic Box** (Star 1) adı ile Almanya üzerinden 5 Mayıs 1989 tarihinde test yayınına, 26 Mayıs 1989 tarihinde ise normal yayına başladı.Önceleri uydu üzerinden daha sonraları karasal yayınlara izleyicilere ulaştı. Bugün Türkiye'de özel tv yayıncılığını başlatan tv kanalıdır. 1992 yılında da kanalın ismi önce İnterstar, sonra da Star TV olarak değiştirildi. Star TV kanalının ilk sloganı Mayıs 1989 - Eylül 1999 arasında yayınlanmıştır. İkinci sloganı Eylül 1999 - Haziran 2000 arasında yayınlanmıştır. Üçüncü sloganı Haziran 2000 - Haziran 2004 arasında yayınlanmıştır. 1 Mart 2006 tarihinde "Euro Star" adlı kanalı kurulmuştur. Euro Star Kanalını Avrupa ve Türkiye sınırlarından izleyebilirsiniz . Star TV Kanalını Türkiye sınırlarından izleyebilirsiniz .Eski sloganı 2004 Yılı Haziran ayından beri Star her yerde adlı sloganı yayınlanıyordu. Şimdilik Herkes Star da Star da Eğlenceyi Yakala adlı sloganıyla yayınlanıyor Star TV, Cem Uzan ile Ahmet Özal ortaklığının 1989 yılında kurmuş olduğu Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalıdır.12 Eylül 2005'te düzenlenen bir ihaleyle de 306.5 milyon USD karşılığında Doğan Holding bünyesine geçti.

yaptığı için TBMM, biraz aceleyle de 3984 sayılı Kanunu kabul etmiştir²⁴⁷. 1993 yılı şubat ayında özel radyoların sayısı 8002'ye ulaşınca 15 Mart 1993 yılında yayınlanan genelge ile 1 Nisan tarihinden itibaren özel radyoların kapatılacağı görev ve yetkinin valiliklere verildiği belirtilmiştir. 1 Nisandan sonra yayınların durdurulması ile “radyomu istiyorum” kampanyası ülke çapında başlatılmış, 8 Temmuz 1993 tarihinde TBMM Anayasa'nın 133. maddesini 3913 sayılı yasa ile değiştirmiş, 13.04.1994 tarihinde ise 3984 sayılı yasa kabul edilmiştir. Adı geçen yasa haricinde, bir yandan Anayasal esasları; diğer yandan 3915 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nde ifadesini bulan uluslararası yayıncılık normlarını, görsel veya işitsel yayıncılığın hukukî kaynağı olarak kabul etmek mümkündür.

Özel radyo ve televizyonlara karşı cevap ve düzeltme hakkı, hakkın doğması için gereken şartlar, hakkı kullanacak kişiler ve hakkın kullanılması usulü, 3984 sayılı Kanun m. 28'de düzenlenmiştir. 3984 sayılı Kanun'un cevap ve düzeltmeye ilişkin hükümlerinin 2954 sayılı Kanun'un 27. maddesini kaldırdığı yönündeki görüşlere katılmadığımızı yukarıda ifade etmiştik²⁴⁸.

Bu maddede tanımlanan Radyo ve Televizyon Üst kurulu (RTÜK), özel radyo ve televizyonları denetleyen, hukuka aykırılık tespitinde cezalandıran ve kişilere yayıncı kuruluşları şikayet etme imkanı sağlayan bir kurul olması hasebiyle önemlidir²⁴⁹.

²⁴⁷ **YARSUVAT, Duygun:** “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun’a İlişkin Görüşler”, İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:4, İstanbul 1994, s. 27.

²⁴⁸ Bkz. yukarıda s. 71'deki açıklamalar ve dn. 215.

²⁴⁹ 1994 yılında iletişim alanının yeniden düzenlenmesi sonucu Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunun yerine yetki ve sorumlulukları genişletilmiş özerk ve tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur. **Üst Kurul, TBMM tarafından seçilen 9 üyeden oluşur.** Üst Kurul üyelerinin görev süresi altı yıldır. Üst Kurul üyeleri, kendi aralarından bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Başkanlık süresi iki yıldır. Üst Kurul üyeleri ile üçüncü derece dahil üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrı hısımları, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, radyo ve televizyon hizmetleri alanında Üst Kurulun görev ve yetki alanına giren konularda herhangi bir yüklenme işine giremez, özel radyo ve televizyon şirketlerinde ve bu şirketlerin doğrudan veya dolaylı ortaklık bağı bulunan şirketlerde ortak veya yönetici olamazlar. **GÖREV VE YETKİLER:** Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun görev ve yetkileri 4756 Sayılı Yasayla değişik 3984 sayılı Kanunun 8. maddesinde belirlenmiştir. **Üst Kurul,** öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen, izin şartlarını ihlâl eden, **yayın ilkelerine** ve Kanunda belirtilen diğer esaslara aykırı yayın yapan **özel radyo ve televizyon kuruluşlarını uyarır veya aynı yayın kuşağında açık şekilde özür dilemesini ister.** Bu talebe uyulmaması veya aykırılığın **tekrarı halinde ihlâlê konu olan programın yayını, bir ilâ on iki kez arasında durdurulur.** Bu süre içinde programın yapımcısı ve varsa sunucusu hiçbir ad altında başka bir program yapamaz. Yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve reklamsız olarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına Üst Kurulca hazırlattırılacak eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlakî gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı ve çevre eğitimi konularında programlar yayınlanır. **Aykırılığın tekrarı halinde 3984 Sayılı Yasanın 4756 Sayılı Yasayla değişik 33. maddesinde belirtilen miktarlarda idarî para cezası uygulanır.** Para cezaları, **her yıl Maliye Bakanlığınca ilân edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır.** İhlâlî, ihlâl tarihinden itibaren, takip eden bir yıl

4.1. Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarına Karşı Cevap ve Düzeltme Hakkı

3984 sayılı Kanun'da cevap ve düzeltme hakkı ile ilgili gündeme gelebilecek birtakım kavramaların tanımları yapılmıştır²⁵⁰. Yapılan tanımlardan cevap ve düzeltme hakkını ilgilendiren kavramlar ulusal ve bölgesel yayınlardır. Zira bütün ülkeye yapılan radyo, televizyon ve veri yayın olan ulusal yayın için Ankara mahkemeleri yetkili iken, birbirine komşu en az üç il ve en çok bir coğrafi bölge alanının asgarî yüzde yetmişine yapılan radyo, televizyon ve veri yayını olan bölgesel yayınlar ile mülkî taksimat itibarıyla en az bir ilçe (merkez ilçe dâhil) veya bir ilin alanının en az yüzde yetmişine yapılan radyo, televizyon ve veri yayını olan yerel yayınlara karşı hakkın kullanımında yetkili mahkeme başvuran kişinin ikametgâhı mahkemesidir.

inde tekrarı halinde bu idarî para cezaları yüzde elli oranında artırılır. İhlâlin, ihlâl tarihinden itibaren takip eden bir yıl içinde üçüncü kez tekrarı ihlâl ağırlığına göre izin uygulaması bir yıla kadar geçici olarak durdurulur. 3984 Sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" ve bu Kanunun bazı maddelerini değiştiren 4756 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair" Kanun 21.05.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni düzenlemeler, teknolojik gelişmeleri AB normlarını içermektedir. Kurul kararları idari yargının denetimine açıktır. Ayrıntılı Bilgi için lütfen bakınız; www.rtuk.org.tr

²⁵⁰ 3984 sayılı kanun, **Madde 3– (Değişik: 15/5/2002-4756/1 md.)**Bu Kanunda geçen deyimlerden; **a) Üst Kurul:** Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nu, **b) Radyo yayını:** Elektromanyetik dalgalar, veri şebekeleri ve diğer yollarla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan ses yayınlarını, **c) Veri yayını:** Radyo ve televizyon yayını ile birlikte, radyo ve televizyon programlarıyla ilintili ve radyo ve televizyon programlarından bağımsız verilerin, elektromanyetik dalgalar, veri şebekeleri ve diğer yollarla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan yayınları, **d) Televizyon yayını:** Elektromanyetik dalgalar, veri şebekeleri ve diğer yollarla halkın doğrudan alması maksadıyla yapılan, hareketli veya sabit resimlerin (görüntü) sesli veya sessiz kalıcı olmayan yayınlarını, **...f) TV kanalı:** Televizyon ve veri yayını yapmak üzere bir televizyon vericisinden yayılan elektromanyetik dalgaların işgal edeceği frekans alanını, **... h) Radyo ve televizyon vericisi:** Radyo, televizyon ve veri yayınlarının doğrudan alınmasına imkân veren yer veya uzaydaki hareketli veya sabit her türlü verici, aktarıcı, yansıtıcı ve güçlendirici cihaz ve sistemleri, **ı) Kablolu yayın:** Radyo, televizyon ve veri yayınlarının kablo, cam iletken ve benzeri bir fizikî ortam üzerinden abonelere ulaştırılmasını sağlayan yayın türünü, **i) Kapalı devre yayın sistemi:** Ulusal, bölgesel ve yerel yayınlar dışında eğitim, öğretim, güvenlik ve turizm gibi belirli amaçlar için bir bina dahilinde veya birbiri ile ilişkili binalar grubunda hedef kitleye ulaştırmak üzere genellikle kablo ile yapılan radyo, televizyon ve veri yayını, **j) Radyo alıcısı:** Radyo ve veri yayınları almaya ve dinlemeye yarayan cihazları, **k) Televizyon alıcısı:** Televizyon ve veri yayınları almaya ve izlemeye yarayan cihazları, **l) Ulusal yayın:** Bütün ülkeye yapılan radyo, televizyon ve veri yayını, **m) Bölgesel yayın:** Birbirine komşu en az üç il ve en çok bir coğrafi bölge alanının asgarî yüzde yetmişine yapılan radyo, televizyon ve veri yayını, **n) Yerel yayın:** Mülkî taksimat itibarıyla en az bir ilçe (merkez ilçe dahil) veya bir ilin alanının en az yüzde yetmişine yapılan radyo, televizyon ve veri yayını, **... p) Uydu yayını:** Radyo ve televizyon programlarının yetkili yayıncı veya hizmeti temin edecek kişi veya kuruluş tarafından şifreli veya şifresiz olarak uzayda sinyal iletebilen herhangi bir araç vasıtasıyla yapılan ilk yayını, **... s) Yayıncı:** Kamu tarafından izlenmesi için radyo, televizyon program ve veri hizmetleri tertip eden ve iletken veya değişiklik yapılmadan ve tam olarak üçüncü tarafa iletilmesini sağlayan gerçek veya tüzel kişiyi, **t) Program hizmeti:** Yukarıdaki bentte belirli alanlarda belirli bir yayıncı tarafından sağlanan ve tek bir hizmet içindeki tüm unsurları, **u) Reklam:** Bir ürün veya hizmetin alım, satım veya kiralanmasını geliştirmek, bir amaç veya düşüncüyü yaymak veya reklamcının istediği başka etkileri oluşturmak amacıyla, ücret veya benzer bir karşılık ile iletim zamanında reklamcıya tahsis edilen kamuya yönelik duyuruları, **v) (Değişik: 3/3/2004 – 5101/4 md.) Eser ve/veya bağlantılı hak sahipleri:** Eser, icra, fonogram ve yapımlar üzerindeki manevî ve malî hakları, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile düzenlenen gerçek veya tüzel kişileri, ..., ifade eder.

Özel radyo ve televizyon yayınları için cevap ve düzeltme hakkı 3984 sayılı Kanun'un 28. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin önceki iki düzenlemeden en büyük farkı yayıncıya başvuru aşamasının olmadığı doğrudan yargıya başvuru metodunu benimsemesidir. Kanunun aradığı şartlar ise kişilik haklarına saldırı teşkil eden yayınlar ile gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlardır (m 28/I).

Yayın kuruluşları yaptıkları her yayının bandını bir yıl muhafazaya mecburdur. İlgili dava açmaya esas olmak üzere, yazılı olarak Üst Kurul'a²⁵¹ başvurarak yayın bandından ücretini ödeyerek bir kopya isteyebilir (m. 28/II). Yargıya yapılan başvuru üzerine yargı gerekli incelemeyi yapar. Başvuru yerinde görülürse düzeltme ve cevap, saldırı teşkil eden veya gerçeğe aykırı yayının yapıldığı aynı saatte, aynı program içinde yayınlanır. Yayın süresi ve şeklini halin icabına ve delillere göre hâkim takdir eder (m 28/III). **Kişilerin yargıya başvurmaları yayından itibaren 10 gün içinde yapılır.** Mahkeme 3 gün içinde karar verir. **Verilen karara karşı tebliğden itibaren 3 gün içinde bir asliye ceza mahkemesine**²⁵² **itiraz edilebilir.** Asliye ceza mahkemesi 3 gün içinde karar verir. Asliye ceza mahkemesince verilen karar kesin olduğundan bu hak için Yargıtay aşamasından söz etmek düzenleme itibariyle mümkün değildir (m 28/IV).

Mahkeme kararı ilgili kuruluşa tebliğ edildiğinin ertesi günü yayın yapılır (m 28/V). Yayını yapmayan veya karara uygun şekilde yapmayan veya geciktiren kuruluşun **yayınlarından sorumlu en üst yöneticisi** ile kuruluşun sahibi olan **anonim şirketin yönetim kurulu başkanı hakkında** üçbin günden dokuzbin güne kadar **adli para cezasına hükmolunur.** Ayrıca, kuruluşa Üst Kurul'ca üç aya kadar gelir getirici yayın yapma yasağı verilebilir; fiilin tekrarı hâlinde yayın izni iptal edilir. Hangi yayınların gelir getirici yayınlar olduğu Üst Kurul tarafından belirlenir (m 28/VI)²⁵³.

Yetkili ve görevli mahkeme ulusal yayın yapan kuruluşlar için Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, bölgesel ve yerel yayın yapan kuruluşlar için başvuru sahibinin

²⁵¹ Radyo Televizyon Üst Kurulu.

²⁵² Sulh ceza mahkemesinin üst mahkemesi asliye ceza mahkemesidir. Fakat **CMK m. 268 / 3. f.** uyarınca ; a) Sulh ceza hâkiminin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulundukları asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir. b) **Sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa** itirazı inceleme yetkisi c) Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulundukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

²⁵³ Değişik altıncı fıkra: 23/1/2008 – 5728/468 md.

ikametgâhı sulh ceza mahkemesidir (m. 28/VII). Gerçek ve tüzel kişilerin ayrıca genel hükümlere göre ilgili yayın kuruluşuna karşı tazminat davası açma hakkı saklıdır. Yayın kuruluşu ile birlikte şirketin yönetim kurulu başkanı da müştereken ve müteselsilen sorumludur. Zarar doğurucu fiilin işlenmesinden sonra yayın kuruluşunun devredilmesi, başka bir kuruluşla birleşmesi veya sahibi olan şirketin herhangi bir surette değişmesi halinde yayın kuruluşunu devralan, birleşen ve her ne suretle olursa olsun yayın kuruluşunun sahibi veya hissedarı olan şirket ve şirketin yönetim kurulu başkanı da bu fiil nedeniyle hükmedilen tazminattan yayın kuruluşu ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur. Tazminat talebinin haklı görülmesi halinde (...) ²⁵⁴ fiilin ağırlık derecesine göre belirlenir. On milyar liralık alt sınır her yıl maliye bakanlığınca ilân edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır. Bu maddeye göre açılacak manevi tazminat davalarında hâkim tensip kararı ile birlikte bilirkişiyi de tayin eder ve davayı en geç altı ay içinde karara bağlar (m 28/VII) ²⁵⁵. Bu maddeye göre açılan davalarda tazminata hükmedilmesi halinde, bankalarca uygulanan en yüksek işletme kredisi faizi üzerinden temerrüt faizine de hükmedilir (m 28/ IX) ²⁵⁶.

Radyo veya televizyon yayınları yoluyla işlenen suçlardan dolayı **sorumluluk, Türk Ceza Kanunu’nun iştirak hükümlerine göre yayını yöneten veya programı yapanla birlikte sorumlu müdüre aittir.** Ancak şirketi idare ve temsile yetkili kişilerin, sorumlu müdürün incelemesinden geçmeden veya rızası hilafına bir yayına karar vermiş olması halinde; kendileri sorumlu olurlar. Bu hüküm, yayın kuruluşunun bu kanundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz (m. 28/ X) ²⁵⁷.

4.2. Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarından Dolayı Cevap ve Düzeltme Hakkının Doğması İçin Gereken Koşullar

Özel radyo ve televizyonlarda cevap ve düzeltme hakkına başvurabilmek için 3984 sayılı Kanun’da öne sürülen şartlardan biri olan “gerçek veya tüzel kişilerin kişilik

²⁵⁴ Bu arada yer alan “... tazminat miktarı, on milyar liradan az olmamak üzere...” ibaresi Anayasa Mahkemesinin 21/9/2004 tarihli ve E.:2002/100, K.:2004/109 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

²⁵⁵ Değişik: 15/5/2002-4756/12 md.

²⁵⁶ 15/5/2002-4756/12 md. ile eklenen IX. fıkra.

²⁵⁷ (23/1/2008 – 5728/468 md. ile eklenen X. fıkra.

hakkına saldırı” ile “Gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlar olarak belirlenmiştir (m.28/I).

4.2.1. Kişilik Haklarına Saldırı Teşkil Eden Yayınların Yapılması

Her ne kadar 5187 sayılı Basın Kanunu ile 2954 sayılı TRT Kanunu’nda şeref ve haysiyete dokunulması ibaresi varsa da 3984 sayılı Kanun’da bu ibare yerine gerçek ve tüzel kişilerin kişilik haklarına saldırı ibaresi düzenlenmiştir. Kişilik hakkı ibaresinin şeref ve haysiyet ibaresinden daha geniş bir anlam içerdiği tartışmasızdır. 3984 sayılı Kanunda öne sürülen şartlardan biri olan “*gerçek veya tüzel kişilerin kişilik hakkına saldırı*” (m.28/f.1), bazı müelliflerce Anayasa m 32 ile çelişki oluşturduğu iddia edilmiştir. Adı geçen müellifler bu kriter ile bariz bir biçimde Anayasa’ya aykırılık söz konusu olduğunu iddia etmişlerdir²⁵⁸.

Anayasa’da yer alan “haysiyet ve şeref” terimi ile “kişilik hakkı” terimi eş anlamda değildir. Kişilik hakkı, yukarıda kavram bölümünde de geniş bir şekilde izah ettiğimiz üzere çok geniş bir kavramdır ve bir bütündür; içerisinde de haysiyet ve şerefin yanı sıra, çeşitli değerler bulunmaktadır. Kişilik hakkı; fiziki, maddi kişilik değerleri (yaşama hakkı, vücut bütünlüğü hakkı, sağlık hakkı, hareket hürriyeti) ile sosyal ve ekonomik kişilik değerleri (haysiyet ve şeref, isim ve resim üzerindeki hak, özel hayat hakkı) ve duygusal kişilik değerleri (kişinin toplumda birlikte yaşadığı yakınlarıyla kurmuş olduğu ilişkiye saygı duyulmasını isteme hakkı, evlilik ilişkisinin sayılması hakkı ve ailesini sevmeye hakkı) gibi kişisel varlıklar üzerindeki tüm hakları ifade eden bir kavramdır. O halde sayılan değerlerin tamamına karşı cevap ve düzeltme hakkı kullanılabileceğinden, hakkın kapsamının oldukça genişlemesi ve içinden çıkılmaz bir hal alarak, basın-yayın özgürlüğünü sınırlayabilmesi ve suiistimale yol açabilmesi söz konusudur.

Ülkemiz pratiğinde özel radyo ve televizyonların kişileri haysiyet ve şerefleri ile bunun üst kavramı olan kişilik haklarına yoğun saldırı gerçekleştirdiği unutulmaması gereken bir vakadır. Özellikle birkısım grubun diğer kısım grubun ticari faaliyetlerini hedef alması haber ismi altında karalama faaliyeti yapması hepimizce tanıklık edilecek

²⁵⁸ Anayasaya aykırı olduğunu iddia eden görüşler için lütfen bkz İÇEL/ÜNVER: a.ge., 416; ÇOŞKUN, Sena: a.g.t., s. 108; ALTUNÇ Mehmet Sinan: a.g.t., s. 121.

kaçınılmaz gerçeklerdir. Böyle bir atmosferde özel radyo ve televizyon yayınları için kişiliğe saldırı kriterinin getirilmesi yasa koyucu tarafından bilinçli olarak tercih edildiği izlenimi vermektedir.

Kanaatimce 3984 sayılı kanun 28. madde hükmü yürürlükte olduğu sürece; kişiliğe saldırı özellikle 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yer alan yayın ilkelerinden (i) bendine aykırı ise cevap ve düzeltmeyi doğurur özellikleri taşıdığı anlamına geleceğinden, bu tür yayınlar için mutlaka şeref ve haysiyete dokunma şartını aramamak gerektiği kanaatindeyim. Yani kişilerin şahsiyetlerine sınırlar ötesinde saldırıda bulunmak özel radyo ve televizyon yayınları için kişilik hakkına saldırı olarak kabul edileceğinden cevap ve düzeltme hakkını doğurmuş olacaktır. Bu yorum her ne kadar basın özgürlüğüne ciddi sınırlama getirebileceği eleştirisi ile karşılaşabilecekse de, radyo ve televizyon yayınlarının etkinliğinin yazılı basından daha hızlı ve çabuk olduğu, bu tür haberlerin toplumda çabucak bir yargı veya infial oluşmasına sebebiyet verebileceği hatta yargı makamları üzerinde dahi bir tesir oluşturabileceği unutulmamalıdır. Cevap ve düzeltme hakkı kişiliğe saldırı için konulan etkin bir savunma hakkıdır.

4.6.1. Gerçeğe Aykırı Olduğu İddia Edilen Yayınların Yapılması

3984 sayılı Kanun 28. maddede cevap ve düzeltmeyi doğuran ikinci koşul, gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayındır. Burada kendileri ile ilgili ibaresinin olmaması, yayının cevap ve düzeltmeyi talep eden kişi ile ilgili olup olmadığının araştırılmayacağı anlamına gelmez. Zira hakkın kendisi kişinin şahsına münhasır olduğu için yayının da ilgili kişi ile rabıtalı olup olmadığının araştırılması da hakkın doğasının verdiği bir zarurettir²⁵⁹. Basın ve TRT yayınları izah edilirken yapılan açıklamalar aynen bu koşul için de geçerlidir. Cevap ve düzeltme hakkı, yalnızca radyo ve TV programlarında yapılan görüş açıklamaları ya da olay açıklamalarından dolayı değil, aynı zamanda programlara katılan izleyici ve dinleyicilerin görüş ve açıklamaları için de söz konusudur. İster haber ister yorum türünde olsun ya da ön hazırlıktan geçtikten

²⁵⁹ COŞKUN, Sena: a.g.t., s 110; özel radyo ve televizyon yayınlarında 3984 sayılı Kanunda belirtildiği üzere gerçeğe aykırı olduğu iddia edilen yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkının tanınması hükmü de Anayasa m.32 ile çeliştiği iddia etmektedir. Bu görüşe de katılmak mümkün değildir. Zira iddia edilen ifadesi olsa olsa gerçekliğin tespitine yön veren bir ifade olabilir yoksa tek başına cevap ve düzeltme hakkı için yeterli değildir.

sonra veya canlı olarak yayınlanan programlar olsun, koşulları varsa cevap ve düzeltme hakkı doğabilir.

4.7.Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Tarafları

Radyo ve televizyon yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkını kullanacak olanlar, 28. maddede belirtildiği üzere, gerçek ve tüzel kişilerdir. 3984 sayılı Kanun'da da, tıpkı TRT Kanun'unda olduğu gibi, özel hukuk tüzel kişilerine de bu hak tanınmıştır, Kanaatimizce her ne kadar kamu tüzel kişi ibaresi yoksa da kişi ibaresi kamu tüzel kişilerini de kapsadığından kamu tüzel kişilerin de cevap ve düzeltme hakkı vardır. Doktrinde karşı görüşte olan ve kamu tüzel kişilerin özel radyo ve televizyon yayınlarına karşı cevap hakkı olmadığını iddia edenler²⁶⁰ mevcut olsa dahi Yargıtay 7. C.D. 1995 tarihli kararında²⁶¹, kamu tüzel kişilerin de bu hakka sahip olduğunu karara bağlamıştır²⁶². Bazı müellifler ise 2954 sayılı Kanun'un kamu tüzel kişilere cevap ve düzeltme hakkı tanımadığını fakat 3984 sayılı Kanun'un tanıdığını ifade etmektedirler²⁶³.

3984 sayılı Kanun m 28'de, özel radyo ve televizyonlardaki yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı sahibinin bu hakkı kullanmadan önce vefat etmesi ve hakkı kullanma süresinin de geçmemesi durumunda, bu hakkın mirasçılara geçip geçmeyeceği konusunda bir düzenleme getirilmemiştir. Bu durumda özel radyo ve televizyon yayınları yoluyla bir kimsenin kendisi hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılması ya da kişilik hakkına dokunan yayın yapılması durumunda mirasçıların bu hakkı

²⁶⁰ İÇEL/ÜNVER: s. 417'de, ... 3984 sayılı yasanın kamu tüzel kişilerine cevap hakkını vermediği, 28. maddede Devlet dairelerinden ve kamu kuruluşlarından söz edilmediği için, bu tür kuruluşların özel radyo-TV yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakları bulunmadığı anlaşılmaktadır. ... fikri ile özel radyo ve televizyonların yayınlarına karşı kamu kurumlarının cevap ve düzeltme hakkını kullanamayacaklarını beyan etmektedir. Kanaatimizce göre müelliflerin bu fikrine katılmak mümkün değildir. Zira kişi ibaresi içinde kamu tüzel kişilerde yer aldığı gibi, dar yorumlama 1982 Anayasası m. 32'ye de aykırılık teşkil edecektir.

²⁶¹ YKD, Eylül 2005: Yargıtay 7. C.D. 07.06.1995, 1995/4522-5259.

²⁶² Aynı yöndeki görüş için COŞKUN, Atilla: a.g.e, s.89,90.

²⁶³ ÇETİN, Erol: s. 128: 2954 sayılı yasa cevap ve düzeltme hakkını yalnız gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilere vermiş, kamu hukuku tüzel kişilere 2954 sayılı yasa cevap ve düzeltme hakkı tanımamıştır. Aynı müellif 3984 sayılı yasa ise gerçek kişilerle birlikte kamu hukuku ve özel hukuk tüzel kişilerin tümüne cevap ve düzeltme hakkı tanıdığını ifade etmektedir.Yine aynı şekilde, ALTUNÇ, Mehmet Sinan: a.g.t., s. 122,123; müellif 2954 sayılı kanun 27. Maddede Özel Tüzel kişiler ibaresi var fakat kamu tüzel kişi ibaresi olmadığı gerekçesi ile TRT yayınları için için kamu tüzel kişilerin Cevap ve düzeltme hakkı olmadığı kanaatindeyken, 3984 sayılı kanun 28. Madde gereği Özel radyo ve TV yayınları için kamu tüzel kişilerin bu hakka sahip olduğunu kabul etmektedir.

kullanamayacaklarını iddia etmek mümkün değildir. Zira 5187 sayılı Kanun ve 2954 sayılı Kanun bu hakkı tanımışken 3984 sayılı Kanun'un bu hakkı mirasçılara tanımadığını iddia etmek kanunun ruhuna ve hakkın manasına aykırı bir yorum olur. 2954 sayılı Kanun hükmünü kıyasen buraya uygulamanın mümkün olduğu kanaatindeyim. Nitekim yapılacak bu kıyas ile ölenin mirasçılarında ilk başvuranın cevap hakkını kullanabileceği kabul edilmelidir²⁶⁴.

4.8.Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılma Usulü

3984 sayılı Kanun'da cevap ve düzeltme hakkı için başvuru yeri olarak yargı belirlenmiş; başvuru süresi ise, yayın tarihinden itibaren 10 günle sınırlandırılmıştır²⁶⁵. 3984 sayılı Kanun'a göre yapılacak başvurularda ulusal (yaygın) yayın yapan kuruluşlar için Ankara Sulh Ceza Mahkemesi bölgesel ve yerel yayın yapan kuruluşlar için ise başvuru sahibinin ikametgâhı sulh ceza mahkemesidir. Başvuran kişi, Yargı'ya başvurmadan önce ücretini ödemek kaydıyla, Üst Kurul'dan yayın bandını isteyebilecekleri gibi, mahkemeye başvurduktan sonra da yayın bandından bir kopya isteyebilirler. 3984 sayılı Kanun'a göre, yayın kuruluşları yaptıkları her yayının bandını bir yıl muhafazaya mecburdur (m.28/f.2). Kişi ayrıca RTÜK'e de yayıncı kuruluşu şikâyet edebilir. RTÜK de, bu bandı ilgili yayın kuruluşundan talep edebilir. Üst Kurul tarafından kendisinden ses veya görüntü bandı istenen yayıncı, bunu en geç üç gün içinde Üst Kurul'a göndermek zorundadır.

Başvuru üzerine mahkeme gerekli incelemeyi yaparak üç gün içinde kararını açıklar. Başvuru yerinde görüldüğü takdirde düzeltme ve cevap, saldırı teşkil eden veya gerçeğe aykırı yayının yapıldığı aynı saatte, aynı program içinde yayınlanır. Yayın süresi ve şeklini halin icabına ve delillere göre hâkim takdir eder. Verilen karara karşı tebliğden itibaren üç gün içinde bir üst mahkemeye, yani asliye ceza mahkemesine itiraz edilebilir. Üst mahkemenin üç gün içinde vereceği karar kesindir²⁶⁶.

²⁶⁴ İÇEL/ÜNVER: , s.417, 418.

²⁶⁵ 2954 sayılı kanun TRT yayınları için yayın tarihinden itibaren 7 gün içinde genel müdürlüğe başvurulacağını hükmetmişti. Yayınlanmazsa Ankara Sulh cezaya başvurulacaktır.

²⁶⁶ 2954 sayılı kanun 27 maddede cevap metninin ilgili kişinin belirleyeceği yazılı olup, üst mahkemeye itiraz süresi ile mahkemeye verilen karar süresi iki gündür.

4.9.Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarına Özgü Etik İlkeler

3984 sayılı Kanun'un radyo, TV ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkelerini düzenleyen 4. maddesinin 2. fıkrasının (f) bendinde radyo ve televizyonların yayınlarında kişilerin özel hayatlarının gizliliğine saygılı olması gerektiğini ifade etmektedir. Yine aynı şekilde (ı) bendinde ise kişilerin manevi şahsiyetlerine eleştiri sınırları ötesinde saldırıda bulunulmaması, cevap ve düzeltme haklarına saygılı olunması, soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberlerin soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olunmaksızın yayınlanmaması, saklı kalması kaydıyla verilen bilgilerin kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanmaması. ilkeleri zikredilmektedir. Aynı ilkeler “Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin²⁶⁷ “Yayın İlkeleri” başlıklı 5. maddesinin (ı) bendinde tekrar edilerek özel radyo ve televizyonların kişilerin cevap ve düzeltme haklarına riayet etmeleri gerektiği belirtilmiştir.

4.10. Özel Radyo ve Televizyonlarda Cevap ve Düzeltmenin Yayınlanmaması ve Sonuçları

Düzeltme ve cevabın yayımlanmaması hususu 3984 sayılı Kanun'un 28. maddesinin VI. fıkrasında düzenlenmiştir²⁶⁸. Yayını yapmayan veya karara uygun şekilde yapmayan veya geciktiren kuruluşun yayınlarından **sorumlu en üst yöneticisi** ile kuruluşun sahibi olan **anonim şirketin yönetim kurulu başkanı hakkında** üç bin günden dokuz bin güne kadar **adli para cezasına** hükmolunacağı düzenlenirken, **ayrıca yayıncı kuruluşu** Üst Kurul'ca üç aya kadar gelir getirici yayın yapma yasağı verilebileceği hüküm altına alınmaktadır. Kanun fiilin tekrarı hâlinde yayın izni iptal edileceğini ve hangi yayınların gelir getirici yayınlar olduğunun ise Üst Kurul tarafından tespit edileceğini belirlemektedir.

²⁶⁷ RG: 17 Nisan 2003, Sayı: 25082.

²⁶⁸ 3984 s. Y m 28 Değişik altıncı fıkra: 23/1/2008 – 5728/468 md.

İlgilinin üst kurula müracaatı ile RTÜK, Yayının yapılmaması hallerinde yirmi günden az olmamak, yayının mahkeme kararına uygun yapılmaması hallerinde on günden az olmamak, yayının geciktirilmesi hallerinde yedi günden az olmamak ve 3 aya kadar gelir getirici yayın yapma yasağını yayıncı kuruluşa verebilir. Fiilin tekrarı yayın izni iptal sebebi olarak kabul edilmektedir.

Bu husus daha ayrıntılı bir şekilde “**Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin** “38. maddesinde²⁶⁹ düzenlenmektedir. Yönetmelik uyarınca ilgili, dava açmaya esas olmak üzere yazılı olarak Üst Kurul’a başvurur, ücretini ödeyerek yayın bandından bir kopya isteyebilir. Mahkeme kararı ilgili kuruluşa tebliğ edildiğinin ertesi günü cevap ve düzeltme metni yayınlanır. Ancak, cevap hakkı doğuran programın yayın gününün ve saatinin, tebligatı izleyen günde verilen yargı kararının uygulanmasını mümkün kılmadığı durumlarda, söz konusu programın tebliğden sonraki ilk yayınında cevap hakkı kullanılır. Cevap hakkı doğuran program yayından kaldırıldığı ya da yayınına ara verildiği durumlarda cevap hakkı, yargı kararının tebliğini izleyen günde ve programın yayın saatinde kullanılır. Mahkeme kararı kendisine tebliğ edilen yayıncı tekzip metninin yayınlandığı tarihten itibaren üç gün içinde Üst Kurul’a bu kararın bir örneğini de göndererek, düzeltme ve cevap hakkının kullanıldığı gün ve saati bildirir. Gerçek ve tüzel kişilerin ayrıca genel hükümlere göre ilgili yayın kuruluşuna karşı tazminat davası açma hakkı saklıdır. Reklamlar ve program desteği alan yayınlar gelir getirici yayınlardır.

Yönetmeliğin 38. maddesinde zikredilen hususlar, 3984 sayılı Kanun’un 28. maddesindeki ana esasları tekrar etmekle birlikte uygulamayı göstermek bakımından, cevap ve düzeltme metninin yayınlanma usulleri gibi bazı hususlarda detaylara inmektedir.

Radyo ve televizyon yayınları ile işlenen suçlarda ise sorumluluk; 1) Yayını yöneten, 2) Programı yapan, 3) Sorumlu müdür olmak üzere TCK’nin iştirak hükümlerine göre ortak olarak belirlenmiştir. Ancak sorumlu müdür muhalefet etmesine rağmen ve incelemesinden geçmeden şirketi idare ve temsile yetkili kişiler

²⁶⁹ http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=c0962d2a-0248-4fd1-8755-593949538046 (s.e.t. 06.12.2009).

karar vermiş ise sorumlu müdürün sorumluluğu kalkar (m 28/ Ek. X. f.)²⁷⁰ hükmüyle sorumlu müdürün incelemesinden geçmeyen veya muhalefetine rağmen yapılan yayınlarda mesuliyetinin olmadığı belirlenmiştir.

5. İNTERNET ORTAMINDA YAPILAN YAYINLARDA CEVAP VE DÜZELTME HAKKI

İnternet ortamında yapılan yayınlarda cevap²⁷¹ ve düzeltme hakkı, 5651 sayılı Yasa'nın 9. maddesi ile ve "İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkı" başlığı adı altında düzenlenmektedir.

Bu düzenleme mülga 5680 sayılı yasanın ek 9. maddesi haricinde internet yayınlarına karşı cevap ve düzeltme hakkına ilişkin ilk düzenlemedir.²⁷² Bu düzenleme ile Basın Kanunu hükümlerinin internet ortamındaki yayınlara kıyasen uygulanıp uygulanamayacağına dair nazari tartışmalar da sona ermiştir²⁷³. İnternet ve internet ortamını kısaca tanımlamaya çalışırsak: İnternet dünya çapında yaygın bilgisayar ağlarına dayalı bir sitem olup, internet ortamı ise ülkemizde günlük dilde sanal alem, siber alem şeklinde ifadelerle de kullanılan internet üzerinde kullanılan bilgisayar ağları

²⁷⁰ 3984 sayılı Kanun 28 madde ye 23/01/2008 – 5728/468 md. kanun ile eklenen Ek onuncu fıkra "Radyo veya televizyon yayınları yoluyla işlenen suçlardan dolayı sorumluluk, Türk Ceza Kanununun iştirak hükümlerine göre yayını yöneten veya programı yapanla birlikte sorumlu müdüre aittir. Ancak şirketi idare ve temsile yetkili kişilerin, sorumlu müdürün incelemesinden geçmeden veya rızası hilafına bir yayına karar vermiş olması halinde; kendileri sorumlu olurlar. Bu hüküm, yayın kuruluşunun bu Kanundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz."

²⁷¹ Tarafımızca yapılan araştırmada cevap ve düzeltme hakkında bilimsel çalışmalar yapıldığı fakat özellikle 5651 sayılı yasanın 23.05.2007 de yürürlüğe girmesi ile henüz Türk Hukukunda internet yayınlarına ilişkin cevap ve düzeltme hakkını içeren adı geçen yasayı içeren düzenlemeyi inceleyen bir yüksek lisans veya doktora tezine rastlanmamıştır.

²⁷² Mülga 5680 sayılı basın yasasında sadece internet gazeteleri için bir hüküm vardı. Bu hüküm ile yürürlükten kaldırılan 5680 sayılı Basın Kanununa, 15.5.2002 tarihli ve 4756 sayılı "Radyo ve Televizyonların Yayınları Hakkında Kanunla eklenen, ek madde 9'da da "internet yayıncılığında sayfa açılması" durumunda, cevap ve düzeltme hakkına ilişkin Basın Kanununda yer alan tüm hükümlerin, internet gazeteciliğinde de geçerli olacağı vurgulanmıştır. "Ek Madde 9-(Mülga: 9.6.2004 - 5187/30 md) Bu Kanunun yalan haber, hakaret ve benzeri fiillerden doğacak maddi ve manevi zararlarla ilgili hükümleri, bilişim teknolojileri ve internet ortamında sayfa açılması veya elektronik gazete, elektronik bülten, vb. suretiyle yayınlanan her türlü yazı, resim, işaret, sesli veya sessiz görüntü ve benzerleri hakkında da uygulanır."

²⁷³ **İÇEL/ÜNVER:** s. 485,486 da gazete ve dergilerin web sayfalarındaki yayınlara için basın kanunundaki (5187 sayılı k. m.14) şartlar dâhilinde cevap ve düzeltme hakkının kullanılabilceği diğer internet yayınları için kullanılamayacağını yasal düzenlemenin gerektiği kanaatinde idirler.

Buna karşılık Basın Kanunu hükümlerinin internet ortamındaki yayınlara kıyasen dahi uygulanma olasılığının bulunmadığını savunan görüşlere göre internet gazetesinin 5187 sayılı Basın Kanunun 2. maddesinin (a) bendinde açıklanan basılmış eser tanımına girmediği ileri sürülmektedir.

Bu görüşler için lütfen bkz; **ÖZEL, Sibel:** s. 169,,170; **SINAR, Hasan:** İnternet ve Ceza Hukuku, İstanbul 2001, s. 142; **İLKİZ, Fikret:** İnternet ortamında Yayınlar, İnternet ve Hukuk, **Derleyen Yeşim M. Atamer,** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul 2004 s.453; sayın müellifleri bu kanaate sevk eden yasa eksikliği 5651 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile bu nazari tartışmaların sona erdiği düşüncesindeyim.

üzerinde oluşturulan kamuya açık ortamadır. Nitekim internet ortamının 5651 sayılı Kanun'un tarafından yapılan tanımı ise; haberleşme ile kişisel veya kurumsal bilgisayar sistemleri dışında kalan ve kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamdır. Bu ağda bilgisayarlar çift yönlü bilgi aktarımı yapabilmektedir.

Ülkemizde internet ortamında yapılan yayınlar ve bunlara karşı cevap ve düzeltme hakkı 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” ile düzenlenmiştir²⁷⁴.

5651 sayılı kanunun hazırlanmasında özellikle Almanya'nın 22 Temmuz 1997 tarihli “Teleservisler Kanunun”dan faydalanılmıştır. Kanun internet ortamındaki yayınları temel alarak hazırlanmış internet üzerinden yapılan fakat yayın niteliği taşımayan haberleşmeler bu kanunun kapsamı dışında tutulmuştur²⁷⁵. Nitekim kanun 1. maddesi ile amaç ve kapsamını; içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülük ve sorumlulukları ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usûller olarak belirlenmiştir. İnternet ortamında yapılan yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkı kullanılırken²⁷⁶ ve özellikle çalışmamızın kolay anlaşılır olması için birtakım kavramların ne anlama geldiğini izah etmekte fayda vardır. 5651 sayılı Yasa 2. m ile bu tanımlar yapılmaktadır²⁷⁷.

İnternet yayınlarında muhatap kişi içerik veya yer sağlayıcıdır. İnternet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve

²⁷⁴ 04.05.2007 tarihli 5651 sayılı yasa; R.G tarihi 23.05.2007, Sayı: 26530.

²⁷⁵ **SIRABAŞI, Volkan:** İnternet ve Radyo Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecavüz, Adalet Yayın Evi, Ankara 2003, s.239

²⁷⁶ Özellikle internet yayınlarında sıkça karşılaşılan (içeriğin yayında kalması ve arama motorları ile sürekli ortaya çıkması probleminden dolayı) içeriğin yayından çıkarılması tarafımızca da cevap ve düzeltme hakkı ile ilgili olarak kabul edildiğinden cevap ve düzeltme hakkı izah edilirken bu husus da izah edilmiştir.

²⁷⁷ 5651 sayılı **Tanımlar MADDE 2-** (1) Bu Kanunun uygulamasında; ... **b) Başkanlık:** Kurum bünyesinde bulunan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nı, **c) Başkan:** Telekomünikasyon İletişim Başkanı'nı, **ç) Bilgi:** Verilerin anlam kazanmış biçimini, **d) Erişim:** Bir internet ortamına bağlanarak kullanım olanağı kazanılmasını, **e) Erişim sağlayıcı:** Kullanıcılarına internet ortamına erişim olanağı sağlayan her türlü gerçek veya tüzel kişileri, **f) İçerik sağlayıcı:** İnternet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek veya tüzel kişileri, **g) İnternet ortamı:** Haberleşme ile kişisel veya kurumsal bilgisayar sistemleri dışında kalan ve kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamı, **ğ) İnternet ortamında yapılan yayın:** İnternet ortamında yer alan ve içeriğine belirsiz sayıda kişilerin ulaşabileceği verileri **h) İzleme:** İnternet ortamındaki verilere etki etmeksizin bilgi ve verilerin takip edilmesini, **ı) Kurum:** Telekomünikasyon Kurumu'nu (yeni ismi bilgi teknolojileri kurumu –BTK- olarak değişmiştir) **i) Toplu kullanım sağlayıcı:** Kişilere belli bir yerde ve belli bir süre internet ortamı kullanım olanağı sağlayanı, ... **k) Veri:** Bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılabilen her türlü değeri, **l) Yayın:** İnternet ortamında yapılan yayını, **m) Yer sağlayıcı:** Hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişileri, ifade eder.

sağlayan gerçek veya tüzel kişiler içerik sağlayıcıyı ifade ederken, hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişiler ise yer sağlayıcıları ifade etmektedir. İnternet kullanıcılarına, internet ortamına erişim olanağı sağlayan her türlü gerçek veya tüzel kişiler de erişim sağlayıcı olarak ifade edilmektedir.

Yasada geçen telekomünikasyon kurumu (5809 sayılı yasa ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu adını almıştır) ²⁷⁸ ile bu kurum altında düzenlenen Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB)²⁷⁹ önemlidir. Zira TİB'i internet sitelerinin RTÜK'ü gibi değerlendirmek mümkündür. TİB hukuk, teknik, idari ve internet daire başkanlığı şeklinde yapılan yapılanmada İnternet Daire Başkanlığı'nın görev alanlarından²⁸⁰ en önemlisi internet ortamında yapılan yayınları düzenlemek ve bu yolla

²⁷⁸ Telekomünikasyon kurumu 27.01.2000 tarihili 4502 sayılı yasa (R.G:29.01.2000, sayı 23948) yasa ile kurulmuş, politika ve strateji belirleme görevi ulaştırma bakanlığında iken düzenleyici fonksiyonlar telekomünikasyon kurumuna verilmiştir. Telekomünikasyon Kurumunun ismi (TK) 05.11.2008 tarihli 5809 sayılı yasa ile (RG:10.11.2008, Sayı 27050 mükerrer) Bilgi Teknolojileri İletişim Kurumu (BTK) olarak değiştirilmiştir. Kurum Türkiye'nin ilk sektörel düzenleyici kurumudur. Kurum, elektronik haberleşme sektöründe, rekabeti tesis etmek ve korumak, rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı uygulamaları gidermek için düzenlemeler yapmaktadır. Kurum 2008 yılı sonu itibarıyla 640 çalışana sahip bulunmakta ve ana birimlerin yer aldığı merkez teşkilatı yanında Kuruma bağlı 7 bölge müdürlüğü (Ankara, İstanbul, Samsun, Mersin, Diyarbakır, Erzurum ve İzmir) vardır. Ayrıntılı bilgi için lütfen bakınız; http://www.tk.gov.tr/Kurum_Hakkinda/Kur_Gorevleri.htm (s.e.t.:08.12.2009)

²⁷⁹ Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının kuruluşuna ilişkin 5397 sayılı Kanun 23.07.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. 23/05/2007 tarihli ve 26030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun 3 üncü ve 8 inci maddeler haricinde (3. Ve 8. maddeler yayın tarihinden 6 ay sonra) yürürlüğe girdi. Bu Kanun ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (eski adıyla Telekomünikasyon Kurumu) bünyesindeki Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının 5651 sayılı Kanunda sayılan İnternete ilişkin görevleri de yapması öngörüldü. Bu doğrultuda anılan görevleri yerine getirmek üzere İnternet Daire Başkanlığı oluşturuldu, 28/05/2007 tarihli ve 2007/301 sayılı Kurul Kararı ile Osman Nihat Şen İnternet Daire Başkanı olarak atandı. 05/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, 10/11/2008 tarihli ve 27050 Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Bu Kanunla, 5651 sayılı Kanunda önemli değişiklikler ve ilaveler yapılmıştır. "Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esaslar ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" 07/08/2009 tarihli ve 27312 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Ayrıntılı bilgi için lütfen bakınız <http://www.tib.gov.tr/kat/tarihce> (s.e.t.:08.12.2009)

²⁸⁰ TİB İnternet Daire Başkanlığının Görev Alanını Düzenleyen Yasal Dayanaklar: 04/05/2007 tarihli ve 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" 23/05/2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ayrıca 7258 sayılı "Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun" un 5728 sayılı yasayla değişik 5 nci maddesinde yer alan "...sabit ihtimalli veya müşterek bahis oynatanlar, oynanmasına yer veya imkan sağlayanlar ..." hakkındaki düzenleme "Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228)" suçuna paralel İnternet ortamında gerçekleşmesi durumunda genel uygulamaya dahil edilmiştir. 24/10/2007 tarihli ve 26680 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Telekomünikasyon Kurumu Tarafından Erişim Sağlayıcılara Ve Yer Sağlayıcılara Faaliyet Belgesi Verilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik", 01/11/2007 tarihli ve 26687 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik", 30/11/2007 tarihli 26716 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ve son olarak 01/03/2008 tarihli ve 26803 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Telekomünikasyon Kurumu Tarafından Erişim Sağlayıcılara Ve Yer Sağlayıcılara Faaliyet Belgesi Verilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar

işlenen suçlarla mücadele etmektir. Günlük bir gazetede çıkan haberde 15.05.2009 tarihi itibarıyla 1814 internet sitesinin TİB tarafından yasaklandığı yazılıdır²⁸¹. Bazı durumlarda hâkim veya mahkeme kararı olmadan dahi TİB'in erişimi engelleme kararı verme yetkisi vardır²⁸². Nitekim TİB kendi bünyesinde internet siteleri için bir ihbar hattı kurmuştur²⁸³.

5.1. İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkı

İnternet ortamında yapılan yayının içeriği ile hakları ihlal edildiğini iddia eden kişi, internet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek veya tüzel kişiler olan içerik sağlayıcıya²⁸⁴, buna ulaşamaması halinde hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişileri, ifade eden yer sağlayıcısına başvurarak kendisine ilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını ve yayındaki kapsamdan fazla olmamak üzere hazırladığı cevabı bir hafta süre ile internet ortamında yayımlanmasını isteyebilir. Burada önemli bir husus da herhangi bir kullanıcısının yayınladığı hukuka aykırı içerikten, bu kanun hükümlerine uygun olarak haberdar edilmesi halinde ve teknik olarak engelleme imkânı bulunduğu ölçüde erişimi engellemekle, erişim sağlayıcının da yükümlü olmasıdır (md. 6/1-a).

Burada içerik sağlayıcı veya yer sağlayıcının tespiti önem arz etmektedir. Özellikle “tr” uzantılı web siteleri için ODTÜ tarafından işletin www.nic.tr sitesinden

Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” hükümleri çerçevesinde mezkur Kanunun çerçevesinde faaliyetlerine devam etmektedir.

²⁸¹ **Haber Türk gazetesi**, “1814 internet Sitesi Yassah Kardeşim”, 15.05.2009, s. 5; ... haberde ülkemizin internette site erişimini engelleme konusunda rekora gittiği, TİB'e 69 bin ihbarın yapıldığı yazılıdır.

²⁸² İçeriği birinci fıkrada belirtilen suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde veya içerik veya yer sağlayıcısı yurt içinde bulunsun bile, içeriği 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan çocukların cinsel istismarı (TCK m(103/1 Fıkra) ile Müstehcenlik (TCK m. 226) yazılı suçları oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararı **re'sen Başkanlık tarafından** verilir. Bu karar, erişim sağlayıcısına bildirilerek gereğinin yerine getirilmesi istenir. 5651 sayılı yasa madde 8(13) (Ek: 5/11/2008-5809/67 md.) işlemlerin yürütülmesi için Başkanlığa gönderilen hakim ve mahkeme kararlarına 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre Başkanlığa itiraz edilebilir.

²⁸³ <http://www.ihbarweb.org.tr/index.html> (s.e.t.: 07.11.2009).

²⁸⁴ **İÇEL/ÜNVER**: s.475, ...İçerik sağlayıcının tanımı: İçerik sağlayıcı (Access Provider), internet kullanıcıları tarafından erişilebilen herhangi bir internet yayınının içeriğini hazırlayan ya da diğer bir deyişle bilgiyi bizzat üreten internet süjesidir. Şeklinde vermiştir.

faydalanmak mümkündür²⁸⁵. İnternet ortamındaki yayınlarda cevap hakkı kullanılırken içeriğin yayından çıkarılmasını talep etme hakkının da düzenlenmesi isabet olmuştur. Aksi takdirde bir taraftan cevap veya tekzip metni dururken diğer taraftan cevap gönderilen metin internet ortamında durmuş kalacaktır.

İnternet ortamındaki yayınlara karşı cevap hakkını, 5651 sayılı Yasa'nın 9. maddesi düzenlemiştir. İçerik nedeniyle **hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi, içerik sağlayıcısına**, buna ulaşamaması halinde **yer sağlayıcısına başvurarak** kendisine ilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını ve yayındaki kapsamından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabı **bir hafta süreyle** internet ortamında yayımlanmasını isteyebilir. İçerik veya yer sağlayıcı **kendisine ulaştığı tarihten itibaren iki gün içinde, talebi yerine getirir**. Bu süre zarfında talep yerine getirilmediği takdirde reddedilmiş sayılır (m 9/I). Talebin reddedilmiş sayılması halinde, kişi **onbeş gün içinde yerleşim yeri sulh ceza mahkemesine başvurarak**, içeriğin yayından çıkarılmasına ve yayındaki kapsamından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabın **bir hafta süreyle internet ortamında** yayımlanmasına karar verilmesini isteyebilir. **Sulh ceza hâkimi bu talebi üç gün içinde duruşma yapmaksızın karara bağlar**. Sulh ceza hâkiminin kararına karşı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir (m 9/II). Sulh ceza hâkiminin kesinleşen kararının, birinci fıkraya göre yapılan başvuruyu yerine getirmeyen içerik veya yer sağlayıcısına tebliğinden itibaren iki gün içinde içerik yayından çıkarılarak hazırlanan cevabın yayımlanmasına başlanır (m 9/III). Sulh ceza hâkiminin kararını bu maddede **belirtilen şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirmeyen sorumlu kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır**. İçerik veya yer sağlayıcının tüzel kişi olması halinde, bu fıkra hükmü yayın sorumlusu hakkında uygulanır (m 9/IV).

Yasa düzenlemesinde internet yayınlarına cevap ve düzeltme hakkı için başvuru yaparken bir sürenin tayin edilmediği görülmektedir. Fakat yine de yayının yapıldığı tarihten 2 ay içinde cevap ve düzeltme hakkının kullanılması gerektiğini söylemek mümkündür. Yalnız içeriğin yayından çıkarılması talebinin kişinin öğrendiği tarihten

²⁸⁵ www.nic.tr sitesinden “tr” uzantılı web sitelerinin sorumlu kişilerini, sorumlu sorgulama sayfasından tespit etmek mümkünken; “com”, “net”, “org”, “biz” gibi uluslararası uzantıların sorumlu kişilerini tespit etmek nispetten daha zordur. Uluslararası uzantıların alan adları tahsisini, internet alan adları konusunda en yetkili kuruluş olan “InterNIC” (ABD) tarafından yapıldığından, bu internet sitelerinin içerik ve yer sağlayıcısının tespitini de “InterNIC” isimli kuruluştan sorgulamak mümkündür. Bkz aşağıda s. 101, dn. 288.

itibaren bir süreye tabi olmaksızın (yargıya başvuru süresi 15 gün olup kesindir) yapabileceğini söylemekte fayda vardır. Zira içerik kişi hakkını ihlal etmesine rağmen sürenin geçmesi nedeniyle yayında tutulması cevap ve düzeltme hakkı süresinde kullanılmadı diye sürekli yayında kalmasını sağlamış olacaktır. Her ne kadar içerik ve yer sağlayıcıya başvuru için bir süre düzenlenmese de yargıya başvuru için süre düzenlemesi mevcuttur. Talebin içerik veya yer sağlayıcısına ulaştığı tarihten itibaren 2 gün içinde yerine getirilme zorunluluğu olduğundan bu talep 2 gün içinde yerine getirilmediğinde reddedilmiş sayılmakta ve bu aşamada 15 gün içinde yerleşim yeri sulh ceza mahkemesine başvurma süresi başlamaktadır. Bu sürenin hak düşürücü süre olmasından dolayı kaçırılması halinde yanlış içeriğin yayında kalma riski ile kişinin karşılaşabileceğini söylemekte fayda vardır.

5.6.İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkının Doğması İçin Gereken Koşullar

5651 sayılı Kanun, 9. madde ile “İçerik nedeniyle hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi” ibaresini kullanmıştır. Kanunda geçen hakları ibaresi ile kişilik hakkını ve bu hak altında olan kişinin duygusal, bedensel, mesleki ve ekonomik hakları şeklinde sıralayabileceğimiz ve asla sınırlandırılmayacak olan, toplum yapısı ve değerleri değişip geliştikçe artan alt hakları da anlamak gerektiği kanaatindeyim²⁸⁶. Zira hakları ibaresi ile kişilerin, kişilik hakkından dolayı sahip olduğu her türlü hak olarak anlamak maddenin düzenleme gayesine ve ruhuna uygun bir yorum teşkil edecektir. Kişilik hakkı derken, bunu sadece şeref ve haysiyete dokunma ile sınırlamanın, düzenlemenin lafzına ve ruhuna aykırılık teşkil edeceği düşüncesindeyim. Kanun koyucunun bu düzenlemeyi yaparken şeref ve haysiyete dokunma yerine “hakların ihlali” ibaresini madde metninde özellikle tanzim ettiğini, bunun gerekçesinin ise içeriğin yayından çıkarılmasına kolaylık sağlamak gayesi olduğu kanaatindeyiz.

Esasen internet ortamında yapılan yayınlarda cevap ve düzeltme hakkının doğması için gereken koşulların 3984 sayılı Yasa ile düzenlemeye alınan özel radyo ve televizyon yayınları ile aynı koşullar taşıdığını kabul etmek gerekir. Zira adı geçen 3984

²⁸⁶ Bkz. yukarıda s. 9-vd.; Cevap ve Düzeltme Hakkının Kişilik Hakkı Kavramıyla İlişkisi, başlığı altındaki açıklamalar.

sayılı Yasa'nın 28. maddesinde kişilik hakkına saldırı, cevap ve düzeltme hakkını doğuran bir sebep olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla 3984 sayılı Yasa'ya tabi yayınlarda cevap ve düzeltme hakkını doğuran sebepler internet yayınları için de geçerlidir. Zira bu hususu düzenleye 5651 sayılı Yasa madde 9 ile hakları ihlal olan ibaresini kullanmışken, 3984 sayılı Yasa'nın madde 28 ile kişilik hakkına saldırı olan ibaresini kullanmıştır. Her iki ibarenin birbirinden çok da farklı olmadığı, hak ihlali ile kastedilenin de kişilik hakkı ihlali olduğunu söylemekte beis yoktur. İnternette yapılan yayınlarda da gerçeğe aykırı yayın yapılması durumunda hiç şüphesizdir ki cevap ve düzeltme ile içeriğin yayından çıkarılmasının talep edilebileceği açıktır.

İçeriğin yayından çıkarılması hususunda cevap ve düzeltme hakkına oranla hâkimin veya hâkimden önce içerik veya yer sağlayıcının kişilik hakkına daha saygılı yaklaşması hukuk düzenin sağladığı emniyetli ortam için zaruri bir tutumdur. Zira kişiler hakkında yanlış bilgi veren, kişilerin haklarını ihlal eden yayınlar, içerikten çıkarılmadığı sürece, ihlali içeren internet yayınları, doğası gereği sürekli herkese açık olacağından, hak ihlali de devam etmiş olacaktır. Kişinin hakkını ihlal eden yayın için cevap ve düzeltmenin aynı yayında yayımlanması, içerik yayından çıkarılmadığı sürece ciddi bir etki göstermeyecektir²⁸⁷. Kanaatimce; cevap hakkı doğuran her internet yayını için içeriğin yayından çıkarılmasını talep etmek mümkünken, içeriğin yayından çıkarılmasını sağlayacak her yayın için cevap ve düzeltme hakkını kullanmak mümkün değildir. Buna örnek olarak kişiye ait olan veya olmayan resmin kullanılmasını gösterebiliriz. Örneğin belli bir meslek erbabını tanıtan (örneğin Türkiye Barolar Birliği gibi) bir meslek kuruluşuna üye olan bir kişi adres kısmında resminin gösterilmesi istemiyorsa, internet sitesinden bu resmi yayından kaldırılmasını talep edebilir. Fakat bu olay bu kişiye cevap ve düzeltme hakkı vermez.

5.7. İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkının Tarafları

İçerik nedeniyle hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi ile içerik ve yer sağlayıcılar bu hakkın taraflarıdır. Öncelikle kişi ibaresinin gerçek ve tüzel kişileri

²⁸⁷ Aynı şekilde kişi hakkında olumlu da olsa, kişiyi yücelten de olsa, yayın hakikate muhalif ise ilgili kişi cevap ve düzeltme hakkını kullanabilir. Örneğin profesör olmadığı halde, kişi hakkında profesör olduğu yönünde bir yayın yapılmışsa, kişi düzeltme hakkını kullanarak bu yayının düzeltilmesini talep edebilir.

kapsadığını, tüzel kişilerin de kamu ve özel tüzel kişileri kapsadığını kabul etmek gerekir. Zira yukarıdaki açıklamalarımızda da anlaşılabacağı üzere kişi ibaresi tek başına sadece gerçek kişileri kapsamaz. Kamu ve özel tüzel kişileri de kapsar. Dolayısıyla içeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkını kullanacak kişiler olarak gerçek, özel ve kamu tüzel kişiler olarak kabul etmek gerekir. Kişi vasfı olmayan topluluklar bu haktan faydalanamazlarsa da bu gruptan hakları haleldar olan kişilerin kendi adlarına bu hakkı kullanmalarında bir mani yoktur.

Bu hakkın kullanımında taraflar internet yayınından dolayı hakkı ihlal edilen kişi ile içerik sağlayıcısı, buna ulaşamaması halinde yer sağlayıcısıdır. İçerik ve yer sağlayıcının tespiti önem arz eden bir husus teşkil etmektedir. Kaldı ki içerik, yer ve erişim sağlayıcıları, yönetmelikle belirlenen esas ve usûller çerçevesinde tanıtıcı bilgilerini kendilerine ait internet ortamında kullanıcıların ulaşabileceği şekilde ve güncel olarak bulundurmakla yükümlüdür (m 3/1 f). Her ülkenin bir alan adı uzantısı olduğu için Türkiye'nin de internetteki alan adı uzantısı "tr"dir. Ülkemizde "tr" uzantılı alan adı tahsisini ODTÜ yapmaktadır. Özellikle "tr" uzantılı internet sitelerinin alan adı sahiplerinin (tr uzantılı web siteleri) tespiti için, <https://www.nic.tr/index.php> adresinden ALAN ADI SORGULAMA kısmından alan **adı sahibini, idari, ödeme ve teknik sorumluyu** tespit etmek mümkündür. Uluslararası olan "com" uzantılı internet alan adları tahsisini, internet alan adları konusunda en yetkili kuruluş olan "InterNIC" (ABD) tarafından doğrudan doğruya yapılmaktadır²⁸⁸.

Dolayısıyla "tr" uzantılı bir sitede kişi hakkını haleldar eden bir yayın varsa adı geçen alan adı sorgulama kısmından alan adının sahibini tespit etmek mümkündür. Buradan içerik ve yer sağlayıcıyı da tespit etmek mümkündür. Genellikle sitenin içeriğinden kim tarafından hazırlandığını tespit etmek mümkündür. Fakat buradan elde edilecek bilgiler yanlış da olabileceği için TİB'den ilgili sitenin içerik ve yer sağlayıcısının kim olduğunu öğrenmek mümkündür. Her web sitesinin bir alan adı sahibinin olduğunu unutmamak gerekir. Önemli olan alan adı sahibini tespit etmektir. Zira bazen ünlü kişiler adına web siteleri açılmakta fakat web sitelerinin gerçekte ünlü kişi ile bir bağlantısı olmamaktadır. Görünürde ünlü kişi her ne kadar içerik sağlayıcı veya alan adı sahibi gözükse bile gerçekte adı geçen ünlü kişi alan adı sahibi

²⁸⁸ İÇEL/ÜNVER: a.g.e., s. 484; bkz yukarıda s. 98, dn 285.

olmayabilmektedir. Bu problem “tr” uzantılı sitelerde fazlaca yoktur. Zira “tr” alan adı verilirken alan adına ilişkin bilgi ve belgeler de istenmektedir.

İnternette içeriklerin yayından çıkarılmadığı sürece sürekli göz önüne getirilmesini eleştiren bir köşe yazarı²⁸⁹ “internet, bence çok kötü bir şey; istediğiniz aklınıza getirmek istemediğiniz ne kadar şey varsa, bir anda önünüze çıkabiliyor. ... Eskiden, gazetede çıkmış haberler arşivde sayfaların arasında kaybolur giderdi. Şimdi, bir mezuniyet gecesinde içkiyi kaçırıp üniversite gazetesine konu olan kişinin adı ömrü billah internette kalıyor, hep önünde bariyer oluyor...” şeklinde eleştiride bulunmuştur. Bu anlamada içeriğin yayından çıkarılmasını talep hakkı internet yayınları için cevap ve düzeltme hakkı kadar önemlidir.

5.8. İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkının Kullanılma Usulü

Bu hakkın kullanılması usulü yargıya başvurmadan önce içerik veya yer sağlayıcısına başvurmakla başlamaktadır. İçerik nedeniyle **hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi, içerik sağlayıcısına**, buna ulaşamaması halinde **yer sağlayıcısına başvurarak** kendisine ilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını ve yayındaki kapsamından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabı bir hafta süreyle internet ortamında yayımlanmasını isteyebilir.

İçerik veya yer sağlayıcı **kendisine ulaştığı tarihten itibaren iki gün içinde, talebi yerine getirmekle mükelleftir**. Bu süre zarfında talep yerine getirilmediği takdirde reddedilmiş sayılır. Burada dikkat edilmesi gereken husus içeriğin çıkarılması ve cevap hakkına ilişkin talebin içerik ve yer sağlayıcıya ulaştığı tarihten itibaren 2 gün içinde cevap hakkı yayınlanmazsa ve içerik yayından çıkarılmazsa bu talebin reddedildiği anlamına gelmesi ve kişiye bu kez yargıya başvurma hakkı tanınmasıdır. Mahkemeye başvururken yayınlanmayan iki gün için erişim tarihi yazılı birer çıktı alınması ve yargıya başvururken dilekçeye eklenmesi tavsiye edilir.

Talebin reddedilmiş sayılması halinde, kişi **onbeş gün içinde yerleşim yeri sulh ceza mahkemesine başvurarak**, içeriğin yayından çıkarılmasına ve yayındaki kapsa-

²⁸⁹ SATMIŞ, Doğan: “Gazetecilik Profesörünü Yanıltan Gazete”, **Haber Türk Gazetesi**, 23.04.2009, s. 19.

mından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabın **bir hafta süreyle internet ortamında** yayımlanmasına karar verilmesini isteyebilir. Burada 3984 sayılı Yasa'dan farklı olarak her halükarda kişinin yerleşim yeri sulh ceza mahkemesinin yetkili olduğu belirtilmiştir. Oysaki 3984 sayılı Yasa ile ulusal yayın yapan özel televizyon ve radyolar için yetkili sulh ceza, Ankara Sulh Ceza Mahkemesi olarak kabul edilmişken bölgesel yayın yapanlarda ise kişinin yerleşim yeri sulh ceza mahkemesi yetkilendirilmiştir. **Sulh ceza hâkimi bu talebi üç gün içinde duruşma yapmaksızın karara bağlar**²⁹⁰.

Sulh ceza hâkiminin kararına karşı asliye ceza mahkemesine itiraz yoluna gidilebilir²⁹¹. Sulh ceza hâkiminin kesinleşen kararının, birinci fıkraya göre yapılan başvuruyu yerine getirmeyen içerik veya yer sağlayıcısına tebliğinden itibaren iki gün içinde²⁹² içerik yayından çıkarılarak hazırlanan cevabın yayımlanmasına başlanır.

5.9. Cevap ve Düzeltme Hakkına İlişkin İnternet Yayınlarına Özgü Etik İlkeler

İçerik, yer ve erişim sağlayıcıları, yönetmelikle belirlenen esas ve usuller çerçevesinde tanıtıcı bilgilerini kendilerine ait internet ortamında kullanıcıların ulaşabileceği şekilde ve güncel olarak bulundurmakla yükümlüdür (md.3/1). Gazetelerin künyeleri gibi bu tanıtıcı bilgilerin kullanıcıların ulaşabileceği şekilde güncel olarak internet ortamında bulundurmak, hak ihlallerinde muhatabın tespiti için önemli bir bilgidir.

İnternet ortamındaki yayının ilk sorumlusu ve asıl sorumlusu içerik sağlayıcıdır. Nitekim 5651 sayılı Yasa; İçerik sağlayıcı, internet ortamında kullanıma sunduğu her türlü içerikten sorumludur (m 4/1 f) ibaresi ile asıl sorumluluğun içerik sağlayıcıda olduğunu düzenlemiştir. Zira yer sağlayıcı cevap hakkı açısından ancak kendisine haber verilmesi durumunda sorumludur. İçerik sağlayıcı, bağlantı sağladığı başkasına ait

²⁹⁰ 2954 sayılı yasa ile TRT yayınları için 2 gün, 3984 sayılı yasa ile özel radyo ve TV yayınları için 3 gün içinde hakim karar verilir. Bu süre düzenleyici bir süredir.

²⁹¹ Kararı veren sulh ceza hakimi asliye ceza hakimi ise ağır ceza mahkemesine itiraz edilir(CMK m 268/III). Tatbikata yönelik kolaylık sağlaması için itiraz edilirken **itirazen yetkili mahkemeye gönderilmek üzere ibaresi yazılarak itiraz dilekçesi** sulh ceza mahkemesine verilebilir. Sulh ceza mahkemesi bu dilekçe üzerine re'sen görevli mahkemeye dilekçeyi havale eder.

²⁹² 2954 sayılı kanun ile TRT yayınlarında mahkeme kararını tebliği ile 2 gün içinde tekzip yayınlanırken, 3984 sayılı yasayla Özel radyo ve TV yayınlarında mahkeme kararının tebliğinin ertesi günü tekzip yayınlanır. 5187 sayılı yasayla basına ilişkin düzenlemede günlük yayın ise 3 gün içinde, günlük değilse tebliğden itibaren 3 gün geçtikten sonraki ilk nüshada yayınlanır.

içerikten sorumlu değildir. Ancak, sunuş biçiminden, bağlantı sağladığı içeriği benimsediği ve kullanıcının söz konusu içeriğe ulaşmasını amaçladığı açıkça belli ise genel hükümlere göre sorumludur (m 4/2 f). Yer sağlayıcı, yer sağladığı içeriği kontrol etmek veya hukuka aykırı bir faaliyetin söz konusu olup olmadığını araştırmakla yükümlü değildir (m 5/1 f).

Yer sağlayıcı, yer sağladığı hukuka aykırı içerikten, ceza sorumluluğu ile ilgili hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu kanunun 8'inci ve 9'uncu maddelerine göre haberdar edilmesi halinde ve teknik olarak imkân bulunduğu ölçüde hukuka aykırı içeriği yayından kaldırmakla yükümlüdür (md.5/2). Herhangi bir kullanıcısının yayınladığı hukuka aykırı içerikten, bu kanun hükümlerine uygun olarak haberdar edilmesi halinde ve teknik olarak engelleme imkânı bulunduğu ölçüde erişimi engellemekle, erişim sağlayıcı da yükümlüdür (md. 6/1-a).

5.10. İçeriğin Yayından Çıkarılmamasıyla, Cevap Hakkının Kullandırılmaması ve Sonuçları

Sulh ceza hâkiminin kararını 5651 sayılı Yasa'nın dokuzuncu maddesinde **belirtilen şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirmeyen** (Sulh ceza hâkiminin kesinleşen kararının, yerine getirmeyen içerik veya yer sağlayıcısına tebliğinden itibaren iki gün içinde) **sorumlu kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.** İçerik veya yer sağlayıcının tüzel kişi olması halinde, bu fıkra hükmü **yayın sorumlusu hakkında uygulanır.** 5651 sayılı Yasa cevap hakkına uyulmamasını altı aydan iki yıla kadar bir hapis cezası ile cezalandıran bir suç haline getirmiştir. İçerik sağlayıcının, kendisine haber verilen yer sağlayıcının; gerçek kişi olması halinde ve yayından sorumlu ise kendisi, tüzel kişi olması halinde ise yayın sorumlusu bu suçtan dolayı cezalandırılacak kişi olacaktır.

Maddede düzenlenen hapis cezalarının diğer kitle iletişim araçları için düzenlenmemiş olması eleştirilebilecek bir husustur. Cevap ve düzeltme hakkına ilişkin mevzuatın tümünde bir uyum olması açısından hapis cezası yerine ağır para cezasının tanzim edilmesinin daha uygun olacağı kanaatindeyim.

III. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILDIĞI DİĞER İMKÂNLAR

Cevap ve düzeltme hakkını kullanmayı sağlayan yasal düzenlemeler haricinde diğer imkânlarla; basın konseyine şikâyet ederek, basın toplantısı yaparak, ilan vererek ve sair yöntemlerle cevap ve düzeltme hakkını kullanmak mümkündür.

Bu hakkın ücret ödenerek ilan yoluyla veya düzenlenecek basın toplantısı ile de kullanılabilceği tartışmasızdır. Basın toplantısı, özellikle siyasetçilerin veya meşhur kişilerin sıkça kullandığı bir yöntemdir. Aşağıda beş başlık altında incelediğimiz, yasal imkânlar haricinde diğer imkânlarla kullanılan cevap ve düzeltme hakkının yasal bir müeyyidesinden söz etmek mümkün değildir. İkinci ana başlık ile bu ana başlık arasındaki en büyük fark da diğer imkânlarla kullanılan tekzip hakkı için yasal bir yaptırımın olmamasıdır. Yani basın konseyine şikâyet yoluyla yapılan bir başvuruda hak ihlalinin olduğu tespit edilse dahi ilgili yayıncı kuruluş tekzip metnini yayınlamak zorunda değildir. Yine basın toplantısı yapılmasına rağmen hakkı ihlal eden yayıncı kuruluş düzeltme veya cevabı içeren açıklamayı, yasal yol kullanılmadığı için yayınlama külfetleri bulunmamaktadır.

Her ne kadar cevap ve düzeltme hakkının ihlal edildiği basın konseyi tarafından şikâyet üzerine tespit edildikten sonra ilgili gazeteci veya yayıncı kuruluşa BKYK tarafından uyarı veya kınama cezası verilebilse de, verilecek bu cezanın muhatap için yasal bir müeyyidesi yoktur. Diğer imkânlardan kastımız Türk Hukuku'ndaki yasal düzenlemeler dışında kullanılabilcek cevap ve düzeltme olasılıklarıdır.

1. BASIN KONSEYİ ARACIYLA CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASI

Cevap ve düzeltme hakkı ihlal edilen kişiler ilgili yayıncı kuruluşu ve gazeteciyi Basın Konseyi'ne şikâyet edebilirler. Basın Konseyi'ne²⁹³ şikâyet için yayın üzerinden 2 aylık sürenin geçmemiş olması gerekir. Bu süre geçmemiş ise, Türkiye'de yayımlanan

²⁹³ **Basın Konseyi Adresi:** Halaskargazi caddesi No:212 Kat:7; Osmanbey/İstanbul Tel: (212) 224 95 13 ve 224 95 15 Faks No: (212) 224 95 14.

her türlü gazete, dergi, haber ajansı, radyo, televizyon yayını veya gazeteci hakkında, Basın Konseyi'ne şikâyetle bulunmak mümkündür. Ancak yapılacak başvurunun yazılı olması, basın meslek ilkelerinden hangisinin²⁹⁴ (hangilerinin) ihlal edildiğinin belirtilmesi, söz konusu yayının aslının ses yahut görüntü kaydının veya fotokopisinin konseye gönderilmesi şarttır. Basın Konseyi'nin bir yaptırım gücü olmamasına rağmen konsey üyeleri basın meslek ilkelerine uymayı ve kendileri ile ilgili BKYK kararlarını yayınlamayı taahhüt etiklerinden, BKYK'ya yapılan şikâyetten cevap ve düzeltme hakkını yayınlama açısından bir netice almak mümkündür. Basın konseyi tarafından ilan edilen basın meslek ilkelerinden bir tanesi de basın organlarının, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duymaları gerektiğidir. Konseyin hiçbir işlemi paralı değildir. 07.12.2009 tarihi itibarıyla Basın Konseyi'ne 2119 bireysel üye, 9 ulusal gazete, 9 adet ulusal televizyon kanalı ve 4 adet haber ajansı üyedir²⁹⁵.

Basın Konseyi bünyesinde kurulan Basın Konseyi Yüksek Kurulu (BKYK), şikâyetleri değerlendiren kurul olup, en az 9 üyenin katılımı ile toplanıp kararlarını mevcudun çoğunluğu ile verir. Usulüne uygun şikâyetleri karar bağlayan BKYK'da her üyenin bir oy hakkı vardır. Çekimser oy verilmediği BKYK kararları kesindir. Sadece ilk incelemede maddi hata yapıldığı, şikâyetçi ile şikâyet edilenin sunduğu bir kanıtın

²⁹⁴ **BASIN MESLEK İLKELERİ:** 1. Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.2. Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı yada incitici yayın yapılamaz.3. Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez.4. Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadeler yer verilemez.5. Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.6. Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.7. Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.8. Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.9. Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse "suçlu" ilan edilemez. 10. Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez. 11. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.12. Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.13. Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır. 14. İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir. 15. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir. 16. Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar. http://www.basinkonseyi.org.tr/lang_tr/complaintMethods.asp (s.e.t.:07.12.2009).

²⁹⁵ Bireysel üye sayısı 2119, ulusal gazeteler; Hürriyet, Milliyet, Posta, Radikal, Vatan, Türkiye, Ortadoğu, Oğün Gazetesi; Ulusal TV Kanalları, TV8, TRT, TGRT, STAR TV, STV, NTV, KANAL7, KANAL D, CNN TÜRK; Haber ajansları ise Anadolu, Doğan Haber, Cihan Haber ve İhlas Haber Ajansları.

değerlendirilmediği gerekçesi ile Basın Konseyi kararlarına karşı 15 gün içinde olağanüstü itiraz yoluna gidilebilir²⁹⁶.

Başkan, ikinci başkan ve genel sekreterden oluşan kurul itirazla ilgili raporunu kurula sunar. İlgili taraflar kurula davet edilir. Katılanlar dinlendikten sonra BKYYK değerlendirmesini yapar. Yüksek Kurulca verilen karar toplantıya katılanların 2/3'ünün oyuyla değiştirilebilir. Gerekli görülürse ilgililer veya tanık dinlenir. Görüşmeler gizli yapılır. BKYYK tarafları uzlaştırmaya da davet edebilir. Yapılan şikâyetler üzerine ilgililer hakkında şikayeti yersiz bulma, uyarma ve kınama cezası verilebilir. Bu cezalar ihtiyaridir.

Basın Konseyinin verdiği kararlardan bir tanesi O.Ö tarafından gazeteci E. Ö'e gönderilen tek cümlelik "Ben ev değil, arazi satışını kastetmişim" cevabının gazeteci tarafından yayınlanmaması üzerine, gazetecinin tekzip hakkına saygı duymadığı gerekçesi ile uyarılması kararıdır²⁹⁷. Yazar köşesinde "... Konseyin birinci kararı şu: Yazı eleştiri sınırları içinde kalmıştır. Ö.'yı küçük düşüren, aşağılayan ve iftira sayılabilecek bir ifade yoktur. Yani bu açıdan başvuruyu reddetti. Ancak 'cevap ve tekzip hakkına saygı göstermediğim' gerekçesiyle de beni uyardı. Basın Konseyi'nin bir üyesi olarak elbette bu karara saygılıyım. Hakkımdaki bu kararı okuyucularıma iletmeyi görev sayıyorum. Ancak Konsey'e savunmamı gönderirken bir soru sordum. Köşe yazarları hakaret ve iftira olmadığı takdirde, eleştirdikleri herkesin gönderdiği, tekzibi veya cevabı yayınlamak zorunda mıdır? Bu soruyu soruyorum, çünkü bu konuda mesleki bir içtihatımız olmadığı takdirde, gelen her cevabı yayınlamak zorunda kalacağız veya konsey kararlarını hiç dikkate almadan yolumuza devam edeceğiz. Ben yazımda, O. Ö'nin yabancılara arazi satılmasına karşı çıkmasını eleştirdim. Yani yazdığım yazı, onun kamuoyuna duyurulmuş bir görüşü hakkındaki yorumdu. Bu konuyu sağlam bir temele oturtamazsak, köşe yazarlarının bir gün eleştiri, ertesi gün onun cevabını yayınlamak gibi bir durumla karşılaşması söz konusu olacaktır. Basın Konseyi bu görüşümü dikkate almış. Beni uyarıyor ama aynı zamanda yazarların ne tür cevap yazılarını köşelerinde yayınlamaları gerektiğini belirlemek üzere bir çalışma başlatmayı kararlaştırmış. Bu ölçüleri hazırlamak üzere H. Ş. görevlendirilmiş. Yani Konsey'in bu yazım hakkında verdiği uyarma kararı, mesleki açıdan bir içtihadın

²⁹⁶ Ekler kısmında Basın Konseyine şikayet için örnek dilekçe formatı verilmiştir.

²⁹⁷ **ÖZKÖK, Ertuğrul:** "Basın Konseyi Beni Uyardı", Hürriyet Gazetesi, 25.03.2005, s. 16.

yaratılmasına vesile olacak.” ifadelerini kaleme almaktadır. Konsey bu kararıyla küçük düşürme olmasa dahi cevap hakkının kullanılması gerektiği görüşündedir.

Konseyin mevcut yapısını eleştiren bir yazıda ise ²⁹⁸ gazeteci kendisine ait köşe yazısında “... Basın Konseyi diye bir şey var. Şey diyorum çünkü ne olduğunu ben de bilmiyorum. ...Bir de Yüksek kurulu var. Bu Basın konseyi denen şeyin yönetimindeki gazetecilerin hemen hemen tamamı D. G.’dan.Böyle bir şey olacaksa bu Gazeteciler Cemiyeti bünyesinde olur. Bir yetkisi bir etkisi olur. Gerekirse bir yasal düzenleme yapılır ve bunun bir yasası olur. ...” şeklinde Basın Konseyi’ne eleştiri yapılmıştır. Gerçekten de Basın Konseyi’nin bir yaptırım gücü olmadığı gibi kararlarına uyup uymama da zorunlu değildir. Dolayısıyla bu yola başvuracak şahısların evvela yasal düzenlemede yer alan yöntemi denemeleri tavsiye edilir.

2. ANINDA CEVAP HAKKININ KULLANILMASI

Genellikle kamu ve özel radyo ve TV yayınlarında, özellikle canlı yayınlanan yayınlarda, kişilerden söz edilirken aleyhlerinde bir hususa değinilince rastlanılan “anında cevap hakkı”, yayın yoluyla zarara uğrayan kişi yahut kişilerin, bu durumdan haberdar olur olmaz, haklarında yapılan yayına cevap vermek istemeleri durumunu niteler. Canlı yayınlanmakta olan bir radyo veya TV programında bir tartışma söz konusu olduğunda ve bu tartışmanın taraflarından biri stüdyoda bulunmadığında, burada yayıncının sorumluluğu devreye girmektedir. Bazen de kişilerin isimleri, unvanları veya kişiler hakkında sair kanunlarda yanlış bilgi verilmesi durumuyla da karşılaşmaktadır. Bu durumda kişi yayın konuğu ise kendisi anında düzeltmeyi yapar. Konuk değilse programa anında telefonla bağlanarak yanlış bilgiyi düzeltme yolunu seçebilmektedir.

Canlı yayında sürenin kısıtlılığı, katılımcıların çoğunluğu gibi sebeplerle kişiye ya söz hakkı tanınmamakta veya az tanınmakta ve kişi kendisini ifade edemeden sözleri kesilmekte veya müdahale ile karşılaşmakta ise bu konuşmaların cevap ve düzeltme hakkının kullanılması olarak sayılabilmesi için, program içerisinde kendisine uygun

²⁹⁸ **ALTAYLI, Fatih:** “Bende Basın Yüksek Konseyini Kurdum”, **Haber Türk Gazetesi**, 03.07.2009, s. 13; yazar, kısaca Basın Konseyi’nin bir gruba ait konsey halini aldığı ve yaptırım gücü olmamasının bir zaafiyet gösterdiği, ihtiyari düzenleme yerine gazeteciler cemiyeti bünyesinde yasal bir düzenlemenin yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

zaman tanınan kişinin, ifade etmek istediklerini herhangi bir müdahale olmaksızın söylemiş olması gerekmektedir²⁹⁹.

Esasen anında cevap imkânı, daha çok yayıncı ile yayını yöneten kişinin inisiyatifine, yayıncılık ilkelerine bağlılığına kalmış bir durumdur. Dışarıdan programa bağlanmak isteyenler çoğu kez programa bağlanamazken, açık oturum şeklinde yapılan programlarda da çoğu kez konuşmacının sözleri kesilmekte ve müdahaleye uğrayabilmektedir. Bunun en iyi örneği 29 Ocak 2009 tarihinde İsviçre'nin Davos kentinde düzenlenen "Gazze: Orta Doğu'da Barış Modeli" oturumunda ve sonrasında yaşanan gelişmelerdir. Newyork Times Gazetesi³⁰⁰ Peres'in uzun ve öfkeli konuşmasına yanıt vermek isteyen Erdoğan'ın sözünün kesildiğini belirterek, başbakanın hakkını teslim ediyor. "Erdoğan'ın sözünün kesilmesine, Peres'e 25 dakika, kendisine ise bunun ancak yarısı kadar konuşma süresi verilmesine tepki gösterdiği" kaydedilen haberde, "Başbakan'ın daha sonra düzenlediği basın toplantısında, hem oturum yöneticisinin hem de Peres'in yaklaşımından duyduğu rahatsızlığı dile getirdiği" belirtildi. Dolayısıyla anında cevap hakkını kullanmak her zaman çok da kolay kullanılabilecek bir imkân da olamamaktadır³⁰¹.

3. ÖZÜR VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASI

Özür dilemek, tekzibe neden olan yayını yapan basın-yayın mensubunun ya da yayıncı kuruluşun, bu durumdan ne kadar müteessir olduğunu kendiliğinden belirtmesi bakımından önemlidir.

Bu uygulama, hakkı ihlal edilen kişiden çok muhatap olan yayıncının yaptığı hatayı fark ederek gönüllü olarak özür dilemesini içermektedir. Yayıncının gönüllü olarak özür dilemesi ayrıca, yayın kuruluşunun kamuoyu nezdindeki saygınlığını artırır³⁰². Yayıncıya hakkın ihlal edildiğini mağdur olan kişi iletebildiği gibi başka bir gazeteci veya kişi tarafından da hatırlatma yapılması mümkündür. Yayıncı kuruluşun

²⁹⁹ **AYDIN, Sevil:** Radyo ve televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuksal Koruma, Adil yayın evi, Ankara 1997, s.361.

³⁰⁰ New York Times, " Turkey Prime Minister, Davos and Peres" <http://www.nytimes.com/2009/01/30/world/europe/30clash.html?r=1&scp=1&sq=January%2030,%202009%20Turkey%20Prime%20Minister&st=cse> (s.e.t: 12.12.2009).

³⁰¹ 30 Ocak 2009 tarihli tüm ulusal gazetelerde bu konu genelde baş sayfadan manşet edilmiştir.

³⁰² **COŞKUN, Sena:** s. 135.

özür ve düzeltme yazısı yayınlaması ülkemiz uygulamasında özellikle yazılı basın için yaygın bir uygulamadır. Özür ve düzeltme kimi zaman resimlerin karışması gibi teknik bir hata sebebiyle de gerçekleşmektedir³⁰³. Ulusal bir gazete³⁰⁴ bir siyasetçi hakkında, bir gün önce verdiği haberde maksadı aşan bir başlık kullandığını kabul ederek, bir gün sonra ilk sayfadan düzeltme ve özür metnini yayınlamıştır. Verilen bu örnekte ilgili kişi hatırlatmadan, yayıncı kuruluş kendisi hatasını fark ederek özür metni yayınlamıştır.

Bazı hallerde yayını yapan kişi yani gazeteci, köşe yazarı, programcı nadiren de sorumlu müdür veya editör, yayınlanan program ya da makale veya köşe yazısında cevap ve düzeltme doğduğunu fark etmesi üzerine kendiliğinden, sorumluluk duygusu içinde hareket ederek düzeltme yapabilir. Bu yöntem hem süreli yayınlarda hem internet yayıncılığında hem de özel ya da kamu radyo ve TV yayıncılığında söz konusudur. Yayıncının özür dilemesi de çoğu kez kendisinin fark etmesi ile olmaktadır. Tabi ki ilgili kişinin veya üçüncü kişilerin hatırlatmasıyla da olduğu durumların varlığı kuşkusuzdur.

Yayıncının kendi sorumluluğu çerçevesinde cevap ve düzeltme doğduğunu fark ederek düzeltme yapması, kanaatimizce yayıncının toplum nezdinde dürüstlüğü ilkeliliği imajını güçlendiren bir harekettir.

4. YAYINCIYLA İLETİŞİM KURULARAK SULH YOLUYLA CEVAP VE DÜZLETME HAKKININ KULLANILMASI

Bu gibi durumlarda haysiyet ve şerefine dokunulan, hakkında gerçeğe aykırı haber yapılan kişiler, yasal yola başvurmadan evvel, söz konusu yayını gerçekleştiren kitle iletişim araçlarının sorumlularıyla yüz yüze görüşerek ya da onlara yazışma yoluyla (mektup, faks, e-mail, vb.) ulaşarak, düzeltme ve cevap haklarını kullanabilmektedirler. Kitle iletişim aracının sorumluları ise olayı iletişim etiği çerçevesinde değerlendirerek yasal yola gerek kalmadan, başvuru sahibinin düzeltme ve

³⁰³ **Sabah Gazetesi:** “Özür ve Düzeltme” 05.02.2009, s. 3'te yapılan özür ve düzeltme de ... 03.02.2009 Çarşamba günü yayınlanan "Eşi bakmam dedi, engelli kızını boğdu" başlıklı haberimizde, teknik bir hata nedeniyle katil zanlısı baba Z. D'nin yerine, bir polis memurunun fotoğrafı kullanılmıştır. Düzeltir, özür dileriz”

³⁰⁴ **Milliyet Gazetesi:** “Düzeltme ve Özür”, 12.09.2008, s.1: Milliyet'in dünkü şehir baskılarında Başbakan Tayyip Erdoğan'ın açıklamaları 'Başbakan içki içenlere çattı' başlığıyla çıktı. Erdoğan önceki günkü konuşmasında “Ben diyorum ki, 'Aynı masada oturalım, sen iç ben içmeyeyim' ama 'Yok' diyor, 'Sen de bir kadeh tokuştur' Ben mecbur muyum sen tokuşturuyorsun diye tokuşturmaya?” demişti. Bu sözleriyle Başbakan'ın içki içenleri değil, içmeyenleri kadeh tokuşturmaya çağırانları hedef aldığı görülüyor. Maksadını aşan başlığı düzeltir, özür dileriz.

cevap hakkını yerine getirebilir. Sorumlu müdüre ya da yayıncı kuruluşa başvurmadan önce telefon veya e-mail yoluyla, ilgili yazar yahut programcıyla görüşülmeli; yazısında/programında yer alan yanlış ifadeler yazara/programcıya iletilerek, bunları düzeltmesi istenmelidir. Görüşme gerçekleşemez ya da istenen sonuç alınamazsa, o takdirde sorumlu müdür ya da yayıncı kuruluşun yetkili organları muhatap alınmalıdır. Ancak bu görüşmelerle vakit harcanırken, yasanın sürelerde koyduğu kısıtlamalara da dikkat edilmelidir. Dikkat edilecek husus özellikle de radyo ve televizyon yayınları için 10 günlük süre olmasından dolayı kısa sürelere dikkat etmek gerekir.

5. HAKKI İHLAL EDİLEN KİŞİNİN (YAYINCI TARAF BAŞVURMADAN KENDİ İMKÂNLARI İLE) BİZZAT CEVAP VE DÜZELTME HAKKINI KULLANMASI

Kişilerin kendi imkânları ile bizzat cevap ve düzeltme hakkını kullanmalarından kasıt; yayıncı kuruluşa başvurmadan ücreti mukabili ilan vererek, basın toplantısı yaparak, yayıncı kuruluşun peşinen sağladığı okuyucu yorumu veya kendine ait yayın kuruluşunda yayımlama gibi vasıtalarla cevap ve düzeltme haklarını kullanmalarını ifade eder.

5.1. Kurum ve Kuruluşlarca İlan veya Farklı Başlıklar Altında Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması

Çoğu kez tüzel veya gerçek kişiler, haklarındaki iddiaları ilan yöntemi veya açıklama başlığı altında tek taraflı bir değerlendirme ile cevaplayabilmektedirler. Kişilerin kendi internet siteleri varsa kendi internet sitelerinde açıklama yapmak, özellikle son yıllarda çok yaygınlaşan bir uygulama haline gelmiştir.

Bazı hallerde bir kamu ya da özel sektör kurum ya da kuruluşu hakkında kitle iletişim araçlarında kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar çıkması halinde, bu kurum ve kuruluşlar “KAMUOYUNA DUYURU”, “SAYIN HALKIMIZIN DİKKATİNE” ya da “AÇIKLAMA” gibi başlıklar altında süreli yayınlarda, radyo ve TV’de, internette cevap ve düzeltme metni yayınlayabilirler. Bu tür yayınların mutlak surette aynı kitle iletişim aracında yayınlanma zorunluluğu bulunmadığı gibi, bu tür düzeltmelerin ücretli

olacağı da aşîkârdır. Amaç, hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılan kurum ve/veya kuruluşların, kamuoyuna kendilerini ifade edebilmeleridir³⁰⁵. Kimi zaman da bir kişiye destek olmak için bazen üçüncü kişilerce ilan şeklinde metinlerin gazetelere yayınlatıldığı bu kez bu ilanın haber olarak hatta kimi zaman manşetten verildiği görülmektedir. Nitekim Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na destek için 26 hukuk fakültesi dekanının yaptığı ortak açıklamayı buna örnek olarak vermek mümkündür³⁰⁶. Esasen bu tür açıklamalar cevap ve düzeltme hakkından çok kişilere ilişkin haklara hâlel gelmesine engel olmaya yönelik gerçekleşmektedir. Lakin yargılamaya ilişkin konularda özellikle herhangi bir dava içeriğine ilişkin açıklamaların ilan yoluyla da olsa basında yer almasının doğru olmadığı kanaatindeyim.

Bazı durumlarda ilanın tavzih ilanı şeklinde verildiği de görülmektedir. Nitekim Hürriyet Gazetesi'ndeki bir tavzih ilanınin aynı gazetenin aynı sayfasında aynı puntolarla yayımlanmasının talep edildiği, ilgililerin ilişki kesme tarihleri yerine azil tarihlerinin gazetede yer aldığı kendi ilanlarındaki yanlışın tavzih edildiği görülmektedir³⁰⁷.

5.2. Basın Toplantısı Şeklinde Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması

Özellikle internet yayıncılığının çok yaygın olmadığı dönemlerde kişilerce en çok sık kullanılan yöntemlerden bir tanesi (özellikle kamuoyunun dikkatini çeken bir olay ise) basın toplantısı yapılarak cevap ve düzeltmelerin yapıldığı görülmektedir. Günümüz teknolojisi ile internet ortamında kendisine ait sitede cevap vermek de yukarıdaki başlıkta izah edilmiştir. Ünlülerin bazıları artık basın açıklaması ile yapacakları açıklamaları kendi sitelerinden yapmayı tercih etmektedirler. Bunun sebebi ise bu yöntemin ucuz masrafsız olmasının yanında kendi adlarına açtıkları sitelere ziyaretçi sayısını arttırmaktır.

Yine de basın toplantısı yaparak cevap ve düzeltme hakkını kullanmak özellikle görüntü vermek ve sorulara cevap vermek kamuoyunda kişi aleyhinde oluşan negatif yargının düzeltilmesinde cevap ve düzeltme hakkını yasal yollardan kullanmaktan daha

³⁰⁵ COŞKUN, Sena: s. 138.

³⁰⁶ Hürriyet Gazetesi, "Başsavcıya Dokunmayın", 21.03.2009, s.1.

³⁰⁷ Hürriyet Gazetesi, "Yeditepe Üniversitesi Rektörlüğü'nden Tavzih İlanıdır", 09.07.2009, s. 8.

etkin bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır, yeter ki olay toplumun ilgisini çeken bir olay veya kamuoyunun dikkatini çeken bir zamanda olsun.

5.3. Medya Çalışanlarının Kendi İmkânlarıyla Cevap ve Düzeltme Hakkını Kullanması

Bu gibi durumlarda gazeteci veya yayıncının, bir başka yayıncı veya gazetecinin kendisiyle ilgili yayını, kendi programında ya da köşesinde, "...’a Cevap Veriyorum" veya "...’yı Tekzip Ediyorum" gibi başlıklarla karşılık vermek suretiyle, değişik yollara gittikleri görülmektedir. Bu yöntem sadece gazete veya yazılı basın değil işitsel ve görsel medyada da çok kullanılan fakat çoğu kez yazarların, sunucuların karşılıklı sürtüşmesiyle devam eden bir uygulamadır. Gazetecilerin bu imkânı olmasına rağmen yine de yasanın kişilere tanıdığı cevap ve düzeltme hakkını kullandıkları görülmektedir. Nitekim M.Ö. isimli gazetecinin vekillerinin O.E. isimli gazeteciye gönderdiği tekzip metnini buna örnek olarak göstermek mümkündür³⁰⁸.

Yine ulusal bir gazetede çıkan haberde gazeteci ‘‘E.Ş.’ın Büyükelçi V.B.’ın verdiği yemekte konuşulanlar üzerine yazdığı yazı, aynı yemekte bulunan gazeteciler H.C., M. A., A.B. ve E. C’ın da imzaladığı ortak bir bildiriyle yalanlanmaktadır. Bu haberde bir gazetecinin diğer gazeteciler tarafından üçüncü kişi olan büyükelçi ile yemekte konuşulanlar hakkında yazılanlara dair gönderilen yalanlama yazılıdır³⁰⁹. Dolayısıyla medya çalışanları kendileri ile ilgili olmasa dahi, kendi köşelerinde veya

³⁰⁸ **Akşam Gazetesi**, 06.02.2009, s.8; Gazeteci M. Ö vekili Av. M.U., T.G. tarafından bir Başka Gazeteci O.E.’ye gönderilen Cevap ve Düzeltme Metninde kısaca; ...O. E. GERÇEĞE AYKIRI YAZMAYI VE GERÇEKLERİ ÇARPITMAYI TEMEL ALIŞKANLIĞI OLARAK SÜRDÜRÜYOR! Gazetenizin 15 Ocak 2009 günlü nüshasında yayınlanan ve O. E. tarafından kaleme alınan 'Kim Bu Kirli Gazeteci?' başlıklı yazıda müvekkil M. Ö.'ün kişilik haklarını ağır bir biçimde ihlal eden yalana ve çarpıtmaya dayalı bir yazı yayınlanmıştır. Anılan yazı, 13 Ocak 2009 tarihli 'Neo-Ergenekon Örgütünün Medya Şemasını Açıkliyorum' başlıklı yazının devamı olarak kaleme alınmıştır. Bir önceki yazısında da müvekkil ile ilgili olarak hakaret, aşağılama ve iftira niteliğinde ifadeler kullanan yazar, cevap ve düzeltme talebine konu bu yazısında da aynı tavrı göstermekten çekinmemiştir. İfade özgürlüğü düşünce açıklamalarını en geniş biçimde korumaktadır, ancak bu korumanın sınırı somut gerçekliktir. Gerçeğe aykırı hiçbir ifade bu kapsamda korumadan yararlanamaz. Kişilik haklarına saldırı olarak değerlendirilen her anlatım biçimi gerekli yaptırımlarla karşılaşır. Gazeteci olmak başkalarına hakaret etme imtiyazı sağlamaz. Esasen gazetecilik, en ağır eleştirileri dahi kişilik haklarını ihlal etmeden ifade etmeyi başarma becerisidir. Bu nedenle gazetelerde yazan her kişi gazeteci olma sıfatına layık görülmez. Ve bu nedenle O. E.'in yazdıkları gazetecilik değil, gazete sütunlarını kullanarak yapılan saldırganlıktır. Yazar, müvekkil hakkında değil gazetecilik etiği, en basit ahlak kurallarıyla dahi bağdaşmayacak ifadeler kullanmış, üstelik bunu gazetecilik sıfatı ile gazete sütunlarını kullanarak gerçekleştirmiştir. ..." şeklinde tekzip metni gönderildiği görülmektedir.

³⁰⁹ **Taraf Gazetesi**, "Sabah’a Brüksel Muhtırası", 11.06.2009, s. 10.

çalıştıkları kuruluştaki sahip oldukları medya imkânını kullanarak, muhatap tarafa başvurmadan cevap ve düzeltme beyanında bulunabilmektedirler.

5.4. Okuyucu Yorumu veya “Blog” Yöntemiyle Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması

Özellikle internet sitelerinde verilen haberin devamında okuyucuya yorum hakkı tanıyan imkânların sağlanması veya internet günlüğü şeklinde özetleyebileceğimiz “blog” sayfalarının açılması sayesinde kişiler kendileri hatta üçüncü kişiler hakkında dahi cevap ve düzeltme yapabilmektedirler³¹⁰.

Bu yöntemde etkin bir cevap ve düzeltme hakkından söz etmek mümkün değildir. Bazı basın kuruluşları da okuyucularına köşe ayırabilmekte ve bu köşelerde cevap ve düzeltme hakkı kullandırılmaktadır. Fakat bu tip cevap ve düzeltme hakkı kullanımının tıpkı okuyucu yorumunda olduğu gibi etkin bir koruma sağladığından söz etmek mümkün olmadığı gibi bu yöntemde düzeltme veya cevabı yayınlayıp yayınlamama insiyatifi tamamen yayıncı kuruluşa aittir.

5.5. Kişilerin Kendilerine Ait Yayın Kuruluşunda Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılması

Kişilerin bir gazete, radyo veya televizyon sahibi olması ciddi bir ekonomik yatırım gerektirirken, aynı kişilerin bir internet sitesi sahibi olması ciddi bir ekonomik yatırım gerektirmez. Gazete, radyo ve televizyon sahibi kişilerin kendileri hakkında gerçeğe aykırı yayın veya kişilik haklarını ihlal ettiklerini düşündükleri yayınlar için, mülkiyeti kendilerine ait olan yayıncı kuruluştaki cevap ve düzeltmelerini yayınladıkları çok sık görülmektedir. Bu durum kimi zaman “Medya Savaşı” denilecek düzeyde iki medya patronu arasında karşılıklı mücadele halini de alabilmektedir³¹¹.

³¹⁰ Hemen hemen ulusal gazetelerin tümü, internet aracılığıyla okuyucularına yorum ve blog imkanı tanımaktadır. <http://blog.milliyet.com.tr/Default.aspx>, sitesini okuyucuya yorum imkânı sağlayan sitelere örnek olarak vermek mümkündür.

³¹¹ **ŞAFAK, Erdal:** “Medya Savaşı Değil Habercilik” , Sabah Gazetesi internet sitesi arşivi, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/safak/2009/07/21/medya_savasi_degil_habercilik (s.e.t.: 09.03.2010).

Kişilerin internet sitesi sahibi olmasının kolay olması sebebiyle, isteyen kişiler az bir çabayla kendi veya şirketleri adına bir internet sitesi açabilme imkânlarına sahiptirler. İnternet sitesi sahipliği aynı zamanda kişileri profesyonel olmasa dahi internet yayıncısı yapmaktadır. İnternet sitesine sahip kişilerin kendileri ile ilgili yayınlara karşı, kendi sitelerinde cevap ve düzeltme yayınlamaları önünde yasal bir engel bulunmadığından, kişilerin kendi sitelerinde cevap ve düzeltme yayınlaması her zaman mümkündür. Hatta özellikle ünlü kişi ve kuruluşlarla ilgili cevap ve düzeltmeler, kişi ve kuruluşların kendi sitelerinde yayınlandığında, kamuoyunun ilgisini çeken bir içeriğe sahip olmaları durumunda, adı geçen cevap ve düzeltme metni diğer kitle iletişim araçlarına da haber olabilmektedir.

IV. CEVAP VE DÜZELTME HAKKINA İLİŞKİN NAZARİ VE TATBİKİ ÖNERİLER

Bu ana başlıkta öncelikle hakka yönelik yasal düzenlemeye ilişkin görüşümüz ile hakkın kullanımına karşılaşılabilecek zorlukları önlemek gayesi ile uygulamaya yönelik önerilerimize yer verilmektedir. Yasal düzenlemedeki sürelerin kısa ve farklı oluşu aynı şekilde her bir yayın türü için başvuru prosedürünün değişik oluşu şahsımızı özellikle tekzip metni ve dilekçe örneklerini hazırlamak için teşvik edici olmuştur. Yasal düzenlemeye ilişkin eleştirisel görüşlere önceki başlıklarda yer verildiği için bu kısımda tekrar edilmemesi gayesiyle sadece şahsi görüşlerimize yer verilmiştir.

1. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASINA YÖNELİK NAZARİ ÖNERİLER

Ülkemizdeki cevap ve düzeltmeye ilişkin yasal düzenlemenin; basın, TRT, özel radyo ve televizyon ile internet yayınları için farklı olması ve farklı süreler ile farklı prosedürler içermesi hasebiyle çoğu kez kişilerin kısa hak düşürücü süreleri kaçırmasına ve bu haktan yoksun kalmasına sebebiyet vermektedir.

Nazari anlamda, cevap ve düzeltme hakkına ilişkin tıpkı bilgi edinme yasası **gibi ayrı bir cevap ve düzeltme yasasının çıkarılması düşünülebileceği** gibi farklı yasalarda düzenlenen bu yasaların en azından medeni kanun gibi temel bir kanunda İsviçre örneğindeki gibi **kişilik haklarına ilişkin düzenlemenin altında yapılmasının da düşünülecek bir alternatif olduğu** düşüncesindeyim. Üçüncü bir olasılık ise TRT ve özel radyo ile televizyonlara ilişkin düzenlemenin birleştirilmesi, internet yayınlarına ilişkin düzenleme ile basına ilişkin düzenlemenin basın yasasına alınarak aynı maddede lakin farklı fıkralarda düzenlenmesidir. Bu anlamda internet yayınlarına ilişkin düzenlemenin tümünün de basın yasası altında yapılması mümkündür.

Söz konusu hakkı mirasçılarının kullanımı bakımından da farklı kanunlarda farklı düzenlemelere gidilmiş; Özel radyo ve televizyon yayınları ile internet yayınları için, mirasçılar bakımından herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Kanaatimce, Basın Kanun'u (m.14) ile 2954 sayılı TRT Kanun'unda (m.27) yer alan hükümlere aykırılık oluşturmayacak şekilde, 3984 sayılı Kanun m.28 ile 5651 sayılı Kanun m. 9'da

değişikliğe gidilerek, cevap ve düzeltme hakkının özel radyo-TV yayınlarına karşı da mirasçılar tarafından kullanılabileceği öngörülmelidir.

Şahsi kanaatimiz hangi yasa altında olursa olsun 4 farklı yasada düzenlenen cevap ve düzeltme hakkının tek bir yasa altında birleştirilmesi ve yaklaşık yayınların yani en azından görsel ve işitsel yayınlara ilişkin (TRT yayınları ile özel radyo, televizyon ve interneti buna dâhil etmek mümkündür) düzenlemenin paralel hale getirilmesi sadece yayının niteliğinden kaynaklanan bir özellik varsa buna değinilmesi, diğer konularda ortak bir cevap ve düzeltme hakkı prosedürünün hazırlanması yönündedir. Bu kanaatimiz uyarınca cevap ve düzeltme hakkına ilişkin düzenleme yapılırken başvuru prosedürünün bir maddede, yayınlamamaya ilişkin yaptırımın da ikinci bir maddede toplanabileceği, bu çerçevede; birinci maddenin ilk fıkrasının basına ilişkin, ikinci fıkrasının radyo ve televizyona ilişkin, üçüncü fıkrasının da ise internet yayınlarına ilişkin olabileceği; bunu takip eden maddede cevap ve düzeltmeyi yayınlamama veya eksik yayınlamanın müeyyidesi ile sonuçları düzenlenebilir. Bu maddedeki düzenlemenin de tıpkı yukarıdaki maddeye paralel bir şekilde düzenlenebileceği, ilk fıkrada basına ilişkin müeyyide, ikincisinde radyo ve televizyona ilişkin müeyyide üçüncü fıkrada ise internet yayınına ilişkin müeyyide düzenlenebilir.

2. CEVAP VE DÜZELTME HAKKININ KULLANILMASINA YÖNELİK TATBİKİ ÖNERİLER

Bu bölümde cevap ve düzeltme hakkına başvururken tatbikata yönelik önemli gördüğümüz noktalara değinilmiştir. Dilekçe örnekleri ise Türk Hukuku'nda yazılı basın, TRT yayınları, Özel Radyo ve Televizyon yayınları ile İnternet Yayınları için farklı düzenlemeler yapıldığı için her bir yayın için ayrı bir dilekçe örneği hazırlanmıştır. Tatbikata yönelik dilekçe örneklerinin gösterildiği kitaplarda sadece basına ilişkin yayınlara dair dilekçe örneğinin verildiği, diğer yayınlara karşı yargıya başvuru için dilekçe örneklerine yer verilmediği görülmüştür³¹².

³¹² YILMAZ, Ejder/YILMAZ, Ümit: Hukuk Rehberi Adli Yazı ver Yazışma Usulleri, Cilt 3. Dilekçeler, Yetkin Yayınevi, 7. Baskı, Ankara 2004, s.3830-3832.

Bu bölümde başvuru yapılırken tatbikata yönelik dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmış, dilekçe örnekleri ise ekler kısmında verilmiştir³¹³. Yazılı basın yayınlarına karşı yapılacak başvuruda ilk bakılması gereken yer mevketenin künyesidir. Künyede mevketenin idare yeri adresi ile sorumlu müdürün ad ve soyadının tespiti zaruridir. Zira cevap ve düzeltme metni sorumlu müdür muhatap alınarak künyede bildirilen işletme merkezi adresine gönderilecektir.

2.1. Tekzip Metninde Bulunması Gereken Özellikler

Cevap ve düzeltme metni yayının türüne ve içeriğine göre değişmekle birlikte tüm cevap ve düzeltme metinlerinde öncelikle muhatabın yer alması zorunludur. Muhatap, basın kanununda sorumlu yayın müdürü, TRT yayınlarında TRT Genel Müdürlüğü, internet yayınlarında ise içerik veya yer sağlayıcıdır. Özel Radyo ve Televizyonlarında ise direkt yargıya başvurulmakta, muhatap ise yayıncı kuruluş veya kişidir. Yayın ile kişi arasındaki ilişki ile cevap ve düzeltme gerekçesinin mutlaka belirtilmesi gerekir. Nitekim tekzip gerekçesi, basın ve TRT için şeref ve haysiyete dokunulması, özel radyo ve televizyon yayınları için kişilik haklarına saldırı, internet yayınları için ise hak ihlalidir. Yayın gerçeğe aykırı ise düzeltmenin bu gerekçe ile olduğunun bildirilmesi gerekir. Metnin son paragrafında ise istenilen talebin belirtilmesi gerekir.

2.2. Sulh Ceza Mahkemesine Başvurmadan Önce ve Başvururken Yapılması Gerekenler

Özel radyo ve televizyon yayınları hariç, basın, TRT ve internet yayınları için sulh ceza mahkemesinden önce yayıncıya başvurma prosedürü vardır. Yayıncı tekzip metnini yayınlamazsa sulh ceza mahkemesine başvurulur. Evvela tekzip metnini muhataba tebliğ edildiğine dair tebligat parçasının veya alındı belgesinin saklanması gerekir. Bilahare tekzip metni günlük bir mevkute için yapılmışsa tekzip metninin muhataba ulaştığı tarihten itibaren (tebliğ edildiği gün sayılmaz) 3 güne ait tekzip metninin yayınlanmadığına ilişkin gazete örneklerinin saklanması, günlük olmayan haftalık veya aylık bir yayın ise tebliğden 3 gün sonraki ilk sayının saklanması gerekir.

³¹³ Lütfen bakınız **aşağıda Ek.1:** Cevap ve düzeltme hakkına ilişkin dilekçe örnekleri.

Yayın TRT yayını ise; TRT Genel Müdürlüğü'nün tekzibi yayınlamadığına dair ret kararının saklanması³¹⁴ gerekir. Yayın internet yayını ise tekzibin muhataba ulaştığı tarihten itibaren 2 gün içinde yayınlanmadığına (her gün için çıktı alınabilir) dair yazıcı çıktılarının saklanması gerekir. Zira bunlar sulh ceza mahkemesine başvururken dilekçeye eklenmesi gereken ve tekzibin yayınlanmadığını ispata yarayan belgelerdir.

Yukarıda da anlatıldığı üzere tebligatın yapıldığına dair belge ile tekzibin yayınlanmadığına dair yayın veya çıktı veya belgenin mutlaka dilekçeye eklenmesi gerekir. Zira hakim dosya üzerinden karar vereceği için sürelerin tespiti bakımından tebligatın yapıldığı tarihi gösterir evrakın ve tekzibin yapılmadığına dair evrakın mutlaka dilekçeye eklenmesi gerekir. Dilekçe örnekleri ve tekzip metinleri her bir yayın için ayrıca yaygın olduğunu düşündüğümüz Basın Konseyi şikâyetleri için olmak üzere 5 farklı dilekçe ve eki olan tekzip metni ekler kısmında eklenmiştir³¹⁵. Sulh ceza kararına itirazı gösterir asliye ceza mahkemesine itiraz dilekçesi de ekler kısmında çalışmamıza eklenmiştir. Tarafımızca bilimsel olarak hazırlanan dilekçe ve tekzip metni örnekleri bu çalışmaya ek olarak verilmiştir. Çalışmaya eklenen dilekçeler ile tarafımca hazırlanan tekzip metni örnekleri cevap ve düzeltmeye ilişkin tatbikatı yapacak yurttaşlara veya hukukçulara yol gösterici olması amacıyla işbu bilimsel çalışmamıza eklenmiştir.

2.3. Asliye Ceza Mahkemesine İtiraz Ederken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Sulh ceza mahkemesine tekzip metninin yayınlanması için yapılan başvuru üzerine verilecek karara itiraz mercii asliye ceza mahkemesidir. Sulh ceza mahkemesi talebin reddine veya aynen kabulüne (bazı durumlarda değişiklik yapılarak kabulüne) kararı verebilir³¹⁶. Karar aleyhine olan taraf, basın ve internet yayınları için sulh ceza mahkemesinin kararlarına karşı 7 gün içinde³¹⁷, TRT yayınlarına karşı yapılan başvuru

³¹⁴ Genel Müdürlük bu talebi reddettiğini yayınlamakla yükümlü olduğu 3 günlük sürenin hitamından itibaren iki gün içerisinde ilgisine bildirir.

³¹⁵ Çalışma sonundaki ekler kısmına lütfen bakınız.

³¹⁶ 2954 s yasa m. 27/e: ...Hakim cevap veya düzeltme metninin aynen yayınlanmasına karar verebileceği gibi uygun göreceği değişiklikleri bizzat yaptıktan sonra yayınlanmasına da karar verebilir. ...

³¹⁷ 5187 sayılı yasa m. 14/5 ile 5651 sayılı yasa m. 9/2 uyarınca; Her ne kadar 5187 sayılı yasa m. 14/5 fıkra acele itiraz ibaresi geçse de (5271 sayılı CMK acele itiraz yolunu kaldırdığından) itiraz anlamak gerekir. CMK m. 268

için 2 gün içinde³¹⁸, özel radyo ve televizyon yayınları için 3 gün içinde³¹⁹ asliye ceza mahkemesine başvurmak zorundadır.

Öncelikle talebin reddi kararı usuli bir sebepten veya eksiklikten dolayı gerçekleşmişse mutlaka itiraz aşamasında adı geçen eksikliğin tamamlanması şarttır. Zira itiraz üzerine verilen asliye ceza mahkemesi kararları kesindir. Uygulamada en çok karşılaşılan eksiklik, tebligat parçasının eklenmemesi veya tekbizin yayınlanması gereken günlere ait günlük veya diğer süreli mevcutelerin eklenmemesidir. Yukarıda zikredile süreler hak düşürücü sürelerden olduğu için bu sürelere riayet şarttır. Aksi takdirde talep mahkemece süre yönünden reddedilir. Talep esastan dolayı reddedilmişse, sulh ceza mahkemesinin kararında gösterilen gerekçeleri çürütecek itiraz sebeplerinin varsa dayanakları ile birlikte asliye ceza mahkemesine sunulması şarttır. Adliye pratiğinde çoğu kez sulh ceza mahkemesi kararı sadece aleyhe olan tarafa tebliğ edilmekte, lehe olan tarafa tebliğ edilmemektedir. Özellikle usuli bir eksiklikten dolayı ret kararı verilmişse, ilgili taraf itiraz aşamasında usuli eksikliği tamamlattığında asliye ceza mahkemesi kararı lehte olabilmekte böyle bir durumda bir taraf kendini ifade ve savunma hakkından mahrum kalabilmektedir.

Buna ilişkin çözüm önerimiz sulh ceza mahkemesinin kararının leh ve aleyhe bakılmadan iki tarafa da tebliğ edilmesidir. Sulh ceza mahkemesine yapılan başvurunun taraflarca kalemden veya uyp sisteminden takip edilmesinde fayda görmekteyiz. Zira yukarıdaki örnekte de anlatıldığı üzere sulh ceza mahkemesinin kararı lehedir diye tebliğ edilmeyen taraf itiraz aşamasında asliye ceza mahkemesi kararı aleyhe çıktığında savunma hakkından mahrum kalabilmektedir.

2.4. Cevap ve Düzeltme Hakkı Kullanılırken Dikkat Edilmesi Gereken Süreler

Cevap ve düzeltme hakkına ilişkin süreler her bölümün altında izah edilmesine rağmen, özellikle tatbikata kolaylık sağlaması gayesi ile tablo halinde karşılaştırmalı

uyarınca itiraz süresi ise kararın tefhimi veya tebliğinden itibaren 7 gündür. Sulh ceza hâkiminin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulundukları asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir. Sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına aittir.

³¹⁸ 2954 sayılı yasa m.27/1-f bendi uyarınca.

³¹⁹ 3984 Sayılı yasa m. 28/4 fıkra uyarınca.

bir şekilde tüm süreler, her yayın için ayrı ayrı verilmiştir. Bu sürelerden hâkimin karar vermesine ilişkin süreler³²⁰ hariç değer sürelerin tümü hak düşürücü sürelerdir. Hak düşürücü süre olması hasebiyle uygulayıcıların zorlandığı en önemli konu her bir yayın için farklı bir başvuru prosedürünün kabul edilmesidir. Özel Radyo ve televizyon yayınları için yayıncıya başvuru aşaması olmadığından direk yargıya başvuru yapmak zarureti vardır. Bu yayınlar için süre ise yayından itibaren 10 gündür. Oysaki diğer yayınlarda evvela yayıncıya bilahare yargıya başvuru prosedürü mevcuttur.

Sadece **seçim dönemindeki açık veya kapalı mevkutelerde yer alan yayınlar için** cevap ve düzeltme hakkının kullanımında her ne kadar 298 sayılı Seçim Yasası'nın 176. maddesi, 5187 sayılı Yasa'nın 14. maddesine atıfta bulunmuşsa da seçim döneminin getirdiği istisnai durum nazara alınarak aynı maddenin kişinin sulh yargıcına da başvurabileceğini, ücretini öderse metni telgrafla bildirebileceğini ve seçime 7 günden az süre kalınca sulh yargıcının kararı ile yetinileceği ifade edilmektedir. Lakin bu düzenleme sadece seçim dönemindeki mevkuteler için yapılan bir düzenlemedir. Özellikle yargıya başvurmadan evvelki aşamada muhataba gönderilecek tezkir metninin tebliğ belgesinin ve yayının yapılmadığı veya eksik yapıldığına dair kitle iletişim aracı örneklerinin yargı aşamasında sulh ceza mahkemesine verilecek dilekçeye eklenmesinin zaruret arz ettiği unutulmamalıdır.

2.5. Cevap Ve Düzeltme Hakkına Dair Sürelere İlişkin Tablo

Bu tablo cevap ve düzeltme hakkının yasal yollarla kullanılması durumunda; tüm yasal düzenlemeleri bir arada sunmak ve farklı yayınlar için farklı süreleri ihtiva eden yasal düzenlemelerin ortaya çıkardığı karışıklığın etkisini azaltma gayesiyle bizzat tarafımızca hazırlanmıştır. Tablo sadece yasal düzenlemeleri içerdiğinden gönüllü bir kuruluş olan ve yaptırım gücüne sahip olmayan Basın Konseyi'ne başvuru için gerekli olan yayından itibaren 2 aylık şikâyet süresine aşağıdaki tabloda yer verilmemiştir.

5187 Sayılı³²¹

2954 Sayılı³²² **3984 Sayılı**

5651 Syl.

³²⁰ Hâkimin karar verme sürelerine ilişkin süreler hak düşürücü süreler değil düzenleyici sürelerdir.

³²¹ Seçim dönemi için kişilerin seçimlik olarak yargıya başvuru hakları vardır. 298 sayılı yasa 176 madde uyarınca seçim döneminde yayınlanan açık veya kapalı mevkute yayınlarına karşı, başvuran kişi metni bulunduğu yer sulh ceza yargıcına da verebilir, hatta ücretini öderse metin telgrafla da muhataba bildirilir, seçime 7 günden az süre kalmışsa sadece sulh yargıcının kararı ile yetinilir.

³²² 2954 sayılı yasanın 19 maddesinde yer alan hükümete tanıtıcı yayınlara karşı hükümete dâhil olmayan ve grubu bulunan siyasi partiler yayından itibaren 3 gün içinde Ankara Sulh Ceza mahkemesine direkt başvururlar. Siyasi

	<u>Basın Yasası</u>	<u>TRT Yasası</u>	<u>Özel Rd-TV</u>	<u>İnternet</u>
<u>Yayın</u>	:Gazete,Dergi	TRT	Özel Radyo-TV	İnternet
<u>Muhatap</u>	:Sorumlu Md.	TRT Genel Müdürlük	Direkt Yargı; Yayından Sorumlu en üst yönetici ile Yayıncı kuruluş	İçerik/Yer Sağlayıcı
<u>Yayından İtibaren Başvuru Süre:</u>	2 Ay	7 Gün	10 Gün	-
<u>Yayınlama Süresi</u>	Günlük ise 3 gün;			İçeriğin Yayından Çıkarılması da Talep edilr
<u>Tebliğden İtibaren</u>	Değilse,3 gün :sonra ki İlk Sayı	3 Gün	-	2 Gün
<u>Sulh Ceza Başvuru Süresi</u>	3 Gün/Yayınlaması Gereken Sayıdan :Sonraki 15 Gün	Gnl Mdrlik Red K. Ulaştıktan sonra 2 Gün İçinde	Yayından İtibaren 10 Gün	2 Günden sonraki 15 Gün
<u>Yetkili Sulh Ceza Mah.:</u>	Başvuran Kişinin Yer Mahkemesi	Ankara	Ulusal İse Ankara; Değilse K. Yer Mah.	Başvuran Kişinin Yer Mah.
<u>Yargıcın Karar Verme Süresi:</u>	3 Gün	2 Gün	3 Gün	3 Gün
<u>Sulh Cezaya İtiraz Süresi:</u>	7 Gün	2 Gün	3 Gün	7 Gün
<u>İtiraz Mercii:</u>	As.C. M	As. C. M.	As. C. M	AsCM.
<u>Kesin Karar Üzerine Yayın Süresi:</u>	Günlük ise 3 Gün Değilse 3 Günden Sonraki ilk Sayı	Karar Tb. sonraki 2 Gün	Mahkeme Kararının Tebliğinin Ertesi Günü	Kır T. sonraki 2 gün
<u>Kesin Karar Üzerine Yayınlamama Yaptırımı</u>	10bin-150binTL; bölgesel y. ise asgari 20bin-TL, Ulusal y. :Asgari 50bin-TL Tirajı 100bindn az Olmayan 2 Gazetede İlan Şeklinde Yayınlama	Genel Hükümler TCK m. 257	3bin günden 9bingüne kadar Adli Para Cezası; Ayrıca 3 aya kadar Gelir Getirici Yayın Yapma Yasağı	6 Aydn 2 Yıla Kadar Hapis Cezası

partilerin radyo ve televizyondan yapacakları seçim propaganda konuşmaları ile bu kanununun 18. maddesi uyarınca yayınlanan hükümet bildirisi veya konuşmaları hakkında cevap ve düzeltme hakkı kullanılmaz

SONUÇ

Cevap ve düzeltme hakkı; yazılı basın, TRT yayınları, özel radyo ve televizyon yayınları ile internet yayınları için ülkemizde farklı yasalarla hüküm altına alınmıştır. Ülkemizde cevap ve düzeltme hakkına ilişkin son düzenleme internet yayınları için yapılmıştır. 5651 sayılı Yasa ile internet yayınları için yapılan düzenleme yerinde bir düzenleme olmakla birlikte, **içerik nedeniyle haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişi ölçütü** Anayasa'mızdaki düzenlemeden daha geniş bir düzenlemeyi içermektedir. Hakkın doğumu için bu kadar geniş bir ölçütün yasada yer almasının, internet yayıncılığının doğasında bulunan özgür yayıncılığa ağır darbeler getireceği açıktır.

Yine aynı şekilde özel radyo ve televizyon yayınları için de gerçeğe aykırı yayın haricinde kişilik haklarına saldırı ölçütü getirilmiş, söz konusu bu kriter de şeref ve haysiyete dokunma kriterinden daha geniş bir kıstastır. Fakat yine de kişilik haklarına saldırıyı değerlendirecek kişi hâkim olduğu için bu değerlendirmenin Anayasa ve taraf olduğumuz uluslararası antlaşmalar çerçevesinde basın özgürlüğü ile kişilik hakkı arasındaki ince çizgiyi ihlal etmeyecek bir değerlendirme olması gerektiği kanaatindeyim.

Basın ve TRT yayınlarına karşı tıpkı Anayasa madde 32'de yer alan şeref ve haysiyete dokunma kriteri gerçeğe aykırı yayın kriteri ile birlikte getirilmiştir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere cevap ve düzeltme hakkına ilişkin düzenleme mevcut dağınıklıktan kurtarılıp birleştirildiğinde uygulayıcıların uygulamaları ile mahkeme kararları istikrarlı hale gelecektir. Uygulamanın istikrarlaşması kitle iletişim yapan kişilerin yayın tarzlarının kişilik haklarına saldırıdan uzaklaşmasını sağlayacaktır.

Esasen ülkemizdeki düzenlemelere getirilebilecek sürelerin kısıtlılığı eleştirisine, basın özgürlüğünü sürüncemede bırakmamak gerekçesi ile katılmak mümkün değildir. Türk hukukundaki tüm düzenlemelerde vatandaş- yabancı ayrımının yapılmadığı kişi ibaresinden söz edildiği için bu haktan yabancıların da faydalanacağından kuşku etmemek gerekir.

Kişilik hakları, basın özgürlüğü, kitle iletişim araçları ile kamuoyu kavramlarının oluşturduğu denklemde cevap ve düzeltme hakkı dört kavramı da birbirine bağlayan aralarında dengeyi sağlayan bir haktır. Zira basın özgürlüğü sınırsız kabul edilirse kişilik hakları zedelenir, kitle iletişim araçları kamuoyunu istedikleri

şekilde yönlendirir. Kişilik hakları sonsuz ve asla dokunulamaz kabul edilirse bu sefer basın özgürlüğü zedelenir, kişilik hakkını koruma ismi altında sürekli müdahale görür. Bunun içindir ki hukuk sistemimizde kişilik haklarını koruyan davaların haricinde bunların yerine ikame olmayan ek bir cevap düzeltme hakkı düzenlenmiştir. Bu nedenledir ki cevap ve düzeltme hakkı Türk Hukuku'nda mutlak addedilmemiş, sadece kişilik hakkına saldırı (Basın ve TRT yayınları için şeref ve haysiyete dokunulması) ve gerçeğe aykırı yayın halinde kısa hak düşürücü sürelerle talep edilen bir hak olarak düzenlenmiştir.

Kamuoyunu teşkil eden kitle ile bu kitleye iletişim sağlayan araçlarla yapılan yayınlardan dolayı karşımıza çıkan cevap ve düzeltme hakkı kitle iletişim ile okuyucu, izleyici veya dinleyici kitle arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Oysaki en büyük kamusal örgütlenme olan devlet ile kitle iletişim arasındaki ilişkileri düzenleyen basın özgürlüğü çerçevesinde yürütülen hizmetler ile kişilik hakları bazı durumlarda çelişebilmektedir. Özellikle taşra nüfusunun azaldığı şehir hayatının yükseldiği ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi yadsınamayacak kadar fazladır. Güç, makul gerekçelerle kontrol edilebildiği sürece faydalıdır. Aksi takdirde kontrol edilemeyen her türlü güç ve özgürlük anarşiye ve telafisi mümkün olmayan zayiata sebebiyet verebilir. Kitle iletişimi sağlayanların toplumda yarattıkları etki ancak onların elindeki imkânlarla bertaraf edilebilir. Dolayısıyla kitle iletişim aracıyla, iftiraya maruz veya şeref ve haysiyetine saldırı olan kişiye sağlanabilecek en etkili ve hızlı olanak cevap ve düzeltme hakkıdır. Zira bu hak ücretsiz şekilde mağdura aynı silahla etkili cevap veya düzeltme imkanı vermektedir.

Yasalarda yer alan cevap ve düzeltme hakkının uzun süreler ve geniş gerekçelerle kullanılmasını sağlamak basın özgürlüğüne müdahale olarak kabul edilmelidir. Aynı şekilde ifade özgürlüğü önündeki engeller de basın özgürlüğüne yapılan bir kısıtlama olarak addedilmelidir. Türk Hukuku'nda, AİHS ve AİHM içtihatları doğrultusunda ifade özgürlüğüne ilişkin yeterli güvenceler bulunmamaktadır. Yasal belirsizlikler ve basın üzerindeki siyasi baskılar, uygulamada basın özgürlüğünü etkilemektedir. Esasen ifade ve basın özgürlüğü ile bunlara müdahale dengesinde hukuki tercihin ifade ve basın özgürlüğünden yana olması gerektiği yadsınamaz bir tavır olmalıdır. Dolayısıyla yeterli gerekçe olmadan kullandırılan cevap ve düzeltme hakkı bu anlamda basın özgürlüğüne bir müdahaledir.

Kişilik haklarının temel hak ve hürriyetlerden olması, kişinin ayrılmaz bir parçası olması, kişi dokunulmazlığı ile masumiyetinin evrensel hukukun vazgeçilmez ilkelerinden birisi olması gerçeği ile kitle iletişimin modern ve teknolojik toplumda şehirde yaşayanların sayısının artmasıyla orantılı artan gücü ile kamuoyu yaratma yeteneği karşısında kişilik haklarının korumasız kalabileceği gerçeği birlikte değerlendirildiğinde, cevap ve düzeltme hakkına ilişkin düzenlemenin artık her toplum için zorunlu olduğu kanaatini ortaya çıkarmaktadır.

İfade ve basın özgürlüğü ile kişilik haklarının dokunulmazlığı ve masumiyeti arasındaki dengeyi sağlamak da cevap ve düzeltme hakkı ile mümkündür. Zira cevap ve düzeltme hakkı, teamüle bırakılmayacak mutlaka yasal düzenleme ve yaptırıma bağlanacak kadar önemli ve özgürlük ile hak arasındaki dengeyi sağlayan çok önemli ve dengeleyici özelliği olan önemli bir haktır. Cevap ve düzeltme hakkının, kişi veya kişiliğe, kitle iletişim araçları vasıtasıyla ifade ve basın özgürlüğü adı altında yapılacak saldırılarda toplumda oluşacak yargının etkisini azaltan hızlı ve etkin bir hak olduğu bu bilimsel çalışmamızla bir daha teyit edilmiştir.

EKLER:**EK 1: CEVAP VE DÜZELTME (TEKZİP) METNİ ÖRNEKLERİ****EK 1.1: Yazılı Basın Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği**

Öncelikle şunu belirtmekte fayda vardır ki cevap ve düzeltme metninin noterden gönderilmesi zorunlu değildir. Sadece yazılı olması zaruridir. Fakat tebligatın yapıldığına dair ispat zarureti olduğu için bu metnin iadeli taahhütlü bir şekilde veya direkt mevketenin idare adresine götürölüp evrak kayıttan geçirilerek (sorumlu müdüre ileilmek üzere) yapılması mümkündür.

Buradaki önemli nokta tekzip metninin sorumlu müdüre ileilmesi ve bu tebligatın yapıldığının ispatıdır. Aşağıda tekzip metni noterden gönderilmiş gibi bir örnek hazırlanmıştır.

Noterden yapılacak tebligatlarda da sorumlu müdürün günlük yayınlarda 3 gün, olmayanlarda 3 günden sonraki ilk sayıda metni yayınlama yükümlülüğü olduğu için bu tarihten sonra kişinin 15 gün gibi kısa bir hak düşürücü süre ile sulh ceza mahkemesine başvurma yükümlülüğü olduğundan tebligat akıbetinin, tekzip yayınlanmazsa 3 günün bitiminden itibaren mutlaka 15 gün içinde elde edilmesi ve tebliğ şerhinin noter evrakına yazdırılması şarttır.

..... NOTERLİĞİ'NE

TEKZİP

KEŞİDE EDEN : Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), adres

VEKİLİ : İsim, adres

MUHATAP : 1. **Gazetesi Sorumlu Müdürü**

Adres:

2. Gazeteci

Adres:

KONU :Gazetesi/Dergi'nin.....tarihli sayısında sayfasında yer alan..... başlıklı haber/yazının 5187 sayılı Basın Kanunu madde 14 uyarınca tekzibi talebidir.

AÇIKLAMALAR

1. Sayın Muhatap,Gazetesi/Dergi'nin.....tarihli sayısında sayfasında yer alan..... başlıklı haber/yazının şahsımın/müvekkili şeref ve haysiyetini ihlal etmesi veya gerçeğe aykırı yayım yapılması sebebiyle 5187 sayılı Basın Kanunu madde 14 uyarınca tekzibi zarureti hasıl olmuştur.

2. Sayın muhatap, ilişikte sunulanşirketinden açıklama başlıklıGazetesi/Dergisi sorumlu müdürlüğüne hitaben yazılı **TEKZİP** metninin 5187 sayılı Kanun madde 14 uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren 3 gün içinde (günlük

değilse tebliğden itibaren 3 gün'den sonraki ilk sayıda) yayımlanacak sayısında, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda aynı puntolarla ve aynı şekilde yayınlanmasını talep ederiz.

3. Süreli Yayının kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal etmesi/gerçekdışı yayın yapmasından dolayı gönderilen tekzip metnini ikinci fıkradaki şekliyle kamuoyuna yansıtması süreli yayın açısından 5187 sayılı Basın Yasası'nın 14. maddesi uyarınca bir görev olduğu gibi, 18. Madde ile ağır müeyyideler tanzim edilmiştir.

4. Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; tekzip metni süreli yayınızdaki yayınlanmadığı takdirde tekzip için 5187 sayılı Yasa 14 ve 18. Maddeler uyarınca Ceza mahkemesine başvurulacağı gibi, aleyhinizde kişilik haklarının ihlali ve ticari itibarın tahkirinden dolayı maddi ve manevi tazminat talebiyle HUKUK VE CEZA mahkemelerine başvuracağımızı üzümlere bildiririz.

Sayın Noter,

Ekteki 4 nüsha sunulan(gerçek/tüzel kişi) den açıklama başlıklı.....süreli yayın sorumlu müdürlüğüne hitaben yazılı yayının yukarıdaki muhataplara APS ile tebliği ile tebliğ şerhli bir örneğinin tarafıma iadesini ve bir örneğinin ise dairenizde saklanmasını saygılarımla arz ve talep ederim (.../.../.....).

TEKZİP KEŞDE EDEN/VEKİLİŞİRKETİNDEN AÇIKLAMA

.....Gazetesi/Dergisi Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü'ne,

" Gazetenizin/Derginizin 01.01.2010 günlü sayısında "....." başlıklı hakkımızda yapılan yayın..... gerekçeleri ile şahsımın/müvekkilin şeref ve haysiyetini ihlal etmesi (gerçek dışı olması da tekzip nedenidir)

Haberde konu edilen iddialar/bilgiler.....gerekçelerle yanlış/hakikat dışıdır

Şahsım/müvekkilim.....yapmakta gerekçelerle yayında iddia edilenler yalan/yanlıştır. " (Metin ilgili yazıdan uzun olamaz, metin 20 satırdan az ise veya karikatür, resim ise tekzip metni 30 satırı geçemez)

İşbu Cevap ve düzeltme yazısının 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren 3 gün içinde (günlük değilse tebliğden itibaren 3 günden sonraki ilk sayıda) yayımlanacak sayısında, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda aynı puntolarla ve aynı şekilde yayınlanmasını talep ederiz (.../.../.....).

**Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL**

EK 1.2: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği

Burada muhatap TRT Genel Müdürlüğü'dür. Kişi ile yayın arasındaki ilişkinin, tezkibin gönderilmesi gerekçelerinin bildirilmesi zorunludur. Başvurma süresi yayından itibaren 7 gün olup ret tarihinden itibaren 2 gün içinde Ankara Sulh Ceza Mahkemesi'ne başvurmak gerekir. Yukarıda da izah edildiği üzere noterden göndermek zorunlu değildir.

..... NOTERLİĞİ'NE

TEKZİP

KEŞİDE EDEN : Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), adres

VEKİLİ : İsim, adres

MUHATAP : TRT Genel Müdürlüğü

Adres:

KONU :TRT'nin Kanalında.....tarihli
..... İsimli yayında yer alan yayının 2954 sayılı
Kanun'un madde 27 uyarınca tezkibi talebidir.

AÇIKLAMALAR

1. Sayın Muhatap, TRT'nin Kanalında.....tarihli İsimli yayında yer alan yayının şahsımın/müvekkilimin haysiyet ve şerefine dokunulması veya ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması sebebiyle 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyonu Kanunu madde 27 uyarınca düzeltme ve cevap hakkına başvurma zarureti hasıl olmuştur.

2. Sayın muhatap, ilişkide sunulanşirketinden açıklama başlıklıTRT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE hitaben yazılı **TEKZİP** metninin 2954 sayılı kanun madde 27 uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren 3 gün içinde ilgili yayının yer aldığı saatte aynı şekilde yayınlanmasını talep ederiz.

3. TRT Kurumu yukarıda adı geçen yayın ile; 2954 sayılı TRT Kurumu'nun yayın esaslarını içeren 5. maddesinin (j) ve (m) bentlerine aykırı davranmaktadır. Düzeltme ve cevap metninin aynı programda, aynı saatte, tamamen aynı yasanın 27'inci maddesi gereğince yeniden yayınlanmasını talep ederiz.

4. TRT'nin kişilerin haysiyet ve şerefine dokunması/gerçekdışı yayın yapmasından dolayı gönderilen tezkip metnini ikinci fıkradaki şekliyle kamuoyuna yansıtması 2954 sayılı Yasa'nın 27. maddesi uyarınca bir görev olduğu gibi, TCK madde 257 ile ağır müeyyideler tanzim edilmiştir.

5. Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; tezkip metni yayınıınızda yayınlanmadığı takdirde tezkip için 2954 sayılı Yasa 27. madde uyarınca (ret kararının tarafımıza

ulaştığı tarihten itibaren 2 gün içinde Ankara Sulh Ceza mahkemesine başvurulacağı gibi, 28. Madde uyarınca kurum aleyhinde yayından itibaren (60 gün içinde) kişilik haklarının ihlali ve ticari itibarın tahkirinden dolayı maddi ve manevi tazminat talebiyle HUKUK VE CEZA mahkemelerine başvuracağımızı üzümlere bildiririz.

Sayın Noter,

Ekteki 3 nüsha halinde sunulan(gerçek/tüzel kişi) den açıklama başlıklı TRT Genel Müdürlüğü'ne hitaben yazılı yazının muhataba APS ile tebliği ile tebliğ şerhli bir örneğinin tarafıma iadesini bir örneğinin dairenizde saklanmasını saygılarımla arz ve talep ederim (.../.../.....).

TEKZİP KEŞİDE EDEN/VEKİLİ
.....ŞİRKETİNDEN AÇIKLAMA

TRT Genel Müdürlüğü'ne,

" TRT'nin Kanalında.....tarihli İsimli yayında Saatinde yer alan yayının şahsımın/müvekkilimin haysiyet ve şerefine dokunulması veya ilgili gerçeğe aykırı bir şekilde hakkımızda yapılan yayın..... gerekçeleri ile şahsımın/müvekkilin şeref ve haysiyetini ihlal etmiştir. (gerçek dışı olması da tekzip nedenidir)

Haberde konu edilen iddialar/bilgiler.....gerekçelerle yanlış/hakikat dışıdır

Şahsım/müvekkilim.....yapmakta gerekçelerle yayında iddia edilenler yalan/yanlıştır. "

TRT Kurumu; 2954 sayılı TRT Kurumu'nun yayın esaslarını içeren 5. maddesinin (j) ve (m) bentlerine aykırı davrandığından, İşbu cevap ve düzeltme yazısının; 2954 sayılı Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren 3 gün içinde ilgili yayının yer aldığı saatte aynı programda, aynı süre ve aynı şekilde yayınlanmasını talep ederiz.

Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL

EK 1.3: Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği

Özel radyo ve televizyon yayınları için diğer yayınlar gibi yayıncı kuruluşa başvurma aşaması olmadığından dolayı yayın tarihinden itibaren 10 gün içinde ulusal kanallarda Ankara Sulh Ceza, bölgesel yayınlarda ise başvuran kişinin ikametgahı sulh ceza mahkemesinde düzeltme ve cevap hakkının yayınlanması için başvurmak gerekir. Anlatılan gerekçe ile özel radyo ve televizyon yayınları için gönderilecek tekzip metninin sulh cezadan önce yayıncı kuruluşa gönderilmesine gerek yoktur. Aşağıdaki metnin sulh ceza mahkemesinin dilekçesine eklenmesi gerekir.

TEKZİP KEŞDE EDEN/VEKİLİŞİRKETİNDEN AÇIKLAMA

..... Kanalının Yayınlarından Sorumlu Genel Müdürüne

".... Kanalında.....tarihli İsimli yayında
Saatinde yer alan yayının kişilik haklarına saldırı teşkil eden veya ilgili gerçeğe
aykırı bir şekilde hakkımızda yapılan yayın.....
..... gerekçeleri ile şahsımın/müvekkilimin kişilik
haklarına saldırı teşkil etmektedir. (gerçek dışı olması da tekzip nedenidir)

Haberde konu edilen iddialar/bilgiler.....gerekçelerle yanlış/hakikat dışıdır

Şahsım/müvekkilim.....yapmakta gerekçelerle
yayında iddia edilenler yalan/yanlıştır. "

Yayıncı kuruluş; 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Yasa'nın yayın esaslarını içeren 4. maddesininbentlerine aykırı davrandığından, İşbu cevap ve düzeltme yazısının; 3984 sayılı Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca bu talebin tebliğinin ertesi günü içinde ilgili yayının yer aldığı saatte aynı programda aynı süre ve aynı şekilde yayınlanmasını talep ederiz (....../.../.....).

**Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL**

EK 1.4: İnternet Yayınları İçin Tekzip Metni Örneği

İnternet yayınlarını düzenleyen 5651 sayılı Yasa'nın 9. maddesi içerik veya yer sağlayıcısına başvuru için bir süre tayin etmemiştir. Tekzibin ise 1 hafta süreyle yayınlanmasının talep edilebileceği ve içeriği ise yayından çıkarılmasının talep edilebileceği bildirilmektedir. Fakat tekzip ulaştıktan sonra iki gün içinde yayınlanmazsa reddedilmiş kabul edildiğinden bu kez 15 gün içinde başvuran kişinin yerleşim yeri sulh ceza mahkemesine başvuru zorunluluğu olup bu süre hak düşürücü bir süredir.

..... NOTERLİĞİ'NE

TEKZİP

KEŞİDE EDEN : Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), adres
VEKİLİ : İsim, adres
MUHATAP : **1. İçerik Sağlayıcı**
2.Yer Sağlayıcı (İçerik sağlayıcıya ulaşılmaması halinde yer sağlayıcıya başvurmak mümkündür)
Adres:
KONU :tarihli isimli internet sitesinde yer alan yayının 5651 sayılı Yasa madde 9 uyarınca tekzibi ile ilişkin içeriğin yayından çıkarılması talebidir.

AÇIKLAMALAR

1. Sayın Muhatap,tarihli İsimli İnternet Sitesinde yer alan ilişkin içerik nedeniyle Kişinin hakları ihlal edildiği veya ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılması sebebiyle 5651 sayılı Kanun madde 9 uyarınca içeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkına başvurma zarureti hasıl olmuştur.

2.Sayın muhatap, ilişkide sunulanşirketinden açıklama başlıklıhitaben yazılı **TEKZİP** metninin 5651 sayılı Kanun madde 9 uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren bir hafta süreyle yayını ileilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını talep ederiz.

3. internet sitesi içerik nedeniyle kişilerin haklarını ihlal edemeyeceği/gerçekdışı yayın yapmasından dolayı gönderilen tekzip metnini ikinci fıkradaki şekliyle kamuoyuna yansıtması 5651 sayılı Yasa'nın 9. maddesi uyarınca bir görev olduğu gibi, 9. maddenin 4. fıkrası ile 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası müeyyidesi tanzim edilmiştir.

3. Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; tekzip metni yayınıınızda yayınlanmadığı takdirde tekzip için 5651 sayılı yasa 9. madde uyarınca 15 gün içinde sulh ceza mahkemesine başvurulacağı gibi, muhatap aleyhinde yayından dolayı kişilik haklarının

ihlali ve ticari itibarın tahkirinden dolayı maddi ve manevi tazminat talebiyle HUKUK VE CEZA mahkemelerine başvuracağımızı üzümlere bildiririz.

Sayın Noter,

Ekteki 3 nüsha halinde sunulan(gerçek/tüzel kişi) den açıklama başlıklı İçerik/Yer Sağlayıcısına hitaben yazılı yazının muhataba APS ile tebliği ile tebliğ şerhli bir örneğinin tarafıma iadesini bir örneğinin ise dairenizde saklamasını saygılarımla arz ve talep ederim (.../.../.....).

TEKZİP KEŞDE EDEN/VEKİLİ
.....ŞİRKETİNDEN AÇIKLAMA

İçerik/Yer Sağlayıcısına ,

"tarihli İsimli İnternet Sitesinde yer alan ilişkin içerik nedeniyle Kişinin hakları ihlal edildiği veya ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılması sebebiyle hakkımızda yapılan yayın..... gerekçeleri ile şahsımın/müvekkilin içerik nedeniyle hakları ihlal etmiştir. (gerçek dışı olması da tekzip nedenidir)

Haberde konu edilen iddialar/bilgiler.....gerekçelerle yanlış/hakikat dışıdır

Şahsım/müvekkilim.....yapmakta gerekçelerle yayında iddia edilenler yalan/yanlıştır. "

İçerik/yer Sağlayıcı; 5651 sayılı Yasa'nın 4., 5. ve 9. maddelerine aykırı davrandığından, İşbu Cevap ve düzeltme yazısının; 5651 sayılı Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren bir hafta süreyle yayını ileilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını talep ederiz (.../.../.....).

Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL

EK 1.5: Basın Konseyine Şikâyet Ve Tekzip Metni Örneği

Basın Konseyi bir meslek dayanışmasının getirdiği bir oluşum olup, şikâyeti Basın Konseyi adına değerlendiren Basın Konseyi Yüksek Kurulu(BKYK) kararlarının herhangi bir müeyyidesi yoktur. Yaptırım gücü olmadığı için etkili olduğunu söylemek de mümkün değildir. Kararlara uyulup uyulmama muhatabın takdirine bırakılmış durumdadır. Her türlü yayın için iki ay içinde Basın Konseyi'ne şikâyet etmek mümkün olup, şikâyeti yersiz bulma, uyarma veya kınama cezası verilebilmektedir.

Basın Konseyi'ne şikâyet için yayın üzerinden 2 aylık sürenin geçmemiş olması gerekir. Bu süre geçmemiş ise, Türkiye'de yayımlanan her türlü gazete, dergi, haber ajansı, radyo, televizyon yayını veya gazeteci hakkında, 0 yayın şikâyet eden kişiyle olsun veya olmasın, Basın Konseyi'ne şikâyet etmek mümkündür. Ancak yapılacak başvurunun yazılı olması, basın meslek ilkelerinden hangisinin (hangilerinin) ihlal edildiğinin belirtilmesi, söz konusu yayının aslının, ses yahut görüntü kaydının veya fotokopisinin konseye gönderilmesi şarttır. Konseyin hiçbir işlemi paralı değildir.

Basın Konseyi kararlarına karşı 15 gün içinde olağanüstü itiraz yoluna gidilebilir. Başkan, ikinci başkan ve genel sekreterden oluşan kurul itirazla ilgili raporunu kurula sunar. İlgili taraflar kurula davet edilir. Katılanlar dinlendikten sonra BKYK değerlendirmesini yapar. Yüksek Kurul'ca verilen karar toplantıya katılanların 2/3'ünün oyuyla değiştirilebilir. Gerekli görülürse ilgililer veya tanık dinlenir.

BASIN KONSEYİ YÜKSEK KURULUNA

ŞİKÂYET EDEN : Ad, Soyad, Adres
VEKİLİ : Ad, Soyad, Adres

ŞİKÂYET EDİLEN : 1. Gazete/Dergi, Radyo-Televzyon/İnternet Sitesi
2.Haberi veya yayını yapan gazeteci.

KONU : kitle iletişim aracında Tarihli
yayınlanan..... yayından dolayı basın meslek ilkelerinden
.....ihlal edilmesi hasebiyle kınama cezası verilmesi talebidir.

AÇIKLAMALAR

1. kitle iletişim aracında Tarihli yayınlanan..... yayından dolayı basın meslek ilkelerindenihlal edilmesi hasebiyle kınama cezası verilmesi zarureti hasıl olmuştur.
2. Söz konusu yayının aslı, ses yahut görüntü kaydının veya fotokopisinin dilekçemize eklidir.
3. Ekli tekzip metninin, Basın Konseyi'ne üye kitle iletişim araçları ile muhatap yayında yayımlatılmasını talep ederiz.

4. Tarihli yayınlanan..... yayından dolayı basın meslek ilkelerindenihlal edilmesi hasebiyle kınama cezası verilmesini talep ederiz.

TEKZİP KEŞDE EDEN/VEKİLİ
.....ŞİRKETİNDEN AÇIKLAMA

Kitle İletişim Aracı Sorumlu Müdürüne ,

"tarihli İsimli Kitle iletişim aracında yer alan ilişkin yayın nedeniyle basın meslek ilkelerindenihlal edildiği gibi Kişinin hakları ihlal edildiği veya ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılması sebebiyle hakkımızda yapılan yayın..... gerekçeleri ile şahsımın/müvekkilin içerik nedeniyle hakları ihlal etmiştir.

Haberde konu edilen iddialar/bilgiler.....gerekçelerle yanlış/hakikat dışıdır

Şahsım/müvekkilim.....yapmakta gerekçelerle yayında iddia edilenler yalan/yanlıştır. "

İşbu Cevap ve düzeltme yazısının muhatap kitle iletişim aracındaki yayının yapıldığı yer ve oranda yayınlanmasına karar verilmesini talep ederiz (../../.....).

Şikâyet Eden
Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL

EKLER

EK 1: Şikâyet Edilen Yayın Sureti.

EK 2: DİLEKÇE ÖRNEKLERİ

EK 2.1: Yazılı Basın Yayınları İçin Dilekçe Örneği

..... NÖBETÇİ SULH CEZA MAHKEMESİ SAYIN
HAKİMLİĞİ'NE

DOSYA NO:

TEKZİP

TALEP EDEN : Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), adres

VEKİLİ : isim, adres

MUHATAP : Sorumlu Müdürü

Adres:

TEKZİP İSTENİLEN

YAYIN :.....Gazetesi/Dergi'nin.....tarihli sayısında
..... sayfasında yer alan..... Başlıklı haber/yazı

TEKZİP METNİNİN

SORUMLU MÜDÜRE

TEBLİĞ TARİHİ : (başvuru süresi 15 gündür)

KONU

:Tekzip istenilen yayın Müvekkilimin/şahsımın
şeref ve haysiyetini ihlal eden veya gerçeğe aykırı yayım
teşkil ettiğinden ekte sunulan cevap ve düzeltme metninin
5187 sayılı Basın Kanunu madde 14 uyarınca
yayınlanmasına karar verilmesi istemidir

AÇIKLAMALAR

1. Muhatap,Gazetesi/Dergi'nin.....tarihli sayısında
sayfasında yer alan..... Başlıklı haber/yazının şahsımın/müvekkili şeref
ve haysiyetini ihlal etmesi veya gerçeğe aykırı yayım yapılması sebebiyle 5187
sayılı Basın Kanunu madde 14 uyarınca tekzibi zarureti hasıl olmuştur.
2. Tekzip talep edilen yayının sureti (künye ve haberin yayınlandığı sayfa mutlaka
eklenmelidir) ektedir (**EK.1: Tekzip talep edilen yayım**).
3. Muhatap, ilişkide sunulanşirketinden açıklama başlıklı
.....Gazetesi/Dergisi sorumlu müdürlüğüne hitaben yazılı **TEKZİP**
metninin 5187 sayılı Kanun madde 14 uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren 3
gün içinde (günlük değilse tebliğden itibaren 3 gün'den sonraki ilk sayıda)
yayınlanacak sayısında, ilgili yayımın yer aldığı sayfa ve sütunlarda aynı
puntolarla ve aynı şekilde yayınlanmasını talep edip bu talebimiz
tarihinde tebliğ edilmesine yayınlanmamıştır (**EK.2: TEBLİĞ ŞERHİ**)

4. Tekzip metninin muhataba tebliğinden itibaren cevap ve düzeltme metnimizin yayınlanmadığıma dair nüshalar (dilekçemize eklidir (**EK.3: Tekzibin yayımlanması gereken günlere ilişkin yayımlanmayan nüshalar** -gazete ise yayınlanmayan 3 güne ait gazete/dergi ise ilgili sayı).
5. Sayın hakimliğin de takdir edecekleri üzere ekli tekzip metninde de ifade edildiği gibi (**EK.4: Tekzip Metni**) Tekzip talep eden kişinin tekzip talebinin şu gerekçelerle kabulü gerekir. Şöyle ki:
 - a).....(gerekçelerle kişiyle ilgi, şeref ve haysiyete dokunulması/gerçeğe aykırı olması gibi
 - b).....(gerekçelerle basın etik ilkeler uyulmamış)
 - c)..... (Kamuoyu haksız, mesnetsiz yönlendirilmiş)
6. Buna ilişkin bir takım kararlar şu şekildedir.....

HUKUKİ NEDENLER : Anayasa madde 32, AİHS m. 8, 5187 sayılı Yasa 14 ve 18. Maddeler ve sair tüm yasal mevzuat.

DELİLLER : 1. Tekzip talep edilen yayın
2. Tebliğ şerhi
3. Yayınlanmayan günlere ilişkin yayın suretleri
4. Yayınlanması talep edilen tekzip metni
5. Varsa emsal mahkeme kararları

SONUC VE İSTEM : Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; yukarıda arz ve izah edilen nedenlerle sayın hakimliğin re'sen tespit edeceği sebepler muvacehesinde ekte sunulan düzeltme ve cevap metninin 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca yayınlanmasına karar verilmesini saygılarımla arz ve talep ederim (..../..../.....).

Tekzip Talep Eden
Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL

Dilekçe Ekleri:

Onaylanmış vekaletname sureti ile

(kendi adına başvuruyorsa kimlik suret, tüzel kişi adına ise imza beyannamesi);

EK 1: Tekzip talep edilen yayın,

EK 2: TEBLİĞ ŞERHİ,

EK 3: Tekzibin yayımlanması gereken günlere ilişkin yayımlanmayan nüshalar - gazete ise yayınlanmayan 3 güne ait gazete/dergi ise ilgili sayı

EK 4: Tekzip Metni (Metin ilgili yazıdan uzun olamaz, metin 20 satırdan az ise veya karikatür, resim ise tekzip metni 30 satırı geçemez).

EK 2.2: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yayınları İçin Dilekçe Örneği

ANKARA NÖBETÇİ SULH CEZA MAHKEMESİ SAYIN HAKİMLİĞİ'NE

DOSYA NO:

TEKZİP

TALEP EDEN : Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), adres

VEKİLİ : isim, adres

MUHATAP : TRT GENEL MÜDÜRLÜK

Adres:

TEKZİP İSTENİLEN

YAYIN TARİHİ : TRT'nin Kanalında.....tarihli
..... İsimli yayında yer alan yayın

TEKZİP METNİNİN

TEBLİĞ TARİHİ : (Sulh ceza mahkemesine başvuru süresi 2 gündür)

KONU

:Tekzip istenilen yayın Müvekkilimin/şahsımın şeref ve haysiyetini ihlal eden veya gerçeğe aykırı yayım teşkil ettiğinden ekte sunulan cevap ve düzeltme metninin 2954 sayılı Kanun madde 27 uyarınca yayınlanmasına karar verilmesi istemidir

AÇIKLAMALAR

1. Muhatap, TRT'nin Kanalında.....tarihli İsimli yayında yer alan yayının şahsımın/müvekkilimin haysiyet ve şerefine dokunulması veya ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması sebebiyle 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyonu Kanunu madde 27 uyarınca düzeltme ve cevap hakkına başvurma zarureti hasıl olmuştur. Tekzip talep edilen yayının sureti ektedir (**EK.1: Tekzip talep edilen yayım RTÜK'ten temin edilebilir**).
2. Muhatap, ilişkide sunulanşirketinden açıklama başlıklıTRT GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE hitaben yazılı **TEKZİP** metninin 2954 sayılı Kanun madde 27 uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren 3 gün içinde ilgili yayının yer aldığı programda, aynı saate ve aynı şekilde yayınlanmasını içeren talebimiz..... tarihinde tebliğ edilmesine yayınlanmamıştır (**EK.2: TEBLİĞ ŞERHİ**).
3. Tekzip metninin muhataba tebliğinden itibaren cevap ve düzeltme metnimizin yayınlanmadığıma dair TRT Genel Müdürlüğü ret kararı dilekçemize eklidir (**EK.3: TRT Genel Müdürlük Ret Kararı**).
4. Sayın hakimliğin de takdir edecekleri üzere ekli tekzip metninde de ifade edildiği gibi (**EK.4: Tekzip Metni**) tekzip talep eden kişinin tekzip talebinin şu gerekçelerle kabulü gerekir. Şöyle ki:

- a)..... yayın tümüyle yanlış, gerçek dışı ve kişilik haklarına saldırı niteliği taşımakta, (gerekçelerle kişiyle ilgi, şeref ve haysiyete dokunulması/gerçeğe aykırı olması gibi)
- b)..... TRT Kurumu yukarıda adı geçen yayın ile; 2954 sayılı TRT Kurumunun yayın esaslarını içeren 5. maddesinin (j) ve (m) bentlerine aykırı davranmaktadır (gerekçelerle 2954 sayılı Yasa'nın 5. maddesindeki genel yayın esaslarına uyulmamıştır).
- c)..... (Kamuoyu haksız, mesnetsiz yönlendirilmiştir).

5. Buna ilişkin bir takım kararlar şu şekildedir.....

HUKUKİ NEDENLER : Anayasa madde 32, AİHS m. 8, 2954, sayılı Yasa 5 ve 27. Maddeler 3984 sayılı yasa ve sair tüm yasal mevzuat.

DELİLLER :1. Tekzip talep edilen yayın,
2. Tebliğ şerhi,
3. TRT Genel Müdürlük ret kararı,
4. Yayınlanması talep edilen tekzip metni,
5. Varsa emsal mahkeme kararları.

SONUÇ VE İSTEM : Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; Yukarıda arz ve izah edilen nedenlerle sayın hakimliğin re'sen tespit edeceği sebepler muvacehesinde ekte sunulan düzeltme ve cevap metninin aynı programda, aynı saatte ve aynı şekilde Yasanın 27'inci maddesi gereğince yayınlanmasına karar verilmesini saygılarımla arz ve talep ederim (..../..../.....).

Tekzip Talep Eden
Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL

Dilekçe Ekleri:

Onaylanmış vekaletname sureti ile

(kendi adına başvuruyorsa kimlik sureti veya imza sirküsü)

EK 1: Tekzip talep edilen yayın (RTÜK'ten Temin edilebilir)

EK 2: TEBLİĞ ŞERHİ,

EK 3: EK.3: TRT Genel Müdürlük Ret Kararı

EK 4: Tekzip Metni

EK 2.3: Özel Radyo ve Televizyon Yayınları İçin Dilekçe Örneği

..... **NÖBETÇİ SULH CEZA MAHKEMESİ SAYIN HAKİMLİĞİ'NE** (Ulusal kanallarda Ankara Sulh Ceza diğerlerinde başvuran kişi yer Sulh Ceza yetkilidir)

DOSYA NO:

TEKZİP

TALEP EDEN : Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), adres

VEKİLİ : İsim, adres

MUHATAP : 1. Yayıncı Kuruluş

Adres:

2.Yayınlardan Sorumlu En Üst Yönetici

TEKZİP İSTENİLEN

YAYIN TARİHİ : Yayıncı kuruluşun sahibi olduğu Kanalında.....tarihli İsimli yayında yer alan yayın (Yayın Tarihinden itibaren 10 gün içinde direkt sulh ceza mahkemesine başvurulmalıdır).

KONU :Tekzip istenilen yayın Müvekkilimin/şahsımın Kişilik Haklarına saldırı teşkil ettiğinden ekte sunulan cevap ve düzeltme metninin 3984 sayılı Kanunun madde 28 uyarınca yayınlanmasına karar verilmesi istemidir

AÇIKLAMALAR

1. Muhatap yayıncı kuruluşun sahibi olduğu, Kanalı'nda.....tarihli isimli yayında yer alan yayının şahsımın/müvekkilimin Kişilik Haklarına saldırı teşkil etmesi hasebiyle 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunu madde 27 uyarınca düzeltme ve cevap hakkına başvurma zarureti hasıl olmuştur.Tekzip talep edilen yayının sureti ektedir (**EK.1: Tekzip talep edilen yayın RTÜKten temin edilebilir**).
2. İlişikte sunulanşirketinden açıklama başlıklıyayıncı kuruluşa ve yayınlardan sorumlu en üst yöneticiye hitaben yazılı **TEKZİP** metninin 3984 sayılı Kanun madde 28 uyarınca ilgili yayının yer aldığı programda, aynı saate ve aynı şekilde yayınlanmasını talep ederiz.
3. Sayın hakimliğin de takdir edecekleri üzere ekli tekzip metninde de ifade edildiği gibi (**EK.2: Tekzip Metni**) tekzip talep eden kişinin tekzip talebinin şu gerekçelerle kabulü gerekir. **Şöyle ki:**
 - a)..... yayın tümüyle yanlış, gerçek dışı ve kişilik haklarına saldırı niteliği taşımakta, (gerekçelerle kişiyle ilgi, kişilik haklarına saldırı, şeref ve haysiyete dokunulması/gerçeğe aykırı olması gibi)

b)..... yayıncı kuruluş yukarıda adı geçen yayın ile; 3984 sayılı Yasa'nın yayın esaslarını içeren 4. maddesine aykırı davranmaktadır (gerekçelerle 3984 sayılı yasanın 4. maddesindeki genel yayın esaslarına uyulmamıştır).

c)..... (Kamuoyu haksız, mesnetsiz yönlendirilmiş)

4. Buna ilişkin bir takım kararlar şu şekildedir.....

HUKUKİ NEDENLER : Anayasa madde 32, AİHS m. 8, 2954, sayılı Yasa 5 ve 27. Maddeler 3984 sayılı yasa, Radyo ve Televizyon Yayınları Yayın Esas ve Usulleri Hakkındaki Yönetmelik ve sair tüm yasal mevzuat.

DELİLLER : 1. Tekzip talep edilen yayın
2. Yayınlanması talep edilen tekzip metni
3. Varsa emsal mahkeme kararları

SONUÇ VE İSTEM : Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; Yukarıda arz ve izah edilen nedenlerle sayın hakimliğin re'sen tespit edeceği sebepler muvacehesinde ekte sunulan düzeltme ve cevap metninin aynı programda, aynı saatte ve aynı şekilde 3984 sayılı Yasanın 28'inci maddesi gereğince yayınlanmasına karar verilmesini saygılarımla arz ve talep ederim (..../..../.....).

**Tekzip Talep Eden
Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL**

Dilekçe Ekleri:

Onaylanmış vekaletname sureti ile

(kendi adına başvuruyorsa kimlik sureti veya imza sirküsü);

EK 1: Tekzip talep edilen yayın (RTÜKten temin edilebilir),

EK 2: Tekzip Metni.

EK 2.4: İnternet Yayınları İçin Dilekçe ve Tekzip Metni Örneği

..... NÖBETÇİ SULH CEZA MAHKEMESİ SAYIN
HAKİMLİĞİ'NE

DOSYA NO:

TEKZİP

TALEP EDEN : Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), adres

VEKİLİ : İsim, adres

MUHATAP : 1. İçerik Sağlayıcı
2.Yer Sağlayıcı (İçerik sağlayıcıya ulaşılmaması halinde yer sağlayıcıya başvurmak mümkündür)
Adres:

TEKZİP İSTENİLEN

YAYIN :tarihli İsimli İnternet Sitesinde yer alan..... başlıklı yayını

TEKZİP METNİNİN

MUHATABA

TEBLİĞ TARİHİ : (Talebin tebliği ile 2 günden yayınlanması gerekir yayınlanmadığı takdirde reddedilmiş sayılır. Reddedilmiş sayılmasından itibaren başvuru süresi 15 gündür)

KONU :Tekzip istenilen yayın Müvekkilimin/şahsımın İçerik nedeniyle haklarını ihlal eden veya gerçeğe aykırı yayım teşkil ettiğinden ekte sunulan cevap ve düzeltme metninin 5651 sayılı Kanun madde 9 uyarınca bir hafta süreyle internet ortamında yayınlanmasına başlıklı/resmin v.s. içeriğin yayından çıkarılmasına karar verilmesi istemidir

AÇIKLAMALAR

1. Muhatap,tarihli İsimli İnternet Sitesinde yer alan ilişkin içerik nedeniyle Kişinin hakları ihlal edildiği veya ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması sebebiyle 5651 sayılı Kanun madde 9 uyarınca içeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkına başvurma zarureti hasıl olmuştur.
2. Tekzip talep edilen yayının sureti (yayının internet çıktısı eklenmelidir) ektedir **(EK.1: Tekzip talep edilen yayının internet çıktısı).**
4. Muhatap, ilişkide sunulanşirketinden açıklama başlıklıİçerik/Yer sağlayıcıya hitaben yazılı **TEKZİP** metninin 5651 sayılı Kanun madde 9 uyarınca bu talebin tebliğinden itibaren bir hafta süreyle yayını ileilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını talep ederiz. Bu talebimiz tarihinde muhataba tebliğ edilmesine rağmen yayınlanmamıştır **(EK.2: TEBLİĞ ŞERHİ)**

6. Tekzip metninin muhataba tebliğinden itibaren cevap ve düzeltme metnimizin yayınlanmadığıma dair nüshalar dilekçemize eklidir (**EK.3: Tekzibin yayımlanması gereken günlere ilişkin Yayımlanmayan İnternet Printer Çıktısı**).
7. Sayın hakimliğin de takdir edecekleri üzere kişilik haklarını ihlal eden içeriğin yayından çıkarılması zaruret arz ettiği gibi, ekli tekzip metninde de ifade edildiği gibi (**EK.4: Tekzip Metni**) tekzip talep eden kişinin tekzip talebinin şu gerekçelerle kabulü gerekir. Şöyle ki:
- a).....(gerekçelerle içerik nedeniyle tekzip talep edenin hakları ihlal edilmiştir).
- b).....(gerekçelerle 5651 sayılı yasa madde 4 ve 5'teki yükümlülükleri yerine getirilmemiştir).
- c)..... (Kamuoyu haksız, mesnetsiz yönlendirilmiş)
8. Buna ilişkin bir takım kararlar şu şekildedir.....

HUKUKİ NEDENLER : Anayasa madde 32, AİHS m. 8, 5187 sayılı Yasa 14 ve 18. Maddeler ve sair tüm yasal mevzuat.

DELİLLER : 1. Tekzip talep edilen yayın,
2. Tebliğ şerhi,
3. Yayımlanmayan günlere ilişkin yayın suretleri,
4. Yayımlanması talep edilen tekzip metni,
5. Varsa emsal mahkeme kararları,

SONUC VE İSTEM : Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; yukarıda arz ve izah edilen nedenlerle sayın hakimliğin re'sen tespit edeceği sebepler muvacehesinde;şirketinden açıklama başlıklıİçerik/Yer sağlayıcıya hitaben yazılı **TEKZİP** metninin 5651 sayılı Kanun madde 9 uyarınca kararın tebliğinden itibaren bir hafta süreyle yayını ileilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını karar verilmesini saygılarımla arz ve talep ederim (..../..../.....).

Tekzip Talep Eden
Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL

Dilekçe Ekleri:

Onaylanmış vekaletname sureti ile
(kendi adına başvuruyorsa kimlik sureti veya imza sirküsü),

EK 1: EK.1: Tekzip talep edilen yayının internet çıktısı,

EK 2: TEBLİĞ ŞERHİ,

EK 3: Tekzibin yayımlanması gereken günlere ilişkin yayımlanmayan internet printer çıktısı,

EK.4: Tekzip Metni.

EK 2.5: Asliye Ceza Mahkemesine İtiraz Ederken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Dilekçe Örneği

Sulh Ceza mahkemesine tekzip metninin yayınlanması için yapılan başvuru üzerine verilecek karara itiraz mercii asliye ceza mahkemesidir. Sulh ceza mahkemesi talebin reddine veya aynen kabulüne (2954 sayılı yasa madde 27/e uyarınca değişiklik yapılarak kabulüne) kararı verebilir. Karar aleyhine olan taraf, **Basın ve İnternet yayınları** için sulh ceza mahkemesinin kararlarına karşı **7 gün içinde**, **TRT yayınlarına** karşı yapılan başvuru için **2 gün içinde**, **Özel radyo ve Televizyon yayınları** için **3 gün içinde** Asliye Ceza mahkemesine itiraz etmek zorundadır.

Öncelikle talebin reddi kararı usuli bir sebepten veya eksiklikten dolayı gerçekleşmişse mutlaka itiraz aşamasında adı geçen eksikliğin tamlatılması şarttır. Zira **itiraz üzerine verilen asliye ceza mahkemesi kararları kesindir**. Talep esastan dolayı reddedilmişse, sulh ceza mahkemesinin kararında gösterilen gerekçeleri çürütecek itiraz sebeplerinin varsa dayanakları ile birlikte asliye ceza mahkemesine sunulması gerekir.

GÖREVLİ ASLİYE CEZA MAHKEMESİNE

Gönderilmek üzere

..... () **SULH CEZA MAHKEMESİ SAYIN HAKİMLİĞİ'NE**

DOSYA NO:Müt. Karar No.

SULH CEZA
MAHKEMESİ KARARINA
İTİRAZ EDEN

: Ad, Soyad/Tüzel Kişi (TC/Vergi No:...), Adres:

.....

VEKİL

: İsim, adres

MUHATAP

: Ad, Soyad/Ticari Ünvan

Adres:

TEKZİP İSTENİLEN

YAYIN

:tarihli İsimli kitle

iletişim aracında yer alan..... başlıklı yayını

KARARIN

TEBLİĞ TARİHİ

:

KONU

: Sulh Ceza Mahkemesinin.....

tarihli..... sayılı kararının itirazın
incelenerek kaldırılması ve tekzip talebimizin
kabulüne karar verilmesi istemidir

AÇIKLAMALAR

1. Muhatap ,tarihli İsimli kitle iletişim aracında yer alan ilişkin Başlıklı yayını ile Kişilik hakları ihlal edildiği

veya ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılması sebebiyleKanun madde uyarınca tekzip talep edilmiş. Sulh ceza mahkemesi bu talebi redetmiştir (**EK.1: Sulh Ceza Mahkemesi Kararı Sureti**).

2. Sulh Ceza mahkemesinin kararı gerekçelerle yerinde değildir. Hukuka aykırı bu kararın itirazen incelenerek talebin reddine dair kararın kaldırılmasına ve talebin kabulüne karar verilmesini talep ederiz (**EK.2: Sulh Ceza Hakimliği Dosyasının Celbi**)
3. Sayın mahkemenin de takdir edecekleri üzere kişilik haklarını ihlal eden içeriğin yayından çıkarılması zaruret arz ettiği gibi, ekli tekzip metninde de ifade edildiği gibi Tekzip talep eden kişinin tekzip talebinin şu gerekçelerle kabulü gerekir.
Şöyle ki:
 - a).....(gerekçelerle içerik nedeniyle tekzip talep edenin hakları ihlal edilmiştir).
 - b).....(gerekçelerle 5651 sayılı yasa madde 4 ve 5'teki yükümlülükleri yerine getirilmemiştir).
 - c)..... (kamuoyu haksız, mesnetsiz yönlendirilmiş)
4. Buna ilişkin bir takım kararlar şu şekildedir.....

HUKUKİ NEDENLER : Anayasa madde 32 ile AİHS m. 8 ve ilgili yasal mevzuat.

DELİLLER : Sulh ceza mahkemesine sunulan delillerin tümü ile Sulh Ceza Hakimliğinin kararındaki gerekçeleri çürüten..... deliller.

SONUÇ VE İSTEM : Sair yasal haklarımız saklı kalmak kaydı ile; yukarıda arz ve izah edilen nedenlerle sayın mahkemenin re'sen tespit edeceği sebepler muvacehesinde;..... Sulh Ceza Mahkemesinin..... tarihli..... sayılı kararının itirazen incelenerek kaldırılması ve tekzip talebimizin kabulüneşirketinden açıklama başlıklıİçerik/Yer sağlayıcıya hitaben yazılı **TEKZİP** metninin yayınlanmasına, (varsa diğer talepler de yazılır; içeriğin çıkarılması gibi) karar verilmesini saygılarımla arz ve talep ederim (....../....../.....).

**Sulh Ceza Hakimliği
Kararına İtiraz Eden
Şahıs/Şirketi Adına
Av. Abdullah GÜZEL**

Dilekçe Ekleri:

EK.1: EK.1: Sulh Ceza Mahkemesi Kararı Sureti.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR

AKİPEK, Jale G./ AKINTÜRK, Turgut: Türk Medeni Hukuku, C. I, Başlangıç Hükümleri, Şahsın Hukuku, Beta Yayın Evi, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul 2002.

AKÜNAL, Teoman: Türk Medeni Hukuku'nda Tüzel Kişiler, Beta Yayın Evi, 2. Baskı, İstanbul 1995.

ALEMDAR, Korkmaz: Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Afa Yayıncılık, İstanbul 1999.

ATEŞMAN, Ender: Yapımcının El Kitabı, TRT'nin Değerleri ve Standartları, TRT Kurumu Yayınları, Birinci Baskı, Ankara 2002.

AVŞAR, B. Zakir/ DEMİR, Vedat: Düzenleme ve Uygulamalarla Medyada Denetim, Piramit Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2003.

AYDIN, Sevil: Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Hukuksal Koruma, Adil Yayın Evi, Ankara 1997.

BALKANLI, Remzi: Mukayeseli Basın ve Propaganda, Resimli Posta Matbaası, Ankara 1961.

BARBIER, Frederic/LAVENİR, Catherine Bertho: Diderot'dan İnternete Medya Tarihi, I. Baskı, Çev. Kerem EKSEN, Okyanus Yayın Evi, İstanbul, 2001.

BEKTAŞ, Arsev: Kamuoyu, İletişim, Demokrasi, Bağlam Yayınları, İstanbul 2000.

COŞKUN, Atilla: Gazete, Radyo ve Televizyon Yayınlarında Cevap Hakkı, Legal Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul 2002.

CURRAN, James: "Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Bıçme", Medya -Kültür - Siyaset, der. Süleyman İrvan, Ark Yayınları, Ankara 1997.

ÇETİN, Erol: Son Değişikliklerle Basın Hukuku Ceza Açıklamalı – İçtihatlı, Seçkin kitap Evi, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara 2008.

DÖNMEZER, Sulhi: Basın ve Hukuku, Sulhi Garan Matbaası, 4. Baskı, İstanbul, 1976 (Basın ve Hukuku).

DÖNMEZER, Sulhi: Matbuat Suçları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1946 (Matbuat Suçları).

DÖNMEZER, Sulhi: Sosyoloji, Savaş Yayın Evi, 8. Baskı, Ankara 1982 (Sosyoloji).

DURAL, Mustafa: Türk Medeni Hukuku'nda Gerçek Kişiler, Filiz Kitap Evi, 4. Baskı, İstanbul 1999.

DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, 9. Bası, İstanbul 2009.

EGGER, August: İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, C.I, Giriş ve Kişinin Hukuku, Çev. **Volf ÇERNİS;** Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara 1947.

ERMAN, Sahir/ÖZEK, Çetin: Açıklamalı Basın Kanunu ve İlgili Mevzuat, Alfa Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul 2000.

ERMAN, Sahir: Hakaret ve Sövme Suçları, İÜHF Basım Atölyesi 2. Baskı, İstanbul 1989.

ERTUG, Hasan Refik: Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, Birinci Cilt, İstanbul Üniversitesi Yayını No: 1492, İstanbul 1970.

ESENER, Turhan: Hukuk Başlangıcı Genel Hukuk Bilgisi, Alkım Yayınevi, İstanbul 2001.

GEMALMAZ, Semih: İnsan Hakları Belgeleri –Bölgesel Sistemler-, Alkım Yayınları, İstanbul 1999.

GİRGİN, Atilla: Yazılı Basında Haber ve Habercilik “Etik”i, İnkılâp Kitap Evi, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Baskı, İstanbul 2003.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz: Haberleşme Hukuku, A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:292, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.

HABERMAS Jürgen: “Kamusal Alan”, der. **Meral Özbek,** Hil Yayınları, İstanbul, 2004.

HABERMAS, Jürgen: Kamusallığın Yapısal Dönüşümü, çev. **Tanıl BORA- Mithat SANCAR;** 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

HELVACI, Serap: Gerçek Kişiler, 2. Baskı, Arıkan Yayın Evi, İstanbul 2007 (Gerçek Kişiler).

HELVACI, Serap: Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK md. 24/a fıkra I/ İMK md. 28a fıkra I), Beta Basım A.Ş., 1. Baskı, İstanbul Ağustos 2001 (Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar).

İÇEL, Kayıhan/ ÜNVER Yener: Kitle Haberleşme Hukuku Basın Radyo- televizyon sinema- Video İnternet, Yenilenmiş 7. Baskı, Beta Yayın Evi, İstanbul 2007.

İLKİZ, Fikret: İnternet ortamında Yayınlar, İnternet ve Hukuk, Derleyen Yeşim M. Atamer, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul 2004.

İSKİT, Server R.: Türkiye’de Matbuat Rejimleri, Matbuat Umum Müdürlüğü, İstanbul 1939.

KABACALI, Alpay: Türk Basını’nda Demokrasi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.

KAPANI, Münci: Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara 1989.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk, Güncelleştirilmiş 3. Baskı, Turhan Kitap Evi, Ankara 2008 (Şeref ve Haysiyet).

KIZIL, E. Neşe: İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol, Beta Yayın Evi Birinci Baskı, İstanbul 1998.

KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın, İletişim Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul 1994.

MACHIAVELLI, Niccolo : Hükümdar (İl Principle), çev. Selahattin Bağdatlı, , Sosyal Yayınlar, 4. Baskı, İstanbul, Kasım 1994.

MCMILLAN, James and SCHUMACHER, Sally: Research In Education A Conceptual Introduction, Little Brown and Company, Boston and Toronto 1984

MATELSKİ, J. Marilyn: Televizyon Haberciliğinde Etik, Çev. Bahar Öcal Düzgören, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.

MORESSİ, Enrico: Haber Etiği – Ahlaki Gazeteciliğin Kuruluşu ve Eleştirisi, çev: Fırat Genç, Dost Kitap Evi Yayınları, Ankara 2006.

OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer/ OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 8. Baskı, Filiz Kitap Evi, İstanbul 2005.

ÖNGÖREN, Gürsel: Televizyon ve Radyoda Kişilik Haklarına Saldırlara Karşı Hukukî Başvuru Yolları, Der Yayınları, İstanbul 1996.

ÖZEK, Çetin: Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 1999 (Basın Özgürlüğü).

ÖZEK, Çetin: Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, İÜHF Yayınları, İstanbul 1972 (Basın Suçları).

ÖZEK, Çetin: Türk Basın Hukuku, Fakülteler Matbaası, İÜHF YAYINLARI, İstanbul 1978 (Basın Hukuku).

ÖZEL, Cevat: Kitle iletişim Araçları ve Kişilik Haklarının Korunması, Arion Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2003 (Kitle İletişim Araçları).

ÖZEL, Cevat: Türk Medya Hukuku, Alfa yayın Evi, İstanbul 1999 (Türk Medya Hukuku).

ÖZEL, Sibel: Uluslar arası Alanda Medya ve internetteki Kişilik Haklarının Korunması, Seçkin Yayıncılık, İkinci Baskı, Ankara 2004.

ÖZSUNAY, Ergun: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, Der Yayınları, İstanbul 1982.

ÖZTAN, Bilge: Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar, iv. Baskı, Turhan Kitap Evi, Ankara 1992.

SERDAR, İlknur: Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1999.

SEYİDOĞLU, Halil: Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, Olgaç Matbaası, Ankara 1979.

SINAR, Hasan: İnternet ve Ceza Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2001.

SIRABAŞI, Volkan: İnternet ve Radyo Televizyon Aracılığıyla Kişilik Haklarına Tecavüz, Adalet Yayın Evi, Ankara 2003.

SUNAY, Reyhan: Avrupa Sözleşmesi'nde ve Türk Anayasası'nda İfade Hürriyeti'nin Muhtevası ve Sınırları, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara 2001.

TANDOĞAN, Haluk: Türk Mesuliyet Hukuku (Akid Dışı ve Akdi Mes'uliyet), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 1961.

TEKİNALP, Şermin: Elektronik Kitle İletim ve Değişim, Beta Yayınları, İstanbul 1990.

TOKGÜZ, Oya: Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo Televizyon Sistemleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.

TOPUZ, Hıfzı: II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitap Evi, İstanbul 2003.

TURSUN H. Turgay: Avrupa Birliği'nin Kültür ve Görsel-İşitsel Politikası ve Türkiye'nin Uyum, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.

UZUN, Ruhdan: İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basım Evi, 1. Baskı, Ankara 2007.

VELİDEDEOĞU, Hıfzı Veldet: Türk Medeni Hukuku, Cilt I Umumi Esaslar, Sermet Matbaası, İstanbul 1960.

YENİSEY, Feridun/ÖZEL, Cevat: İçtihatlı Basın Mevzuatı, Beta Yayınevi, İstanbul 1996.

YILMAZ, Ejder/YILMAZ, Ümit: Hukuk Rehberi Adli Yazı ve Yazışma Usulleri, Cilt 3. Dilekçeler, Yetkin Yayınevi, 7. Baskı, Ankara 2004.

YÜCEDOĞAN, Güleda: Türkiye ve Fransa'da Gazeteci Kimliği Sorunu, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, İstanbul 1998.

ZEVKLİLER, Aydın: Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, Olgaç Matbaası, Ankara 1981.

ZILLIOĞLU, Merih: İletişim Bilgisi, 8. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayın No: 739, Eskişehir 2003.

II. TEZLER

ALTUNÇ, Mehmet Sinan: “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, Galatasaray Ü. S.B.E. Kamu H. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.

BEKİROĞLU, Onur: “Yerel Kamuoyunun Oluşumunda Yerel Basının Rolü – Trabzon Örneğinde Bir Araştırma-” Selçuk Üniversitesi S.B.E. Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya-2006.

BELLİ, Doğan Bülent: “Basın Yolu İle Kişilik Hakkına Saldırılarından Doğan Hukuki Sorumluluk”, Gazi Üniversitesi S.B.e. Özel Hukuk anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, Ankara – 2007.

COŞKUN, İpek: “19. Yüzyıldan 21. Yüzyıla İletişim, Kültür ve Medya’da Tarihsel Süreç”, T.C. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul -2007.

COŞKUN, Sena: “Cevap ve Düzeltme Hakkı ve Yeni Boyutları”, Gazi Ü. S.B.E. Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara 2006.

FRANKO, İ. Nisim: “Şeref ve Haysiyete Tecavüzden Doğan Manevi Zararın Tazmini”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1973.

KARAKAYA, Tayyip: “Kitle İletişim Hukukunda Cevap ve Düzeltme Hakkı”, M.Ü.S.B.E. Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.

MAHMUTOĞU, Fatih Selami: Cevap ve Düzeltme Hakkı, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986.

OKTAY, Mahmut: “Kitle İletişim Araçlarının Uluslararası Sorumluluğu ve İletişim Ahlâk Kuralları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1990.

SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar: “Türkiye’de Basın Özgürlüğü”, AÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.

SAYMEN, Ferit Hakkı: “Manevi Zarar ve Tazmini Sureti”, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1940.

III. MAKALE VE BİLDİRİLER

AKŞİN, Sina: 1864 MATBUAT NİZAMNAMESİ BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜ KISITLADI MI, GELİŞTİRDİ Mİ?, “XIII Türk Tarih Kongresi, Ankara, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, III. Cilt, II. Kısım, Ankara 2002,

BAYTAL, Yaşar: “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S. 40 - vd, Kasım 2007, s. 545- 567.

ÇİFTÇİ, Ahmet: “Radyo ve Televizyonda Cevap ve Düzeltme Hakkı”, Ankara Barosu Dergisi, Ankara: Yıl:1991, Sayı:6, s. 893-vd (“Radyo-TV’de Cevap ve Düzeltme”).

ÇİFTÇİ, Ahmet: “3445 Sayılı Kanun’la Değiştirilen Basın Kanunu’nun 19. Maddesine Göre Yazılı Basında Cevap ve Düzeltme Hakkı”, AÜHF Dergisi, C. 42, S.1-4, Ankara 1991–1992, s. 47-vd (“Basında Cevap ve Düzeltme”).

ÇİFTÇİ, Ahmet: “Cevap ve Düzeltme Hakkı”, G.Ü. Basın–Yayın Yüksekokulu Dergisi, 1990-1991, Sayı:11, sayfa: 65-vd (Cevap ve Düzeltme Hakkı).

ERCİYES, Cihaneri: “Medya Etiği ve Klasik Etik Kodları”, Türkiye ve Siyaset Dergisi, Mayıs/Haziran 2001, s. 55-vd.

ERTUĞ, Hasan Refik: “ Basın Hukuku Mes’eleleri I Cevap Hakkı”, Siyasi İlimler Mecmuası, Mart 1950, C. XIX, S. 227, s. 416-vd (Cevap Hakkı I).

ERTUĞ, Hasan Refik: “ Basın Hukuku Mes’eleleri II Cevap Hakkı”, Siyasi İlimler Mecmuası, Mart 1950, C. XIX, S. 228, s. 457-vd (Cevap Hakkı II).

HABERMAS, Jürgen: “Siyasal Katılım Kendi Basına Bir Değer mi?”, Çev. Tanıl BORA, Toplum ve Bilim, Sayı: 27, s. 52- vd1984.

HALLEN, C. Daniel: “Eleştirel Kuram Perspektifinden Amerikan Haber Medyası”, Kitle İletişim Kuramları, der. ve çev. Erol Mutlu, Ütopya Yayınları, Ankara- 2005, s. 291-vd.

HELVACI, Serap: “İsviçre Medeni Kanunu’nun 28. Maddesi ile İsviçre Borçlar Kanunu’nun 49. Maddesinin Tarihi Gelişimi”, MÜHF Hukuk Araştırmaları Dergisi, C 8, S 1-3, 1994, İstanbul 1995, s 237-vd.

KARAHASAN, Mustafa Reşit: “Avukatların Manevi Giderim İle Sorumlu Olmaları”, İBD, C. 81, S. 2, İstanbul 2007s. 484-vd.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip: “ Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK m.24, BK m. 49)”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, Ankara 21-22 Ekim 1977, İstanbul 1980, s. 141-vd.

KOÇAK, Cemil: “İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını”, Tarih ve Toplum, Cilt:6, Sayı:35, İletişim Yayınları, Kasım 1986. S.29-vd.

MANFRED, Rehbinden: “Cevap Hakkına İlişkin İsviçre’deki Yeni Düzenleme” (Çev. CENTEL, Tankut), İÜHFM, C. LI, S. 1-4, İstanbul 1985, s.529-vd.

ÖZGENÇ, İzzet/ SÖZÜER, Adem : “Basının Hürriyeti Kavramı, Basın Yoluyla İşlenen Suçlarda Sorumluluk Rejimi ile Cevap ve Düzeltme Hakkı Üzerine Düşünceler”, Yeni Türkiye Dergisi, C. 1, S. 11, Eylül-Ekim 1996, s.278-vd.

PETERS, John Durhan/CMİEL, Tenneth: “Medya Etiği ve Kamusal Alan” çev. Ümit Hüsrev Yorsal, Medya Kültür Siyaset, der. Süleyman İrvan, ARK Yayınları, Ankara 1997, s. 260-vd.

REHBİNDER, Manfred.: “Cevap Hakkına ilişkin İsviçre’deki Yeni Düzenleme”, Çev. Tankut CENTEL, İHFM, 1986, No. 1-4, s. 532-vd.

SİEBERT, Wolf: Şahsiyet Hakları İle İlgili Meseleler, çeviren Bilge ÖZTAN (NJW 11. Jahrgang 1958 Heft 36, sh. 1369-1374'den çevrilmiştir), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 1969, cilt 26, Sayı 1-2, s.217-vd.

SOYSAL, Mümtaz: ‘İki Kavram: Özerklik ve Tarafsızlık, Bahri Savcıya Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları-7, Ankara 1988, s. 443-vd.

TANDOĞAN, Haluk: Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Korunması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yıl 1963, Cilt 20, Sayı 1–4, s. 9-vd.

TİKVEŞ, Özkan: ‘‘Cevap Hakkı Üzerine Bir İnceleme’’, İÜMHAD, Yıl 1, Sayı 1, 1967, s. 66-vd.

YARSUVAT, Duygun: ‘‘Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun’a İlişkin Görüşler’’, İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 7, İstanbul 1994, s. 27-vd.

IV. İNTERNET SAYFALARI

Adalet Bakanlığı, ‘‘Yargı Reformu Stratejisi’’ s. 47-49, <http://www.sgb.adalet.gov.tr/yrs/Yargi%20Reformu%20Stratejisi.pdf>, (s.e.t.: 20.02.2010).

ABD Anayasa’sı, s.1, <http://www.uscourts.gov/library/turkish.pdf> (s.e.t.: 06.05.2009).

ABD Türkiye Büyük Elçiliği, ‘‘Amerikan Hükümet Rejimi’’, <http://turkey.usembassy.gov/uploads/images/635NiIpcSjDUzzRFaajrQ/amerikanhukmetanahatlar.pdf> (s.e.t. 24.05.2009).

ABGS Hakkında Bilgi, http://www.abgs.gov.tr/files/rapor_enson.pdf (s.e.t.:01.05.09).

Alanya Gazeteciler Cemiyeti, ‘‘Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’’, http://www.alanyagc.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1169:gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi-&catid=109:yasa-yonetmelikler&Itemid=457(s.e.t.: 03.12.2009).

Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi, (AİHS), Roma 04.11.1950, 1. Protokol, <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihs.htm> (s.e.t.:18.04.2009).

Basın İlan Kurumu, <http://www.bik.gov.tr/mevzuat/mevzuat.html> (s.e.t.: 07.06.2009).

BM Türkiye Resmi Sitesi, ‘‘Uluslar arası Sözleşmeler’’, <http://www.unicankara.org.tr/index.php?ID=41&LNG=1>(s.e.t.:01.12.2009).

e-devlet, <https://www.turkiye.gov.tr> (s.e.t.:12.05.2009).

Elektronik Kütüphane, “Avrupa Birliği Mevzuatı”, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/ABMuktesebati/ABMuktesebati.asp> (s.e.t.:12.12.2009)

Etimolojik İngilizce Sözlüğü, “Public” Kelimesinin Etolojik Kökeni,<http://www.etymonline.com/index.php?term=public>(s.e.t 31.05.2009).

GÜZEL, Abdullah: “İdari Teşkilat”, www.abdullahguzel.av.tr (s.e.t.06.12.2009).

Haklar Hakkında Genel Bilgi, <http://www.hakis.org.tr/arsiv/haklar/EK7.pdf>.
(s.e.t.: 15.07.2009).

İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Beyannamesi,
ipk.ankara.edu.tr/.../fransiz%20insan%20ve%20%20yurttas%20haklari%20bildirisi.doc
(s.e.t:20.01.2010).

İnternet Sitelerine Yönelik İhbar Merkezi, <http://www.ihbarweb.org.tr/index.html>
(s.e.t.: 07.11.2009).

İstanbul Valiliği, “Dış İlişkiler ve AB komisyon Merkezi”
<http://ab.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=8392> (s.e.t.:12.12.2009).

Mevzuat, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr>.

Newyork Times, “Turkey Prime Minister, Davos and Peres”,
http://www.nytimes.com/2009/01/30/world/europe/30clash.html?_r=1&scp=1&sq=January%2030,%202009%20Turkey%20Prime%20Minister&st=cse (s.e.t: 12.12.2009).

ÖZBİLGEN, Erol: “Cihannuma”, Zaman Gazetesi Elektronik Arşiv,
<http://arsiv.zaman.com.tr/1999/05/24/yazarlar/13.html>(s.e.t. 01.06.2009).

Radyo Tarihi, <http://earlyradiohistory.us/1912act.htm>(s.e.t:27.05.2009).

Rekabet Kurumu, “Gazete Dağıtımına İlişkin Rekabet Kararı”,
<http://www.rekabet.gov.tr/index.php?Sayfa=sayfahtml&Id=110n> (s.e.t.:19.12.2009).

Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr> .

RTÜK, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=c0962d2a-0248-4fd1-8755-593949538046(s.e.t: 07.12.2009).

SHAKESPEARE William, “Knowledge-Born”,
<http://www.william-shakespeare.org.uk/william-shakespeare-born.htm>
(s.e.t.30.05.2009).

Star TV, http://tr.wikipedia.org/wiki/Star_TV(s.e.t: 06.12.2009).

ŞAFAK, Erdal: “Medya Savaşı Değil Habercilik”, Sabah Gazetesi, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/safak/2009/07/21/medya_savasi_degil_habercilik (s.e.t.: 09.03.2010).

TBMM, “1961 Anayasası”, <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm> (s.e.t.:03.12.2009).

TİB Tarihçe, <http://www.tib.gov.tr/kat/tarihce>(s.e.t.:08.12.2009).

TK Görevleri, http://www.tk.gov.tr/Kurum_Hakkinda/Kur_Gorevleri.htm (s.e.t.:08.12.2009).

Türk Basını ve Basın Meslek Kuruluşları Hakkında Bilgi, <http://www.byegm.gov.tr/TURKBASINI/basinmeslekkuruluslari.htm> (s.e.t.:23.05.2009).

Türkiye’de Yayınlanan Gazeteler Hakkında Bilgi, <http://www.byegm.gov.tr/TURKBASINI/turkbasini/gazete.htm> (s.e.t.:23.05.2009).

“TR” Uzantılı Alan Adı Merkezi, <https://www.nic.tr>(s.e.t 28.05.2009).

U. B. İnternet Kurulu, http://kurul.ubak.gov.tr/netkrl/ik_anasayfa (s.e.t. 28.05.2009).

Yargıtay Kararları, <http://www.legalbank.net> (s.e.t. 30.05.2009).

V. SÖZLÜKLER

Ana Britanica, Hürriyet Ofset, Cilt:4, İstanbul 1994.

ATALAY, Hamit: İngilizce - Türkçe Sözlük , Türk Dil Kurumu Yayınları Yayın No 714, C.2, Ankara 1999.

NİŞANYAN, Sevan: Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçe’nin Etimolojik Sözlüğü, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, Adam Yayınları, İstanbul 2004.

ÖZÖN, Mustafa Nihat: Osmanlıca-Türkçe Sözlük, İnkılâp Kitap Evi, 8. Baskı, İstanbul 1997.

Türk Hukuk Lügatı: Başbakanlık Basımevi, 4. Baskı, Ankara 1998.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, C. 1, 9. Baskı, Ankara 1998.

YILMAZ Ejder: Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 4 Baskı, Yetkin yayınları, Ankara 1992.

VI. GAZETELER

Akşam Gazetesi: “ Cevap ve Düzeltme Metni”, 06.02.2009, s.8.

ALTAYLI Fatih: “Ben de Basın Yüksek Konseyi’ni Kurdum”, **Haber Türk Gazetesi**, 03.07.2009, s. 13.

ALTAYLI Fatih: “Dergi Zenginine Yargı Tokadı”, **Haber Türk Gazetesi** , 13.06.2009, s.13.

Haber Türk Gazetesi, “1814 internet Sitesi Yassah Kardeşim”, 15.05.2009, s. 5.

Haber Türk Gazetesi, “Biri Şu İnternet Sitelerini Durdursun”, 14.05.2009, s.12.

Haber Türk Gazetesi, “Haber Türk Yazdı Tacizci Tutuklandı”, 22.05.2009, s. 6.

Haber Türk Gazetesi: “ Düzeltme ve Cevap Metni”, 19.12.2009, s. 7.

Hürriyet Gazetesi, “Yeditepe Üniversitesi Rektörlüğü’nden Tavzih İlanıdır”, 09.07.2009, s. 8.

Hürriyet Gazetesi: “Başsavcıya Dokunmayın”, 21 Mart 2008, s.1

Milliyet Gazetesi: “Düzeltme ve Özür”, 12.09.2008, s.1

ÖZBİLGİN Erol: “Kamuoyu ve Yığın Psikolojisi”, Zaman Gazetesi, 24.05.1999, s 15.

ÖZKÜK Ertuğrul: “Basın Konseyi Beni Uyardı”, **Hürriyet Gazetesi**, 25.03.2005, s. 16.

Sabah Gazetesi: “ Özür ve Düzeltme” ‘05.02.2009, s. 3.

Sabah Gazetesi, “ Tekzip Metni”, 18.10.2009, s. 4.

Sabah Gazetesi: “Tekzip Metni”, 25.10.2009, s. 23.

SATMIŞ Doğan: “Gazetecilik Profesörünü Yanıltan Gazete” **Haber Türk Gazetesi**, 23.04.2009, s. 19.

ŞİMŞEK Güntay: “Tekzibe Tekzip”, **Haber Türk Gazetesi Ekonomi Eki**, 07.05.2009, s. 4

Taraf Gazetesi: “Sabah’a Brüksel Muhtırası”, 11.06.2009, s. 10.